

The Project Gutenberg eBook of Mitä meidän siis on tekeminen?, by graf Leo Tolstoy

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Mitä meidän siis on tekeminen?

Author: graf Leo Tolstoy

Translator: K. W. Järnefelt

Release date: November 18, 2015 [EBook #50482]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MITÄ MEIDÄN SIIS ON TEKEMINEN? ***

Produced by Juhani Kärkkäinen and Tapio Riikonen

MITÄ MEIDÄN SIIS ON TEKEMINEN?

Kirj.

Leo Tolstoi

Suomentanut K. W. Järnefelt

Otava, Helsinki, 1908.

Mitä meidän siis on tekeminen?

Ja kansa kysyi häneltä: Mitä meidän siis on tekeminen? Hän vastasi ja sanoi heille: Jolla on kaksi pukua, antakoon sille, joka on ilman; ja jolla on ruokaa, hän tehköön, samoin. (Luuk. 3:10, 11).

Älkää kootko itsellenne aarteita maan päälle, jossa turmelee koi ja ruoste, ja jossa murtautuvat varkaat sisään ja varastavat.

Vaan kootkaa itsellenne aarteita taivaaseen, jossa ei turmele koi eikä ruoste, ja jossa eivät murtaudu varkaat sisään eivätkä varasta.

Sillä missä aarteesi on, siellä sydämesikin on.

Silmä on ruumiin kynttilä. Jos siis silmäsi on puhdas, niin koko ruumiisi on valoisa.

Mutta jos silmäsi on turmeltunut, niin koko ruumiisi on pimeä. Jos siis sinussa oleva valo on pimeyttä, niin mimmoinen onkaan pimeys?

Ei kukaan voi kahta herraa palvella; Sillä hän on silloin joko vihaava toista ja toista rakastava, taikka hän on tekevä toiselle mieliksi ja toisesta ei välitä. Ette voi palvella Jumalaa ja rikkautta.

Senvuoksi sanon teille: älkää murehtiko hengestänne, mitä söisitte tai mitä joisitte, eikä ruumiistanne, mitä pukisitte yllenne. Eikö henki ole enempi kuin ruoka, ja ruumis enempi kuin vaatteet? Älkää siis murehtiko sanoen: mitä syömme? tai: mitä juomme? tai: millä vaatetamme itsemme? Sillä kaikkea tätä pakanat tavoittelevat, ja teidän taivaallinen Isänne kyllä tietää teidän tätä kaikkea tarvitsevan.

Vaan etsikää ensin Jumalan valtakuntaa ja hänen vanhurskauttaan, niin tämäkin kaikki sen ohessa teille annetaan (Matt. 6: 19—25, 31—34).

Sillä helpompi on kamelin mennä neulansilmästä läpi, kuin rikkaan päästä Jumalan valtakuntaan (Matt. 19: 24; Luuk. 18: 25; Mark. 10: 25).

I.

Olen koko elämäni elänyt maalla. Kun vuonna 1881 muutin asumaan Moskovaan kummastutti minua kaupunkilainen köyhyys. Minä tunnen maalaisen köyhyyden, mutta kaupunkilainen köyhyys oli minulle uutta ja käsittämätöntä. Moskovassa ei voi päästä kadun päähän tapaamatta kerjäläisiä ja omituisia kerjäläisiä, jotka eivät ole maalaisten kerjäläisten näköisiä. Näillä kerjäläisillä ei ole pussia mukanaan eikä Kristuksen nimeä huulillaan niinkuin maalaisilla kerjäläisillä. Moskovalaiset kerjäläiset eivät kanno pussia eivätkä pyydä almuja. Useimmiten he, kohdatessaan teidät tai päästäessään teidät ohitsensa menemään, koettavat vaan kohdata teidän katseenne. Ja, päättäen katseestanne, he joko pyytävät, tai ovat pyytämättä. Minä tunnen erään sellaisen kerjäläisen, joka on aatelissukua. Ukko kävelee hitaasti, nyökäytellen ruumistaan joka askeleella. Kohdatessaan teidät hän nyökäyttää ruumistaan, ikäänkuin kumartaen teille. Jos te pysähdytte, ottaa hän lakin päästään, kumartaa ja pyytää almuja, mutta jos ette pysähdy, on hän olevinaan, että hänellä on vaan semmoinen käyntitapa, ja hän jatkaa matkaansa, kumartaen samalla tavalla joka askeleella. Se on oikea moskovalainen kerjäläinen. Alussa en tiennyt, minkätähden moskovalaiset kerjäläiset eivät pyydä suoraan; sittemmin kyllä ymmärsin miksi he eivät sitä tee, mutta en sittenkään käsittänyt heidän asemaansa.

Kerran, kulkiessani Afanasjevin poikkikatua, näin poliisin asettavan ajurin kärrtiin vesitaudin turvottamaa, repaleista miestä. Minä kysyin: "mistä syystä?" Poliisi vastasi: "kerjäämisestä". — "Onko se sitten kiellettyä?" — "On kai" — vastasi poliisi.

Vesitautinen vietiin ajurilla. Minä otin toisen ajurin ja läksin ajamaan heidän jälessään. Tahdoin päästä selville, oliko se totta, että kerjääminen on kiellettyä ja miksi se on kiellettyä. En voinut mitenkään käsittää, kuinka voi kieltää ihmistä pyytämästä jotain toiselta, enkä sitä paitsi voinut uskoa kerjäämisen olevan kiellettyä, kun Moskova on täynnä kerjäläisiä. Tulin poliisiasemalle, jonne kerjäläinen oli viety. Siellä istui pöydän ääressä sapelilla ja revolverilla varustettu mies. Kysyin: "Mistä syystä tuo mies otettiin kiinni?" Sapeliherra katsahti minuun ankarasti ja sanoi: "mitä se teitä liikuttaa?" Mutta huomaten tarpeelliseksi selittää minulle jotakin, hän lisäsi: "esimiehet käskivät korjaamaan semmoisia, se on siis tarpeen". Minä läksin. Se poliisi, joka oli tuonut kerjäläisen, istui eteisessä tarkastellen veltosti jotakin muistiinpanokirjaa. Kysyin häneltä: "onko se totta, että kerjäläisiltä on kielletty almun pyytäminen?" Poliisi heräsi, katsahti minuun, rypisti otsaansa ja vaipui sitten taas entiseen uneliaisuuden tilaansa. Ryhtyessään uudestaan kirjaansa tutkimaan hän sanoi: "esimiehet käskivät, siis täytyy". Minä menin ulos ajurin luo.

— No, mitä? Ottivatko? kysyi ajuri, jota nähtävästi myöskin huvitti tämä asia.

— Ottivat, vastasin hänelle. Ajuri pudisti päätään.

— Onkos teillä täällä Moskovassa kielletty almun pyytäminen? kysyin.

— Kuka heitä tietää, sanoi ajuri.

— Mitenkäs se niin on, sanoin minä, — kerjäläinenhän on Kristuksen oma ja hänet viedään poliisikamariin.

Nykyään on siitä kuitenkin jo luovuttu, ei enää vaadita.

Sittemmin näin vielä monta kertaa poliisien vievän kerjäläisiä poliisikamariin, ja sitten Jusupovin työhuoneeseen. Kerran tapasin Mäsnitskajan kadulla joukon semmoisia kerjäläisiä, noin kolmekymmentä henkeä. Niitten edellä ja takana kulki poliiseja. Kysyin: "mistä syystä?" — Kerjäämisestä.

Asia on niin, että lain mukaan oli kerjääminen Moskovassa kielletty kaikilta niiltä kerjäläisiltä, joita tapaa siellä useampia joka kadulla ja joita rivittäin seisoo jumalanpalveluksen ja varsinkin hautajaisten aikana joka kirkon ovella.

Mutta minkätähden toisia korjataan ja suljetaan jonnekin, toisia jätetään rauhaan? Siitä en päässyt ollenkaan selville. Onko heidän joukossaan laillisia ja laittomia kerjäläisiä, vai onko heitä niin paljon, ettei kaikkia saa korjatuksi, vai kerääntykö niitä uusia, kun toiset on korjattu?

Kerjäläisiä on Moskovassa paljon joka lajia. On semmoisia, jotka pitävät kerjäämistä elinkeinonaan, on todellisiakin kerjäläisiä, semmoisia, jotka jollakin tavoin ovat joutuneet Moskovaan ja tosiaankin kärsivät puutetta.

Näitten kerjäläisten joukossa on usein talonpoikaispukuisia miehiä ja vaimoja. Olen usein tavannut semmoisia. Muutamat niistä ovat täällä sairastuneet ja sitten, päästyään sairashuoneesta, ovat kykenemättömiä itseään elättämään ja matkustamaan kotiseudulleen. Toiset taas ovat sen lisäksi ruvenneet juopottelemaan. Niistä, jotka eivät olleet sairaita, olivat muutamat tulipalon kautta kärsineitä, tai ikäkuluja, tai vaimoja, joilla oli lapsia, toiset taas aivan terveitäkin ja työkykyisiä. Nuo aivan terveet kerjäävät miehet herättivät erityisesti minun huomiotani. Tultuani Moskovaan otin nimittäin tavakseni, ruumiin liikettä saadakseni, käydä työssä Vorobjevin mäellä kahden miehen kanssa, jotka sahasivat siellä puita. Nämä miehet olivat aivan yhtä köyhiä, kuin nekin, joita tapasin kaduilla. Toinen niistä oli nimeltään Pietari, sotamies Kalugasta, toinen Simo, Vladimirin kuvernementistä. Heillä ei ollut mitään muuta kuin vaatteet, mitkä oli päällä ja kädet. Ja näillä käsillään he ansaitsivat, hyvin kovalla työllä, 40—50 kopeekkaa päivässä, joista molemmat panivat vielä osan säästöön, toinen ostaakseen itselleen turkin, toinen saadakseen kerätyksi matkarahat kotiseudulleen päästäkseen. Kun kohtasin samallaisia miehiä kadulla, kiinnittivät ne senvuoksi erityistä huomiotani. Minkätähden toiset tekevät työtä, ja toiset kerjäävät?

Kohdatessani semmoisen miehen, kysyin tavallisesti, mitenkä hän oli joutunut moiseen tilaan. Kerran tapasin aivan terveen miehen kerjäämässä. Kysyin, kuka hän on ja mistä. Hän sanoi tulleensa työansiolle Kalugasta. Aluksi olivat hän ja toverinsa saaneet työtä eräältä isännältä. Kun se työ loppui, alkoivat he etsiä toista, mutta eivät saaneet. Toveri jätti hänet ja siitä saakka oli hän toista viikkoa saanut ponnistella, syötyään kaiken, mitä hänellä oli ollut. Ei hänellä ollut sahaa, ei kirvestä, eikä rahaa, millä ostaa. Minä annoin hänelle rahaa sahan ostoon ja neuvoin työpaikan, mihin tulla. Olin jo, edeltäpäin sopinut Pietarin ja Simon kanssa, että he ottaisivat hänet työhön.

— Muistahan, että tulet. Siellä on paljon työtä.

— Kyllä tulen, kuinkas muuten? Ei ole hauskaa kuleksia kerjuulla. Työtä kyllä osaan tehdä.

Mies vannoi tulevansa ja minusta näytti, ettei hän tahtonut pettää, vaan tosiaankin aikoi tulla.

Seuraavana päivänä sain työpaikalla kuulla, ettei miestä ollut näkynyt. Samalla tavalla petti minut moni muukin. Jotkut pettivät minua silläkin keinoin, että sanoivat tarvitsevansa rahaa pilettiin, päästäkseen matkustamaan kotiin, mutta jonkun ajan kuluttua tapasin heidät taas kadulla. Useat heistä jo tunsin ja he tuntiessaan minut, karttoivat minua. Välistä sattui niinkin, että joku heistä, joka oli minut unohtanut, koetti uudistaa vanhan petöksensä. Siten tulin huomaamaan tässäkin luokassa olevan paljon petkuttajia, mutta nämä petkuttajat olivatkin hyvin kurjia. Kaikki he olivat puolialastomia, köyhiä, laihoja, sairaaloisia. Ne olivat niitä jotka todellakin paleltuvat, tai hirttäytyvät, niinkuin sanomalehdistä tiedämme.

Kun puhuin kaupunkilaisille tuosta kaupunkilaisesta köyhyydestä, sanottiin minulle aina: "Oi, se ei ole vielä mitään — kaikki tuo, mitä olette nähneet. Mutta menkääpä Hitrovin torille ja sikäläisiin yömajoihin. Siellä te vasta saatte nähdä oikean 'kultaisen komppaniian'." Eräs leikinlaskija sanoi, ettei se enää ollut komppaniia, vaan kultainen rykmentti — niin paljon niitä oli lisääntynyt. Leikinlaskija oli oikeassa, mutta hän olisi ollut vieläkin enemmän oikeassa, jos olisi sanonut, että näitä ihmisiä on nykyään Moskovassa ei komppaniia, eikä rykmentti, vaan kokonainen armeija, ehkä noin 50 tuhatta. Vanhat kaupungin asukkaat, puhuessaan minulle kaupungin kerjäläisistä, tekivät sen aina jonkinmoisella mielihyvällä, ikäänkuin kerskaton minun edessäni sillä tiedollansa. Muistan, että ollessani Lontoossa sikäläiset vanhat kaupunkilaiset niinikään kerskailivat, puhuessaan lontoolaisesta köyhyydestä. Niin sitä meillä muka.

Ja minun teki mieli nähdä kaikki tuo köyhyys, josta minulle oli puhuttu. Monta kertaa tein lähtöä Hitrovin torille päin, mutta joka kerta minua kammoksutti ja hävetti. "Miksi menen katsomaan ihmisten kärsimyksiä, joita en voi auttaa?" — puhui yksi ääni. "Ei, jos sinä elät täällä ja näet kaupunkilaiselämän kaikki ihanuudet, niin menettä katsomaan tuota toistakin", — sanoi toinen ääni. Ja niinpä minä eräänä kylmänä ja tuulisena joulukuun päivänä läksin astumaan tuota kaupunkilaista köyhyyden keskipistettä, Hitrovin toria kohti. Oli arkipäivä, kello kävi neljättä. Jo Soljankan kadulla aloin nähdä yhä enemmän ja enemmän ihmisiä, joilla oli kummalliset, toisilta saadut vaatteet ja vielä kummallisemmat jalkineet, ihmisiä, joilla oli hyvin sairaannäköiset kasvot ja heillä kaikille yhteinen omituinen halveksiva katse. Mitä kummallisimmassa, hullunkurisimmassa puvussa oleva ihminen kulki aivan vapaasti, nähtävästi vähääkään välittämättä siitä, miltä hän toisista voi näyttää. Kaikki nämä ihmiset kulkivat samaan suuntaan. Kysymättä tietä, jota en tuntenut, kuljin heidän jälessään ja tulin Hitrovin torille. Torilla oli samallaisia naisia repaleisissa nutuissa, palttoissa ja kapoteissa, saappaat tai kalossit jalassa ja yhtä vapaita, välinpitämättömiä pukujensa hullunkuruudesta, vanhoja ja nuoria. He istuivat, kaupittelivat jotakin, kuljeksivat tai riitelivät. Väkeä oli torilla vähän. Nähtävästi oli toriaika ohi ja suurin osa ihmisiä kulki mäkeä ylös torin sivu ja torin halki, yhä samaan suuntaan. Minä läksin kulkemaan heidän jälessään. Mitä pitemmälle jouduin, sitä enemmän yhtyi samallaisia ihmisiä samalle tielle. Edelläni kulki kaksi naista, toinen vanha, toinen nuori, puhellen jostain asiasta. Jokaista asiaan kuuluvaa sanaa seurasi pari asiaan kuulumatonta, mitä törkeintä sanaa. He eivät olleet humalassa, vaan jokin asia heitä näkyi huolestuttavan. Vastaantulijat ja jälessä kulkijat eivät kiinnittäneet minkäänlaista huomiota tuohon heidän puheeseensa, joka minua niin kummastutti. Näillä seuduilla nähtävästi aina puhuttiin sillä tavalla. Vasemmalla oli yksityisiä yömajoja, ja muutamat poikkesivat sinne, toiset taas jatkoivat matkaansa. Tultuamme mäelle, oli edessämme katujen kulmassa iso talo. Suurin osa niistä, jotka kulkivat minun kanssani, pysähtyi talon luo. Koko katukäytävä tämän talon edessä oli täynnä samallaisia ihmisiä, jotka seisovat tai istuivat käytävällä tai kadulla. Oikealla puolen sisäänkäytävää oli naisia, vasemmalla miehiä. Minä menin naisten sivu, menin miesten sivu (kaikkiaan oli väkeä muutamia satoja) ja pysähdyin rivin päähän. Talo, jonka luona nämä ihmiset odottelivat, oli Ljapinin maksuton yömaja. Ihmisjoukko oli sisäänpääsöä odottavia yömajalaisia. Kello 5 iltapäivällä avataan ovet ja päästetään sisään. Tänne olivat tulossa melkein kaikki ihmiset, joitten sivu olin kulkenut.

Lähinnä minua seisovat ihmiset alkoivat minua tarkastella. Vaatteitten jäännökset, jotka peittivät heidän ruumistansa, olivat hyvin erillaisia. Mutta ilme kaikissa minuun suunnatuissa katseissa oli aivan sama. Kaikki ne ilmaisivat kysymyksen: mitä varten sinä — toisesta maailmasta kotoisin oleva ihminen — olet pysähtynyt tähän meidän viereemme? Kuka sinä olet? Itseesi tyytyväinen pohattako, joka haluaa nauttia meidän puutteestamme, haihduttaa ikäväänsä meitä piinaamalla, vai oletko sinä semmoinen, jota ei ole eikä voi olla olemassa, ihminen, joka meitä säälii? Kaikki katseet ilmaisivat tämän kysymyksen. Minun teki mieli antautua puheisiin jonkun kanssa, mutta pitkään aikaan en ilennyt. Mutta vaiti ollessammekin katseemme meitä lähensivät toisiimme. Niin kauas toisistamme kuin elämä olikin meidät eroittanut, katsahdettuamme pari kolme kertaa toistemme silmiin tunsimme kuitenkin olevamme yksiä ihmisiä, ja lakkasimme toisiamme pelkäämästä. Lähinnä minua seisojaksi muuan mies, jolla oli pöhettyneet kasvot ja punanen parta, repaleisessa kauhtanassa ja kuluneet kalossit paljaassa jalassa, vaikka oli 8 pykälän pakkaneen. Kolme tai neljä kertaa kohtasin hänen katseensa ja tunsin semmoista läheisyyttä häneen, ettei suinkaan enää hävettänyt ruveta hänen kanssaan puheisiin, vaan päinvastoin olisi hävettänyt olla mitään virkkamatta. Kysyin, mistä hän oli kotoisin. Hän vastasi mielellään ja alkoi jutella; toiset siirtyivät lähemmäksi. Hän oli Smolenskista, oli tullut työtä etsimään, leipää ja veroja varten. "Työtä", sanoi mies, "ei ole, sotamiehet ovat nykyään kaiken työn vieneet. Nyt saan kuleksia tyhjin toimin; kahteen päivään en ole palaakaan suuhuni pannut, sen saatte uskoa". Hän puhui arasti, yrittäen hymyillä. Varimakean kaupustelija, entinen sotamies seisojaksi lähellä. Minä viittasin hänet luokseni. Hän kaatoi lasiin varimakeata. Mies otti kuuman lasin käteensä, ja ennenkuin rupesi juomaan, lämmitteli käsiään sen höyryssä, ettei lämpö hukkaan menisi. Sitä tehdessään hän kertoi minulle vaiheistaan. Vaiheet, eli kertomukset vaiheista, ovat melkein kaikilla samat: oli alussa vähän työtä, mutta sitten se loppui; sitten yömajassa varastettiin kukkaro rahoineen ja piletteineen; ja nyt ei pääse pois Moskovasta. Mies kertoi päivällä lämmittelevänsä kapakoissa, raviten itseänsä "sakuskalla" (kapakoissa olevilla leipäpalasilla); välistä sanoi annettavan, välistä ajettavan pois; yötä sai olla ilmaiseksi täällä Ljapinin talossa. Sanoi odottavansa vaan poliisin käyntiä, jolloin hänet passittomana

viedään linnaan ja lähetetään vankikyydillä kotiseudulleen. "Torstaina kuuluu poliisi tulevan käymään". (Vankila ja vankikytyi on hänelle kuin luvattu maa).

Hänen kertomuksensa pari kolme henkilöä joukosta vahvistivat todeksi ja sanoivat olevansa samallaisessa asemassa. Laiha, kalpea, pitkänenäinen nuorukainen, jonka yläruumista peitti pelkkä, olkapäitten kohdalta rikkonainen paita, päässä lakki ilman lippaa, tunkeutui syrjittäin joukon läpi. Hän värisi kovasti koko ajan, mutta koetti kuitenkin ylenkatseellisesti hymyillä miesten puheille, toivoen siten pääsevänsä minun suosiooni. Minä tarjosin hänelle varimakeata. Hän otti lasin, lämmitteli samoin käsiään sen päällä ja alkoi juuri jotain puhua, kun hänet työnsi syrjään muuan iso mustaverinen, käyränenäinen mies, karttuunipaita ja liivit päällä, ilman lakkia. Käyränenäinen pyysi myöskin varimakeata. Sitten tuli pitkä, suippopartainen ukko, palttoo päällä, vyötettynä nuoralla, virsut jalassa — humalassa. Sitten pieni äijä, kasvot turvoksissa, silmät vetistävät, ruskea nankininahkainen takki päällä, jalassa kuluneet kesähousut, joista paljaat polvet töröttivät, kalisten toisiaan vasten kylmästä. Hän vapisi niin, ettei kyennyt pitämään lasia vakavasti kädessään ja kaasi sen päälleen. Toiset alkoivat häntä säittää. Hän vaan hymyili nolon näköisenä ja väristen. Sitten vino, muodoton olento, repaleissa ja nahkatohvelit paljaissa jaloissa, sitten jokin upseerin tapainen, sitten papin tapainen, sitten jokin nenätön kummitus. Kaikki nuo nälkäiset ja viluiset, rukoilevat ja nöyrät olennot tunkeilivat minun ympärilläni, pyrkien varimakean ääreen. Varimakea juotiin loppuun. Yksi joukosta pyysi rahaa, ja minä annoin. Sitten pyysi toinen, kolmas ja koko joukko piiritti minut. Syntyi tungos ja sekasorto. Naapuritalon pihamies huusi joukolle, että väistyisivät hänen talonsa jalkakäytävältä, ja hänen käskynsä nöyrästi täytettiin. Joukosta ilmestyi toimeilaita miehiä, jotka ottivat minut suojelukseensa, tahtoen viedä minut pois tungoksesta, mutta joukko, joka ensin oli seisonut pitkin jalkakäytävää, tungeksi nyt minun ympärilläni. Kaikki katsoivat minuun ja pyysivät. Toiset kasvot olivat toistaan surkeampia, nääntyneempiä ja nöyrempiä. Minä jaoin kaikki, mitä minulla oli mukana, noin 20 ruplan paikoilla, ja menin joukon mukana yömajaan. Talo oli iso. Siinä oli neljä osastoa. Yläkerrokset olivat miehiä varten, alakerrokset naisia varten. Ensimmäinen tulin naisosastoon. Iso huone oli täynnä telttavuoteita, sentapaisia, kuin kolmannen luokan telttavuoteet rautateillä. Vuoteita oli kaksi kerrosta, ylhäällä ja alhaalla. Kummallisia, ryysyisiä naisia, ilman päällysnuttua, vanhoja ja nuoria, tuli sisään ja asettui paikoilleen, mitkä alas, mitkä ylös. Muutamia vanhoista tekivät ristinmerkin ja siunasivat sitä ihmistä, joka oli rakentanut yömajan, toiset nauroivat ja riitelivät. Menin yläkertaan. Siellä olivat miehet paikoilleen asettumassa. Heidän joukossaan huomasin yhden niistä, jolle olin rahaa antanut. Hänet nähdessäni rupesi minua yhtäkkiä hirveästi hävettämään ja minä läksin kiireesti pois. Semmoisella tunteella, kuin olisin tehnyt jonkin rikoksen, astuin ulos talosta ja menin kotiin. Kotiin päästyäni nousin matoilla peitettyjä portaita eteiseen, jonka lattia oli veralla vuorattu, ja riisuttuani päältäni turkin, istuuduin syömään päivällistä, jossa oli viisi ruokalajia ja jota tarjosi kaksi hännystakkiin puettua valkohansikkaista lakeijaa.

Kolmekymmentä vuotta sitten näin Pariisissa, mitenkä tuhansien katsojain läsnäollessa lyötiin ihmiseltä pää pois giljotiinilla. Minä tiesin tämän ihmisen olleen julman pahantekijän. Minä tiesin kaikki ne syyt, joita ihmiset vuosisatain kuluessa ovat tuoneet esiin, puolustaakseen tämänlaatuista tekoja. Minä tiesin että tämä tehtiin itsetietoisesti, mutta sinä hetkenä, kun pää erkani ruumiista ja putosi laatikkoon, minulta pääsi huuto ja minä ymmärsin, en järjelläni, enkä sydämmelläni yksin, vaan koko olenollani, että kaikki kuoleman rangaistuksesta kuulemani väitteet olivat ilkeätä lorua, että, kokoontuipa ihmisiä kuinka suuri joukko tahansa toimeenpanemaan murhaa, tuota maailman pahinta syntiä, nimittivät he itseään miten hyvänsä, — että murha on murha, ja että tuo synti tehtiin minun silmiäni edessä. Ja minä läsnäolollani ja toimeettomuudellani hyväksyin tämän synnin ja otin siihen osaa. Samoin nytkin, nähdessäni tuota nälkää, vilua ja kurjuutta, jota tuhannet ihmiset kärsivät, ymmärsin koko olenollani, että kymmenien tuhansien semmoisten ihmisten olemassa olo Moskovassa, samalla kuin minä ja muut syömme lintupaistia ja sampikalaa ja verhoamme hevosia veralla ja latioita matoilla, — sanoivatpa kaikki maailman oppineet mitä hyvänsä. — on rikos, joka ei ole ainoastaan kerran tapahtunut, vaan yhä tapahtuu, ja että minä, ylellisyydessä eläjä, en ainoastaan sitä suvaitse, vaan suorastaan otan siihen osaa. Minusta oli eroitus näiden kahden vaikutelman välillä ainoastaan siinä, että edellisessä tapauksessa ainoa, mitä olisin saattanut tehdä, olisi ollut se, että olisin huutanut giljotiinin ääressä seisoville ja murhaa toimeenpaneville heidän tekevän syntiä, ja kaikin tavoin koettanut estää tuota tekoa. Mutta näin menetellessäni saatoin edeltäpäin tietää, ettei tämä minun tekoni estäisi murhaa tapahtumasta. Jälkimäisessä taas saatoin antaa ei ainoastaan varimakeaa ja mukana olevat mitättömät rahat, vaan myöskin palttooni ja kaiken, mitä minulla oli kotona. Mutta minä en sitä tehnyt, jonka vuoksi tunsin silloin ja tunnen nyt, enkä lakkaa koskaan tuntemasta osallisuuttani yhä jatkuvaan rikokseen niin kauan, kuin minulla on liikaa ruokaa, silloin kuin toisella ei ole mitään, ja kaksi pukua, silloin kuin toisella ei ole yhtäkään.

III.

Samana iltana, kun olin palannut Ljapinin talosta, kerroin vaikutelmistani eräälle ystävälleni. Tämä ystävä — eräs kaupungin asukkaista — alkoi puhua minulle jonkinmoisella mielihyvällä, että se on aivan luonnollinen kaupunkilainen ilmiö, että minä vaan maalaisuuteni vuoksi näen siinä jotain erikoista, että se on aina niin ollut ja tulee olemaan, että niin täytyy olla ja että se on sivistyksen välttämätön ehto. Lontoossa on vielä pahempaa, ja ei siinä siis ole mitään pahaa, eikä siitä saa olla tyytymätön. Minä aloin väittää ystävääni vastaan, ja tein sen semmoisella kiihkolla ja vimmallalla, että hänen vaimonsa tuli toisesta huoneesta kysymään, mitä oli tapahtunut. Minä olin, itsekään sitä huomaamatta, kyöneleet silmissä ja itku kurkussa huutanut ja huitonut käsilläni ystäväni edessä. Minä huusin: "niin ei saa elää, niin ei saa elää, ei saa!" Minua nolattiin tarpeettomasta kiivaudestani, sanottiin, etten voinut mistään levollisesti keskustella, että semmoinen kiivastuminen on epämiellyttävää, ja päälle päätteeksi todistettiin minulle, että semmoisten onnettomain ihmisten olemassa olo ei mitenkään voi antaa aihetta lähimmäisten elämän myrkyttämiseen.

Tunsin heidän olevan oikeassa ja vaikenin, mutta sydämeni pohjassa tiesin, että minäkin olin oikeassa, enkä voinut rauhoittua.

Ennestäänkin jo minulle vieras ja outo kaupunkilaiselämä tuli minulle nyt siihen määrin inhoittavaksi, että kaikki ne ylellisen elämän ilot, jotka ennen olivat tuntuneet minusta iloilta, tulivat minulle piinaksi. Ja vaikka kuinka olisin koettanut löytää sydämmestäni edes jonkinlaista puolustusta elämällemme, en voinut hermostumatta nähdä en omaa, enkä toisten vierashuonetta, en siististi, herrasväen tapaan katettua pöytää, en komeita ajopelejä hyvin syötettyine kuskineen ja hevosineen, en loistavia kauppapuoteja, teattereita, enkä tanssiaisiala. En voinut sen rinnalla olla näkemättä nälkäisiä, viluisia, sorretuita Ljapinin talon asukkaita. En voinut saada päästäni ajatusta, että nämä kaksi asiaa ovat yhteydessä toistensa kanssa, että toinen johtuu toisesta. Muistan, että siihen syyllisyyden tunteeseen, joka ensi hetkestä jäi minuun, pian yhtyi toinenkin, joka himmensi edellisen.

Kun puhuin Ljapinin talosta saamistani vaikutelmista läheisille ystäväilleni ja tuttavilleni, sain kaikilta saman vastauksen, kuin ensimmäiseltäkin ystävältäni, mutta sitä paitsi he ilmaisivat hyväksymisensä minun hyvyteni ja tunteellisuuteni johdosta ja antoivat minun ymmärtää, että tuo näky oli niin erikoisesti minuun vaikuttanut ainoastaan senvuoksi, että minä, Leo Tolstoi, olen niin hyväsydäminen ihminen. Ja minä uskoin sen mielelläni. Ja ennenkuin ennätin ajatella pääni ympäri, oli minussa ensin tuntemani moitteen ja katumuksen tunteen sijassa jo tyytyväisyyden tunne oman hyvyteni johdosta ja halu näyttää sitä ihmisille.

Kenties, sanoin itselleni, en todellakaan ole tähän syypää minä ylellisellä elämälläni, vaan elämän välttämättömät ehdot. Eihän minun elämäni muuttaminen voi korjata sitä pahaa, jonka olin nähnyt. Muuttamalla oman elämäni teen vaan itseni ja omaiseni onnettomiksi, mutta näkemäni onnettomuus jää entiselleen.

Ja senvuoksi ei minun tehtäväni ole oman elämäni muuttamisessa, niinkuin ensin oli minusta näyttänyt, vaan siinä, että koetan, sen verran kuin se on vallassani, parantaa niitten onnettomien tilaa, jotka olivat herättäneet sääliäni. Koko asia on siinä että minä olen hyväsydäminen, hyvä ihminen ja haluan tehdä hyvää lähimmäisilleni. Aloin miettiä suunnitelmaa hyväntekeväisyystoiminnalleni, jossa saatoin ilmaista koko hyvyteni. Minun täytyy kuitenkin sanoa, että jo mieltiessäni tuota hyväntekeväisyystoimintaani sydämmessäni koko ajan tunsin, ettei se ollut sitä, mitä olisi pitänyt tehdä, mutta, niinkuin usein tapahtuu, järjen ja mielikuvituksen toiminta tukahuttivat minussa tuon omantunnon äänen. Tähän aikaan oli parillaan toimitettavana yleinen väenlasku. Tämä tilaisuus näytti minusta keinolta sen hyväntekeväisyyden järjestämiseksi, jossa tahdoin osoittaa hyvyteni. Minä tunsin monta Moskovassa olevaa hyväntekeväisyyslaitosta ja seuraa, mutta koko heidän toimintansa näytti minusta sekä väärään suuntaan johdetulta että mitättömältä verraten siihen, mitä itse ajoin tehdä. Keksinkin seuraavan tuuman: herättää rikkaissa ihmisissä myötätuntoisuutta kaupunkilaista köyhälistöä kohtaan, kerätä rahoja, saada kokoon ihmisiä, jotka haluavat edesauttaa asiata ja väenlaskun ohella käydä läpi kaikki köyhäin pesät, tulla yhteyteen onnettomien kanssa, päästä perille yksityiskohdista heidän hädässään ja auttaa heitä rahalla, työllä, lähettämällä heitä pois Moskovasta, sijoittamalla lapset kouluun ja vanhukset turvakoteihin ja köyhäintaloihin. Sitä paitsi ajattelin, että niistä ihmisistä, jotka ryhtyvät tähän toimeen, muodostuu pysyväinen seura, joka, jakaen keskenänsä Moskovan kaupunginosat, tulee valvomaan, ettei köyhyys ja kerjäläisyys pääse kehittymään, tulee aina, heti sen syntyessä, sitä ehkäisemään, tulee pitämään huolta kaupunkilaisköyhyyden hoidosta enemmän kuin sen parantamisesta. Minä kuvailin jo, että, puhumattakaan kerjäläisistä, puutteen alaisiakaan ei tule olemaan kaupungissa, ja että kaiken tuon saan aikaan minä, ja että me kaikki, rikkaat, tulemme sen jälkeen kaikessa rauhassa istumaan vierashuoneissamme, syömään päivällistämme viiden ruokalajin kanssa ja ajelemaan vaunuissamme teattereissa ja tanssiaisissa, häiriytymättä enää semmoisten

näkyjen kautta, jommoinen minua kohtasi Ljapinin talolla.

Laadittuani tämän suunnitelman, kirjoitin siitä artikkelin ja, ennenkuin annoin sen painoon, menin tuttavien luo, joilta toivoin saavani kannatusta. Kaikille, joita tapasin sinä päivänä (käännyin etupäässä rikkaitten puoleen), puhuin melkein sitä samaa, minkä olin kirjoittanut sanomalehteen. Ehdotin, että käyttäisimme hyväksemme väenlaskutoimitusta, oppiaksemme tuntemaan köyhäin tilaa Moskovassa ja auttaaksemme sitä sekä toimella että rahoilla ja saadaksemme aikaan sen, ettei köyhiä ollenkaan olisi Moskovassa, jolloin me, rikkaat, hyvällä omallatunnolla voisimme nauttia niistä elämän eduista, joihin olimme tottuneet. Kaikki kuuntelivat minua tarkkaavaisesti ja totisina, mutta niinpian kuin kuuntelijat ymmärsivät, mistä oli kysymys, tulivat he ikäänkuin hämilleen. Heitä ikäänkuin hävetti ja etupäässä minun puolestani, se, että minä puhuin tyhmyyksiä, joita kuitenkin ei voinut suoraan sanoa tyhmyyksiksi. Oli ikäänkuin jokin ulkonainen syy olisi velvoittanut heitä myöntymään tuohon minun tyhmyyteeni.

— Niin. Tietysti. Se olisi hyvän hyvä asia, sanottiin minulle. — Itsestään on ymmärrettävää, ettei asialle voi olla olematta myötätuntoinen. Niin, teidän ajatuksenne on oivallinen. Minä olen itsekin sitä ajatellut, mutta ... meillä ollaan yleensä niin välinpitämättömiä, että tuskin saattaa odottaa mitään suurta menestystä... Muuten, minä puolestani olen valmis asiata kannattamaan.

Tähän tapaan puhuivat kaikki. Kaikki suostuivat, mutta suostuivat, niinkuin minusta näytti, ei minun vakuutukseni vaikutuksesta, eikä omasta halustaan, vaan jonkin ulkonaisen syyn vaikutuksesta, joka ei sallinut olla suostumatta. Minä huomasin sen jo siitä, ettei yksikään raha-apua luvanneista itse määrännyt summaa, jonka aikoi antaa, joten minun piti se määrätä ja kysellä: "siis voin odottaa teiltä 300, tai 200, tai 100, tai 25 ruplaa?" Eikä kukaan antanut rahoja. Huomautan tästä senvuoksi, että, kun ihmiset antavat rahaa johonkin omasta halustaan, he tavallisesti kiirehtivät antamaan. Aitio tilaamiseen Sarah Bernardin näytäntöön annetaan heti rahat käteen, että asia olisi päätetty. Tässä tapauksessa sitä vastoin ei yksikään niistä, jotka suostuivat antamaan rahaa ja ilmaisivat myötätuntoisuutensa, tarjonnut heti rahoja, vaan ainoastaan ääneti myöntyi minun määräämäni summaan. Viimeisessä talossa, jossa kävin sinä iltana, tapasin sattumalta suuren seuran kokoontuneena. Sen talonemäntä oli jo useampia vuosia toiminut hyväntekeväisyyden alalla. Ulko-oven edessä seisoivat useita vaunuja, eteisessä istuivat useita lakeijoita kaihissa puvuissa. Isossa vierashuoneessa kahden pöydän ääressä istuivat naisia, puettuina kalliisiin pukuihin ja kalliisiin koristuksiin, laitellen pukuja pienille nukeille. Muutamia nuoria herroja oli naisten ääressä. Näitten naisten tekemistä nukeista piti tulla arpajaisvoittoja köyhäin arpajaisiin.

Tämän vierashuoneen ja siihen kokoontuneitten ihmisten näkeminen teki minuun hyvin epämiellyttävän vaikutuksen. Puhumatta siitä, että tänne kokoontuneitten ihmisten omaisuus nousi muutamiin miljooneihin, puhumatta siitä, että yksin korot siitä pääomasta, joka täällä oli tuhlattu pukuihin, pitseihin, pronssikuviin, rintaneuloihin, vaunuihin, hevosiin, lakeijoihin, olivat sata kertaa suuremmat sitä, mitä kaikki nämä naiset ansaitsivat, olivat menot kaikkien näitten naisten ja herrain vierailusta: itse ajosta sinne, hansikkaista, liinavaatteista, kynttilöistä, teestä, sokerista, leivoksista sata kertaa suuremmat, kuin mitä täällä saatiin ansaituksi. Minä näin kaiken tuon ja sen vuoksi olisin voinut ymmärtää, etten täällä ainakaan löydä kannatusta asialleni, mutta minä olin tullut tehdäkseen ehdotukseni, ja niin raskasta kuin se minulle olikin, sanoin sanottavani.

Läsnä olleista eräs naishenkilö tarjosi minulle rahaa, sanoen, ettei hän tunteellisuutensa vuoksi itse kyennyt köyhien luona käymään, vaan rahaa oli kyllä valmis antamaan. Paljonko rahaa hän antaa ja milloin hän ne minulle toimittaa, sitä hän ei sanonut. Toinen naishenkilö ja eräs mieshenkilö tarjoutuivat käymään köyhien luona, mutta minä en käyttänyt hyväkseni heidän tarjoustaan. Mahtavin henkilö, jonka puoleen käännyin, sanoi minulle, ettei asiassa paljon voinut tehdä, sillä varoja oli vähän. Varoja taas oli vähän senvuoksi, että Moskovan rikkaat olivat jo kaikki lukuun otetut ja kaikilta oli jo saatu, mitä suinkin oli voitu, että kaikille näille hyväntekijöille oli jo annettu arvonimet, mitalit y.m. kunnianosoitukset, että menestyksellä rahankeräystä jatkaakseen täytyy pyytää joitakin uusia palkintoja hallituksen puolelta, joka on ainoa tehokas keino, vaikka hyvin vaikea.

Palattuani kotiin sinä päivänä, panin maata sillä aavistuksella, ettei minun tuumastani tule mitään, ja samalla häpeissäni ja tuntien, että koko tämän päivän olin tehnyt jotain hyvin ilettävää ja hävettävää. Mutta minä en jättänyt asiata sillensä. Ensiksikin oli asia kerran pantu alulle, ja ylpeydetunnekin olisi estänyt minua siitä luopumasta; toiseksi ei ainoastaan asian menestys, vaan itse sen harrastaminen teki minulle mahdolliseksi jatkaa elämää niissä oloissa, joissa elin, jota vastoin epäonnistuminen olisi pakoittanut minut luopumaan elämäntavastani ja etsimään uusia elämän uria. Ja sitä itsetiedottomasti pelkäsin. Minä en uskonut sisällistä ääntäni, vaan jatkoin alkamaani työtä.

Annettuani kirjoitukseni painoon, luin sen korrehtuurin Duumassa. Luin sen punehtuen ja änkyttäen, niin kovin minua iletti. Samaten näkyi hävettävän kaikkia kuulijoitanikin. Kun luettuani kirjoitukseni kysyin, suostuvatko väenlaskun toimittajat ehdotukseeni, että he toimituksen päätyttyä jäisivät

paikoilleen, ollakseen välittäjinä seuran ja puutetta kärsivien välillä, syntyi tuskastuttava hiljaisuus. Sitten esiintyi kaksi puhujaa. Nämä puhujat koittivat parantaa minun ehdotukseni aikaansaamaa tuskastuttavaa vaikutusta. He ilmaisivat minulle myötätuntoisuutensa, mutta samalla viittasivat tuon minun kaikkien hyväksymän tuumani epäkäytännöllisyyteen. Kaikilta pääsi helpoituksen huokaus. Mutta kun minä sittemmin kuitenkin, tahtoen ajaa asiani perille, kyselin väenlaskun toimimiehiltä, kultakin erikseen, tahtoisivatko he, väenlaskua toimittaessaan ottaa selvää köyhien tarpeista ja jäädä sitten paikoilleen, ollakseen välittäjinä köyhien ja rikkaitten välillä, joutuivat he taas hämilleen. Heidän katseensa sanoivat ikäänkuin minulle: vaikka kunnioituksesta sinua kohtaan koetettiinkin lieventää sinun tyhmyyttäsi, niin sinä sittenkin sitä tyrkytät. Semmoinen oli heidän kasvojensa ilme, mutta sanoilla he kumminkin ilmaisivat suostumuksensa, ja kaksi heistä, ikäänkuin edeltäpäin siitä sovittuaan, sanoivat aivan samoilla sanoilla: "me katsomme olevamme *siveellisestä velvoitetut* sen tekemään". Saman vaikutuksen teki ilmoitukseni myöskin väenlaskussa avustaviin ylioppilaisiin, kun puhuin siitä, että me väenlaskun ohella tulisimme pitämään silmällä myöskin hyväntekeväisyystarkoituksia. Puhuessamme tästä, huomasin, että heitä hävetti katsoa minua silmiin, niinkuin usein hävettää katsoa silmiin hyväntahtoista ihmistä, joka puhuu tyhmyyksiä. Saman vaikutuksen teki niinkään kirjoitukseni sanomalehden toimittajaan, poikaani, vaimooni, mitä erillaisimpiin ihmisiin, joille annoin sen luettavaksi. Kaikki tulivat jostakin syystä hämilleen, mutta kaikki katsoivat tarpeelliseksi hyväksyä itse ajatuksen, ja kaikki heti tämän hyväksymisensä ilmaistuaan alkoivat tuoda esiin epäilyksiänsä asian menestymisestä ja tuomita yhteiskuntamme ja kaikkien ihmisten välinpitämättömyyttä ja kylmyyttä, lukuunottamatta nähtävästi heitä itseään.

Sydämmeni syvyydessä yhä tunsin, ettei tämä kaikki ollut sitä oikeata, ettei tästä mitään voinut tulla, mutta kirjoitus oli painettu ja minä ryhdyin ottamaan osaa väenlaskutoimitukseen. Olin asian pannut alulle ja se veti minut mukaansa.

IV.

Minun osalleni määrättiin, omasta pyynnöstäni, alue Hamovnitsheskin osassa, Smolenskin kauppatorin luona. Tällä alueella on joukko taloja, joita yleensä nimitetään Rshanovin taloksi, tai Rshanovin linnaksi. Ne kuuluivat ennen muinoin kauppias Rshanoville, mutta nykyään ne kuuluvat Simineille. Olin jo kauan sitten kuullut mainittavan tätä paikkaa mitä kauneimman köyhyyden ja turmeluksen pesänä, ja senvuoksi pyysin väenlaskun toimittajia määräämään minut sinne. Toivomukseni täytettiin.

Saatuani duuman määräyksen, läksin muutamia päiviä ennen väenlaskun alkamista yksinäni tarkastelemaan aluettani. Saamani asemakartan mukaan löysin heti Rshanovin linnan.

Menin sinne Nikolskin poikkikadun puolelta, jonka päässä vasemmalla puolen on synkän näköinen talo, ilman porttia sillä puolen. Talon ulkonäöstä arvasin sen olevan juuri Rshanovin linnan.

Laskeutuessani alamäkeä Nikolskin katuja myöten tapasin muutamia poikasia, 10—14 ikäisiä, pikku nutuissa ja palttoissa laskemassa mäkeä, mikä jaloillaan, mikä yhdellä luistimella liukuen pitkin jalkakäytävän jäätyneitä luisua talon luona. Pojat olivat repaleisissa vaatteissa ja, niinkuin kaikki kaupunkilaispojat, reippaita ja rohkeita. Pysähdyin heitä katselemaan. Nurkan takaa tuli esiin repaleinen vanha akka, jolla oli riippuvat keltaiset posket. Hän kulki kaupungille päin ja, niinkuin pakahtumaisillaan oleva hevonen, hengitti hirveästi koristen joka askeleella. Tultuaan minun kohdalleni hän pysähtyi, vetäen henkeänsä. Kaikkialla muualla tämä vanhus olisi pyytänyt minulta rahaa, mutta täällä hän vaan rupesi puhumaan kanssani. "Kas, sanoi hän, osottaen mäkeä laskevia poikia, — ei muuta, kuin vallattomuuksia! Samallaisia rshanovilaisia niistä tulee, kuin isänsäkin ovat". Yksi pojista, jolla oli palttoo ja lipaton lakki, kuuli hänen sanansa ja pysähtyi. "Mitä haukut?" huusi hän akalle. — "Itse olet rshanovilainen käärme!" — "Asutteko te täällä?" kysyin pojilta. — "Asutaan, ja hän asuu kanssa. Hän varasti saapasvarren!" huudahti poika ja nostaen ylös toisen jalkansa läksi luistamaan eteenpäin. Eukko räjähti haukkumaan, lomaan kovasti yskien. Mäeltä päin tuli sillä aikaa, käsiään heiluttaen lumivalkea ukko, kokonaan repaleissa. Ukko oli sen näköinen, kuin olisi vastikään vahvistanut itseänsä viinaryypyllä. Hän oli nähtävästi kuullut eukon haukkumisen ja otti häntä puolustaakseen. "Kyllä minä teille näytän senkin hirtehiset!" huusi hän poikasille, ikäänkuin aikoen lähteä heitä takaa ajamaan. Kerjuulla ollessaan kaupungilla tämä ukko herättää huomiota vanhuudellaan, heikkoudellaan ja köyhyydellään. Täällä hän sitä vastoin näytti iloiselta, päivätyöstään palaavalta työmieheltä.

Minä läksin ukon jälessä. Hän kääntyi vasemmalle Prototshnin poikkikadulle ja, kuljettuaan koko talon ja portin sivu, katosi ravintolaan.

Prototshnin kadun puolella on kaksi porttia ja useampia ovia: ravintolan, kapakan ja muutamien ruoka- ynnä muitten puotien. Tämä on juuri Rshanovin linna, Kaikki täällä on harmaata, likaista, haisevaa — sekä rakennukset, asumukset, pihat että ihmiset. Suurin osa ihmisistä, joita täällä tapasin, olivat repaleisia ja puolialastomia. Toiset kävelivät, toiset juoksivat ovesta ovelle. Kaksi hieroi kauppa jostakin rääsystä. Minä kiersin koko rakennuksen ja, palattuani entiseen paikkaan, pysähdyin erään talon portille. Teki mieleni pistäytyä sisään katsomaan, mitä piellä tehtiin itse keskuksessa, mutta minua iletti, en tiennyt, mitä sanoa, jos minulta olisi kysytty asiaani. Jonkun aikaa epäröityäni astuin kumminkin sisään. Heti pihalle tultuani tunsin illettävän löyhkän. Piha oli hirmuisen likainen. Käännyin nurkan taa ja samassa kuulin vasemmalta puoleltani ylhäältä, puiselta läpikäytävältä juoksevien ihmisten jalkain töminätä, ensin käytävän siltaa pitkin, ja sitten portaita. Ensimmäisenä juoksi ulos laiha vaimoihminen, hihat ylöskäärittyinä, haalistunut ruusunvärinen hame yllään ja patiinit jalassa. Hänen kintereillään juoksi pörröinen mies punasessa paidassa ja hameen levyisissä housuissa, kalossit jalassa. Mies sai vaimon kiinni portaitten alapäässä. "Et pääse käsistäni", sanoi hän, nauraen. "Kas sitä kierosilmäistä pirua", alkoi nainen torua, nähtävästi hyvillään tuosta takaa-ajosta, mutta nähtyään minut, huudahti äkäisesti: "ketä haet?" Kun en ketään hakenut, jouduin hämilleni ja läksin pois. Kummallista ei tässä ollut mitään, mutta tämä tapaus, — senjälkeen, mitä olin nähnyt toiselta puolen pihaa — haukkuvan akan, iloisen ukon ja mäkeä laskevat pojat, näytti minulle yhtäkkiä aivan uudelta puolelta sen asian, johon olin ryhtynyt. Minä aijoin tehdä suuren hyväntuon näille ihmisille moskovalaisten pohattain avulla. Mutta nyt ymmärsin ensi kerran, että kaikilla niillä onnettomilla, joille tahdoin tehdä hyväntuon, on, paitsi sitä aikaa, jolloin he, kärsien nälkää ja vilua, odottavat pääsyään taloon, vielä aikaa, jota heidän johonkin täytyy käyttää, on vielä 24 tuntia joka vuorokausi, on vielä kokonainen elämä, josta en ennen ollut tullut ajatelleeksi. Ymmärsin nyt ensi kerran, että kaikkien näitten ihmisten, paitsi puuhailemista itsensä vilulta suojelemisessa ja nälkensä sammuttamisessa, täytyy elää vielä jollakin tavalla ne 24 tuntia joka vuorokausi, jotka heidän on eläminen, niinkuin kaikkien muittenkin ihmisten. Minä ymmärsin, että näitten ihmisten täytyy olla vihoissaan, ikävöidä, uljastella, iloita. Niin omituista kuin se onkin, ymmärsin nyt ensi kerran selvästi, ettei puuhani voinut rajoittua ainoastaan tuhannen ihmisen ruokkimiseen ja vaatettamiseen, — se ei ollut samaa, kuin tuhannen lampaan ruokkiminen ja katosalle ajaminen — vaan kysymys oli siinä, että ihmisille oli tehtävä jotain tosi hyvää. Ja kun ymmärsin, että jokainen noista tuhannesta ihmisestä on aivan samallinen ihminen, jolla on samallinen menneisyys, samallaiset intohimot, kiusaukset, erehdykset, samallaiset ajatukset ja kysymykset, kuin minullakin, niin alkuunpanemani asia rupesi yhtäkkiä näyttämään minusta niin vaikealta, että tunsin itseni voimattomaksi. Mutta asia oli kerran pantu alkuun ja minä jatkoin sitä.

V.

Määrättyinä päivinä väenlaskussa toimivat ylioppilaat saapuivat paikalle aamulla varhain, ja minä, hyväntekijä, tulin heidän luokseen kello 12. Minä en voinut tulla varemmin, sillä minä nousin k:lo 10, join kahvia ja polttelin sitten paperossia, odotellen ruuan sulamista. Tulin k:lo 12 Rshanovin talon portille. Poliisi osoitti minulle ravintolan, johon laskijat olivat käskeneet tulla kaikkien, jotka heitä kysyvät. Menin ravintolaan. Ravintola oli hyvin pimeä, haiseva ja likainen. Suoraan edessä oli tiski, vasemmalla huone likaisilla pöytäliinoilla katettuine pöytineen, oikealla iso huone pilareineen ja samallaisia pikku pöytiä akkunain ääressä ja seinien luona. Siellä täällä istui pöytien ääressä teetä juoden miehiä, sekä repaleisia että siististi puettuja, työmiehiä tai pikku kauppiaita, sekä muutamia naisia. Ravintola oli kyllä hyvin likainen, mutta heti saattoi nähdä, että sen asiat kävivät hyvin. Tiskin takana seisovan ravintolanhoitajan toimeliaan näköiset kasvot ja tarjoilijain joutuisa palvelevaisuus sitä osoittivat. Tuskin olin ennättänyt astua sisään, kun jo muuan tarjoilija oli valmis riisumaan palttoon päältäni ja tuomaan, mitä käskettäisiin. Näkyi että oli totuttu joutuisasti ja huolellisesti suorittamaan tehtävät. Kysyin väenlaskijoita. "Vanja!" — huusi pieni, saksalaisten tapaan puettu mies, joka järjesteli jotain kaapissa tiskin takana; se oli ravintolan isäntä Ivan Feodotitsh, talonpoika Kalugan kuvernementistä. Tuli kyyppari, noin 18 vuotias poika, laiha, käyränenäinen, kasvot kellertävät. "Mene saattamaan herraa väenlaskijain luo". Poika heitti salvetin, pani palttoon päällensä ja läksi nopeasti astuen viemään minua takaoven kautta. Likaisessa, haisevassa keittiössä tuli meitä vastaan vanha eukko, varovasti kantaen jonnekin hyvin haisevia sisälmyksiä riepuun kääritynä. Sieltä laskeuduimme kaltevalle pihalle, joka oli täynnään puurakennuksia kivisillä alakerroksilla. Löyhkä tällä pihalla oli hirmuinen. Se tuli ulkokuoneesta, jonka ympärillä aina oli suuri väentungos. Ulkokuone oli vaan osoittamassa sitä paikkaa, jossa oli tapana käydä tarpeillaan. Ohikulkiessa oli mahdotonta olla sitä huomaamatta ja hyvin vaikealta tuntui, kun joutui siitä lähtevän väkevän löyhkän piiriin.

Poika, varoen valkoisia housujaan, saattoi minut tämän paikan ohi ja suuntasi sitten kulkunsa erään

puurakennuksen luo. Pihan läpi kulkevat ihmiset kaikki pysähtyivät minua katselemaan. Nähtävästi oli siististi puettu ihminen näillä seuduin harvinaisuus.

Poika vei minut erääseen pimeään ja haisevaan kellarikerrokseen. Kulkiessamme pimeätä käytävää, avautui äkkiä yksi ovista ja siinä näyttäytyi humalainen ukko paitasillaan, joka nähtävästi ei ollut talonpoikaisia. Tätä miestä ajoi ja tyrkki luotaan kimakasti vinkuen muuan pesijätär, hihat ylös käärittynä ja kädet saippuassa. Minun oppaani työnsi juopuneen syrjään ja nuhteli häntä. "Ei sovi tuolla tavalla häpäistä itseään", sanoi hän, "kun vielä on upseeri olevinaan!"

Tulimme määräraikkaamme numero 30:een. Poika avasi oven ja meitä vastaan tulvahti saippuahöyryn, huonon ruuan ja väkevän tupakan haju. Astuimme sisään täydelliseen pimeyteen. Ikkunat olivat vastaisella puolella, vaan tällä puolen oli lautaseinäisiä käytäviä oikealle ja vasemmalle ja ovia, jotka johtivat epätasaisilla laudoilla vuorattuihin ja valkosella vesivärillä maalattuihin huoneisiin. Pimeässä huoneessa vasemmalla näkyi vaatteita pesupunkassa pesevä vaimo. Eräästä oikealla olevasta ovesta tirkisteli vanha mummo. Toisesta avonaisesta ovesta näkyi karvainen, punanaamainen mies, virsut jalassa, istuvan makuulavalla. Hän piti käsiään polvien päällä ja heilutteli jalkojaan katsellen alakuloisesti virsujaan.

Käytävän päässä oleva ovi vei siihen huoneeseen, jossa laskijat olivat. Se oli emännän huone. Hänen hallussaan oli koko tämä numero, ja hän vuorostaan vuokrasi siitä huoneita toisille asukkaille ja yömajalaisille. Tässä hänen pikkuisessa huoneessaan pyhäinkuvan alla istui väenlaskua toimittava ylioppilas papereineen, aivan kuin tutkintotuomari kuulustellen erästä mieshenkilöä. Mies oli emännän ystävä, joka hänen puolestaan vastasi kysymyksiin. Siinä oli emäntäkin — vanha vaimo ja kaksi uteliasta asukasta. Minun tultua sisään tuli huone jo aivan täyteen. Tunkeuduin pöydän ääreen ja tervehdin ylioppilasta, joka sitten jatkoi kuulusteluaan. Mutta minä aloin tarkastella ja kuulustella kortteerin asukkaita omia tarkoituksiani varten.

Tuli selville, ettei tässä ensimmäisessä kortteerissa ollut yhtäkään semmoista ihmistä, jonka hyväksi olisin voinut hyväntekeväisyysintoani osoittaa. Emäntä, huolimatta kortteerin kurjuudesta, pienuudesta ja likaisuudesta, joka minua palatseissa asuvaa hämmästytti, eli kaupungin köyhiin asukkaihin verraten mukavasti ja minulle hyvin tunnettuun maalaisköyhyyteen verraten ylellisestikin. Hänellä oli untuvahöyheninen vuode, tikattu peite, teekyökki, turkki ja astiakaappi. Yhtä varakkaalta näytti emännän ystäväkin. Hänellä oli yksin kellokin perineen. Asukkaat olivat köyhempiä, mutta ei ollut yhtään semmoista, joka olisi kaivannut pikaista apua. Apua pyysivät vaatteita pesevä nainen, jonka mies oli jättänyt ja jolla oli lapsia, vanha leskieukko, jolla sanojensa mukaan ei ollut millä elää, ja virsujalkainen mies, joka sanoi, ettei ollut sinä päivänä mitään syönyt. Mutta kuulusteluista kävi selville, ettei kukaan näistä henkilöistä kärsinyt erityistä puutetta, ja että auttaakseen heitä olisi ollut lähemmin heihin tutustuttava.

Kun ehdotin miehensä hylkäämälle vaimolle, että sijoittaisin hänen lapsensa turvakotiin, joutui hän hämilleen, kiitti tarjouksesta, mutta nähtävästi ei sitä halunnut. Hän olisi mieluummin halunnut raha-apua. Vanhin tytär auttoi häntä pyykin pesussa ja keskimäinen hoiti poikaa. Vanha mummo halusi hyvin päästä köyhäintaloon, mutta tarkasteltuani hänen kommakkoansa, huomasin, ettei hän ollut kovin köyhä. Hänellä oli pikkuinen kirstu täynnä tavaraa, teekannu, kaksi kuppia ja paperikoteloissa teetä ja sokeria. Hän kutoi sukia ja käsineitä, saaden siitä palkkaa kuukausittain eräältä hyväntekijättäreltä. Mies taas nähtävästi oli vähemmän ruuan kuin humalan puutteessa, ja kaikki, mikä hänelle olisi annettu, olisi mennyt kapakkaan. Tässä kortteerissa ei siis ollut semmoisia, joita olisin luullut talon olevan täpötäynnään, semmoisia, jotka olisin voinut tehdä onnelliseksi antamalla heille rahaa. Nämä köyhät näyttivät minusta epäillyttäviltä. Kirjoitin muistiin mummon, vaimon lapsineen ja miehen, päättäen ottaa ne esille, pidettyäni ensin huolta niistä erityisen onnettomista, joita odotin tapaavani tässä talossa. Päätin, että meidän avustuksessamme piti olla järjestystä. Ensin autetaan kaikkein onnettompimpia, ja sitten vasta näitä. Mutta seuraavassa ja sitä seuraavissa kortteereissa oli asianlaita sama, kaikkialla oli semmoisia, jotka olivat ensin tarkemmin tutkittavat, ennenkuin niitä voi auttaa. Semmoisia onnettomia taas, joille ei tarvinnut muuta kuin antaa rahaa, että ne onnettomista muuttuisivat onnellisiksi, ei ollut. Niinkuin se minua hävettääkin, täytyy minun kuitenkin sanoa, että aloin tuntea pettymystä siitä, etten löytänyt näissä taloissa mitään sen tapaista, mitä olin odottanut. Olin odottanut löytäväni täällä joitakin erikoisia ihmisiä, vaan läpikäytyäni kaikki kortteerit, tulin siihen vakuutukseen, etteivät näitten talojen asukkaat ollenkaan olleet mitään erikoisia ihmisiä, vaan aivan samallaisia kuin nekin, joitten joukossa itse elin. Aivan niin kuin meidän, oli heidänkin joukossaan enemmän tai vähemmän hyviä, enemmän tai vähemmän huonoja, enemmän tai vähemmän onnellisia ja enemmän tai vähemmän onnettomia. Onnettomat olivat aivan samallaisia onnettomia, kuin meidänkin joukossamme olevat onnettomat, joitten onnettomuus ei riippunut ulkonaisista olosuhteista, vaan heistä itsestään, ja jota ei voinut auttaa jollakin paperilapulla.

VI.

Näitten talojen asukkaat ovat alhaisinta kaupunkilaisväestöä, jota Moskovassa luultavasti on yli 100 tuhatta. Tässä talossa on edustajia tämän väestön kaikista eri kerroksista. Täällä on pikkuliikkeitten omistajia, suutareita, harjantekijöitä, puuseppiä, sorvareita, räätäleitä, seppiä, täällä on ajureita, parisniekkoja, kaupustelijoita, pesijättäriä, koronkiskureita, päivätyöläisiä ja semmoisia, joilla ei ole mitään varsinaista tointa; täällä on myös kerjäläisiä ja katunaisia.

Täällä on paljon niitä samoja ihmisiä, joita näin Ljapinin talon ovella, mutta täällä ne ovat hajallaan työkansan keskellä. Ja sitä paitsi Ljapinin talon asukkaat minä näin heidän onnettomimpana aikansa, silloin kun kaikki on syötynä ja juotuna, ja he viluisina, nälkäisinä ja ravintoloista pois ajettuina odottavat, kuin taivaan mannaa, pääsyä maksuttomaan yömajaan ja sieltä haluttuun vankilaan, toimitettavaksi kotiseudulle, jota vastoin täällä näin näitä ihmisiä työläisten joukossa, joita oli enemmistö ja siihen aikaan, kun he jollakin keinoin olivat saaneet ansaituksi 3 tai 5 kopekkaa yösijaa varten sekä välistä ruplan ruokaa ja juomaa varten.

Ja niin oudolta kuin se kuuluukin, en ainoastaan ollut tuntematta täällä mitään sen tapaista tunnetta, kuin Ljapinin talolla, vaan päinvastoin ensi kierrosta tehdessämme sekä minä että ylioppilaat tunsimme miltei miellyttävän tunteen. Mutta miksi sanon miltei miellyttävän? Se ei ole totta. Tunne, jonka oleskelu näitten ihmisten kanssa herätti, niin kummalta kuin se kuuluukin, oli suorastaan hyvinkin miellyttävä.

Ensimmäinen havainto oli se, että suurin osa täällä asuvista oli työläisiä ja hyvin hyviä ihmisiä.

Enemmistön tapasimme työtä tekemässä, pesijättäret pesupunkkiensa, puusepät höyläpenkkiensä ääressä, suutarit tuoleillaan. Ahtaat huoneet olivat täynnä väkeä ja työ sujui tarmokkaasti ja iloisesti. Tuntui työmiehen hien haju ja suutarin luona nahkan, puusepän luona höylänlastujen haju, kuului usein laulua ja näkyi paljastettuja, jänteviä käsivarsia, jotka nopeasti ja taitavasti tekivät totutuita liikkeitä. Meitä vastaanotettiin kaikkialla iloisesti ja ystävällisesti. Tuskin missään tunkeutumisemme näitten ihmisten kotielämään herätti sitä oman arvonsa tuntoa ja nojaamisen halua, jonka väenlaskijain ilmaantutuminen useimmiten saa aikaan varakkaitten ihmisten kortteereissa. Päinvastoin kaikkiin meidän kysymyksiimme vastattiin niinkuin pitikin. Meidän kysymyksemme antoivat aihetta leikinlaskuun vaan sen johdosta, ketkä ovat laskuun otettavat ja miten, kuka on kahdeksi, ja ketkä kaksi yhdeksi luettava j.n.e.

Usein tapasimme heidät päivällistä syömässä tai teetä juomassa ja meidän tervehdykseemme vastattiin joka kerta hyvin kohteliaasti: "olkaa hyvä", vieläpä väistytettiin syrjään ja annettiin tilaa. Semmoisen köyhäinpesän sijaan, jossa väestö alituisen vaihtuu, löysimme tässä talossa monta kortteeria, joissa oli pysyviä asukkaita. Eräs puuseppä työmiehineen ja suutari kisällineen olivat asuneet jo kymmenen vuotta. Suutarilla oli hyvin likaista ja ahdasta, mutta työväki oli työtä tehdessään hyvin hyvällä tuulella. Minä yritin puhua erään työmiehen kanssa, tahtoen saada selvää hänen köyhyydestään ja velkaantumisestaan isännälle, mutta tämä ei minua ymmärtänyt ja puhui isännästään ja elämästään mitä parasta.

Eräässä kortteerissa asui muuan ukko eukkoineen, jotka kaupittelivat omenoita. Heidän huoneensa oli lämmin, puhdas ja täynnä tavaraa. Lattia oli peitetty olkimatolla. Huoneessa oli kirstuja, kaappi, teekyökki ja astioita. Nurkassa oli paljon pyhäinkuvia ja seinällä riippui lakanalla peitettyjä turkkeja. Kurttunaamainen, ystävällinen, puhelias eukko iloitsi nähtävästi itsekin hiljaisesta, onnellisesta elämästään.

Ivan Feodotitsh, ravintolan ja kortteerien isäntä, tuli ravintolasta ja kulki meidän mukana. Hän puheli ystävällisesti ja leikkiä laskien useitten kortteerien isäntien kanssa, nimittäen heitä kaikkia ristimä- ja isännimellä ja antaen meille heistä lyhyitä luonnekuvauksia. Kaikki he olivat tavallisia ihmisiä, Martin Semjonovitshejä, Pjotr Petrovitshejä, Marja Ivanovnoja, — ihmisiä, jotka eivät pitäneet itseänsä onnettomina, vaan samallaisina kuin muutkin, niinkuin he todella olivatkin.

Me olimme valmistautuneet näkemään ainoastaan jotain kauheata. Mutta tuon kauhean asemesta saimmekin nähdä jotain hyvin hyvää, semmoista, joka ehdottomasti herätti meidän kunnioitustamme. Ja tällaisia ihmisiä oli niin paljon, että repaleiset, hunningolle joutuneet, joutilaat ihmiset, joita välistä kohtasimme heidän joukossaan, eivät häirinneet yleistä vaikutelmaa.

Ylioppilaista se ei ollut niin kummallista, kuin minusta. He olivat vaan tekemässä hyödyllistä työtä, niinkuin luulivat, tieteen palveluksessa, ja sen ohella tekivät myös satunnaisia huomioitaan. Mutta minä — olin hyväntekijä, jonka tarkoituksena oli auttaa onnettomia, häviöön joutuneita, turmeltuneita ihmisiä, joita otaksuin tapaavani tässä talossa. Ja nyt minä onnettomien, häviöön joutuneitten, turmeltuneitten

ihmisten asemesta näin enimmäkseen työtä tekeviä, rauhallisia, tyytyväisiä, iloisia, ystävällisiä ja hyvin hyviä ihmisiä.

Erittäin elävästi tunsin sen tavatessani näissä kortteereissa sitä huutavaa puutetta, jota aikomukseni oli auttaa.

Tavatessani tätä puutetta, huomasin aina, että se apu, jonka olin aikonut antaa, oli jo annettu. Se oli annettu ennen minua, ja kuka sen oli antanut? Ne samat onnettomat, turmeltuneet olennot, joita olin aikonut pelastaa, ja puute oli autettu semmoisella tavalla, kuin en minä olisi voinut tehdä.

Eräässä kellarissa makasi yksinäinen, lavantautia sairastava ukko. Ukolla ei ollut ketään omaista. Muuan leskivaimo tyttarineen, joka oli hänelle vieras, mutta oli hänen naapurinsa, hoiteli häntä, juotti häntä teellä ja osti omilla rahoillaan hänelle lääkkeitä. Toisessa kortteerissa makasi vaimo lapsivuodekuumeessa. Eräs nainen, joka harjoitti epäsideellistä elinkeinoa, tuuditteli lasta, ruokki sitä, eikä hän kahteen päivään ollut käynyt ulkona toimessaan. Erään orvoksi jääneen tytön oli ottanut perheeseensä muuan räätäli, jolla itsellään oli kolme lasta. Niin että jälellä olivat ne onnettomat, joutilaat ihmiset, niinkuin virkamiehet, kirjurit, paikattomat lakeijat, kerjäläiset, juopot, epäsideelliset naiset ja lapset, joita ei voinut auttaa heti rahoilla, vaan joihin oli ensin tarkemmin tutustuttava, ennenkuin heistä voi pitää huolta. Minä hain vaan onnettomia, köyhyyden vuoksi onnettomia, semmoisia, joita olisi voinut auttaa jakamalla heille meidän ylellisyydestämme. Mutta semmoisia, niinkuin minusta näytti, emme onnistuneet tapaamaan, ja tapasimme vaan semmoisia onnettomia, joiden auttamiseen olisi ollut uhrattava paljon aikaa ja vaivaa.

VII.

Onnettomia, joita kirjoitin kirjaani, oli minun käsittääkseni kolme luokkaa, nimittäin: 1) ihmiset, jotka olivat menettäneet entisen hyvän asemansa ja odottivat pääsemistään siihen takaisin (semmoisia oli sekä alemmasta että ylemmästä yhteiskuntaluokasta); 2) epäsideelliset naiset, joita on hyvin paljon näissä taloissa; ja 3) lapset. Kaikkein enin tapasin ja kirjoitin muistiin ensimmäisen luokan ihmisiä. Semmoisia, varsinkin herras- ja virkamiesluokkaan kuuluvia, oli hyvin paljon. Melkein kaikissa kortteereissa, joissa kävimme Ivan Feodotitshin kanssa, sanoi hän meille: tässä ette tarvitse itse kirjoittaa luetteloa, täällä on mies, joka kaiken sen voi toimittaa, jos hän vaan ei ole päissään.

Ja Ivan Feodotitsh kutsui esille tuon miehen, joka oli juuri yksi noista hunningolle joutuneista yläluokkalaisista. Isännän kutsumuksesta kömpi esille jostain pimeästä nurkasta entinen rikas aatelismies tai virkamies, useimmiten humalassa ja aina riisuutuneena. Jos hän ei ollut humalassa, otti hän aina mielellään toimittaakseen tarjotun työn, merkitsevästi nyökäyttäen päätään ja rypistellen kulmiansa, ja teki huomautuksiansa, käyttäen puheessaan oppisanoja, hellällä varovaisuudella pidellen vapisevissa, likaisissa käsissään puhdasta painettua lankettia ja ylpeästi ja halveksivasti silmäillen naapureitaan, ikäänkuin kerskaton sivistyksensä ylevämmyydellä heidän edessään, jotka niin usein olivat häntä nöyryyttäneet. Hän iloitsi nähtävästi yhteydestään sen maailman kanssa, jossa painetaan tuommoisia lanketteja ja johon hän itsekin oli kerran kuulunut. Melkein aina, kun kyselin tämmöisen ihmisen elämänvaiheista, alkoi hän mielellään, jopa innoissaankin kertoa ulkoa opittua historiaa häntä kohdanneista onnettomuuksista, ja etupäässä siitä entisestä asemastaan, johonka hän kasvatuksensa puolesta oli kuuluva.

Semmoisia ihmisiä on hyvin paljon Rshanovin talon nurkissa. Yksi kortteereista on täynnään pelkkiä tämmöisiä — sekä miehiä että naisia. Lähestyessämme tätä kortteeria, sanoi isäntä: "No, nyt tulee aateliskortteeri". Se oli täpösen täynnään. Melkein kaikki, noin neljäkymmentä henkeä, olivat kotona. Kurjempia, onnettomampia, kalpeampia, nääntyneempiä, hätäntyneempiä kasvoja ei ollut koko talossa. Minä puhelin muutamien kanssa. Kaikilla oli melkein sama historia, ainoastaan eri kehitysasteissaan. Jokainen heistä oli ollut rikas, tai oli hänellä ollut hyvä paikka, ja jokaisella oli veli tai isä, joka vieläkin oli rikas tai hyvässä virassa. Sitten sattui onnettomuus, jonka olivat saaneet aikaan kadehtijat, oma hyväntahtoisuus tai erityinen sattumus, ja niin oli hän menettänyt kaiken ja oli nyt pakotettu sortumaan näissä hänelle luonnottomissa ja vastenmielisissä oloissa — liassa, repaleissa, juoppojen ja irstailijain seurassa, raviten itseänsä leivällä ja maksalla ja kerjäten. Näitten ihmisten kaikki ajatukset, toiveet ja muistot ovat vaan menneisyydessä. Nykyisyys näyttää heistä joltakin luonnottomalta, inhoittavalta, joka ei ansaitse huomiota. Heillä ei ole nykyisyyttä. Heillä on vaan muistoja entisyydestä ja tulevaisuuden toiveita, jotka voivat joka hetki toteutua ja joitten toteuttamiseksi tarvitaan hyvin vähän, mutta tätäpä vähää ei ole, eikä ole mistään saatavissa, ja niin kuluu elämä hukkaan. Yksi tarvitsisi vaan siistin puvun, voidakseen mennä erään henkilön luo, joka on

hänelle suosiollinen, toisen pitäisi saada puku, suorittaa velkansa ja päästä Orellin kaupunkiin asti, kolmannen pitäisi vaan saada lunastetuksi pantatut tavaransa ja vähäsen rahaa voidakseen jatkaa riitajuttua, joka varmaan päättyisi hänen edukseen, ja silloin olisi taas kaikki hyvin. Kaikki he sanovat tarvitsevansa vaan jotain ulkonaista, päästäkseen takaisin siihen asemaan, jota he pitävät onnellisena ja itselleen luonnollisena.

Jos en olisi ollut hyvänteväisyyslpeyteni huumaamana, olisi minun tarvinnut ainoastaan vähän tarkemmin katsoa heidän heikon näköisiin, aistillisiin, mutta hyväntahtoisin kasvoihin, ymmärtääkseni, ettei heidän onnettomuutensa ole korjattavissa ulkonaisilla keinoilla, etteivät he missään asemassa voi olla onnellisia, jos heidän elämänyymmärryksensä ei muutu, etteivät he ole mitään erikoisia ihmisiä, erikoisen onnettomissa olosuhteissa olevia, vaan niitä samoja ihmisiä, joita kaikkialla on meidän ympärillämme, jommoisia me itsekkin olemme. Minä muistan, että tämän laatuisten onnettomien seurassa oleminen tuntui minusta erittäin raskaalta. Nyt ymmärrän, mikä siihen oli syynä. Minä näin niissä kuin peilissä oman itseni. Jos olisin syventynyt omaan ja meidän piirimme ihmisten elämään, niin olisin nähnyt, ettei edellisten ja jälkimmäisten välillä ollut mitään oleellista järjestystä. Joskin minun piirini ihmiset elävät nyt suurissa kortteereissa ja omista taloissaan komeitten katujen varrella, eikä Rshanovin talossa, syövät ja juovat herkullisesti, eikä vaan maksaa ja silliä leivän kanssa, niin se ei estä heitä olemasta aivan samallaisia onnettomia. He ovat aivan samoin tyytymättömiä asemaansa, kaipaavat menneisyyttä ja toivovat parempaa, ja se parempi asema, jota he haluavat, on aivan samallinen, kuin se, jota haluavat Rshanovin talon asukkaat, s.o. semmoinen, joka antaa mahdollisuuden vähemmän tehdä työtä ja enemmän käyttää hyväkseen toisten työtä. Eroitus on ainoastaan määrässä ja ajassa. Jos olisin silloin tarkemmin ajatellut, olisin sen ymmärtänyt, mutta minä en ajatellut, vaan tein kysymyksiä näille ihmisille ja kirjoitin heidän nimiänsä kirjaani, aikoen myöhemmin, saatuani tarkat tiedot heidän oloistaan ja tarpeistaan, auttaa heitä. Minä en ymmärtänyt sitä, että auttaa semmoisia ihmisiä voi ainoastaan muuttamalla heidän elämänyymmärryksensä. Ja voidakseen muuttaa toisen ihmisen elämänyymmärrystä, täytyy itsellään olla parempi, jonka mukaan elää, mutta minulla oli aivan samallinen kuin heilläkin, ja minä elin sen elämänyymmärryksen mukaan, joka olisi ollut muutettava, jos mieli tulla onnelliseksi.

Minä en nähnyt, ett'eivät nämä ihmiset olleet onnettomia senvuoksi, ettei heillä ollut ravitsevaa ruokaa, vaan senvuoksi, että heidän vatsansa — oli pilaantunut ja että he vaativat jo ravitsevan ruuan asemasta ruokahalua ärsyttävää ravintoa. Minä en nähnyt, että, voidakseen heitä auttaa, täytyy ruuanantamisen sijaan, parantaa heidän turmeltuneet vatsansa. Vaikka siten menenkin edelle kertomuksessani, sanon kuitenkin jo nyt, etten kaikista niistä ihmisistä, joitten nimet kirjoitin muistiin, todellakaan saanut autetuksi yhtäkään, vaikka muutamille niistä tehtiin, mitä he halusivat ja minkä olisi luullut heitä auttavan. Niistä tiedän erittäinkin kolme henkilöä. Kaikki kolme ovat nyt monien nousemusten ja lankeemusten perästä aivan samassa tilassa, kuin olivat kolme vuotta sitten.

VIII.

Toinen onnettomain luokka, joita myöskin aijoin auttaa sittemmin, oli epäsiiveelliset naiset. Semmoisia oli Rshanovin talossa hyvin paljon kaiken laatuisia, alkaen nuorista ja ihmisten näköisistä aina vanhimpiin ja kauheimman näköisiin asti, semmoisiin, jotka olivat kadottaneet ihmismuotonsakin. Toivo, että voisin auttaa näitä naisia, jota minulla ensin ei ollut, heräsi minussa seuraavan tapauksen johdosta.

Olimme tekemässä kierrostamme. Meillä oli jo muodostunut jonkinlainen käytännöllinen menettelytapa. Tullessamme uuteen asuntoon kysyimme heti kortteerin isäntää. Yksi meistä valitsi itselleen sopivan paikan huoneessa ja istuutui kirjoittamaan, toinen kulki kortteerin eri nurkissa kyselemässä jokaiselta erikseen ja ilmoitteli saamiensa tietoja kirjoittajalle.

Tultuamme yhteen kellarikerroksen kortteereista, meni ylioppilas etsimään isäntää, ja minä sillä aikaa aloin kuulustella kortteerissa olevia. Kortteeri oli seuraavan näköinen. Keskellä neliskulmaista huonetta oli uuni. Uunista läksi säteettäin neljä väliseinää, joten muodostui neljä pientä kamaria. Ensimmäisessä, neljällä telttavuoteella varustetussa kamarissa oli kaksi henkeä, ukko ja nainen. Toisessa pitkulaisessa kamarissa oli kortteerin isäntä, nuori mies, harmaassa sarkanutussa, hyvännäköinen ja hyvin kalpea pikkuporvari. Kolmannessa oli nukkuva, luultavasti juopunut mies sekä nainen ruusunpunaisessa puserossa. Neljäs oli isännän huoneen takana.

Ylioppilas meni isännän kamariin, vaan minä jäin ensimmäiseen ja kuulustelin ukkoa ja naista. Ukko oli kirjapainotyömies, jolla ei ollut tointa. Nainen oli kokin vaimo. Menin sitten kolmanteen kamariin ja

kysyin puseroon puetulta naiselta, kuka nukkuva mies oli. Hän sanoi sen olevan hänen vieraansa. Kysyin naiselta kuka hän oli. Nainen sanoi olevansa moskovalainen talonpoikaisnainen. "Mitä tointa harjoitatte?" Hän rupesi nauramaan, eikä vastannut mitään. "Millä elätätte itseänne?" — kysyin uudestaan, otaksuen ettei hän ollut ymmärtänyt kysymystäni. "Ravintolassa istuskelen", sanoi hän. Minä en ymmärtänyt ja kysyin vielä kerran: "Millä te elätte?" Hän ei taaskaan vastannut, vaan nauroi. Neljännestä huoneesta, jossa emme vielä olleet käyneet, kuulin niinikään naisten naurua. Isäntä tuli ulos huoneestaan meidän luoksemme. Hän oli nähtävästi kuullut minun kysymykseni ja naisen vastaukset. Tuimasti naiseen katsahtaen hän kääntyi minun puoleeni ja sanoi: "prostitueerattu", nähtävästi tyytyväisenä siitä, että tunsin tämän virallisessa kielessä käytetyn sanan, ja osasi sen lausua. Sanottuaan tämän tuskin huomattavalla kohteliaalla hymyllä minulle, hän kääntyi naisen puoleen ja hänen kasvojensa ilme heti muuttui. Erityisellä halveksivalla äänellä, niinkuin koiraa olisi puhutellut, ja naiseen katsomatta hän sanoi:

— Mitäs tyhjää lörröttelet: "ravintolassa istuskelen"? Kun kerran ravintolassa istuskelet, niin sanokin niinkuin asia on — prostitueerattu. — Oma nimeänsä ei tiedä...

Tuo ääni minua loukkasi. "Ei meidän tule häntä häväistä", sanoin. — "Jos me kaikki eläisimme Jumalan tahdon mukaisesti, niin ei semmoisia olisi olemassa."

— Se on nyt semmoista, — sanoi isäntä, väkinäisesti hymyillen.

— Ei meidän siis pidä heitä soimata, vaan sääliä. Onkos se heidän syynsä?

En muista tarkkaan mitenkä sanoin, muistan vaan, että minua suututti tuo nuoren kortteerin isännän ylenkatseellinen puhetapa, minun tuli sääli tuota naista ja minä sen ilmaisin. Tuskin olin sen sanonut, kun siitä kamarista, josta naurua oli kuulunut, alkoi kuulua sänkylautojen narinaa ja väliseinän takaa, joka ei ulottunut kattoon, kohosi pörrötukkainen naisen pää, pienine pöhöttyneine silmineen ja kiiltävän punaisine kasvoineen, ja sen jälestä toinen ja kolmas. He olivat nähtävästi nousseet vuoteilleen ja kurkottivat kaulaansa väliseinän yli. Henkeään pidätellen, jännitetyllä huomiolla he meitä katselivat. Syntyi nolo äänettömyys. Ylioppilas, joka ensin oli hymyillyt, tuli totiseksi. Isäntä oli hämillään ja loi silmänsä maahan. Naiset yhä vaan ääneti katselivat minua ja odottivat. Minä olin enin kaikista hämilläni. En ollut mitenkään odottanut, että satunnaisesti lausuttu sanani olisi tehnyt semmoisen vaikutuksen. Aivan kuin Hesekielin kuoleman pelto, jota kuolleitten luut peittivät, olisi vavahtanut hengen kosketuksesta, ja kuolleet luut olisivat alkaneet liikkua. Minä satuin sanomaan rakkauden ja säälin sanan ja tämä sana vaikutti kaikkiin niin, kuin he olisivatkin ainoastaan odottaneet tätä sanaa, heretäkseen olemasta ruumiita ja elpyäkseen elämään. He katsoivat kaikki minuun, odottaen jatkoa. He odottivat, että olisin sanonut ne sanat ja tehnyt ne teot, jotka olisivat saaneet nuo luut yhteen liittymään, peittymään lihalla ja elämään. Mutta minä tunsin, ettei minulla ollut niitä sanoja, niitä tekoja, joilla olisin voinut jatkaa sitä, minkä olin alkanut. Tunsin sydämeni pohjassa, että olin valehdellut, että itse olin samallinen, kuin hekin, ettei minulla ollut sen enempää sanottavaa ja minä aloin kirjoittaa lankettiin kaikkien kortteerin asukkaitten nimiä ja ammatteja. Tämä tapaus saattoi minut uuteen erehdykseen, siihen ajatukseen nimittäin, että näitäkin onnettomia voi auttaa. Minä kuvailin silloin itserakkaudessaan sen olevan hyvin helppoa. Minä ajattelin: nyt me kirjoitamme kirjaan nämä naisetkin ja "sitten" me (ketkä me, sitä en ajatellut), kaikki kirjoitettuamme, ryhdymme heitä auttamaan. Kuvailin, että me, ne samat, jotka monen sukupolven aikana olemme saattaneet näitä naisia tuohon tilaan, eräänä kauniina päivänä saamme päähämme korjata koko asian. Ja kuitenkin en olisi tarvinnut muuta kuin muistaa keskusteluni sen epäsiiveillisen naisen kanssa, joka tuuditteli sairaan äidin lasta, ymmärtääkseni semmoisen otaksumisen koko järjettömyyden.

Nähdessämme tuon naisen lapsen kanssa, luulimme sen olevan hänen lapsensa. Kysymykseemme: kuka hän oli, hän suoraan vastasi olevansa tyttö. Hän ei sanonut: prostitueerattu. Ainoastaan kortteerin isäntä käytti tätä hirveätä sanaa. Otaksuen, että hänellä oli lapsi, toivoin voivani pelastaa hänet surkeasta tilastaan.

— Onko se teidän lapsenne?

— Ei, se on tuon vaimon.

— Minkäs tähden te sitä tuuditatte?

— Kun tuo vaimo pyysi; hän on kuolemaisillaan.

Vaikka minun otaksumiseni näyttäytyikin vääräksi, jatkoin kuitenkin keskusteluani samaan suuntaan. Aloin tiedustella, kuka hän oli ja mitenkä hän oli joutunut semmoiseen tilaan. Hän kertoi mielellään ja hyvin yksinkertaisesti koko historiansa. Hän oli tehtaalaisen tytär Moskovasta. Jäätään orvoksi oli joutunut tätinsä huostaan. Tätinsä luota oli lähtenyt kuleksimaan ravintoloissa. Täti oli kuollut. Kun kysyin, eikö hän tahtoisi muuttaa elintapaansa, ei hän nähtävästi edes välittänyt kysymyksestäni.

Kuinka voi välittää asiasta, joka on aivan mahdoton? Hän hymähti ja sanoi: "kukas minut ottaa keltaisine pilettineni?" — Jospa sattuisi löytymään joku kyökkipiian paikka tarjona — sanoin minä.

Minulle johtui mieleen tämä ajatus sen vuoksi, kun tuo nainen oli voimakas, ruskeatukkainen ja hänellä oli hyväntahtoiset, hieman tyhmän näköiset pyöreät kasvat. Sen näköisiä olivat tavallisesti kyökkipiit. Sanani eivät häntä nähtävästi miellyttäneet.

— Kyökkipiiaksiko, mutta minä en osaa leipiäkään paistaa, — sanoi hän ja rupesi nauramaan. Hän ei sanonut osaavansa, mutta hänen kasvojensa ilmeestä näin, ettei hän tahtonut olla kyökkipiikana, että hän piti kyökkipiian asemaa ala-arvoisena.

Tämä nainen, joka oli mitä yksinkertaisimmalla tavalla, niinkuin evankeelioissa mainittu leski, uhrannut kaikkensa sairaan vaimon hyväksi, piti, niinkuin hänen toverinsakin, työtä tekevän ihmisen asemaa alhaisena ja halveksittavana. Hän oli kasvatettu työttömään elämään, semmoiseen elämään, jota hänen ympärillään elävät pitivät hänelle luonnollisena. Siinä oli hänen onnettomuutensa. Tämän onnettomuuden kautta on hän joutunut asemaansa ja se häntä siinä pidättää. Kuka meistä miehistä tai naisista muuttaa hänen väärän käsityksensä elämästä? Kuka meistä on vakuutettu siitä, että jokainen työnteossa kuluva elämä on kunnioitettavampaa, kuin joutilas, kuka elää tämän vakuutusensa mukaisesti ja sen perusteella ihmisiä arvostelee? Jos olisin sitä ajatellut, olisin voinut ymmärtää, etten minä, eikä kukaan niistä, joita tunnen, voi parantaa tätä tautia.

Minä olisin voinut ymmärtää, että nuo väliseinän takaa kurkistelevat, hämmästyneiltä ja liikutetuilta näyttävät päät ilmaisivat ainoastaan kummastusta heille osoitetusta myötätuntoisuudesta, vaan ei suinkaan toivoa heidän parantumisestaan epäsiiveellisydestä. He eivät näe elämänsä epäsiiveellisyyttä. He näkevät, että heitä halveksitaan ja soimataan, mutta minkä vuoksi heitä niin halveksitaan, on heidän mahdoton käsittää. Heidän elämänsä on sillä tavalla kulunut lapsuudesta asti aivan samallaisten naisten keskuudessa, joita he tietävät aina olleen ja olevan ja jotka ovat yhteiskunnassa välttämättömiä, niin välttämättömiä, että on varta vasten asetettu virkamiehiä pitämään huolta heidän pysyväisestä olemassa olostaan. Sitä paitsi he tietävät, että heillä on valta ihmisten yli ja että he hallitsevat heitä usein enemmän, kuin muut naiset. He näkevät, että heidän asemansa yhteiskunnassa, huolimatta siitä, että heitä aina haukutaan, tunnustavat sekä miehet, että naiset, että hallitus, eivätkä senvuoksi voi edes käsittää, mitä heidän olisi katuminen ja mistä parantuminen. Yksi ylioppilaista kertoi minulle, että eräässä kortteerissa oli nainen, joka piti kaupalla 13 vuotista tytärtään. Tahtoen pelastaa tuon tytön menin vartta vasten tuohon kortteeriin. Äiti tyttärineen eli suuressa köyhyydessä. Äiti oli pikkuinen, musta, neljänkymmenen ikäinen, ei ainoastaan pahan näköinen, vaan oikein vastenmielisen näköinen. Tytär oli niinikään vastenmielisen näköinen. Kaikkiin kysymyksiini heidän elämästään äiti vastasi minulle epäluuloisesti, vihamielisesti ja lyhyesti, nähtävästi tuntien minussa vihamiehen, jolla oli pahat aiheet. Tytär ei vastannut mitään, katsahtamatta ensin äitiinsä, johon hän näkyi täydellisesti luottavan. Erityistä sääliä he eivät minussa herättäneet, pikemmin inhoa. Mutta minä päätin, että tytär oli pelastettava, että oli saatava sivistyneitä naisia säälimään näitten naisten surkeaa tilaa, ja lähetettävä niitä tänne. Mutta jos olisin ajatellut tuon äidin koko pitkää entisyyttä, kuinka hän oli synnyttänyt, elättänyt ja kasvattanut tuon tyttären siinä asemassaan, varmaankin ilman vähintäkään apua ihmisten puolelta ja raskailla uhrauksilla, jos olisin ajatellut sitä käsitystä elämästä, joka oli muodostunut tuolle naiselle, olisin ymmärtänyt, ettei äidin teossa ollut kerrassaan mitään pahaa eikä epäsiiveellistä. Hän teki tyttärensä hyväksi kaikki minkä voi, s.o. kaikki, mitä piti itselleenkin paraimpana. Ottaa tyttären väkisin äidiltä olisi voinut, mutta saada äitiä vakuutetuksi siitä, että hän menetteli pahoin myydessään tytärtään, oli mahdotonta. Jos joku olisi ollut pelastettava, niin olisi ollut pelastettava tuo äiti, mutta paljoa aikasemmin siitä kaikkien hyväksymästä elämänkäsityksestä, jonka mukaan nainen saattoi elää ilman avioliittoa, s.o. synnyttämättä lapsia ja työtä tekemättä, palvelen ainoastaan aistillisuuden tyydyttämistä. Jos olisin tuota ajatellut, olisin ymmärtänyt, että suurin osa niistä sivistyneistä naisista, joita aijoin tänne lähettää tuota tyttöä pelastamaan, itse elivät lapsia synnyttämättä ja työtä tekemättä, ollen ainoastaan aistillisuuden tyydyttämisen palveluksessa, vieläpä itsetietoisesti kasvattivat tyttäriään samallaiseen elämään. Toinen äiti vei tyttärensä ravintolaan, toinen hoviin tai tanssiaisiin. Mutta kummallakin on sama elämänkäsitys, nimittäin, että naisen tehtävä on miehen himon tyydyttäminen ja että häntä sen vuoksi on elätettävä, vaatetettava ja säällittävä. Mitenkäs meidän naisemme sitten kykenevät parantamaan tuota naista ja hänen tyttärtään.

IX.

Vielä omituisempi oli minun suhteeni lapsiin. Hyväntekijänä kiinnitin huomiotani myöskin lapsiin, haluten pelastaa tuohon turmeluksen pesään sortuvia viattomia olentoja, ja kirjoittelin heidän nimiänsä

kirjaan, ryhtyäkseni pelastukseen "sittemmin".

Lasten joukossa herätti erityistä huomiota eräs 12 vuotias poika Serjosh. Tätä reipasta, älykästä poikaa, joka asui erään suutarin luona ja oli jäänyt turvattomaksi sen kautta, että hänen isäntänsä oli joutunut linnaan, tuli minun sääli sydämeni pohjasta ja tahdoin tehdä jotakin hänen hyväkseen.

Kerron nyt, miten minun hyväntekeväisyyteni päättyi, sillä historia tuon pojan kanssa osoittaa paraiten minun väärän asemiani hyväntekijänä. Minä otin pojan luokseni ja sijoitin hänet kyökin puolelle. Enhän voinut liikaista, turmeluksen pesästä tullutta poikaa panna omien lasteni joukkoon. Pidin itseäni jo senkin vuoksi hyvin armeliaana ja hyvänä, että olin ottanut hänet talooni kyökkipalvelijoinen vastukseksi, että häntä ruokki kyökkipiika, ja että annoin hänen käytettäväkseen joitakin kuluneita vaatteita. Poika oli meillä noin viikon ajan. Tämän viikon aikana minä pari kertaa ohi mennessäni sanoin hänelle muutamia sanoja ja kerran kävelyllä ollessani pistäysin tuttavien suutarin luona tarjotakseni poikaa hänelle oppipojaksi. Eräs minun luonani vieraileva talonpoika pyysi poikaa lähtemään työmieheksi maalle, perheeseen, mutta poika kieltäytyi ja vähän ajan perästä katosi. Minä menin Rshanovin taloon tiedustelemaan. Hän oli palannut sinne, mutta ei ollut kotona sillä kertaa. Hän oli jo kahtena päivänä käynyt eläintarhassa, missä hän 30 kopeekasta päivässä otti osaa jonkinlaiseen kulkueeseen, jossa yleisölle näytettiin puettuja viljeljiä norsun kanssa. Kävin vielä toisen kerran, mutta hän oli niin kiittämätön, että suorastaan karttoi minua. Jos olisin silloin tarkemmin tullut ajatelleeksi tuon pojan elämää ja omaani, olisin ymmärtänyt pojan menneen pilalle sen kautta, että oli päässyt maistamaan iloista elämää, jossa ei tarvinnut tehdä työtä ja siten tottunut pois työnteosta. Minä olin, hyvää tehdäkseen ja häntä parantaakseni, ottanut hänet talooni. Ja mitä saikaan hän siellä nähdä? Minun lapseni — sekä häntä vanhemmat, että häntä nuoremmat, että hänen ikäisensä, jotka eivät milloinkaan mitään työtä tehneet, vaan sen sijaan kaikin tavoin tuottivat minulle työtä, töhrivät ja pilasivat kaikki ympärillään, söivät vatsansa täyteen maukasta ruokaa, särkivät astioita ja heittivät koirille semmoista ruokaa, joka olisi ollut tuolle pojalle herkkua. Kun minä turmeluksen pesästä toin hänet hyvään paikkaan, niin hänen tietysti pitikin omistaa se elämänsä, joka oli olemassa tuossa hyvässä paikassa, ja tämä käsitys hänelle opetti, että hyvässä paikassa pitää elää työtä tekemättä, syödä ja juoda makeasti ja pitää hauskaa. Tosin hän ei tiennyt, että minun lapsillani oli suuri taakka kannettavanaan latinan ja kreikan kieliopin sääntöjen oppimisessa, eikä olisi voinutkaan ymmärtää näitten vaivojen tarkotusta. Mutta varmaa on, että, jos hän olisi sen ymmärtänyt, lasteni esimerkillä olisi ollut vielä suurempi vaikutus häneen. Hän olisi silloin ymmärtänyt, että lapsiani kasvatetaan tuolla tavoin siinä tarkotuksessa, että he vastaisuudessakin olisivat tilaisuudessa, oppitodistustaan hyväkseen käyttämällä pääsemään niin vähällä työllä, kuin suinkin, ja nauttimaan elämän onnesta niin paljon kuin suinkin. Hän ymmärsikin sen, eikä mennyt talonpojan luo hoitamaan elukoita ja syömään hänen kanssaan perunoita ja ryyppimään sahtia, vaan meni eläintarhaan näyttelemään villiä 30 kopeekasta.

Minun olisi pitänyt ymmärtää, miten mieletöntä se oli että minä, joka kasvatin omia lapsiani mitä täydellisimmässä joutilaisuudessa ja ylellisyydessä, tahdoin parantaa toisia ihmisiä ja heidän lapsiansa, jotka joutuivat perikatoon joutilaisuuden kautta turmeluksen pesäksi nimittämässäni Rshanovin talossa, kun kuitenkin kolme neljäsosaa tämän talon ihmisistä tekee työtä itsensä ja toisten hyväksi. Mutta minä en laisinkaan sitä ymmärtänyt.

Mitä kurjimmassa tilassa olevia lapsia oli hyvin, paljon tuossa talossa. Siellä oli porttojen lapsia, siellä oli orpoja, siellä oli lapsia, joita kuletettiin kerjäämässä pitkin katuja. Kaikki he olivat hyvin kurjia. Mutta kokemukseni Serjoshan suhteen oli osoittanut minulle, etten minä, jatkaen entistä elämäni, kyennyt heitä hoitamaan. Siihen aikaan, kun tuo poika asui meillä, huomasin yrittäväni salata häneltä elämäämme, erittäinkin lastemme elämää. Minä tunsin, että kaikki yritykseni johtaa häntä hyvään, työteliääseen elämään menivät hukkaan meidän ja lastemme antaman esimerkin kautta. Ottaa lapsi portolta tai kerjäläiseltä on hyvin helppoa. Kun on rahaa, niin on hyvin helppoa pestä puhtaaksi ja pukea hänet siistiin pukuun, ruokkia hänet, vieläpä opettaa hänelle kaikellaisia tieteitä. Mutta opettaa hänet ansaitsemaan leipänsä, on meidän, jotka itse emme leipäämme ansaitse, suorastaan mahdotonta, sillä sekä esimerkillämme, että aineellisessa suhteessa parantamalla hänen elämänsä opetamme hänelle aivan päinvastaista. Koiran pennun saattaa ottaa hoitaakseen, ruokkiakseen ja opettaakseen kaikellaisiin temppuihin, mutta ei ole kylliksi, että ihmislapsi hoidetaan, ruokitaan ja opetetaan kreikkaa puhumaan. Ihminen on opetettava elämään, s.o. vähemmän ottamaan toisilta ja enemmän antamaan toisille. Mutta me emme voi olla opettamatta hänelle päinvastaista, otimme sitten hänet omaan taloomme, tai sitä varten perustettuun turvakotiin.

X.

Sitä säälin tunnetta ihmisiä ja inhon tunnetta itseäni kohtaan, jota tunsin Ljapinin talossa, en nyt enää tuntenut. Minä paloin halusta täyttää alkamani työ — tehdä hyvää täällä tapaamilleni ihmisille. Ja olisi luullut, että hyvän tekeminen, rahan antaminen puutetta kärsiville on hyvin hyvä työ, joka herättää tekijässä rakkautta ihmisiä kohtaan, mutta, kumma kyllä, asianlaita oli päinvastainen. Tämä työ herätti minussa pahansuopaisuutta ja sai minut tuomitsemaan ihmisiä. Ensi kierrosta tehdessämme illalla sattui kohtaus, aivan samallinen kuin Ljapinin talossa, mutta tämä kohtaus ei tehnyt minuun samaa vaikutusta, kuin Ljapinin talossa, vaan herätti aivan toisen tunteen.

Eräässä kortteerissa löysin juuri semmoisen, pikaisen avun tarpeessa olevan onnettoman. Löysin nälkäisen naisen, joka ei ollut syönyt kahteen päivään.

Se tapahtui näin. Eräässä suuressa, melkein tyhjässä yökortteerissa kysyin vanhalta eukolta, oliko siellä hyvin köyhiä, semmoisia, joilla ei ollut syömistä. Eukko mietti ensin hetkisen ja mainitsi sitten kaksi henkilöä, mutta sitten ikäänkuin yhtäkkiä muisti jotakin. "Niin, täällähän makaa muuan", sanoi hän, kääntäen katseensa yhteen vuoteista, "tämä ei tosiaankaan ole syönyt". — "Todellako? Kukas hän on?" — "On ollut porttona, mutta nyt, kun ei kukaan hänestä huoli, ei sillä ole mitä suuhun panna. Emäntä on tähän asti säälinyt, mutta nyt tahtoo ajaa pois... Agafja, Agafja hoi!" — huusi eukko.

Me menimme lähemmäksi ja vuoteelta kohottautui jokin olento. Se oli harmaatukkainen pörröinen nainen, laiha kuin luuranko, jolla oli likainen ja repaleinen paita päällä ja omituisen kiiltävät ja liikkumattomat silmät. Hän tuijotti meidän sivutsemme, koittaen peittää repaleisen, likaisen paidan aukosta näkyvää luista rintaansa ja hokien: "mitä? mitä?" Minä kysyin häneltä, mitenkä hän elää. Hän ei ensin pitkään aikaan käsittänyt ja sanoi sitten: "en itsekään tiedä, poishan nuo ajavat". Minä kysyin — hävettää kertoakin — kysyin, oliko totta, ettei hän ollut syönyt. Hän vastasi yhä samalla kuumeentapaisella kiireellä, nytkään minuun katsomatta: "eilen en syönyt, enkä tänään ole syönyt".

Naisen näkö liikutti minua, mutta ei ollenkaan niin, kuin Ljapinin talossa. Siellä minä säälien noita ihmisiä häpesin itseäni, mutta täällä minä ilostuin, kun vihdoinkin olin löytänyt, mitä olin etsinyt, — nälkäisen ihmisen.

Annoin hänelle ruplan ja muistan olleeni hyvin iloinen siitä, että muut sen näkivät. Vanha eukko, sen nähtyään, pyysi hänkin rahaa. Minusta oli antaminen niin hauskaa, että annoin eukollekin, ottamatta selkoa, oliko se paikallaan vai ei. Eukko saattoi minut ovelle ja käytävässä seisovat ihmiset kuulivat, kuinka hän minua kiitteli. Luultavasti tekemäni kysymykset herättivät toiveita ja muutamia tuli meidän perässämme. Jo käytävässä alettiin minulta pyytää rahaa. Muutamat pyytäjät olivat silminnähtävästi juoppoja, ja tekivät epämiellyttävän vaikutuksen, mutta kun kerran olin antanut eukolle, en ollut oikeutettu kieltämään näiltäkään, ja minä aloin jaella. Sillä aikaa tuli yhä uusia. Kaikissa kortteereissa syntyi liikettä. Portaille ja käytäville ilmestyi ihmisiä, jotka seurasivat minua. Minä menin ulos kadulle. Kaikenlaisia ihmisiä kulki jälessäni, pyytäen rahaa. Minä jaoin kaikki pienet rahani ja pistäysin puotiin saadakseni säretyksi 10 ruplaa. Ja täällä kävi samoin, kuin Ljapinin talolla. Syntyi hirvuisen sekasorto. Vanhoja akkoja, aatelismiehiä, talonpoikia, lapsia tunkeili puodin edessä, käsiään ojentaen. Minä jakelin, muutamilta kysellen heidän olojaan ja kirjoitellen muistikirjaani. Kauppias istui kuin kuvapatsas, silloin tällöin luoden silmänsä väkijoukkoon ja sitten taas katsoen sivu. Hän, niinkuin kaikki muutkin, nähtävästi, tunsu, että se oli tyhmää, mutta ei voinut sitä sanoa.

Ljapinin talolla minua kauhistutti ihmisten köyhyys ja kurjuus, ja minä tunsin itseni siihen syypääksi, tunsin halua ja mahdollisuutta olla parempi. Täällä sitävastoin samallinen tapaus teki minuun aivan toisenlaisen vaikutuksen. Minä tunsin ensiksikin vastenmielisyyttä useita kohtaan niistä, jotka minua ahdistivat, ja toiseksi olin huolissani siitä, mitä puotimiehet ja piharengit minusta ajattelivat.

Palattuani kotiin sinä päivänä oli paha tunne rinnassani. Tunsin, että se, mitä tein, oli tyhmää ja siveetöntä. Mutta, niinkuin tavallisesti käy, kun on sisällinen ristiriita, puhuin hyvin paljon alkamastani työstä, ikäänkuin en olisi laisinkaan epäillyt sen menestystä.

Seuraavana päivänä menin yksinäni niitten muistiin kirjoittamieni henkilöitten luo, jotka näyttivät minusta muita surkeammilta ja joita luulin olevan helpointa auttaa. Niinkuin jo sanoin, en minä ketään heistä saanut autetuksi. Heidän auttamisensa näkyi olevan vaikeampaa, kuin olin luullut. Ja oliko siihen syynä kykenemättömyyteni vai mahdottomuus, mutta minä tulin heitä vaan hännänneeksi, enkä ketään saanut autetuksi. Kävin useampia kertoja Rshanovin talolla ja joka kerta kävi samoin. Minut piiritti pyytäjien joukko, jonka keskellä olin pahemmassa kuin pulassa. Tunsin mahdottomaksi mitään tehdä, sillä niitä oli liian paljon, ja minussa heräsi harmi heitä kohtaan sen vuoksi, että heitä oli niin paljon. Mutta sitä paitsi ei kukaan heistä erikseenkään herättänyt minussa myötätuntoisuutta. Tunsin, ettei kukaan heistä puhunut minulle totuutta, ainakaan koko totuutta ja että jokainen heistä näki minussa vaan rahakukkaron, josta voi saada rahaa puristetuksi. Ja hyvin usein minusta näytti, että juuri ne rahat, joita he minulta kiskoivat, vaan pahensivat heidän tilaansa. Mitä useammin kävin näissä taloissa, mitä lähempään yhteyteen tulin sikäläisten asukasten kanssa, sitä selvemmäksi minulle kävi mahdottomuus tehdä jotakin, mutta sittenkin pysyin tuumassani aina viimeiseen kierrokseen asti.

Erityisesti hävettää minua muistella tätä viimeistä väenlaskussa tehtyä kierrosta. Ennen kävin yksinäni, vaan nyt meitä läksi 20 henkeä yhtäaikaa. Kello 7 alkoivat minun luokseni kokoontua kaikki ne, jotka tahtoivat ottaa osaa tähän viimeiseen yölliseen kierrokseen. Ne olivat melkein kaikki minulle tuntemattomia: ylioppilaita, yksi upseeri ja kaksi tuttavaa seurapiiristäni, jotka, sanoen tuon tavallisen lauseen: c'est très intéressant! olivat pyytäneet minua ottamaan heidät laskijain joukkoon.

Minun ylhäiset tuttavani pukeutuivat vartta vasten jonkinlaisiin metsästysnuttuihin ja korkeisiin saappaisiin, joita he tavallisesti käyttivät matkoilla ja metsästysretkillä ja jotka heidän mielestään olivat hyvin paikallaan yömajatalossa käydessä. He ottivat mukaansa erityiset muistiinpanokirjat ja erityiset kynät. He olivat samallaisessa omituisessa kiihtyneessä mielentilassa, kuin lähettäessä metsästysretkelle, kaksintaisteluun, tai sotaan. Heissä näkyi selvemmin kuin muissa asemamme typeryys ja valheellisuus, mutta olimme me muutkin samallaisessa valheellisessa asemassa. Ennen lähtöämme pidimme neuvottelun, sotaneuvottelun tapaan, siitä, miten ja mistä oli alettava, miten jakaannuttava y.m.s. Neuvottelu kävi aivan niin, kuin on tavallista kokouksissa ja komiteoissa, s.o. ei kukaan puhunut senvuoksi, että hänellä olisi ollut jotain sanottavaa, tai tiedusteltavaa, vaan senvuoksi, että jokainen koitti keksiä jotain sanottavaa, ettei olisi toisia huonompi. Mutta tämän keskustelun aikana ei kukaan maininnut sanaakaan hyväntekeväisyydestä, josta minä olin kaikille niin monta kertaa puhunut. Niin kuin se minua hävettikin, tunsin kuitenkin välttämättömäksi taaskin muistuttaa hyväntekeväisyydestä, s.o. siitä, että kierroksen aikana olisi huomioon otettava ja muistiin kirjoitettava kaikki ne puutetta kärsivät, jotka tavataan. Aina ennenkin oli minua hävettänyt siitä puhuminen, mutta nyt, kesken kiihkeitä valmistuksiamme retkelle, tuskin sain sen sanotuksi. Kaikki kuuntelivat minua, niinkuin minusta näytti, surulla. Kaikki suostuivat sanoilla, mutta selvästi näkyi, että kaikki tiesivät sen olevan tyhmyyttä, josta ei mitään voinut tulla, ja kaikki heti taas alkoivat puhua jostain muusta. Tätä jatkui siksi kunnes oli aika lähteä.

Me tulimme pimeään ravintolaan, herätimme palvelijat ja aloimme selvitellä papereitamme. Kun meille ilmoitettiin, että asukkaat, saatuaan vihiä tulostamme olivat lähtemässä pois kortteereista, pyysimme isäntää sulkemaan portit ja itsekin menimme pihalle vakuuttamaan pois lähteville, ettei kukaan tulisi kysymään heiltä heidän ololippujaan. Muistan hyvin sen omituisen, painostavan vaikutuksen, jonka tekivät minuun hätääntyneet yömajalaiset. Nuo repaleiset, puolialastomat olennot näyttivät minusta omituisen pitkiltä lyhdyn valossa pimeällä pihalla. Säikähtyneenä ja julman näköisinä tuossa pelossaan he seisoivat yhtenä parvena löyhkäävän ulkokuoneen luona, kuunnellen meidän vakuutuksiamme, niitä kuitenkaan uskomatta. He olivat nähtävästi valmiit, niinkuin vainotut otukset, vaikka mihin pelastaakseen vaan meidän kynsistämme. Kaikenlaatuiset herrat, poliisit, viskaalit ja tuomarit heitä vainoivat koko ikänsä sekä kaupungissa, että maalla, sekä maantiellä, kaduilla, ravintoloissa, että yömajajoissa, ja nyt yhtäkkiä nuo herrat ovat tulleet ja sulkeneet portit, saadakseen vaan laskea heidän lukumääränsä. Heidän oli sitä yhtä vaikea uskoa, kuin jänisten olisi vaikea uskoa, koirien tulleen heidän lukumääräänsä laskemaan, eikä heitä tappamaan. Mutta portit olivat suljettuina ja säikähtyneet yömajalaiset saivat palata takaisin. Me puolestamme jakaannuimme eri joukkoihin ja menimme toimitukseemme. Minun kanssani oli kaksi tuttavaani ja kaksi ylioppilasta. Edellämme pimeässä kulki Vanja palttoossa ja valkeissa housuissa, lyhty kädessä. Me kuljimme kortteereihin, jotka olivat minulle tuttuja. Niinikään olivat minulle tuttuja muutamat ihmiset, mutta enemmistö oli uusia, ja näkö, joka minua kohtasi, oli myöskin uutta ja kauheata, vielä kauheampaa, kuin Ljapini talolla näkemättä, Kaikki kortteerit olivat täpösen täynnään, kaikissa vuoteissa oli makaajia, useassa kaksittainkin. Kauheata oli nähdä sitä ahtautta, jossa väki sai olla, miehet ja naiset sekasin. Kaikki naiset, jotka eivät olleet sikahumalassa, makasivat miesten kanssa. Useat naiset makasivat lapsineen kapeilla vuoteilla vierasten miesten vieressä. Kauheata oli nähdä tuota köyhyyttä, repaleisuutta, likaa ja tuota pelokasta ilmettä ihmisten kasvoilla. Ja kauheinta oli tuossa tilassa olevien ihmisten suunnaton paljous. Ensin yksi kortteeri, sitten toinen, sitten kymmenes, sitten kahdeskymmenes, loppumattomiin. Ja kaikkialla sama löyhkä, sama ummehtunut ilma, sama ahtaus, sama eri sukupuolien sekoitus, samat älyttömyyteen asti juopuneet miehet ja naiset ja sama pelon, nöyryyden ja syyllisyyden ilme. Minua alkoi taas hävettää ja surettaa, niinkuin Ljapinin talossa, ja minä ymmärsin, että se, mitä puuhasin, oli inhoittavaa, tyhmää ja senvuoksi mahdotonta. Enkä minä enää ketään kirjoittanut muistikirjaani, enkä mitään kysellyt, tietäen, että se oli joutavaa.

Ljapinin talossa minä olin kuin ihminen, joka sattumalta on nähnyt hirveän mätähaavan toisen ihmisen ruumiissa. Hänen on sääli tuota ihmistä, häntä hävettää, ettei hän ennen ole häntä säälinyt, ja hän voi vielä toivoa voivansa auttaa sairasta. Mutta nyt olin kuin lääkäri, joka on tullut lääkkeineen sairaan luo, paljastanut hänen haavansa, repinyt sen auki ja huomannut, että kaikki on ollut turhaa, ettei hänen lääkkeistään ole apua.

XI.

Tämä käynti antoi viimeisen iskun itserakkaudelleni. Minä tulin vakuutetuksi siitä, että puuhani on sekä tyhmää että ilettävää. Mutta siitä huolimatta minusta näytti, etten voinut heti heittää koko asiata, että olin velvollinen jatkamaan sitä ensiksikin sentähden, että käynneilläni ja lupauksillani olin herättänyt toiveita köyhissä, ja toiseksi sentähden, että kirjoituksellani ja puheillani olin herättänyt hyväntekijöitten osanoton, joista monet olivat luvanneet kannatustaan sekä työllä että rahoilla. Ja minä odotin, että sekä toiset, että toiset kääntyisivät minun puoleeni, voidakseni kykyeni mukaan heille vastata. Puutteen alaisilta sain kirjeitä ja pyyntöjä yli sadan. Nämä pyynnöt olivat kaikki rikkailta köyhiltä, jos niin voi sanoa. Muutamien luona kävin, toisille jätin vastaamatta. Missään en ennättänyt mitään saada aikaan. Kaikki minun puoleeni kääntyneet olivat henkilöitä, jotka kerran olivat olleet etuoikeutetussa asemassa (nimitän näin sitä asemaa, jossa ihmiset enemmän saavat toisilta, kuin antavat), kadottaneet sen ja uudestaan haluavat siihen päästä. Yksi tarvitsi 200 ruplaa ylläpitääkseen alaspäin menevää kauppaansa ja päättääkseen lastensa kasvatuksen, toisen olisi pitänyt saada perustetuksi valokuvausatelieeri, kolmannen piti maksaa velkansa ja lunastaa panttilaitoksesta paremmat pukunsa, neljäs tarvitsi pianon kehittyäkseen soitossa ja voidakseen sitten opetusta antamalla elättää perhettänsä. Enemmistö pyysi vaan apua, mainitsematta tarvittavaa rahamäärää, mutta sen mukaan, kuin apua annettiin, kasvoivat tarpeet, eikä vaatimukset tulleet, eivätkä voineet tulla tyydytetyiksi. Sanon vielä kerran, että syy mahdollisesti oli minun osaamattomuudessani; varmaa vaan on, etten ketään saanut autetuksi, vaikka välistä kyllä koitin parastani.

Hyväntekijäin myötävaikutuksen suhteen sain hyvin kummallisen ja odottamattoman kokemuksen. Kaikista niistä henkilöistä, jotka olivat luvanneet rahallista apua, vieläpä määränneet summankin, ei yksikään antanut minulle köyhille jaettavaksi yhtäkään ruplaa. Annettujen lupausten nojalla olisi minun pitänyt saada noin kolmetuhatta ruplaa, mutta ei yksikään noista ihmisistä muistanut entisiä puheitaan, eikä antanut minulle kopeekkaakaan. Ainoastaan ylioppilaat antoivat ne rahat, muistaakseni 12 ruplaa, jotka olivat heille tulevat väenlaskutoimituksesta. Niin että koko minun puuhani, jonka tuloksena olisi pitänyt olla kymmeniä tuhansia rikkaitten uhraamia ruplia, satojen ja tuhansien ihmisten pelastuminen köyhyydestä ja kurjuudesta, hupeni siihen, että umpimähkään jaoin muutamia kymmeniä ruplia niille, jotka niitä minulta kerjäsivät, ja että minulle jäi ylioppilaitten uhraamat 12 ruplaa sekä duuman minulle toimestani väenlaskussa lähettämät 25 ruplaa, joita suorastaan en tiennyt minne panna.

Koko asia raukesi sikseen. Eräänä sunnuntaiaamuna ennen maalle menoani, menin Rshanovin talolle, päästäkseni noista minun haltuuni jääneistä 37 ruplasta. Kävin kaikissa kortteereissa olevia tuttaviani tapaamassa ja löysin ainoastaan yhden sairaan, jolle annoin 5 ruplaa. Muita ei siellä ollut, joille olisi sopinut antaa. Tietysti monet rupesivat pyytämään. Mutta kun en heitä ennestään tuntenut, niin en nytkään tuntenut, jonka vuoksi päätin neuvotella ravintolan isännän kanssa, kelle nuo jäljellä olevat 32 ruplaa olisivat annettavat. Oli paraikaa ensimmäinen laskiaispäivä. Kaikki olivat paremmissa puvuissaan, kaikki olivat kylläiset ja monet jo humalassa. Pihalla seisoivat repaleissa ja virsuttelivat jalassa lumpunkerääjäukko, reipas vielä, ja erotteli eri kasoihin saalistansa, laulaa hoilotellen iloista laulua. Minä antauduin hänen kanssaan puheluun. Hän oli 70 vuotias, eli yksinään lumppujen keräämisellä, eikä suinkaan valittanut, vaan sanoi olevansa kylläinen, vieläpä saavansa humalankin. Kysyin häneltä, keitä olisi erityistä puutetta kärsiviä. Hän suuttui ja sanoi suoraan, ettei puutetta kärsiviä ollut muita, kuin juoppoja ja laiskureita, mutta saatuaan tietää tarkotukseni, pyysi minulta 5 kopeekkaa ryyppyyn ja juoksi ravintolaan. Minä menin myöskin ravintolaan Ivan Feodotitshin luo, antaakseni hänen toimekseen jakaa jäljelle jääneet rahat. Ravintola oli täynnä väkeä. Koreaksi pukeutuneita, humalaisia tyttöjä puikkelehti ovesta oveen. Kaikki pöydät olivat otetut, juopuneita oli jo paljon, ja pikkuisessa kamarissa soitettiin harmonikkaa ja tanssittiin. Isäntä käski kunnioituksesta minua kohtaan lopettamaan tanssin ja istui minun luokseni vapaan pöydän ääreen. Minä pyysin häntä, joka tunsikin asukkaansa, osoittamaan minulle pahinta puutetta kärsiviä, joille voisin jakaa sitä varten annetut rahat. Hyväntahtoinen isäntä, vaikka olikin kiinni toimessaan, jätti sen ollakseen minulle avuksi. Hän vaipui mietteisiin ja oli nähtävästi neuvoton. Yksi vanhemmista tarjoilijoista kuuli meidän keskustelumme ja yhtyi puheeseemme.

He alkoivat luetella henkilöitä, joista minäkin muutamia tunsin, eivätkä mitenkään voineet tulla yksimielisyyteen. "Paramonovna", ehdotteli tarjoilija. — "Niin kyllä. Onhan se välistä syömättäkin. Mutta sehän juopotteleekin aina väliin". — "Mitäs sitten? Voisihan kumminkin". — "Entäs Spiridon Ivanovitsh — hänellä on lapsia" — Mutta isäntä ilmaisi tämänkin suhteen epäilyksensä. — "Akulina? Mutta hänhän saa muualta. No entäs se sokea!" — Tätä vastaan minulla puolestani oli muistutettavaa. Olin hänet vastikään nähnyt. Se oli 80 vuotias sokea, jolla ei ollut ketään sukulaista. Olisi luullut, ettei surkeampaa kohtaloa voi olla, mutta mitä olinkaan nähnyt! Olin nähnyt hänen makaavan korkean vuoteen untuvapatjoilla, juovuksissa, ja karkealla äänellä ja mitä rumimmilla sanoilla haukkuvan verrattain nuorta naistoveriansa. Vielä mainitsivat he kädettömän pojan äitineen. Minä huomasin isännän olevan vaikeassa asemassa, juuri tunnollisuutensa vuoksi, sillä hän tiesi, että kaikki, minkä nyt

antoi, oli menevä hänen ravintolaansa. Mutta minun piti päästä 32 ruplastani, minä kiusasin häntä ja viimein saimme ne joten kuten jaetuksi ja pois annetuksi. Ne, joitten osalle rahat tulivat, olivat enimmäkseen hyvin puettuja eikä heitä tarvinnut kaukaa lähteä etsimään, sillä he olivat kaikki ravintolassa. Kädetön poika tuli poimukkaissa saappaissa, punanen paita ja liivit päällään.

Täten päättyi koko minun hyväntekeväisyystoimintani ja minä matkustin pois maalle, suuttuneena toisiin ihmisiin, niinkuin tavallisesti tapahtuu, kun itse tekee jotain tyhmää ja pahaa. Hyväntekeväisyyteni raukesi kokonaan tyhjiin, mutta ajatusten ja tunteitten kulku, jotka se oli minussa synnyttänyt, ei suinkaan pysähtynyt, vaan sisällinen työ jatkui kahdenkertaisella voimalla.

XII.

Olin elänyt maalla ja ollut siellä yhteydessä sikäläisten köyhien kanssa. En nöyryydestä, joka on ylpeyttä pahempi, vaan sanoakseni koko ajatusteni ja tunteitteni kulun ymmärtämiselle välttämättömän totuuden, mainitsen, että maalla ollessani tein hyvin vähän köyhien hyväksi, mutta köyhien vaatimukset olivat niin pienet että sekin vähäinen tuotti hyötyä ihmisille ja muodosti ympärilleni rakkauden ja yhteisyyden ilmähän, jossa saattoi rauhoittaa sitä kasvavaa tunnetta, minkä aikaan sai tietoisuus elämäni laittomuudesta. Tultuani kaupunkiin, toivoin voivani elää aivan samalla tavalla. Mutta täällä kohtasin aivan toisenlaisen puutteen. Kaupunkilainen puute oli vähemmän rehellinen, vaativaisempi ja julmempi, kuin maalainen. Ja sitten sitä oli niin paljon yhdessä kohti, että se teki minuun hirveän vaikutuksen. Ensi kerralla Ljapinin talossa kokemani vaikutus pakotti minut ensi hetkellä tuntemaan elämäni kierouden. Tämä tunne oli vilpittön ja hyvin voimakas. Mutta huolimatta sen vilpittömyydestä ja voimasta olin ensin niin heikko, että säikähdin sitä käännettä elämässäni, johonka tämä tunne vaati, ja rupesin tinkimään. Minä uskoin, mitä kaikki minulle puhuivat, ja mitä kaikki ovat puhuneet siitä saakka, kuin maailma on ollut olemassa, että nimittäin rikkaudessa ja ylellisyydessä ei ole mitään pahaa, että se on Jumalan antamaa, että voi rikkaanakin ollen auttaa köyhiä. Minä uskoin tämän ja tahdoin menetellä sen mukaan. Kirjoitin kirjoituksen, jossa kehoitin rikkaita antamaan apuansa. Rikkaat ihmiset tunnustivat kaikki siveelliseksi velvollisuudekseen suostua minun ajatukseeni, mutta nähtävästi joko eivät tahtoneet, tai eivät voineet mitään tehdä. Rupesin käymään köyhien luona ja tulin huomaamaan jotakin, jota en mitenkään ollut odottanut. Yhdeltä puolen näin näissä turmeluksen pesissä, niinkuin niitä nimitin, semmoisia ihmisiä, joita minun oli mahdoton auttaa sen vuoksi, että ne olivat työihmisiä, jotka olivat tottuneet työhön ja puutteeseen ja niinmuodoin seisivat elämässä paljon lujemmalla pohjalla kuin minä. Toiselta puolen näin onnettomia, joita en voinut auttaa senvuoksi, että ne olivat samallaisia kuin minä. Suurin osa näkemistäni onnettomista oli onnettomia ainoastaan senvuoksi, että he olivat kadottaneet kyvyn, halun ja tottumuksen ansaitsemaan leipäänsä, s.o. heidän onnettomuutensa oli siinä, että he olivat aivan samallaisia kuin minä.

Semmoisia onnettomia taas, joita olisi voinut heti auttaa — sairaita, viluisia, nälkäisiä, en löytänyt muita, kuin nälkäisen Agafjan. Ja minä tulin vakuutetuksi siitä, että eläen niin kaukana niistä ihmisistä, joita tahdoin auttaa, oli melkein mahdotonta löytää semmoisia onnettomia, sillä jokainen tosi puute tuli aina autetuksi niitten samojen ihmisten toimesta, joitten joukossa nuo onnettomat elivät. Ja ennen kaikkea tulin vakuutetuksi siitä, ettei rahoilla ainakaan voinut muuttaa heidän onnetonta elämäänsä. Tulin vakuutetuksi kaikesta tuosta, mutta väärästä hävyn tunteesta ja itserakkaudesta en tahtonut heittää alkamaani työtä, vaan jatkoin sitä jokseenkin kauan, aina siksi kunnes se itsestään raukesi tyhjiin.

Tietysti olisin voinut vieläkin sitä jatkaa. Olisin voinut kättää rahoja niiltä, jotka olivat minulle niitä luvanneet, pakoittaa heitä antamaan ne, koota lisää, jakaa rahat köyhille ja nauttia omasta hyvydestäni. Mutta minä näin, että me, rikkaat, emme tahdo, emmekä voi jakaa köyhille osaa yltäkyläisyydestämme (niin paljon on meillä omia tarpeita), ja ettei ole kelle antaa rahaa, jos todellakin tahtoo tehdä hyvää, eikä jakele rahoja umpimähkään, niinkuin minä tein Rshanovin ravintolassa. Ja niin heitin koko asian ja matkustin epätoivoisena maalle.

Maalla tahdoin kirjoittaa kirjoituksen kaikesta siitä, mitä olin kokenut, ja kertoa, miksi yritykseni ei ollut onnistunut. Minun teki mieli ensiksikin puolustautua niitä moitteita vastaan, joita sain kuulla väenlaskua koskevan kirjoitukseni johdosta, toiseksi paljastaa yhteiskunnan välinpitämättömyys ja kolmanneksi esittää ne syyt, jotka synnyttävät tuon kaupunkilaisen köyhyden, sen ehkäisemisen välttämättömyyden sekä ne keinot, jotka vievät tarkotuksen perille.

Alotin kirjoittaa tuota kirjoitusta ja minusta näytti, että saisin sanotuksi siinä hyvin paljon tähdellistä. Mutta vaikka kuinkakin olisin hikoillut sitä kirjoittaessani, vaikka aineksia olisi ollut liaksikin, en

kuitenkaan saanut mitään aikaan. Syynä siihen oli osaksi hermostus, jonka vaikutuksen alaisena kirjoitin, osaksi se, etten ollut kokenut kaikkea, mitä olisi pitänyt oikein asiata arvostellakseni, mutta pääasiallisesti se, etten suoraan tunnustanut kaiken syytä, yksinkertaista, minussa itsessäni olevaa syytä. Ja niin jäi kirjoitus kesken tähän vuoteen saakka.

Siveellisten kokemusten alalla on eräs ilmiö, jota ei ole kyllin huomattu.

Jos minä geologian, astronomian, historian, fysiikan, matematiikan alalta kerron jollekin ihmiselle jotain semmoista, jota hän ei tiedä, niin hän saa aivan uusia tietoja, eikä suinkaan sano: "Mitäs uutta siinä on? Senhän jokainen tietää, ja minäkin olen tietänyt". Mutta jos ilmoitan vaikka kuinka ylevän siveellisen totuuden, lausuttuna mitä selvimmin ja kokonaisimmin, niinkuin ei sitä kukaan ennen ole lausunut, niin jokainen tavallisinkin ihminen, erittäin semmoinen, joka ei välitä siveellisistä kysymyksistä, tai vielä enemmän semmoinen, jolle tuo totuus ei ole mieleen, aivan varmaan sanoo: "Kuka ei tuota tietäisi? Se on jo kauan sitten tunnettu ja sanottu asia". Hänestä todellakin näyttää, että se on jo kauan sitten sanottu juuri näin. Ainoastaan ne, joille siveelliset totuudet ovat tärkeitä ja kalliita, tietävät kuinka pitkällisen työn kautta siveellinen totuus muodostuu selväksi ja yksinkertaiseksi — hämärästä, epämääräisestä otaksumisesta, tavotellusta, muodottomasta ilmaisusta kehittyä varmaksi, määrättyksi ilmaisuksi, joka ehdottomasti vaatii sitä vastaavia tekoja.

Me olemme kaikki tottuneet ajattelemaan, että siveysoppi on jotain typerää ja ikävää, jossa ei voi olla mitään uutta eikä mieltä kiinnostavaa, ja kuitenkin ei koko ihmiselämän monimutkaisella ja vaihtelevalla toiminnalla, joka näyttää siveellisyydestä niin riippumattomalta, ei valtiollisella, tieteellisellä, taiteellisella eikä käytännölliselläkään, ole muuta tarkotusta, kuin yhä enemmän selventää, vahvistaa, tehdä yksinkertaiseksi ja yleistajuisiksi siveellistä totuutta.

Muistan kuinka kerran kulkiessani Moskovon kadulla näin erään miehen tulevan ulos, katselevan tarkkaavaisesti katukäytävän kiviä, valitsevan yhden kivistä kyykistyvän sen ääreen istumaan ja rupeavan niinkuin minusta näytti, hankaamaan sitä suurella vaivalla ja ponnistuksella. "Mitähän se tekee tuolle katukäytävälle?" ajattelin itseni. Tultuani lähemmäksi näin, mitä mies teki. Se oli teurastaja lihapuodista, joka hijoi veistään kiveen. Hän ei ollenkaan ajatellut kiviä, niitä tarkastellessaan, ja vielä vähemmän hän niitä ajatteli työtään tehdessään — hän hijoi veistänsä. Hänen piti teroittaa veitsensä leikatakseen sillä lihaa, vaikka minusta oli näyttänyt siltä, kuin hän olisi tehnyt jotain katukäytävän kiville. Aivan samoin ainoastaan näyttää siltä, kuin ihmiskunta harrastaisi kauppaa, sotia, tieteitä, taiteita. Yksi asia on vaan sille tärkeätä ja yhtä asiaa se vaan tekee. Se selvittelee itselleen niitä siveellisiä lakeja, joilla se elää. Siveelliset lait ovat jo olemassa, ja ihmiskunta ainoastaan selvittää niitä itselleen. Tämä selvittäminen näyttää vähäpätöiseltä ja huomaamattomalta sille, joka ei huoli siveellisestä laista, joka ei tahdo sitä noudattaen elää. Mutta tämä siveellisen lain selvittäminen ei ole ainoastaan koko ihmiskunnan tärkeintä, vaan sen ainoa työ. Tätä selvittämistä on vaikea huomata, samoin kuin on vaikeata huomata eroitusta tylsän ja terävän veitsen välillä. Veitsi on aina veitsi, ja se, jonka ei tarvitse mitään sillä leikata, ei huomaa eroitusta tylsän ja terävän veitsen välillä. Sille taas joka on ymmärtänyt, että koko hänen elämänsä riippuu veitsen terävyydestä, on tärkeätä sen teroittaminen, ja se tietää, ettei tuo teroittaminen koskaan lopu, ja että veitsi on ainoastaan silloin veitsi, kun se on terävä, kun se leikkaa leikattavansa.

Näin kävi minun kun aloin kirjoittaa kirjoitustani. Minä luulin tietäväni kaikki, ymmärtäväni kaikki niissä kysymyksissä, jotka Ljapinin talo ja väenlasku minussa herättivät, mutta kun koetin niitä selvittää ja esittää, näyttäytyikin, ettei veitsi leikannut, että se oli teroitettava. Ja vasta nyt, kolmen vuoden kuluttua, tunnen veitseni olevan siksi hiotun, että voin sillä leikata sitä, mitä tahdon. Uutta olen hyvin vähän saanut tietää. Kaikki ajatukseni ovat samat, mutta ne olivat ennen tylsempiä, ne olivat hajallaan, eikä niissä ollut mitään yhteyttä, yksinkertaista, selvää johdonmukaisuutta, niinkuin nyt.

XIII.

Minä muistan, että koko tuon epäonnistuneen kokeiluni aikana onnettomien kaupunkilaisasukkaiden auttamisessa itse näytin mielestäni ihmiseltä, joka tahtoi vetää toisen ylös suosta, ja itse seisoi samallaisen suon päällä. Jokainen ponnistukseni saattoi minut tuntemaan sen pohjan kestättömyyttä, jolla seisoin. Minä tunsin itsekkin olevani suossa, mutta tämä tietoisuus ei pakoittanut minua silloin tarkemmin tutkimaan, millä minä seisoin. Minä etsin vaan ulkonaista keinoa auttaakseni itseni ulkopuolella olevaa pahaa.

Tunsin silloin, että elämäni oli huono ja ettei siten saanut elää. Mutta siitä en johtanut sitä

yksinkertaista ja selvää johtopäätöstä, että minun olisi ollut parannettava elämäni, vaan sen kummallisen johtopäätöksen, että toisten elämä oli parannettava sitä varten, että minun olisi hyvä elää. Ja minä aloin parantaa kaupungissa elävien ihmisten elämää, mutta pian tulin vakuutetuksi, etten sitä mitenkään voinut tehdä. Ja minä aloin miettiä kaupunkilaselämän ja kaupunkilaisköyhyyden syitä.

"Mitäs on kaupunkilaselämä ja kaupunkilainen köyhyys? Miksi en kaupungissa eläen voinut auttaa kaupungin köyhiä?" — kysyin itseltäni. Ja vastaus oli, etten voinut mitään tehdä heidän hyväkseen ensiksikin senvuoksi, että niitä oli täällä liian paljon yhdessä kohti, toiseksi senvuoksi, että kaikki nuo köyhät olivat aivan toisellaisia, kuin maalaiset köyhät. Miksi heitä sitten oli täällä niin paljon ja missä suhteessa he erosivat maalaisista köyhistä? Vastaus oli yksi molempiin kysymyksiin. Paljon on heitä täällä senvuoksi, että tänne rikkaitten läheisyyteen kokoontuu kaikki ne ihmiset, joilla ei ole millä elää maalla, ja heidän erikoisuutensa on siinä, että he ovat kaikki ihmisiä, jotka ovat tulleet maalta kaupunkiin elättämään itseänsä (jos on semmoisia kaupunkilaisia köyhiä, jotka ovat täällä syntyneet, niin heidän isänsä tai isoisänsä ovat tulleet tänne itseänsä elättämään).

Mitäs merkitsee: elättää itseänsä kaupungissa? Sanoissa elättää itseänsä kaupungissa on jotain omituista, pilaa muistuttavaa, kun tarkemmin ajattelee niitten merkitystä. Mitenkä on mahdollista, että maalta s.o. niiltä seuduilta, missä ovat metsät, niityt, vilja ja karja, — missä on koko maan rikkaus, tulee ihmisiä elättämään itseänsä semmoiseen paikkaan, missä ei ole puuta, ei ruohoa, ei edes multaakaan, vaan pelkkää kiveä ja pölyä? Mitä merkitsevät sitten nuo sanat "elättää itseänsä kaupungissa", joita niin alituisen käyttävät sekä ne, joita elätetään, että ne, jotka elättävät, aivan kuin jotain täysin selvää ja ymmärrettävää?

Mieleeni johtui kaikki ne sadat ja tuhannet kaupunkilaiset, — sekä hyvin elävät, että puutetta kärsivät, — joitten kanssa olin puhunut siitä, minkä vuoksi he olivat tulleet kaupunkiin, ja kaikki poikkeuksetta sanoivat tullessaan tänne maalta elättämään itseänsä, sanoivat, että Moskovassa ei kylvetä eikä niitetä, mutta eletään pulskasti, että Moskovassa on kaikkea runsaasti, jonka vuoksi ainoastaan Moskovassa voi saada hankituksi ne rahat, joita he tarvitsevat maalla leipäänsä, mökin rakentamiseen, hevosen ostoon ja välttämättömpiin tarpeisiin. Mutta maallahan on kaiken rikkauten lähde, siellä vaan on todellista rikkautta: leipää, metsää, hevosia ja kaikkea muuta. Mikäs pakko on lähteä kaupunkiin hankimaan sitä, mitä on maalla. Ja mitä varten viedä pois maalta kaupunkiin sitä, mitä maalaiset itse tarvitsevat — jauhoja, kauraa, hevosia, karjaa?

Satoja kertoja olen puhellut tästä kaupungissa asuvien talonpoikien kanssa ja keskusteluitani heidän kanssaan sekä tekemistäni havainnoista on minulle selvinnyt, että maalaisten kokoontuminen kaupunkiin on osaksi välttämätöntä senvuoksi, etteivät he muuten voi itseänsä elättää, osaksi vapaaehtoista, sillä kaupunkiin heitä houkuttelevat kaupungin viettelykset. Tosin on talonpojan asema semmoinen, että täyttääkseen sen mitä häneltä maalla vaaditaan, hän ei voi muuta tehdä, kuin myydä sen viljan, sen karjan, joita hän tietää tulevaisuutta tarvitsemaan, ja sitten vasten tahtoaan mennä kaupunkiin, ostaakseen viljansa takaisin. Mutta totta on sekin, että verrattain vähemmällä vaivalla ansaittavat rahat ja elämän ylellisyys kaupungissa houkuttelevat häntä sinne, jonne hän itsensä elättämisen verukkeella menee, päästäkseen vähemmällä työllä, saadakseen syödä paremmin, juoda teetä kolme kertaa päivässä, herrastella, vieläpä juopotellakin ja irstaila. Kaiken syy on sama: rikkauten siirtyminen tuottajain käsistä niitten käsiin, jotka eivät mitään tuota ja näitten rikkauksien kerääntyminen kaupunkiin. Niinhän on asianlaita. Kun syksy on tullut, ovat kaikki rikkaudet koottuina maalla. Ja heti ilmestytään vaatimaan maa- ynnä muita veroja, ottamaan rekryyttejä, heti on tarjona viinaa, juhlia, kulkukauppiaan tavaroita y.m. viettelyksiä. Toista tai toista tietä nämä rikkaudet mitä erilaisimmassa muodossa: lampaina, vasikkoina, lehminä, hevosina, sikoina, kanoina, munina, voina, hampuna, pellavana, rukiina, kaurana, tattarina, papuina, siirtyvät vieraitten ihmisten käsiin kaupunkiin, ja kaupungeista pääkaupunkiin. Maalainen on pakotettu antamaan kaiken tuon hänelle asetettujen vaatimusten ja viettelysten tyydyttämiseksi, joten hän, annettuaan pois rikkautensa, jää puutteeseen ja saa lähteä sinne, minne hänen rikkautensa on viety. Siellä hän toiselta puolen koettaa saada ansaituksi ne rahat, jotka tarvitsee välttämättömpiin tarpeisiin maalla, toiselta puolen, itsekin antautuen kaupungin viettelyksille, muitten mukana nauttii kootuista rikkauksista.

Kaikkialla koko Venäjällä, eikä luullakseni ainoastaan Venäjällä, vaan koko maailmassa, on asianlaita sama. Maalaisten tuottajain rikkaudet siirtyvät kauppiasten, maanomistajain, virkamiesten ja tehtailijain käsiin, ja ihmiset jotka ovat saaneet nämä rikkaudet haltuunsa, tahtovat käyttää niitä hyväkseen. Täysin käyttää niitä hyväkseen he voivat ainoastaan kaupungissa. Ensiksikin on rikkaitten ihmisten maalla vaikeata, harvan asutuksen vuoksi, saada kaikkia tarpeitaan tyydytetyksi kun ei ole kaikenlaisia verstaiteja, puoteja, pankkeja, ravintoloita, teattereita y.m. yleisiä huoneita. Toiseksi on yksi rikkauten tuottamista päänautoista — kunnianhimo, halu hämmästyttää ja voittaa toiset komeudessa, taaskin harvan asutuksen vuoksi, maalla vaikeasti tyydytettävissä. Maalla ei ole ylellisyyden ymmärtäjiä, ei ole ketä hämmästyttäisi. Hankkiva maalainen itselleen millaisia huoneen koristuksia hyvänsä, niinkuin tauluja ja pronssikaluja, millaisia ajopelejä ja pukuja hyvänsä, niin ei siellä ole ketään, joka niitä katselisi ja kadehtisi, sillä talonpojat eivät tuosta kaikesta mitään ymmärrä. Ja

kolmanneksi on ylellisyys maalla epämiellyttävä, jopa vaarallinenkin ihmiselle, jolla on omatunto ja pelko. Noloa ja peloittavaa on maalla laittaa kylpyjä maidosta tai ruokkia sillä koiranpenikoita, kun aivan naapurissa puuttuu maitoa lapsilta. Noloa ja peloittavaa on rakentaa paviljonkeja ja puistoja ihmisten keskelle, jotka asuvat tunkion peittämissä tuvissa, joita ei voida lämmittää polttopuun puutteessa. Maalla ei ole ketään, joka pitäisi kurissa tyhmiä talonpoikia. Sivistymättömyydessään he saattaisivat hävittää kaiken tuon komeuden.

Senpä vuoksi rikkaat ihmiset yhtyvät samallaisiin rikkaisiin, joilla on samallaiset tarpeet, kokoontuen kaupunkeihin, joissa kaikenlaisten ylellisyysnautintojen tyydyttämistä turvaa monilukuinen poliisikunta. Semmoisia kaupunkien perusasukkaita ovat valtion virkamiehet. Näitten ympärille on kerääntynyt kaikenlaisia käsityöläisiä ja teollisuuden harjoittajia, ja niihin liittyvät myöskin pohatat. Siellä on rikkaalle miehelle kaikki tarjona, mikä vaan hänen mieleensä juolahtaa. Siellä on rikkaan miehen hauskeempaa elää senkin vuoksi, että siellä hän voi tyydyttää myöskin kunnianhimoansa, siellä on kenen kanssa kilpailla, ketä hämmästyttää, kenen voittoa. Ennen maalla ollessa häntä hävetti ja peloitti hänen ylellisyytensä, nyt sitä vastoin häntä hävettää olla elämättä ylellisesti, olla elämättä niin, kuin kaikki hänen vertaisensa hänen ympärillään elävät. Se, mikä maalla näytti hävettävältä ja peloittavalta, näyttää kaupungissa aivan luonnolliselta. Rikkaat kokoontuvat kaupunkiin ja aivan levollisesti, poliisin turvissa, kuluttavat kaiken sen, mikä on sinne tuotu maalta. Maalaisen on osaksi välttämätöntä mennä sinne, missä vietetään tuota loppumatonta rikasten juhlaa ja kulutetaan se, mikä häneltä on otettu, elättäkseen itseänsä rikkaitten pöydältä putoavilla muruilla, osaksi tekee hänen myös mieli, nähdessään tuota huoletonta, ylellistä ja kaikkein hyväksymää ja suojelemaa rikasten elämää, itsensäkin järjestää elämänsä niin, että pääsisi vähemmällä työllä ja saisi enemmän käyttää hyväkseen toisten työtä.

Ja niin hänkin vetäytyy kaupunkiin ja asettuu rikasten läheisyyteen, kaikin keinoin koettaen houkutella heiltä takaisin sitä, mitä hän tarvitsee, ja alistuen kaikkiin niihin oloihin, joihin rikkaat hänen asettavat. Hän edesauttaa kaikkien heidän halujensa tyydyttämistä. Hän palvelee rikasta saunassa, ravintolassa, ajurina, porttona, tekee hänelle ajopelejä, leikkikaluja ja muotipukuja, ja vähitellen hän oppii elämään samoin, kuin tämäkin, kaikenlaisilla kepposilla viekotellen toisilta heidän kokoomiansa rikkauksia — ja vihdoin turmeltuu ja joutuu perikatoon. Ja tuopa kaupunkilaisrikkauden turmelema väestö onkin sitä köyhälistöä, jota tahdoin auttaa, kykenemättä sitä tekemään.

Ja todellakin tarvitsee vaan ottaa huomionsa noitten maalaisten asema, jotka tulevat kaupunkiin ansaitaksensa rahaa leipään ja veroihin, kun he näkevät kaikkialla ympärillään mielettömästi heiteltävän tuhansia ja mitä helpoimmalla tavalla ansaittavan satoja ruplia samalla kuin he itse saavat raskaalla työllä ansaita kopeekoita, ihmetelläkseen, mitenkä näitten ihmisten joukossa vielä on jälellä työntekijöitä, etteivät kaikki ole ryhtyneet helpompaan rahan hankintakeinoon: kauppaan, kerjäämiseen, siveettömyyteen, keinotteluun, jopa ryöväykseenkin. Ainoastaan me, tuohon kaupungissa herkeämättä jatkuvaan mässäykseen osaa ottavat, voimme siihen määrin tottua elämäämme, että meistä näyttää luonnolliselta, että yksi ihminen elää viidessä suuressa huoneessa, joitten lämmittämiseen menee niin paljon koivuhalkoja, kuin 20 henkinen perhe tarvitsee ruokansa keittoon ja asuntonsa lämmitykseen, ajaa puolen virstan päähän kahdella komealla hevosella kahden palvelijan seuraamana, peittää parketilattian matoilla ja tuhlaa esim. joulukuuseen 25 ruplaa, puhumattakaan tanssiaisista, joihin menee 5—10 tuhatta. Mutta ihminen, joka tarvitsee 10 ruplaa saadakseen leipää perheelleen, jolta otetaan viimeinen lehmä 7 ruplan veroista, joka ei voi saada kokoon noita 7 ruplaa raskaalla työllään, se ihminen ei voi tottua semmoiseen. Me luulemme, että kaikki tuo näyttää köyhistä luonnolliselta. Onpa niinkin lapsellisia ihmisiä, jotka tosissaan sanovat köyhien olevan meille kiitollisia siitä, että me heitä ruokimme tuolla ylellisyydellämme. Mutta köyhät eivät siltä kadota ihmisjärkeänsä, jos he ovat köyhiä, ja he ajattelevat täsmälleen aivan samoin kuin mekin. Samaten kuin me, kuullessamme jonkun ihmisen tuhlanneen tai pelissä hävittäneen 10—20 tuhatta, tulemme ajatelleeksi, miten tyhmä ja kelvoton semmoinen ihminen on, ja kuinka hyvin me olisimme voineet käyttää tuon rahasumman esim. rakennukseen, joka jo kauan sitten on ollut tarpeen vaatima, taloutemme parantamiseen, y.m.s. aivan samaten ajattelevat köyhätkin nähdessään rikkauksia mielettömästi tuhlatuvan, ja sitä suuremmalla syyllä he niin ajattelevat, kun nuo rahat ovat heille tarpeen ei tuulentupiin, vaan jokapäiväisten tarpeitten tyydyttämiseksi. Me erehdymme suuresti luullessamme, että köyhät välinpitämättömästi katselevat heitä ympäröivää ylellisyyttä.

Eivät he koskaan ole tunnustaneet eivätkä tunnusta oikeaksi sitä, että toiset ihmiset alinomaan juhliivat ja toiset alinomaan paastoivat ja tekevät työtä. Ensin he sitä kummastelevat ja se heitä loukkaa, mutta sitten, totuttuaan näkemään, että näitä oloja katsotaan laillisiksi, koettavat itsekin vapautua työstä, ottaakseen osaa juhlimiseen. Muutamat onnistuvat ja tulevat samallaisiksi ikuisesti juhliviksi, toiset vähitellen pyrkivät siihen asemaan, kolmannet sortuvat, saavuttamatta päämaalia, ja totuttuaan pois työstä, joutuvat haureuslaitoksiin ja yömajoihin.

Toissa vuonna otimme maalta talonpoikaisnuorukaisen palvelukseemme. Hän joutui kuitenkin epäsopuun lakeijan kanssa ja hänet erotettiin. Silloin hän meni palvelukseen kauppiaille, pääsi isännän

suosioon ja kävellä keikaroi nyt kiiltävine kellonvitjoineen ja komeat saappaat jalassa. Hänen sijalleen otettiin toinen, nainut mies. Tämä rupesi juomaan ja menetti rahansa. Otettiin kolmas. Hänkin rupesi juomaan ja, juotuaan kaikki mitä hänellä oli, eli kauan kurjuudessa yömajassa. Vanha kokki rupesi kaupungissa juomaan ja sairastui. Viime vuonna lakeija, entinen patajuoppo, joka maalla oli pysynyt raittiina 5 vuotta, tultuaan Moskovaan rupesi taas juomaan ja turmeli koko elämänsä. Eräs nuori poika meidän kylästäme on palveluksessa veljeni luona. Hänen isoisänsä, sokea vanhus, tuli minun maalla ollessani luokseni ja pyysi minua neuvomaan tuota poikaa lähettämään 10 ruplaa veroihin, ettei tarvitsisi myydä lehmää. "Se vaan sanoo, että hänen muka pitää saada siisti puku", kertoili ukko, — "saappaat on itselleen laitattanut ja se riittää,— vai kelloko sillä vielä pitäisi olla?" Näillä sanoilla ukko ilmaisi mielestään mitä mahdottomimman otaksumisen, minkä vaan taisi keksiä. Otaksuminen oli todellakin mahdoton, kun ottaa huomioon, että ukko parka oli koko paaston ajan ollut öljyä käyttämättä ja että häneltä meni hukkaan valmiiksi hakatut puut, kun oli niistä vielä velkaa 1 rup. 20 kop. Mutta tuo ukon leikillä otaksuma mahdottomuus olikin totta. Poika tuli minun luokseni hieno musta palttoo päällään ja 8 ruplaa maksavat saappaat jalassa. Ja minun lapseni, jotka tuntevat pojan, kertoivat minulle, että hän tosiaankin pitää välttämättömänä hankkia itselleen kellon. Hän on hyvin hyväntahtoinen poika, mutta hän ajattelee, että hänelle nauretaan niinkauan kuin ei hänellä ole kelloa. Tänä vuonna meidän sisäpalvelijamme, noin 18 vuotias tyttö, antautui yhdyselämään kuskin kanssa. Hän erotettiin palveluksestaan. Vanha lapsenhoitaja, jonka kanssa puhuin tästä onnettomasta, muistutti minulle eräästä tytöstä, jonka jo olin unhottanut. Hän oli niinkään, lyhyen Moskovassa olomme aikana antautunut suhteeseen lakeijan kanssa. Hän myöskin erotettiin, joutui lopulta porttolaan ja kuoli, täyttämättä 20 vuotta, sairashuoneessa pahaan tautiin. Tarvitsee vaan katsahtaa ympärilleen, kauhistuakseen sitä saastaa, jota puhumattakaan meidän ylellisyyttämme palvelevista tehtaista, me itse välittömästi ylellisen elämäme kautta kaupungissa levittämme niitten samojen ihmisten keskuuteen, joita sitten tahdomme auttaa.

Ja opittuani tuntemaan kaupunkilaisköyhyyden laadun, huomasin että sen ensimmäinen syy on se, että minä riistan maalaisilta sen, mikä heille on välttämätöntä ja tuon sen kaiken kaupunkiin. Toinen syy on se, että täällä kaupungissa käytän hyväkseni sitä, mitä maalla olen koonnut, mielettömällä ylellisyydelläni vietellen ja turmellen niitä maalaisia, jotka tulevat tänne minun jälessäni, jollakin keinoin saadakseen takaisin sen, mikä heiltä on riistetty.

XIV.

Aivan toiseltakin kannalta katsoen tulin samaan johtopäätökseen. Muistellessani kaikkia suhteitani kaupunkilaisköyhiin tältä ajalta, huomasin, että yhtenä syynä, joka esti minua heitä auttamasta, oli se, että köyhät eivät olleet vilpittömiä, rehellisiä minua kohtaan. He pitivät minua keinona, eikä ihmisenä. Päästä heitä lähelle en voinut, tai, kenties, en osannut, mutta ilman vilpittömyyttä oli auttaminen mahdotonta. Mitenkä voisikaan auttaa ihmistä, joka ei ilmaise kaikkia olosuhteitansa? Alussa syytin siitä heitä (sehän on niin luonnollista — syyttää toista), mutta yksi sana, erään siihen aikaan luonani vierailevan merkillisen miehen, Sjutajevin, lausuma, selvitti minulle koko asian ja osoitti, mikä oli ollut syynä epäonnistumiseeni. Muistan, että Sjutajevin lausuma sana silloinkin kovasti minua hämmästytti, mutta koko sen merkityksen ymmärsin vasta jälestäpäin. Se tapahtui itserakkauteni ollessa ylimmillään. Istuin sisareni luona, ja siellä oli Sjutajevkin. Sisar kyseli minulta puuhastani. Minä kerroin hänelle ja, niinkuin on tavallista, kun ei usko asiaansa, kerroin suurella innostuksella, lämmöllä ja monisanaisuudella sekä siitä, mitä tein, että siitä, mikä siitä kaikesta saattoi tulla. Kerroin, miten me tulemme pitämään huolta orvoista, vanhoista, lähettämään Moskovasta kotiseuduilleen täällä köyhtyneitä maalaisia, miten tulemme auttamaan parannuksen tielle turmeltuneita, niin että, jos työmme vaan edistyy, Moskovassa ei tule olemaan yhtäkään ihmistä avun puutteessa. Sisareni oli samaa mieltä ja me puhelimme asiasta. Puhellessani katsahtelin aina tuon tuostakin Sjutajeviin. Tietäen hänen kristillisen elämänsä ja minkä merkityksen hän panee armeliaisuuteen, odotin häneltä myötätuntoisuutta ja puhuin tahallani niin, että hänkin ymmärtäisi. Puhuin sisarelleni, mutta puheeni oli tarkotettu enemmän hänelle. Hän istui liikkumattomana, musta lyhyt lammasnahkaturkki yllään, niinkuin kaikilla talonpojilla, ikäänkuin meitä kuuntelematta ja oli omissa mietteissään. Hänen pienet silmänsä olivat kiillottomat ja ikäänkuin sisäänpäin kääntyneet. Puhuttuani kyllikseni, käännyn hänen puoleensa kysymyksellä, mitä hän asiasta arveli.

— Kaikki se on joutuvaa, — sanoi hän.

— Minkä vuoksi?

— Koko teidän seuranne on joutuva, eikä siitä puuhasta mitään hyvää tule, — sanoi hän

vakuutuksella.

— Miksi ei tule? Miksi se on joutuvaa, että me autamme tuhansia, tai vaikkapa satojakin onnettomia? Onko se pahaa, evankeliumia noudattaen, vaatettaa alastomia ja ravita nälkäisiä?

— Tuon kyllä tiedän, mutta se ei ole sitä, mitä te teette. Voiko sillä tavalla auttaa? Sinulta pyytää kadulla kerjäläinen 20 kopeekkaa. Sinä annat. Onko se muka almu? Anna sinä henkinen almu, opeta häntä, mutta minkä sinä teit? Annoit vaan päästäksesi hänestä.

— Ei, enhän minä siitä puhu. Me tahdomme ottaa selvää köyhien tilasta ja sitten auttaa sekä rahalla, että työllä. Ja myöskin hankkia niille työtä.

— Ettekä mitään sille väelle siten saa tehdyksi.

— Mitenkäs sitten, pitääkö heidän kuolla nälkään ja viluun?

— Miksi kuolla? Paljonkos heitä on täällä?

— Mitenkä, paljonko? — sanoin, luullen hänen katsovan asiaa niin kevyeltä kannalta sen vuoksi, ettei tiedä, mikä ääretön joukko heitä on. — Tiedätkös sinä sitten — sanoin — että noita nälkäisiä ja viluisia on Moskovassa, luullakseni, noin 20 tuhatta. Entäs Pietarissa ja muissa kaupungeissa? — Hän hymähti.

— Kaksikymmentä tuhatta! Paljonkos meillä Venäjällä on taloja? Onko miljoonaa?

— No entäs sitten?

— Entäkö sitten?—ja hänen silmänsä välähtivät ja hän vilkastui. — Katsotaanhan. Minä en ole rikas, mutta olen paikalla valmis ottamaan huostaani heistä kaksi. Pojan sinä otit kyökkiisi. Minä pyysin häntä luokseni mutta hän ei lähtenyt. Olkoon heitä vaikka kymmenen kertaa niin paljon, kaikille löytyy sijaa. Sinä otat, ja minä otan. Yhdessä menemme sitten työntekoonkin. Hän saa nähdä, mitenkä minä teen työtä, saa oppia, mitenkä on elettävä. Saman pöydän ääreen istumme syömäänkin, ja hän saa kuulla minulta Jumalan sanaa, sinulta myös. Kas se on almu, mutta tuo teidän seuranne on aivan joutavaa.

Tuo yksinkertainen sana hämmästytti minua. Minä en voinut olla myöntämättä, että se oli totta, mutta minusta näytti silloin, että, siitä huolimatta, sekin saattoi olla hyödyllistä, minkä minä olin alkuun pannut. Mutta mitä kauemmin jatkoin työtäni, mitä enemmän tulin tekemisiin köyhien kanssa, sitä useammin johtui mieleeni tuo sana ja sitä suuremman merkityksen se sai silmissäni.

Todellakin, minä tulen kalliissa turkissani, tai ajaen omalla hevosellani, tai minun kaksi tuhatta maksavan kortteerini näkee se, joka on saappaitten puutteessa, näkee minun antavan jollekin 5 ruplaa, vähääkään niistä välittämättä, ainoastaan senvuoksi, että se pisti päähäni. Hän kyllä tietää minun tuolla tavoin jakelevan noita ruplia ainoastaan siitä syystä, että olen niitä anastanut itselleni liian paljon, toisilta niitä riistämällä. Mitäs muuta hän voi minussa nähdä, kuin yhden niistä ihmisistä, jotka ovat anastaneet itselleen sen, mikä oikeastaan olisi hänelle kuuluva? Ja mikä muu tunne hänellä voi olla minua kohtaan, kuin halu kiristää minulta niin paljon kuin suinkin noita häneltä ja muilta ottamiani ruplia? Minä tahdon lähestyä häntä ja valitan, ettei hän ole vilpiton. Mutta minähän pelkään istuutua hänen vuoteellensa, etten saisi eläviä vaatteisiini, tai ettei tarttuisi tauti, pelkään päästää häntä huoneeseen. Hän tulee alastomana luokseni ja saa odottaa eteisessä, jollei porstuassa. Ja sittenkin sanon hänen syykseen, etten voi häntä lähestyä, ettei hän ole vilpiton.

Koettakoonpa vaikka kaikkein kovasydämmisin ihminen syödä päivällistä viidellä ruokalajilla semmoisten ihmisten keskuudessa, jotka eivät ole ollenkaan saaneet syödäkseen tai syövät vaan hapanleipää. Yhdelläkään ei riitä julkeutta syödä nähdessään, mitenkä nälkäiset hänen ympärillään kieltään lipovat. Niinmuodoin, voidakseen nälkäisten joukossa syödä makeasti, täytyy ennen kaikkia piilottautua heiltä ja syödä niin, etteivät he näkisi. Tätä me juuri teemmekin.

Ja minä näin, ettei se ole mikään sattuma, että meille on vaikeata lähestyä köyhiä, vaan että me tahallamme järjestämme elämämme niin, että tuo lähestyminen olisi vaikeata.

Sitä paitsi, silmäiltyäni elämäämme syrjästä päin, huomasin, että kaikki mitä tässä elämässä pidetään onnena, on ainakin eroittamattomassa yhteydessä pyrkimyksen kanssa niin kauas kuin mahdollista erota köyhistä. Todellakin, kaikilla rikkaan elämämme pyrinöillä, alkaen ruuasta, vaatetuksesta, asunnosta, puhtaudesta aina sivistykseemme asti — kaikella on päätarkoituksensa eroittuminen köyhistä. Ja tuohon itsensä eroittamiseen köyhistä läpipääsemättömillä seinillä kulutetaan vähintään 9/10 rikkauksistamme. Ensimmäinen asia, minkä tekee rikastunut mies, on se, että hän lakkaa syömästä samasta kupista köyhän kanssa, hankkii itselleen eri astiat ja erottautuu keittiöstä ja palvelusväestä.

Hän ruokkii hyvin palvelusväkeäkin, ettei siltä valuisi sylkeä hänen makeaan ruokaansa, ja syöpi yksinään. Mutta kun yksinään syöminen on ikävätä, niin hän keksii minkä voi parantaakseen ruokaa,

koristaakseen pöytää, ja itse ruuan nauttiminenkin on hänellä keinona itsensä eroittamiseen toisista ihmisistä. Rikas ei voi enää ajatellakaan kutsua pöytänsä köyhää ihmistä. Pitää osata taluttaa nainen pöytään, kumartaa, istua, syödä, huuhtoa suutaan, ja ainoastaan rikkaat osaavat tuota kaikkea. Sama on asianlaita puvunkin suhteen. Jos rikas mies käyttäisi tavallista pukua, jonka tarkoitus on ainoastaan suojella ruumista kylmältä — tavallisia turkkeja, huopa- ja rasvanahkasaappaita, kauhtanoita, housuja, paitoja, — niin hän tarvitsisi hyvin vähän, eikä hän voisi, hankittuaan itselleen kaksi turkkia, olla antamatta toista niistä sille, jolla ei ole yhtään. Mutta rikas mies laittaa itselleen semmoiset puvut, joita voi käyttää ainoastaan erityisissä tilaisuuksissa ja jotka senvuoksi eivät kelpaa köyhälle. Hänellä on hännystakit, liivit, lyhyet takit, lankkinahkaiset saappaat, ranskalaiset koroilla varustetut kengät, vaatteet, jotka ovat muodin vuoksi leikatut pieniin tilkkuihin, metsästys-, matka-, y.m. takit, jotka voivat tulla käytäntöön ainoastaan rikkaitten oloissa. Pukukin tulee siten keinoksi itsensä eroittamiseen köyhistä. Syntyy muoti, eli juuri se, joka erottaa rikkaan köyhistä. Sama esiintyy vielä selvempänä asunnossa. Että yksi voisi asua kymmenessä huoneessa, täytyy laittaa niin, etteivät sitä näkisi ne, joita asuu kymmenen yhdessä huoneessa. Mitä rikkaampi ihminen on, sitä vaikeampi on päästä hänen luoksensa, sitä enemmän on ovenvartijoita hänen ja varattomien ihmisten välillä. Vaikeata on hienoja mattoja pitkin kulettaa köyhää ihmistä ja sijoittaa hänet atlassinojatuoleille. Niin on matkustuksenkin laita. Talonpojan, joka ajaa rattailta tai reslareella, täytyy olla hyvin kovasydämisen ollakseen ottamatta rekeensä jalan kulkevaa matkamiestä, — hänellä on tilaakin ja hän voi sen tehdä. Mutta mitä komeammat ajopelit, sitä vaikeampaa on sijoittaa niihin ketä hyvänsä.

Sama on koko elintavan laita, jonka ilmaisee sana puhtaus.

Puhtaus! Kuka ei tuntisi ihmisiä, varsinkin naisia, jotka pitävät tuota puhtauttansa jonakin ylen ylevänä hyveenä, ja kuka ei tietäisi niitä puhtauden nimessä tapahtuvia hassutuksia, joilla ei ole mitään rajoja, kun ne toimitetaan toisten työllä? Kuka rikastuneista ihmisistä ei ole kokenut, millä vaivalla hän on saanut itsensä totutetuksi tuohon puhtauteen. Sananlasku puhuu totta: valkoiset kätöset rakastavat toisten työllä elää?

Tänään pidetään puhtautena sitä, että paitaa muutetaan kerran päivässä, huomenna sitä, että paitaa muutetaan kaksi kertaa päivässä. Tänään sanotaan, että on joka päivä pestävä kaula ja kädet, huomenna, että on joka päivä pestävä jalat, ylihuomenna, että on joka päivä pestävä koko ruumis. Tänään ollaan sitä mieltä, että pöytäliina on muutettava kahden päivän perästä, huomenna, että se on tehtävä joka päivä tai kahdesti päivässä. Tänään vaaditaan, että lakeijalla pitää olla puhtaat kädet, huomenna, että hänellä pitää olla hansikkaat ja että hänen pitää tuoda saapunut kirje tarjottimella puhtaat hansikkaat kädessä. Eikä ole mitään rajaa tuolla puhtaudella, eikä muuta virkaa, kuin että se erottaa ihmisiä toisistaan ja tekee yhteyden heidän välillään mahdottomaksi, silloin kun se saadaan aikaan toisten työllä.

Sitä paitsi, päästyäni tämän asian perille, tulin samalla vakuutetuksi, että senkin, jota nimitetään yleensä sivistykseksi, on laita aivan sama.

Kieli ei petä. Se antaa oikean nimensä juuri sille, jota nimellä tarkoitetaan. Sivistykseksi nimittää kansa: muotipukua, poliittillista keskustelua, puhtaita käsiä, eräänlaista puhtautta. Vähän sivistyneemmässä piirissä nimitetään sivistykseksi samaa, mutta sivistyksen ehtoihin lisätään vielä pianon soitto, ranskankielen taito, virheetön oikokirjoitus ja vielä suurempi ulkonainen puhtaus. Vielä korkeammalla sivistyksen kannalla olevassa piirissä lisätään vaatimuksiin sitä paitsi englanninkielen taito, päästötodistus korkeimmasta oppilaitoksesta ja vieläkin suurempi puhtaus. Mutta kaikki tällainen sivistys, olipa se millä asteella hyvänsä, on oleellisesti samaa. Sivistys on ne muodot ja tiedot, joitten pitää erottaa ihminen toisista. Ja sen tarkoitus on sama, kuin puhtaudenkin: erottautua köyhien laumasta, etteivät nuo nälkäiset ja viluiset näkisi mitenkä me juhlimme. Mutta piilottautuminen on mahdotonta ja he näkevät.

Niinpä tulin vakuutetuksi siitä, että mahdottomuus meidän rikkaitten auttaa kaupunkilaisköyhiä on myöskin mahdottomuudessa lähestyä heitä, ja että lähestymisen mahdottomuuteen olemme itse syypäät koko elämällemme, rikkauksiemme käyttämisellä. Tulin vakuutetuksi, että meidän, rikkaitten, ja köyhien välillä on meidän itsemme pystyttämä puhtauden ja sivistyksen muuri, joka on muodostunut meidän rikkaudestamme, ja että kyetäksemme auttamaan köyhiä on meidän ennen kaikkea hajoitettava tämä muuri, tehtävä niin, että kävisi päinsä Sjutajevin keinon sovelluttaminen — jakaa köyhät keskenämme.

Aloin tutkia asiata vielä kolmannelta, puhtaasti persoonallisesta kannalta. Niitten ilmiöitten joukossa, jotka erityisesti olivat kummastuttaneet minua tämän hyväntekeväisyystoimintani aikana, oli vielä yksi, hyvin omituinen, jolle en kaukaan aikaan voinut löytää selitystä. Se oli seuraava. Joka kerta, kun satuin kadulla tai kotona antamaan köyhälle jonkun pienen lantin, puhelematta hänen kanssaan, huomasin, tai olin huomaavinani tyytyväisyyden ja kiitollisuuden ilmeen hänen kasvoillaan, ja itsellänikin oli silloin miellyttävä tunne. Minä näin, että olin tehnyt sen, mitä toinen oli toivonut ja minulta odottanut. Mutta jos pysähdyn ja osanotolla kyselin häneltä hänen entisestä ja nykyisestä elämästään, enemmän tai vähemmän tutkien yksityiskohtia hänen oloissaan, tunsin, ettei enää sopinutkaan antaa 3 tai 20 kopeekkaa, vaan aloin valikoida kukkarostani rahoja, epätietoisena, paljonko antaisin. Annoin silloin aina enemmän ja joka kerta huomasin kerjäläisen menevän pois tyytymättömänä. Yleisenä sääntönä oli, että, jos, koeteltuani lähestyä köyhää, annoin kolme ruplaa tai enemmänkin, melkein aina näin alakuloisuutta, tyytymättömyyttä, jopa vihaakin köyhän kasvoilla. Sattuipa joskus niinkin, että kerjäläinen, saatuaan kokonaista 10 ruplaa, meni pois sanomatta edes kiitostakaan, ikäänkuin minä olisin loukannut häntä. Silloin minua hävetti aina ja tunsin aina itseni syylliseksi. Jos minä viikko-, kuukausi- tai vuosimäärät seurasin jonkun köyhän oloja ja autoin häntä, ilmaisten hänelle mielipiteitäni ja lähestyen häntä, tulivat suhteet hänen kanssansa sietämättömiksi, ja minä huomasin tuon köyhän minua halveksivan. Ja minä tunsin hänen olevan oikeassa.

Jos kadulla kulkiessani, kun hän seisoo siellä pyytäen ohi kulkevilta kolmea kopeekkaa, annan hänelle ne, olen hänen silmissään ohikulkija ja hyvä, antelias ohikulkija, joka antaa hänelle rihman paidan ompelemista varten alastomalle. Hän ei odota sen enempää, ja jos annan sen hänelle, niin hän vilpittömästi minua siunaa. Mutta jos pysähdyn häntä puhuttelemaan niinkuin ihmistä, näytän tahtovani olla enemmän kuin ohikulkija. Jos, niinkuin usein sattuu, hän on itkenyt kertoessaan minulle onnettomuudestaan, niin hän ei näe minussa enää ohikulkijaa, vaan sen, minkä minä tahdon hänen näkevän, hyvän ihmisen. Jos taas olen hyvä ihminen, niin hyvyteni ei voi pysähtyä 20 kopeekkaan, eikä 10 ruplaan, eipä edes 10 tuhanteen ruplaan. Ei voi olla jonkun verran hyvä ihminen. Otaksutaan, että olen antanut hänelle paljon, että olen parantanut hänet, pukeutunut, auttanut hänet jaloilleen, niin että hän on voinut elää ilman toisten apua, mutta sitten jostain syystä, onnettomuuden tai heikkoutensa kautta, taas on ilman palttoota, ilman alusvaatteita, ilman rahoja, taas on nälkäinen ja viluinen, ja taas on tullut minun luokseni. Minkä vuoksi nyt kieltäytyisin antamasta? Jos syynä toimintaani olisi ollut määrätyn aineellisen tarkoituksen saavuttaminen, määrätyn rahasumman tai jonkin palttoon antaminen, niin voisin, kerran annettuani, rauhoittua, mutta syynä toimintaani ei ole se. Syynä on se, että tahdon olla hyvä ihminen, s.o. tahdon nähdä itseäni jokaisessa toisessa ihmisessä. Jokainen ihminen käsittää hyvyden tällä tavoin, eikä toisin. Ja senvuoksi, vaikka hän olisi 20 kertaa juonut kaiken, minkä minä olen hänelle antanut, ja on taas viluinen ja nälkäinen, en minä, jos olen hyvä ihminen, voi olla uudestaan hänelle antamatta, en milloinkaan voi heretä hänelle antamasta jos minulla on enemmän kuin hänellä. Mutta jos perädyin, niin sillä osoitan, että kaikki, minkä ikänä olen tehnyt, olen tehnyt ei senvuoksi, että olen hyvä ihminen, vaan senvuoksi, että ihmisten ja hänen edessään olen tahtonut esiintyä hyvänä ihmisenä.

Ja juuri tämmöisten ihmisten edessä, jotka olivat minun peräytymiseni todistajina, joille herkesin antamasta, siten kieltäytyen hyvää tekemästä, tunsin tuskallista häpeää.

Mitä oli tuo häpeän tunne? Tuota häpeätä tunsin Ljapinin talossa sekä sitä ennen, että sen jälkeen maalla, kun minun tuli antaa rahaa tai jotain muuta köyhille, ja samoin käydessäni köyhien luona kaupungissa.

Kerron erään tapauksen, joka selvitti minulle sen häpeän tunteen syyn, jota tunsin antaessani rahaa köyhille.

Se tapahtui maalla. Tarvitsin 20 kopeekkaa, antaakseni erälle vaeltajalle. Lähetin poikani lainaamaan joltakin. Hän toi vaeltajalle 20 kopeekkaa, sanoen lainanneensa kokilta. Jonkun päivän kuluttua tuli taas vaeltaja, ja minä tarvitsin taas 20 kopeekkaa. Minulla oli rupla. Muistin olevani velkaa kokille ja menin keittiöön, toivoen häneltä saavani taas pientä rahaa.

"Minä otin teiltä 20 kopeekkaa, kas tässä on rupla". En ollut vielä ennättänyt sanoa tätä loppuun, kun kokki kutsui toisesta huoneesta vaimonsa. "Parasha, ota", — sanoi hän. Minä otaksuin hänen ymmärtäneen, mitä tarvitsin, ja annoin hänelle ruplan. On mainittava, että kokki oli asunut meillä viikon ja hänen vaimonsa olin tosin nähnyt, mutta en milloinkaan ollut puhellut hänen kanssaan. Juuri kuin ajoin pyytää häntä antamaan minulle pientä rahaa, hän nopeasti kumartui kättäni kohti tahtoen sitä suudella, otaksuen nähtävästi minun lahjoittaneen hänelle ruplani. Minä mutisin jotakin ja menin pois keittiöstä. Minua hävetti, hävetti niin, kuin ei pitkään aikaan ollut hävettänyt. Minua oikein puistatti, tunsin naamani vääntyvän ja valitus pääsi rinnastani häpeän tuskasta, juostessani ulos keittiöstä. Tuo odottamaton häpeän tunne kummastutti minua erittäinkin senvuoksi, etten pitkiin aikoihin ollut sillä tavalla hävennyt, ja senvuoksi, että minä elin, kuten minusta näytti niin, ettei minulla ollut syytä semmoiseen häpeän tunteeseen. Minua se kovin hämmästytti. Kerroin sen kotolaisille,

kerroin tuttaville, ja kaikki tunnustivat, että hekin olisivat tunteneet samaa. Minä rupesin ajattelemaan mikä minua oikeastaan oli hävettänyt. Vastauksen tähän antoi minulle eräs tapaus, joka oli kerran sattunut minulle Moskovassa.

Tarkemmin ajatellessani tätä tapausta minulle selvisi syy kokin vaimon edessä tuntemaani häpeän tunteeseen ja siihen häpeän tunteeseen, jota tunsin Moskovassa harjoittamani hyväntekeväisyyden aikana, ja jota tunnen nytkin aina, kun annan ihmisille jotakin, lukuun ottamatta niitä pieniä almuja, joita olen tottunut antamaan kerjäläisille ja köyhille vaeltajille, pitäen sitä enemmän säädyllisyyden ja kohteliaisuuden työnä, kuin hyväntekeväisyytenä. Jos joku pyytää tulla, niin täytyy sytyttää hänelle tulitikku. Jos joku pyytää 3 tai 20 kopeekkaa, niin täytyy ne antaa. Se on kohteliaisuutta eikä hyväntekeväisyyttä.

Tapaus oli seuraava. Eräänä lauantai-iltana, hämärissä, läksin niitten kahden miehen seurassa, joitten kanssa toissa vuonna olin halkoja sahanut, kaupunkiin. He olivat menossa isäntänsä luo saamaan palkkaansa. Lähestyessämme Dragomilovin siltaa kohtasimme erään vanhuksen. Hän pyysi almuja, ja minä annoin hänelle 20 kopeekkaa. Antaessani ajattelin, kuinka tuo mahtaa tehdä hyvän vaikutuksen Simoon, jonka kanssa usein olimme puhelleet uskonnollisista asioista. Simo, jolla oli Moskovassa vaimo ja kaksi lasta, pysähtyi myöskin, otti esille kukkaronsa ja antoi ukolle kolmen kopekan lantin, pyytäen siitä takaisin kahta kopeekkaa. Ukko osoitti kädessään kahta kolmen kopekan rahaa ja yhtä kopekan. Simo katseli noita vähän aikaa, mutta sitten otti lakin päästänsä, teki ristimerkin ja läksi, jättäen ukolle antamansa kolme kopeekkaa. Mutta minä tunsin Simon varallisuuden tilan. Hänellä ei ollut taloa, eikä mitään omaisuutta. Siihen päivään asti, jona hän antoi nuo kolme kopeekkaa, teki koko hänen säästönsä 6 ruplaa 50 kopeekkaa. Minun säästöni nousi noin 600 tuhanteen ruplaan. Kummallakin meillä oli vaimo ja lapsia. Hän oli tosin minua nuorempi ja hänellä oli vähemmän lapsia, mutta sen sijaan olivat minun lapseni vanhempia, niin että meidän olosuhteemme, säästöä lukuunottamatta, olivat jotakuinkin samanlaiset. Hän antoi 3 kopeekkaa, ja minä 20 kopeekkaa, Mitä siis antoi hän ja mitä minä? Mitä olisi minun pitänyt antaa, tehdäkseni sen, minkä teki Simo? Hänellä oli 600 kopeekkaa, ja hän antoi niistä yhden ja sitten vielä kaksi. Minulla oli 600 tuhatta ruplaa. Antaakseni sen, minkä Simo, olisi minun pitänyt antaa 3000 ruplaa ja pyytää takaisin 2000, mutta sitten jättää nekin 2000 ukolle, tehdä ristimerkki ja jatkaa matkaani, levollisesti puhellen siitä, kuinka tehtaissa eletään ja mitä sillit maksaa torilla. Minä jo silloin ajattelin sitä, mutta vasta kauan sen jälkeen kykenin tekemään siitä sen johtopäätöksen, joka välttämättömästi siitä johtuu. Tämä johtopäätös näyttää niin tavattomalta ja omituiselta, että, huolimatta sen matemaattillisesta varmuudesta, tarvitaan aikaa siihen tottuakseen. Tahtoo vaan näyttää siltä, että siinä pitäisi olla jokin virhe, mutta virhettä ei ole. On vaan olemassa hirveä erehdysten pimeys, jossa me elämme.

Juuri tämä johtopäätös, kun sen tein ja ymmärsin, selitti minulle häpeän tunteeni kokin vaimon edessä ja kaikkien niitten köyhien edessä, joille olin antanut rahaa.

Ja todellakin, mitä ne ovat ne rahat, joita annan köyhille ja jotka kokin vaimo luuli minun antavan hänelle? Useimmissa tapauksissa ne ovat niin pieni osa minun rahoistani, ettei sitä edes voi ilmaista numeroilla Simon ja kokin vaimon olosuhteissa, se on useimmiten yksi miljoonas osa tai niillä paikoin. Minä annan niin vähän, ettei antaminen ole eikä voi olla minun puoleltani mitään uhrausta. Se on ainoastaan leikkiä, jolla huvitan itseäni milloin päähäni niin pistää. Ja siten käsitti minut kokin vaimokin. Kun minä kerran annan kadulta tulevalle ruplan tai 20 kopeekkaa, niin miksi en antaisi hänellekin? Kokin vaimosta on tuommoinen rahojen jakeleminen samaa, kuin rinkelien viskeleminen rahvasjoukkoon. Se on semmoisten ihmisten huvitusta, joilla on paljon joutavia rahoja. Minua hävetti senvuoksi, että kokin erehdys suoraan näytti minulle sen mielipiteen, joka hänellä ja kaikilla varattomilla ihmisillä täytyy olla minusta: "viskelee joutavia, s.o. ilmaiseksi saatuja, rahoja".

Mitä ovat todellakin minun rahani ja mistä olen ne saanut? Osan olen saanut isältäni perimästäni maasta. Talonpoika sai myydä viimeisen karitsansa ja lehmänsä, antaakseen ne minulle. Toisen osan rahoistani olen saanut teoksistani, kirjoista. Jos kirjani ovat vahingollisia, niin olen viettelemällä saanut sen aikaan, että niitä ostetaan, ja niistä saamani rahat ovat vääryydellä hankittuja rahoja, mutta jos kirjani ovat hyödyllisiä, niin on asianlaita vieläkin pahempi. Minä en anna niitä ihmisille, vaan sanon: antakaa minulle 17 ruplaa, niin annan ne teille. Ja niinkuin edellisessä tapauksessa talonpoika myy viimeisen lampaansa, niin tässä tapauksessa köyhä ylioppilas tai opettaja, jokainen köyhä ihminen kärsii puutetta, antaakseen minulle nämä rahat. Niin olen minä haalinut kokoon paljon semmoisia rahoja, mutta mitä minä niillä teen? Minä tuon ne kaupunkiin ja annan köyhille ainoastaan silloin, kun he ottavat palvelukseen minun halujani ja tulevat tänne puhdistamaan minulle katuja, lamppuja, saappaita, tekemään työtä minua varten tehtaissa. Näillä rahoilla ostan heiltä kaikki, mitä voin, s.o. koitan antaa heille niin vähän kuin mahdollista. Ja sitten yhtäkkiä saan päähäni aivan ilmaiseksi antaa näitä rahoja noille samoille köyhille — ei kaikille, vaan niille, joille pistää päähäni. Mitenkäs yksikään köyhistä voi olla odottamatta, että kenties hänenkin osalleen sattuu onni tulla yhdeksi niistä, joitten kanssa minä leikkittelen, jaellen joutavia rahojani? Siltä kannalta katsovat minua kaikki, ja siltä kannalta katsoi minua kokin vaimokin.

Minä olin siihen määrin eksynyt, että toisella kädellä riistin köyhiltä tuhansia ruplia, ja toisella viskelin kopekoita niille, joille pisti päähäni, nimittäen sitä hyvyudeksi. Ei ollut kumma, että minua hävetti.

Niin, ennenkuin rupean tekemään hyvää, on minun itseni päästävä pahasta, semmoisiin olosuhteisiin, joissa voi heretä tekemästä pahaa. Mutta koko minun elämäni on pelkkää pahaa. Jos annan 100 tuhatta, niin en sittenkään pääse siihen asemaan, jossa voi tehdä hyvää, sillä minulle jää vielä 500 tuhatta. Vasta sitten, kun minulla ei ole mitään, olen kykenevä tekemään edes pienen hyvän, vaikkapa sen, minkä teki tuo portto, joka kolme päivää hoiti sairasta vaimoa ja hänen lastaan. Mutta minusta näytti se niin vähäiseltä. Ja sittenkin uskalsin ajatella hyvyttä! Se, minkä ensi hetkestä tunsin nähdessäni nälkäisiä ja viluisia Ljapinin talolla, se juuri, että olen syypää tuohon kaikkeen, ja ettei saa elää niinkuin minä elin, — se yksin oli totta.

Mitä siis oli tekeminen? Tähän kysymykseen, jos kukaan enää siihen vastausta kaipaa, vastaan seikkaperäisesti, jos Jumala sen sallii.

XVI.

Vaikea oli minun päästä tuohon tietoisuuteen, mutta kun siihen pääsin, kauhistuin sitä eksymystä, jossa olin elänyt. Minä olin itse korviani myöten liassa, ja kuitenkin tahdoin auttaa muita tästä liasta.

Tosiaankin, mitä tahdoinkaan? Tahdoin tehdä hyvää toisille, tahdoin saada aikaan sen, etteivät ihmiset olisi viluisia ja nälkäisiä, että ihmiset voisivat elää niin, kuin heidän luontonsa vaatii.

Minä tahdoin sitä ja näin, että väkivallalla ja kaikenlaisilla vehkeillä, joihin itsekkin otin osaa, riistettiin työntekijöiltä se, mikä oli heille välttämätöntä, jota vastoin joutilaat ihmiset, minäkin niiden joukossa, käyttivät ylen määrin hyväkseen toisten työtä.

Minä näin, että tuo toisten työn hyväkseen käyttäminen on järjestetty niin, että mitä vieikkaampaa ja konstikkaampaa kepposta on käyttänyt ihminen itse, tai se, jolta hän on saanut perinnön, sitä suuremmassa määrässä hän hyötyy toisten työstä ja sitä vähemmän hän itse tekee työtä.

Ensimmäisinä ovat Stieglitzit, Derwisit, Morosovit, Demidovit, Jusupovit, sitten tulevat suuret pankkiirit, kauppiaat, maanomistajat, virkamiehet, sitten keskinkertaiset pankkiirit, kauppiaat, virkamiehet, maanomistajat, sitten alemmat, pikku kauppiaat, kapakoitsijat, koronkiskurit, poliisivirkamiehet, opettajat, lukkarit, kauppa-apulaiset, sitten piharengit, lakeijat, kuskit, ajurit, kulkukauppiaat, ja vasta viimeisinä työkansa, tehtaalaiset ja talonpojat, joitten lukumäärä suhtautuu edellisiin niinkuin 10: 1. Minä näin, että yhdeksän kymmenennen osan elämänlaatu vaatii ponnistusta ja työtä, niinkuin jokainen luonnollinen elämä, mutta että vehkeet, jotka riistävät näiltä ihmisiltä sen mitä he tarvitsevat ja asettavat heidät vaikeisiin olosuhteisiin, tekevät tämän elämän vuosi vuodelta yhä vaikeammaksi ja puutteellisemmaksi. Meidän, työtä tekemättömän, elämä sitä vastoin, siihen tarkotukseen suunnattujen tieteiden ja taiteiden avulla, tulee vuosi vuodelta yllisemmäksi, viehättävämmäksi, ja turvallisemmaksi. Näin että meidän aikanamme työläisen, ja varsinkin työläisluokan vanhuksien, naisten ja lasten elämä suorastaan sortuu ylenmääräisestä, ravintoon nähden suhteettomasta työstä, ja ettei tämä elämä ole turvattu edes välttämättöimpien tarpeittensa puolesta, samalla kuin työtä tekemättömän luokan elämä tulee yhä yllisemmäksi ja yhä enemmän turvatuksi. Sen suosikit, joiden joukkoon minäkin kuulun, ovat lopulta saavuttaneet semmoisen turvallisuuden, jommoisesta ennen muinoin haaveksittiin ainoastaan saduissa, — s.o. semmoisen aseman, jossa ihminen ei ainoastaan vapaudu työn laista elämän ylläpitämiseksi, vaan saa tilaisuuden työtä tekemättä nauttia kaikkea elämän hyvyttä ja jättää lapsilleen tai kelle haluaa kukkaronsa loppumattomme rahoineen. Minä näin, että ihmisten työn tuotteet yhä enemmän siirtyvät työkansan suuren enemmistön käsistä työtä tekemättömän käsiin. Minä näin tapahtuvan jotain semmoista, kuin jos muurahaisten yhteiskunta olisi kadottanut yleisen lain tunnon, jos yhdet muurahaiset olisivat alkaneet keon juurelta kulettaa työn tuotteita keon huipulle, siten yhä kaventaen sen pohjaa ja leventäen sen huippua, ja pakoittaa toisia muurahaisia kiipeemään keon juurelta sen huipulle. Minä näin, että ihmisten edessä oli työteliään elämän ihanteen asemesta tyhjentyttömän kukkaron ihanne. Rikkaat kaikellisilla vehkeillä hankkivat itselleen tuon tyhjentyttömän kukkaron ja voidakseen sitä käyttää muuttavat kaupunkiin, siihen paikkaan, missä ei mitään tuoteta vaan kaikki kulutetaan. Työtä tekevä ihmisparha, joka on ryöstetty paljaaksi sitä varten, että rikkaalla olisi tyhjentyttömän kukkaro, pyrkii hänen perässään kaupunkiin ja niinikään ryhtyy vehkeisiin, ja joko saavuttaa semmoisen aseman, jossa voipi vähällä työllä nauttia paljon, siten yhä enemmän vaikeuttaen työkansan tilaa, tai, jos ei saavuta

semmoista asemaa, sortuu ja joutuu tuohon tavattomalla nopeudella kasvavaan yömajojen nälkäisten ja viluisten joukkoon.

Minä kuulun siihen ihmisluokkaan, joka kaikenlaisilla vehkeillä riistää työkansalta sen, mitä se välttämättömästi tarvitsee ja joka on siten hankkinut itselleen tuon tyhjentyttömän, noita samoja onnettomia viettelevän taikakukkaron. Minä tahdon auttaa ihmisiä ja siis on selvää, että ennen kaikkea on minun yhdeltä puolen herettävä heitä ryöstämästä, niinkuin nyt teen, ja toiselta puolen herettävä heitä viettelemästä. Mutta sen sijaan minä mitä konstikkaimmilla, viekkaimmilla ja ilkeimmillä vehkeillä olen hankkinut itselleni tyhjentyttömän kukkaron omistajan aseman, s.o. semmoisen, joka sallii minun milloinkaan työskentelemättä pakoittaa satoja ja tuhansia ihmisiä hyväkseni työskentelemään. Ja minä kuvailen sääliväni ihmisiä ja tahtovani heitä auttaa. Minä istun ihmisen hartioilla vaatien häntä minua kantamaan, ja tulematta alas, vakuutan itselleni ja muille, että kovasti häntä säälin ja tahdon helpoittaa hänen tilaansa kaikilla keinoilla.

Sehän on niin yksinkertaista. Jos tahdon auttaa köyhiä, s.o. tehdä niin, etteivät köyhät olisi köyhiä, niin ei minun pidä synnyttää tuota samaa köyhyyttä. Mutta sen sijaan minä annan muutamille elämän tieltä eksyneille köyhille joitakuuta ruplia, ja näillä samoilla ruplilla riistan tuhansia ihmisiltä, jotka eivät vielä ole tieltä eksyneet, siten tehden heidät köyhiksi ja turmellen heidät.

Se on hyvin yksinkertaista, mutta minun oli hyvin vaikeata ymmärtää sitä täydellisesti ilman mitään verukkeita ja tinkimisiä, jotka olisivat puolustaneet minun asemaani. Mutta niin pian kuin tunnustin vikani, tuli kaikki, mikä ennen oli näyttänyt kummalliselta, monimutkaiselta, sekavalta, ratkaisemattomalta, täysin ymmärrettäväksi ja yksinkertaiseksi. Ja tärkeintä oli se, että tästä selityksestä johtuva elämäni tie, joka ennen oli ollut sekava ja tuskallinen, tuli yksinkertaiseksi, selväksi ja miellyttäväksi.

Kuka olen minä, joka tahdon ihmisiä auttaa? Minä nousem k:lo 12 pelattuani koko yön vistiä neljän kynttilän valossa, heikontuneena, veltostuneena, tarviten satojen ihmisten apua ja palveluksia, ja tulen sitten auttamaan. Ketä? Ihmisiä, jotka nousevat k:lo 5, nukkuvat paljailla laudoilla, syövät kaalia leivän kanssa, osaavat kyntää, niittää, piiluta, valjastaa, ommella, — ihmisiä, jotka voimansa, kestävyytensä, taitonsa ja kohtuullisuutensa puolesta ovat sata kertaa minua vahvemmat. Ja niitä minä tulen auttamaan! Mitäs muuta kuin häpeää saatoinkaan tuntea joutuessani yhteyteen näitten ihmisten kanssa? Kaikkein heikkoin heistä, juoppo mies Rshanovin talosta, se, jota he nimittivät laiskuriksi, on sata kertaa minua uutterampi. Suhde vastattavien ja vastaavien välillä hänen tilipäätöksessään, niin sanoakseni, s.o. suhde sen välillä, mitä hän ottaa ihmisiltä, ja sen, mitä hän niille antaa, on tuhat kertaa edullisempi, kuin minun. Ja näitä ihmisiä minä menen auttamaan. Menen auttamaan köyhiä. Kukas sitten on köyhä? Minua köyhempää ei ole yhtäkään. Minä olen kokonaan heikontunut, mihinkään kelpaamaton loiseläin, joka voi olla olemassa ainoastaan poikkeusoloissa, ainoastaan silloin, kun tuhannet ihmiset tekevät työtä ylläpitääkseen hänen elämäänsä. Ja minä, mato, joka syö puun lehteä, tahdon auttaa tuon puun kasvua ja terveyttä, tahdon sitä parantaa.

Minä vietän elämäni seuraavalla tavalla: syön, puhun ja kuuntelen; sitten syön, kirjoitan tai luen (s.o. puhun) ja kuuntelen; sitten syön ja pelaan; sitten syön, taas puhun ja kuuntelen; ja sitten syön ja panen maata. Samaa teen joka päivä, enkä mitään muuta voi enkä osaa tehdä. Ja sitä varten, että minä voisın tätä tehdä, saavat aamusta iltaan olla työssä piharenki, kyökkipiika, kokki, lakeija, kuski, pesijätär. En ota lukuun niitä työntekijöitä, jotka ovat tarpeen sitä varten, että näillä kuskeilla, kokeilla, lakeijoilla ynnä muilla olisi minun palvelemiseeni tarvittavat työkalut ja esineet, niinkuin kirveet, tynnyrit, harjat, astiat, huonekalut, kiiltovoide, lamppuöljy, heinä, halot, liha. Kaikki nämä ihmiset tekevät raskasta työtä koko päivän ja joka päivä, että minä voisın puhua, syödä ja maata. Ja minä, tuommoinen raajarikko ihminen, olen saanut päähäni voivani auttaa toisia, vieläpä juuri niitä ihmisiä, jotka minua elättävät.

Ilmeellistä ei ole se, etten minä ketään saanut autetuksi ja häpesin, vaan se, että semmoinen järjetön ajatus saattoi juolahtaa mieleeni. Se vaimo, joka palveli sairasta ukkoa, auttoi häntä, se emäntä, joka leikkasi palasen maasta hankitusta leivästään, auttoi kerjäläistä, Simo, joka antoi kolme ansaitsemaansa kopekkaa, auttoi kerjäläistä, sillä nämä kolme kopekkaa edustivat todellakin hänen työtänsä, mutta minä en ketään palvelut, en kenenkään hyväksi tehnyt työtä ja tiesin hyvin, etteivät minun rahani edustaneet minun työtäni.

Ja minä tunsin, että itse rahoissa, niitten omistamisessa on jotain pahaa, siveetöntä, että siinä on yksi tärkeimmistä syistä siihen onnettomuuteen, minkä näin edessäni.

Raha! Mitä on raha?

Raha edustaa työtä. Olen tavannut sivistyneitä ihmisiä, jotka ovat vakuutetut, että raha edustaa senkin työtä, joka sitä omistaa. Tunnustan itsekkin ennen aikaan ajatelleeni siihen tapaan. Mutta minä tahdoin perinpohjin päästä selville siitä, mitä oli raha. Ja siinä tarkoituksessa käännyin tieteen puoleen.

Tiede sanoo, että raha ei ole itsessään mitään väärää tai vahingollista, että se on yhteiskunnallisen elämän luonnollinen ehto, joka on välttämätön: 1) vaihtokauppaa varten, 2) arvojen hinnan määräämistä varten, 3) säästämistä varten ja 4) maksujen suoritusta varten. Se silminnähtävä ilmiö, että, jos taskussani on kolme liikaa ruplaa, en tarvitse muuta kuin viheltää saadakseni missä sivistyneessä kaupungissa tahansa kokoon satakunnan ihmisiä, jotka ovat valmiit näistä kolmesta ruplasta minun määräykseni mukaan tekemään mitä raskaimpia, vastenmielisimpiä ja alentavimpia tehtäviä, ei johdu rahasta, vaan hyvin monimutkaisista kansojen taloudellisen elämän ehdoista. Toisten ihmisten valta toisten yli ei johdu rahasta, vaan siitä, että työmies ei saa täyttä hintaa työstään. Tämä taas johtuu pääoman koron ja työpalkan ominaisuuksista sekä monimutkaisista suhteista niitten ja itse tuotannon sekä rikkauksien jakaantumisen ja käyttämisen välillä. Tavallisella kielellä sanottuna se kuuluu, että rahalliset ihmiset voivat punoa köyttä rahattomista. Mutta tiede sanoo, että kysymys ei ole siitä. Tiede sanoo: kaikessa tuotannossa on kolme tekijää: maa, työn varastot (pääoma) ja työ. Ja eri suhteista näitten tuotannon tekijäin välillä, siitä, että kaksi edellistä tekijää — maa ja pääoma — eivät ole työmiesten, vaan toisten käsissä, siitä sekä siitä johtuvista monimutkaisista olosuhteista riippuu toisten ihmisten orjuuttaminen toisten kautta. Mistä johtuu se rahavalta, joka hämmästyttää meitä kaikkia vääryydellään ja julmuudellaan? Miksi toiset ihmiset rahan avulla hallitsevat toisia? Tiede sanoo: se tulee tuotannon tekijäin jakaantumisesta sekä siitä johtuvista seikoista, jotka sortavat työmiestä. Tämä vastaus on aina näyttänyt minusta kummalliselta ei ainoastaan sen puolesta, että se jättää huomioon ottamatta yhden osan kysymyksestä — nimittäin: rahan merkityksen tässä kohti, — mutta myöskin sen puolesta, että se jakaa tuotannon tekijät tavalla, joka tervejärkisestä ihmisestä aina näyttää keinotekoiselta ja todellisuutta vastaamattomalta. Vakuutetaan että tuotannossa on aina kolme tekijää: maa, pääoma ja työ, ja samalla otaksutaan, että rikkaudet (eli niitten arvo — raha) luonnollisesti jakaantuvat niitten kesken, joitten hallussa on toinen tai toinen tekijöistä: maakorko — maan arvo — kuuluu maanomistajalle, pääomakorko pääoman omistajalle ja työpalkka työmiehelle. Niinköhän on asianlaita? Ensiksikin onko se totta, että kaikessa tuotannossa on kolme tekijää? Esimerkiksi nyt, paraikaa minun tätä kirjoittaessani, tapahtuu heinän tuotanto. Mitkä ovat tämän tuotannon tekijät? Sanotaan: maa, joka on kasvattanut ruohon, pääoma — viikatteen, haravat, heinähangot, häkkirattaat, ja työ. Mutta minä näen, ettei se ole totta. Paitsi maata ovat osallisina heinän tuotannossa: aurinko, vesi, yhteiskuntalaitos, joka suojelee niittyjä vahingolta, työmiesten taito, heidän kykynsä puhua ja ymmärtää puhetta, sekä monta muuta tuotannon tekijää, joita jostakin syystä ei tunnusta poliittinen ekonomia. Auringon voima on samallinen tuotannon tekijä, vieläpä välttämättömämpikin, kuin maa. Ajatelkaa niitten ihmisten tilaa, jossa toiset (esim. kaupungissa) pitävät oikeutenaan seinillä pimittää toisilta auringon. Miksikäs ei sitä lueta tuotannon tekijäin joukkoon? Vesi on toinen, yhtä välttämätön tekijä. Ilma niinkään. Yhteiskunnallinen turvallisuus on samallinen välttämätön tekijä, samoin työmiesten ravinto, vaatteet, niinkuin tunnustavatkin muutamat taloustieteilijät. Sivistys, puhumisen taito, joka tekee mahdolliseksi työnteon, ovat tekijöitä. Minä voisin täyttää kokonaisen nidoksen semmoisilla poisjätetyillä tekijöillä. Minkä vuoksi on valittu juuri nuo kolme tekijää vaikka esim. auringon valoa ja vettä voi yhtä hyvin pitää erityisinä tuotannon tekijöinä, kuin muutakin työmiehen ravintoa ja vaatteita yhtä hyvin kuin työkaluja. Miksi auringon säteet, vesi, ravinto, tiedot eivät muka ole erityisiä tuotannon tekijöitä, vaan ainoastaan maa, työkalut ja työ? Senkö vuoksi ainoastaan, että yksien ihmisten oikeutta käyttää hyväkseen auringon säteitä, vettä, ilmaa, ravintoa, oikeutta puhua ja kuunnella harvoin evätään, jota vastoin oikeutta maan ja työkalujen hyväkseen käyttämiseen alituisen vastustetaan meidän yhteiskunnassamme. Muuta aihetta ei ole, ja senvuoksi huomaan ensiksikin, että tuotannon tekijäin jako kolmeen on aivan mielivaltaista, eikä perustu todellisuuteen. Mutta kenties tämä jako on niin luontaista ihmisille, että siellä, missä taloudelliset suhteet muodostuvat, heti eroittuvat juuri nämä, ja ainoastaan nämä kolme tekijää. Katsokaamme, niinkö on asianlaita? Katsokaamme esim. venäläisiä siirtolaisia, joita on miljoonan paikoilla. Nämä siirtolaiset tulevat, asettuvat maalle ja alkavat tehdä työtä, eikä kenenkään päähän juolahda, että ihmisellä, joka ei käytä maata, voisi olla joitakin oikeuksia siihen, eikä myöskään maa vaadi itselleen mitään erikoisoikeuksia. Päinvastoin siirtolaiset tunnustavat itsetietoisesti maan yhteiseksi omaisuudeksi ja pitävät oikeana, että jokainen niittää ja kyntää missä tahtoo ja niin paljon kuin ennättää. Siirtolaiset hankkivat itselleen maan ja puutarhojen viljelemistä sekä talojen rakentamista varten työkaluja, eikä kenenkään päähän juolahda että työkalut voisivat itsekseen tuottaa tuloa. Ei pääoma myöskään vaadi itselleen mitään oikeuksia, vaan päinvastoin siirtolaiset itsetietoisesti tunnustavat, että kaikki korko työkaluista, lainatusta viljasta, pääomasta on vääryyttä. Siirtolaiset vapaalla maalla työskentelevät omilla tai korotta heille lainatuilla työkaluilla kukin itsekseen, tai kaikki yhdessä yhteiseksi hyväksi, ja semmoisessa yhdyskunnassa ei ole maakorkoa, ei kapitaalikorkoa, eikä työpalkkaa. Puhuessani semmoisesta yhdyskunnasta en puhu mielikuvasta, vaan kerron siitä, mitä aina on ollut olemassa ja mitä paraikaa on olemassa ei yksin venäläisten siirtolaisten keskuudessa, vaan kaikkialla, niin kauan kuin ei ihmisten

luontainen tila ole häiritty. Minä puhun siitä, mikä jokaisesta näyttää luonnolliselta ja järjelliseltä. Ihmiset asettuvat maalle asumaan ja ryhtyvät kukin hänelle luontaiseen työhön ja jokainen, hankittuaan itselleen sen mitä hän työssään tarvitsee, tekee työtänsä. Jos taas ihmisille on edullisempaa työskennellä yhdessä, niin he yhtyvät työkuuntaan, mutta ei erityinen talous, eikä työkuunnat tule olemaan erityisiä tuotannon tekijöitä, vaan tekijöinä ovat työ ja työn välttämättömät ehdot: aurinko, joka kaikkia lämmittää, ilma, jota ihmiset hengittävät, vesi jota juodaan, maa, jolla tehdään työtä, vaatteet, jotka ruumista verhoavat, ravinto, lapio, aura, kone, jolla tehdään työtä, ja silminnähtävää on, ettei auringon säteet, ilma, vesi, maa, vaatteet, aura, kone voi kellekään muulle kuulua, kuin niille, jotka käyttävät hyväkseen auringon säteitä, ilmaa, vettä, leipää, vaatteita, konetta, sillä kaikki tuo on tarpeen ainoastaan niille, jotka sitä käyttävät. Ja kun he niin menettelevät, näemme me, että he menettelevät niin, kuin on ihmisille luontaista, s.o. järjellisesti. Ja siis, tarkastaessani muodostuneita taloudellisia suhteita, en näe sitä, että tuotannon tekijäin jako kolmeen olisi ihmisille luontaista. Näen päinvastoin, että se on ihmisille luonnonvastaista ja epäjärjellistä. Mutta kenties väestön kasvaessa ja viljelyksen kehittyessä on välttämätön tämä jako, joka on tapahtunut Euroopan yhteiskunnassa, emmekä me voi olla tunnustamatta tapahtunutta tekoasiaa. Katsokaamme, niinkö on asianlaita. Sanotaan, että Euroopan yhteiskunnassa on tapahtunut tuotannon tekijäin jako, s.o. että yhdet ihmiset omistavat maan, toiset työkalut, ja kolmannet ovat sekä maan että työkalujen puutteessa. Työmiehellä ei ole maata eikä työkaluja. Me olemme niin tottuneet tähän väitteeseen, ettei sen kummallisuus enää meitä hämmästytä. Mutta jos tarkemmin sitä ajattelemme, niin heti huomaamme sen vääryyden, jopa järjettömyydenkin. Tuossa väitteessä on sisällinen ristiriitaisuus. Käsite työmies sisältää käsitteen maa, jolla hän elää, ja käsitteen työkalut, joilla hän työskentelee. Jollei hän eläisi maalla, eikä hänellä olisi työkaluja, niin ei hän olisi työmies. Semmoista työmiestä, jolta puuttuu maa ja työkalut, ei ole milloinkaan ollut eikä voi olla. Ei voi olla maanviljelijää ilman maata, jolla hän työskentelee, ilman viikatetta ja hevosta, ei voi olla suutaria ilman taloa maalla, ilman vettä, ilmaa ja työkaluja. Jos talonpojalla ei ole maata, hevosta ja viikatetta, suutarilla taloa, vettä ja naskalia, niin se merkitsee, että joku on ajanut hänet pois maalta ja ottanut häneltä pois viikatteen, hevosen, naskalin, mutta se ei mitenkään merkitse sitä, että voi olla maanviljelijöitä ilman auraa ja suutareita ilman työkaluja. Niinkuin kalastajaa ei voi ajatella kuivalla maalla ja ilman verkkoja muuten, kuin siinä tapauksessa, että joku on ajanut hänet pois vesiltä ja riistänyt häneltä verkot, samoin on mahdotonta ajatella talonpoikaa ja suutaria ilman maata, jolla he elävät, ja ilman työkaluja muuten, kuin siinä tapauksessa, että joku on ajanut heidät pois maalta ja ottanut heiltä pois työkalut. Voi olla semmoisia ihmisiä, joita ajetaan pois paikasta toiseen, ja semmoisia, joilta on riistetty työkalut ja joita väkisin pakoitetaan tekemään vierailta työkaluilla heille tarpeettomia esineitä, mutta se ei merkitse, että tuotannon luonne on semmoinen, se merkitsee ainoastaan, että on tapauksia, jolloin tuotannon luonnollisuus on häiritty. Jos taas pidetään tuotannon tekijöinä kaikkea sitä, minkä voi riistää työmieheltä toisen väkivalta, niin miksikä ei pidetä tuotannon tekijänä omistusvaatimusta orjan persoonaan? Miksi ei pidetä semmoisina tekijöinä omistusvaatimusta auringon säteisiin, ilmaan, veteen? Voi ilmestyä ihminen, joka rakentamalla seinän pimittää naapureilta auringon, voi ilmestyä ihminen, joka johtaa joen veden lammikkoon ja siten saastuttaa sen, voi ilmestyä ihminen, joka pitää koko ihmistä omaisuutenaan, mutta ei mikään näistä omistusvaatimuksista vaikkapa se pantaisiinkin väkivallalla täytäntöön, voi olla perusteena tuotannon tekijäin jaolle, ja sen vuoksi on yhtä väärin pitää luuloteltua oikeutta maahan ja työkaluihin erityisinä tuotannon tekijöinä, kuin tarkastella luuloteltua oikeutta auringon säteitten, ilman, veden ja toisen ihmisen persoonan hyväkseen käyttämiseen semmoisina tekijöinä. Voi olla ihmisiä, jotka vaativat oikeutta maahan ja työkaluihin, niinkuin on ollut ihmisiä, jotka ovat vaatineet omistusoikeutta työmiehen persoonaan, ja niinkuin voi olla ihmisiä, jotka vaativat yksinomaista käyttämisoikeutta auringon säteisiin, veteen, ilmaan. Voi olla ihmisiä, jotka ajavat työmiestä paikasta toiseen ja väkisin riistävät häneltä hänen työnsä tuotteet, sen mukaan kuin ne valmistuvat, ja tämän työn välikappaleet sekä pakoittavat häntä tekemään työtä ei omaksi hyväkseen, vaan isännän hyväksi, niinkuin tapahtuu tehtaissa — kaikkea tuota voi olla; mutta työmiestä ilman maata ja työkaluja ei sittenkään voi olla, niinkuin ei voi olla ihminen toisen omaisuutena, vaikka hyvin kauan aikaa on sitä vakuutettu. Ja niinkuin väite omistusoikeudesta toisen ihmisen persoonaan ei voinut riistää orjalta hänen synnynnäistä taipumustaan etsiä omaa onneaan, eikä isännän, niin nytkin väite omistusoikeudesta maahan ja työkaluihin ei voi riistää työmieheltä jokaisen ihmisen synnynnäistä taipumusta elää maalla ja tehdä omilla tai yhteisillä työkaluilla sitä, mitä hän pitää itselleen hyödyllisenä. Kaikki, minkä voi sanoa tiede, tarkastellessaan nykyistä taloudellista tilaa, on se, että muutamat ihmiset vaativat omistusoikeutta maahan ja työmiesten työkaluihin, jonka johdosta osalta näitä työmiehiä (ei suinkaan kaikilta) riistetään ihmisille ominaiset tuotannon ehdot, niin että heiltä riistetään maa ja työkalut ja he pakoitetaan käyttämään vieraita työkaluja, mutta ei suinkaan sitä, että tämä satunnainen tuotannon lain häiriö olisi itse tuotannon laki. Väittäessään, että tuotannon tekijäin jako onkin juuri tuotannon peruslaki, taloustieteilijä tekee samaa, kuin tekisi eläintieteilijä, joka, nähtyään hyvin paljon leikkosiipisiä viheriä varpusia häkeissä, tekisi sen johtopäätöksen, että häkki vesiastioineen on juuri oleellinen ehto lintujen elämälle ja että lintujen elämän muodostavat nämä kolme tekijää. Olipa kuinka paljon hyvänsä leikkosiipisiä viheriä varpusia häkeissä, niin ei eläintieteilijä voi pitää häkkeitä lintujen luontaisena olopaikkana. Olipa kuinka paljon hyvänsä työmiehiä, jotka ovat ajatut pois paikastaan ja joilta on

riistetty sekä tuotteet että työkalut, niin työmiehen luontainen ominaisuus asua maalla ja tehdä työkaluillaan sitä, mitä hän tarvitsee, tulee aina pysymään samana. On olemassa muutamien ihmisten vaatimukset omistusoikeudesta maahan ja työmiehen työkaluihin, aivan samoin kuin ennen muinoin oli vaatimuksia toisen ihmisen persoonan suhteen, mutta ei mitenkään voi olla ihmisten jakoa herroihiin ja orjiin, niinkuin tahdottiin säätää vanhaan aikaan, eikä mitenkään voi olla tuotannon tekijäin jakoa maahan ja pääomaan, niinkuin tahtovat säätää taloustieteilijät nykyisessä yhteiskunnassa. Ja näitä muutamien ihmisten laittomia vaatimuksia toisten vapauden suhteen tiede nimittää tuotannon luonnollisiksi ominaisuuksiksi. Sen sijaan, että tiede olisi ottanut perusteensa ihmisyyhteiskuntien luonnollisista ominaisuuksista, on se ottanut ne yksityisestä tapauksesta ja, tahtoen puolustaa tätä yksityistä tapausta, on se tunnustanut toisen ihmisen oikeuden siihen maahan, jolla toinen itseään elättää, ja työkaluihin, joilla toinen työskentelee, s.o. tunnustanut semmoisen oikeuden, jota ei milloinkaan ole ollut eikä voi olla ja joka itsessään sisältää ristiriidan. Sillä sen ihmisen oikeus maahan, joka ei työskentele maalla, on itse asiassa samaa, kuin oikeus käyttää maata, jota ei käytä. Oikeus työkaluihin taas on samaa, kuin oikeus työskennellä työkaluilla, joilla ei työskentele. Tiede tuotannon tekijäin jaolla väittää työmiehen luonnolliseksi tilaksi sitä epäluonnollista tilaa, jossa hän on, aivan samoin, kuin ennen muinoin jakamalla ihmiset kansalaisyhteisöihin ja orjiin väitettiin, että orjien epäluonnollinen tila on ihmiselle luontaista. Tämä jako, jonka tiede on omaksunut ainoastaan puolustaakseen olemassa olevaa pahaa, kaikkien tutkimustensa perustaa, onkin tehnyt sen, että se turhaan koettaa antaa jonkinlaisia selityksiä olevista ilmiöistä, kieltäen kaikkein selvimpiä ja yksinkertaisimpia vastauksia esiintyviin kysymyksiin, ja antaa vastauksia, jotka eivät mitään sisällä.

Taloustieteen kysymys on seuraava: mikä on syynä siihen, että toiset ihmiset, joilla on maata ja pääomaa, voivat orjuuttaa niitä, joilla ei ole maata eikä pääomaa? Terveen järjen antama vastaus on, että se johtuu rahasta, jolle on ominaista ihmisten orjuuttaminen. Mutta tiede kieltää tämän ja sanoo: se ei johdu rahan ominaisuudesta, vaan siitä, että toisilla on maata ja pääomaa, toisilla ei niitä ole. Me kysymme: miksi ne ihmiset, joilla on maata ja pääomaa, orjuuttavat niitä, joilla ei niitä ole, ja saamme vastaukseksi: siksi, että niillä on maata ja pääomaa. Mutta sitähan me juuri kysyimme. Maan ja työkalujen riistäminen onkin juuri orjuuttamista. Sehän on samallinen vastaus, kuin: *facit dormire quia habet virtus dormitiva*. Mutta elämä ei lakkaa tekemästä oleellista kysymystä, ja itse tiedekin näkee sen ja koettaa siihen vastata, mitenkään sitä voimatta ja, kadottaen perusteensa, pyörii loihditussa ympyrässään. Voidakseen sen tehdä on tieteen ennen kaikkea luovuttava väärästä tuotannon tekijäin jaostaan, s.o. pitämästä ilmiöitten seurauksia niitten syynä, ja on etsittävä ensin lähintä ja sitten vasta etempää syytä tutkimustensa esineenä oleviin ilmiöihin. Tieteen on vastattava kysymykseen: mikä on syynä siihen, että toisilta ihmisiltä puuttuu maata ja työkaluja, ja toiset niitä omistavat, tai mikä syy saa aikaan maan ja työkalujen puutteen niillä, jotka viljelevät maata ja työskentelevät työkaluilla? Niin pian kuin tiede asettaa itselleen tämän kysymyksen, ilmaantuu aivan uusia näkökohtia, jotka kääntävät nurin kaikki entisen valetieteen päätelmät, tieteen, joka pyörii loppumattomassa ympyrässä, vakuuttaen, että työmiehen kurja tila johtuu siitä, että se on kurja. Yksinkertaisista ihmisistä näyttää eittämättömältä, että lähinnä syynä siihen, että toiset ihmiset orjuuttavat toisia, on raha. Mutta tiede kieltää tämän ja sanoo, että raha on ainoastaan vaihdon välikappale, jolla ei ole mitään yhteyttä ihmisten orjuuttamisen kanssa. Katsokaamme, niinkö on asianlaita.

XVIII.

Mistä tulee raha? Missä olosuhteissa on kansalla tavallisesti rahaa ja missä olosuhteissa tiedämme niitten kansojen olevan, jotka eivät käytä rahaa? Afrikassa tai Austraaliassa esim. elää joku kansa, niinkuin ennen muinoin elivät skyytalaiset. Tämä kansa elää, kyntää, pitää karjaa, viljelee puutarhaa. Me saamme tietää siitä silloin, kun alkaa historia. Historia taas alkaa siitä, kun tulee valloittajia. Valloittajat taas tekevät aina samaa: ryöstävät kansalta kaiken, minkä vaan voivat — karjan, viljan, kankaat, jopa vangitut miehet ja naisetkin, ja vievät mukanaan. Muutaman vuoden päästä tulevat valloittajat taas, mutta kansa ei ole vielä ennättänyt toipua hävityksen jälkeen ja siltä on tuskin mitään ottamista, ja valloittajat keksivät toisen, paremman keinon käyttää hyväkseen tuon kansan voimia. Nämä keinot ovat hyvin yksinkertaisia ja johtuvat aivan luonnollisesti kaikkien ihmisten mieleen. Ensimmäinen keino on persoonallinen orjuus. Tätä keinoa haittaa epämukavuus, jonka synnyttää vaikeus hallita kaikkia kansan työvoimia ja elättää niitä kaikkia. Tarjoutuu toinen luonnollinen keino: jättää kansa maalleen, julistaa tämä maa omakseen ja antaa se sitten seurueen haltuun, tämän kautta käyttääkseen hyväkseen kansan työtä. Mutta tälläkin keinolla on epämukavuutensa. Seurueen täytyy hoitaa kaikkia kansan tuotteita, jonka vuoksi otetaan käytäntöön kolmas keino, yhtä alkuperäinen kuin edellisekin — vaaditaan alamaisilta määrätty, määräaikana suoritettava vero. Valloittajan tarkoitus on ottaa valloitetuilta niin paljon työntuotteita, kuin suinkin. Selvä on, että voidakseen ottaa niin paljon

kuin suinkin, täytyy ottaa semmoisia esineitä, joilla on suurin arvo tämän kansan keskuudessa, jotka samalla ovat helposti kuletettavissa ja mukavia säilyttää, niinkuin vuodat ja kulta. Ja valloittajat määräävät tavallisesti veron vuodissa ja kullassa kullekin perheelle tai heimolle ja tämän veron avulla sitten mitä mukavimmin käyttävät hyväkseen kansan työtä. Vuodat ja kullan ovat he melkein kokonaan riistäneet kansalta ja valloitetut ovat senvuoksi pakoitettut toisilleen ja valloittajille myymään kulta vastaan kaikki mitä heillä on: sekä omaisuutensa että työnsä. Niin on käynyt vanhaan aikaan, niin keskiajalla, ja niin käy nytkin. Vanhaan aikaan, jolloin usein tapahtui, että toinen kansa valloitti toisen, eikä ollut mitään tietoisuutta ihmisten tasa-arvosta, oli persoonallinen orjuus enin levinnyt orjuuttamiskeino. Keskiajalla feodaalilaitos, s.o. siihen yhdistetty maanomistus, ja maaorjuus tulevat osaksi persoonallisen orjuuden tilalle, ja orjuutuksen painopiste siirtyy persoonasta maahan. Uudella ajalla, kun Amerikka oli löydetty, kauppa kehittyi ja yleiseksi rahamerkiksi otettua kulta tulvi maahan, tulee rahavero, samalla kun valtion valta kasvaa, orjuuttamisen päävälikappaleeksi ja siihen perustuvat kaikki ihmisten taloudelliset suhteet. Eräässä aikakauskirjassa on professori Janshalin kirjoitus, jossa kerrotaan Fidshi saarten historia. Jos tahtoisin keksiä oikein räikeän kuvan siitä, miten meidän aikanamme rahojen vaatiminen on tullut pääkeinoksi, jolla toiset ihmiset orjuuttavat toisia, niin en voisi löytää mitään sen räikeämpää ja vakuuttavampaa, kuin tämä asiakirjoihin perustuva tosihistoria.

Eteläisen valtameren saarilla, Polynesiassa, asuu Fidshi kansa. Koko saariryhmän, sanoo professori Janshul, muodostavat pienet saaret, pinta-alaltaan noin 40,000 englantilaista neliöpeninkulmaa. Ainoastaan puolet saarista on asuttu ja siinä on 150,000 alkuasukasta ja 1,500 valkoihoista. Alkuasukkaat ovat jo jokseenkin kauan sitten kehittyneet pois villistä tilastaan, eroavat lahjojensa puolesta muista Polynesian alkuasukkaista ja ovat työhön ja kehitykseen kykeneviä, jonka ovat osoittaneetkin tulemalla lyhyessä ajassa hyväksi maanviljelijöiksi ja karjanhoitajiksi. Tämä kansa eli onnellisesti, mutta v. 1859 joutui uusi kuningaskunta toivottomaan tilaan: Fidshi kansan ja sen edustajan Kakabon piti saada rahaa. Rahaa, 45,000 dollaria, he tarvitsivat suorittaakseen pakkoveron eli korvauksen Amerikan Yhdysvalloille siitä väkivallasta, jota fidshiläiset olivat muka tehneet muutamille Amerikan tasavallan kansalaisille. Tässä tarkoituksessa amerikkalaiset lähettivät laivasto-osaston, joka äkkiä otti haltuunsa muutamia paraimmista saarista, pantiksi, ja uhkasivat pommittamalla hävittää siirtokunnan, ellei pakkoveroa määräaikana suoritettaisi Amerikan edustajille. Amerikkalaiset olivat ensimmäisiä siirtolaisia, jotka yhdessä lähetysaarnaajien kanssa ilmestyivät Fidshi saarille. Valiten ja kaikellaisilla verukkeilla ottaen haltuunsa paraimmat maapalaset ja perustaen sinne puuvilla- ja kahvi viljelyksiä, amerikkalaiset palkkasivat alkuasukkaita joukottain, sitoen heitä heille tuntemattomilla kontrahdeilla tai käyttäen apunaan erityisiä urakoitsijoita eli elävän tavaran hankkijoita. Riitaisuudet semmoisten viljelyksien isäntien ja alkuasukasten välillä, joita he pitivät orjain veroisina, olivat välttämättömiä, ja nepä ne antoivatkin aihetta amerikkalaiseen pakkoveroon. Huolimatta saarilla vallitsevasta hyvinvoinnista ovat siellä melkein tähän saakka säilyneet n.k. luonnollisen talouden muodot, jotka Euroopassa olivat vallalla keskiajalla. Rahaa ei alkuasukasten kesken käytetty ja koko kaupalla oli yksinomaan vaihtokaupan luonne. Tavaraa vaihdettiin toiseen tavaraan, ja harvat kunnalliset ja valtion verot suoritettiin suoraan maatuotteilla. Mitä fidshiläisten ja heidän kuninkaansa Kakabon oli tehtävä, kun amerikkalaiset jyrkästi vaativat 45,000 dollaria mitä raskaimpien seurausten uhalla? Fidshiläisille oli tuommoinen summa jotain saavuttamatonta, eivätkä he milloinkaan olleet edes nähneetkään semmoista rahamäärää. Kakabo, neuvoteltuaan toisten johtajien kanssa, päätti kääntyä Englannin kuningattaren puoleen ja pyysi ensin häntä ottamaan saaret suojeluksensa alle, vaan sittemmin suorastaan alamaisikseen. Mutta englantilaiset olivat varovaisia eivätkä pitäneet kiirettä puolivillien hallitsijain pelastamisella pulastaan. Suoran vastauksen asemesta he varustivat v. 1860 erityisen retkikunnan tutkimaan Fidshi saaria, päättääkseen, josko kannattaa yhdistää niitä Britannian alusmaihin ja tuhjata rahoja amerikkalaisten velkojain tyydyttämiseksi.

Sillä välin Amerikan hallitus yhä vaati verosuoritusta pitäen panttina hallussaan muutamia paraita kohtia, ja opittuaan tuntemaan kansan rikkaudet, korotti entiset 45,000 dollaria 90,000 dollariin, uhaten vieläkin korottaa, jos ei maksua pian suoriteta. Silloin kaikilta tahoilta ehdistettu Kakabo parka, joka ei tuntenut eurooppalaisia tapoja luottosopimusten teossa, alkoi eurooppalaisten siirtolaisten neuvosta tiedustella rahoja Melburne'n kauppiailta mihin hintaan ja millä ehdoilla tahansa, vaikkapa olisi ollut yksityisille henkilöille luovutettava koko kuningaskunta. Ja niin syntyi Kakabon tarjouksen johdosta Melburnessa kauppayhtiö. Tämä osakeyhtiö, joka otti nimekseen Polynesianlainen yhtiö, teki Fidshin omistajain kanssa sopimuksen itselleen mitä edullisimmilla ehdoilla. Ottamalla vastatakseen velasta Amerikan hallitukselle ja sitoutuen maksamaan sen sille määrätyn ajan kuluessa, sai yhtiö siitä ensimmäisen sopimuksen mukaan 100 ja sittemmin 200 tuhatta akrea parasta maata oman valintansa mukaan, vapautuksen ikuisiksi ajoiksi kaikista veroista ja maksuista kaikille kauppapaikoilleen, siirtoloilleen ja kauppayrityksilleen, sekä yksinomaisen oikeuden pitemmäksi ajaksi perustaa Fidhillä pankkeja rajattomalla setelin ulosanto-oikeudella. Siitä saakka, kuin tämä sopimus v. 1878 lopullisesti tehtiin, oli fidshiläisillä paikallisen hallituksen rinnalla toinenkin hallitus, mahtava kauppayhtiö laajoilla maaomistuksilla kaikilla saarilla ja ratkaisevalla vaikutusvallalla maan hallinnossa. Tähän asti oli Kakabon hallitus tyytynyt niihin varoihin, jotka saatiin kokoon luonnossa suoritettavien verojen ja vähäisen tuontitavaroista määrätyn tulliveron kautta. Mutta sopimuksen tehtyä mahtavan Polynesian

yhtiön kanssa sen raha-asiaihin tila muuttui. Melkoinen osa paraita maita meni yhtiölle ja verot niinmuodoin vähenivät. Toiselta puolen yhtiö, niinkuin tiedämme, sai itselleen hankituksi oikeuden tullittomasti, vapaasti tuoda ja viedä kaikellaisia tavaroita, jonka kautta tulot tulliverosta myöskin vähenivät. Alkuasukkaat, s.o. 0,99 koko väestöstä, olivat aina olleet huonoja maksamaan tulliveroja, koska tuskin ollenkaan käyttivät eurooppalaista tavaraa, paitsi joitakuuta kankaita ja metalliteoksia. Ja nyt, kun Polynesian yhtiön mukana varakkaimmat eurooppalaiset vapautuivat tulliverosta, tulivat Kakabon tulot aivan mitättömiksi ja hänen täytyi ruveta pitämään huolta niitten täydentämisestä. Ja niin Kakabo alkoi neuvotella valkoihoisten ystäviensä kanssa siitä, mitenkä pulasta olisi päästävä. Heidän neuvostaan hän määräsi suoranaisen veron ja, luultavasti päästäkseen itse vähemmällä vaivalla, rahaveron muodossa. Tämä ensimmäinen vero määrättiin yleisen henkiveron muodossa 1 punnaksi kultakin mieshenkilöltä ja 4 shillingiksi kultakin naishenkilöltä.

Niinkuin jo on sanottu, aina tähän saakka on Fidshin saarilla vallinnut luonnollinen talous ja vaihtokauppa. Hyvin harvoilla alkuasukkailla on rahaa. Heidän rikkautensa on yksinomaan kaikellisissa raaka-aineissa ja karjalaumoissa, eikä rahoissa. Mutta nyt uusi vero ehdottomasti vaatii määrääkoina suoritettavaksi rahaa, perheelliselle alkuasukkaalle melkoisen summan. Siihen asti ei alkuasukkaat olleet tottuneet mihinkään persoonallisiin rasituksiin hallituksen hyväksi. Kaikki verot, joita sattui, suorittivat kunta tai kylä yhteisten peltujen sadosta, joka on heidän päätulolähteensä. Heille jäi nyt ainoastaan yksi mahdollisuus: koittaa saada rahaa valkoihoisilta siirtolaisilta, s.o. kääntyä joko kauppiaan tai viljelyksienomistajain puoleen, joilla oli sitä, mitä heiltä vaadittiin — rahaa. Edelliselle heidän piti myydä tuotteensa polkuhintaan, sillä veronkantaja vaati maksua määröpäivänä, tai oli heidän lainattava rahaa vasta saatavia tuotteita vastaan, ja tätä seikkaa kauppias tietysti käytti hyväkseen, ottaen suunnattomia korkoja. Tai sitten oli heidän käännyttävä viljelyksien omistajan puoleen ja myydä hänelle työnsä, s.o. ruveta hänelle työmieheksi. Mutta työpalkka oli Fidshin saarilla, luultavasti tarjona olevan työvoiman runsauden vuoksi, hyvin alhainen, viranomaisten tiedonantojen mukaan ei sen enempää kuin yksi shillinki viikolta täysikasvaneelle miehelle eli 2 puntaa 12 shillinkiä vuoteen. Siis ainoastaan saadakse sen verran rahaa, että voisi maksaa omasta itsestään, puhumattakaan perheestä, on fidshiläinen pakoitettu jättämään talonsa, perheensä, maansa ja taloutensa sekä siirtymään usein kauas, toiselle saarelle, antautuakseen viljelyksen omistajan orjaksi ainakin puoleksi vuodeksi ja siitä saadakse yhden punnan, jonka hän tarvitsee uuden veron maksamiseen. Maksaakseen veron koko perheen edestä täytyy hänen keksiä muita keinoja. Tulos tämmöisestä järjestyksestä on ymmärrettävä. Puoleltatoistasadalta tuhannelta alamaiselta Kakabo sai kootuksi veroa kaikkiaan kuusi tuhatta puntaa, ja nyt alkoi semmoinen veron kiskominen, jommoista siihen asti ei oltu tunnettu, ja pakoituskkeinojen käyttäminen. Paikalliset viranomaiset, jotka siihen asti olivat olleet lahjomattomia, hyvin pian liittoutuivat valkoihoisten viljelyksien omistajain kanssa, ja nämä alkoivat nyt hallita maata mielensä mukaan. Veron maksun laiminlyömisestä fidshiläiset vedetään oikeuteen ja tuomitaan, oikeuskuluja lukuunottamatta, vankeuteen vähintään puoleksi vuodeksi. Vankilana käytetään jonkun valkoihoisen viljelysmaata, joka haluaa suorittaa veron ja oikeuskulut tuomitun puolesta. Sillä tavalla saavat valkoihoiset huokeata työvoimaa niin paljon kuin haluavat. Alkuaan sallittiin tämmöistä pakkotyöhön määräämistä ainoastaan puoleksi vuodeksi, vaan sittemmin lahjutut tuomarit katsoivat mahdolliseksi määrätä työhön kahdeksaksitoista kuukaudeksikin, vieläpä sitten määrääjan kuluttua uudistaa tuomionsa. Hyvin nopeasti, muutamassa vuodessa, oli Fidshin asukkaitten tila kokonaan muuttunut. Kokonaiset kukoistavat, varakkaat piirit kadottivat puolet väestöstään ja kovasti köyhtyivät. Koko miespuolinen väestö, lukuun ottamatta vanhuksia ja heikkovoimaisia, työskenteli syrjässä, valkoihoisten luona, hankkiakseen rahaa veron tai oikeuskulujen maksuun. Naiset Fidshin saarilla tuskin ollenkaan ottavat osaa maanviljelystöihin, jonka vuoksi miesten poissa ollessa taloutta joko huonosti hoidettiin tai kokonaan laiminlyötiin. Muutamassa vuodessa muuttui puolet Fidshin asukkaista valkoihoisten siirtolaisten orjiksi. Helpoittaakseen tilaansa fidshiläiset kääntyivät taas Englannin puoleen. Ilmaantui uusi anomus, varustettuna lukuisilla tunnetuimpien henkilöiden ja johtajien allekirjoituksilla, jossa pyydettiin päästä Englannin alamaisuuteen ja jotka jätettiin Britannian konsulille. Nyt oli Englanti toimeenpanemiensa tutkimusretkien kautta ennättänyt saada tutkituksi, jopa mitatuksikin saaret ja oppia tuntemaan tämän ihanan maailman kolkan luonnon rikkaudet. Kaikista näistä syistä oli neuvotteluilla tällä kertaa täydellinen menestys, ja v. 1874 sai Englanti, amerikkalaisten viljelysten omistajain suureksi harmiksi, virallisesti haltuunsa Fidshin saaret ja liitti ne siirtomaihinsa. Kakabolle ja hänen perillisilleen määrättiin vähäinen eläke. Saarien hallinto uskottiin sir Robinsonille, Etelä-Wallislin kuvernöörille. Ensi vuonna, tultuaan liitetyksi Englantiin, ei Fidshi saarilla ollut omaa hallintoa, vaan ne olivat sir Robinsonin vaikutusvallan alaisina, joka määräsi sinne hallintomiehen. Ottaessaan käsiinsä saaret oli Englannin hallituksella edessään vaikea tehtävä — niitten monien toiveitten tyydyttäminen, joita odotettiin sen toteuttavan. Alkuasukkaat tietysti ennen kaikkea odottivat tuon vihatun henkiveron lakkauttamista. Osa valkoihoisista siirtolaisista (amerikkalaiset) taas katseli Britannian herruutta epäluulolla, toinen osa (englantilaiset) odotti kaikellaisia etuja — esim. herruutensa tunnustamista alkuasukasten yli, oikeuksiensa vahvistamista maa-anastuksiin j.n.e. Englannin hallitus osottaui täysin kykenevänsä suorittamaan tehtävänsä ja sen ensi toimenä oli hävittää ikuisiksi ajoiksi henkivero, joka oli luonut alkuasukasten orjuuden muutamien siirtolaisten eduksi. Mutta tässä oli sir Robinsonilla

vaikea pulma edessään. Oli välttämätöntä hävittää henkivero, josta pelastuakseen fidshiläiset olivat kääntyneet Englannin hallituksen puoleen, mutta samalla oli, Englannin siirtomaapolitiikan sääntöjen mukaan, siirtomaitten itsensä itseään ylläpidettävä, s.o. omilla varoillaan korvattava hallintokustannukset. Mutta henkiveron lakkautettua kaikki tulot Fidshi saarilla (tulliverosta) eivät nousseet yli kuuden tuhannen punnan, samalla kuin hallinnon aiheuttamat menot vaativat vähintään 70,000 punttaa vuodessa. Ja niin Robinson, lakkautettuaan rahaveron, keksi labour tax, s.o. verotyön, fidshiläisten suoritettavaksi. Mutta tämä vero ei tuottanut Robinsonin ja hänen apulaisensa tarvitsemia 70,000 punttaa, eikä asiat selvinneet ennenkuin määrättiin uusi kuvernööri Gordon, joka, saadakseen asukkailta hänen ja hänen virkamiestensä ylläpitoon tarvittavat rahat, arvasi viisaimmaksi ottaa asukkailta heidän tuotteitansa, itse niitä myydäkseen ja olla vaatimatta rahaa siksi kuin rahaa ennättää tarpeellisessa määrässä levitä saarille. Tämä traagillinen tapaus fidshiläisten elämästä on mitä selvin ja paras todistus siitä, mitä on raha ja mikä on sen merkitys. Tässä näkyy kaikki: sekä orjuutuksen ensimmäinen perusehto — kanuuna, uhkaukset, murha, maan anastus, että sen pääkeino — raha. Se, mitä kansojen taloudellisen kehityksen historiassa täytyy tutkia vuosisatojen läpi, on tässä, kun jo kaikki rahaväkivallan muodot ovat täysin kehittyneet, keskitettynä yhteen vuosikymmeneen. Näytelmä alkaa sillä, että Amerikan hallitus lähettää sotalaivoja ladatuilla kanuunoilla varustettuina saarten rannikolle, joitten asukkaat se tahtoo orjuuttaa. Verukkeena tälle uhkaukselle on rahavaatimus, mutta näytelmä alkaa kanuunoilla, jotka ovat tähdätyt kaikkia asukkaita kohti: vaimoja, lapsia, vanhuksia, ja aivan syyttömiäkin miehiä kohti. Sama ilmiö on nykyäänkin taas uudistunut Amerikassa, Kiinassa, Keski-Aasiassa. "Rahat taikka henki" on uudistunut kaikkien kansojen kaikkien valloittajain historiassa. Ensin 45,000, ja sitten 90,000 dollaria, taikka verilöyly. Mutta 90,000 dollaria ei ole. Ne ovat amerikkalaisten hallussa. Ja niin alkaa näytelmän toinen näytös: pitää siirtää tuonnemmaksi, vaihtaa hirmuinen, lyhyeen aikaan keskittynyt verilöyly vähemmän huomattaviin, vaikkakin pitkälisempiin kärsimyksiin. Ja pikku kansa edustajineen koittaa saada verilöylyn vaihdetuksi rahaorjuuteen. Se lainaa rahaa, ja siten ovat muodot valmiina ihmisten orjuuttamiseksi rahan avulla.

Tämä keino alkaa heti vaikuttaa, niinkuin järjestetty armeija, ja viidessä vuodessa on tarkoitus saavutettu. Ihmiset eivät ole ainoastaan kadottaneet oikeuttansa käyttää hyväkseen maatansa ja omaisuuttansa, vaan he ovat kadottaneet vapautensakin, he ovat orjia.

Alkaa kolmas näytös. Asema on kovin tukala ja onnettomien kuuluville tulee huhu, että voipi vaihtaa isäntää ja antautua orjaksi toiselle. (Vapautumisesta rahan alaisesta orjuudesta ei ole puhuttakaan). Ja kansa kutsuu luoksensa toisen isännän, jonka valtaan se antautuu, pyytäen häntä parantamaan sen asemaa. Englantilaiset tulevat, näkevät, että saarien omistaminen antaa heille mahdollisuuden ylenmäärin lisääntyneiden laiskurien elättämiseen, ja Englannin hallitus ottaa haltuunsa saaret asukkaineen. Mutta se ei ota niitä persoonallisiksi orjikkeen, ei ota edes heidän maatansa, eikä jaa sitä apulaisilleen. Nuo vanhat menettelytavat eivät ole nyt tarpeen. Tarpeen on ainoastaan, että he maksavat veroa ja semmoista veroa, joka toiselta puolen olisi kyllin suuri estämään työmiehiä pääsemästä orjuudestaan, toiselta puolen hyvästi elättäisi suuren joukon laiskureita.

Asukkaitten on maksettava 70,000 punttaa. Se on perusehto, jolla Englanti suostuu pelastamaan fidshiläiset amerikkalaisesta orjuudesta, ja se on samalla juuri se, mitä tarvitaan asukasten täydelliseksi orjuuttamiseksi. Mutta osottautuu, etteivät fidshiläiset missään tapauksessa nykyisessä asemassaan ollen kykene suorittamaan 70,000 punttaa. Tuo vaatimus on liian suuri. Englantilaiset helpoittavat joksikin aikaa tuota vaatimusta ja ottavat osan luonnossa, koroittaakseen sitten aikansa, kun rahaa on enemmän levinnyt, veron täyteen määräänsä. Englanti ei menettele niinkuin entinen yhtiö, jonka menettelyn voi verrata villien valloittajain ensimmäiseen tuloon villien asukkaitten luo, he kun tahtovat vaan yhtä — kiskaista minkä voivat ja mennä tiehensä. Englanti menettelee kaukonäköisemmän orjuuttajan tavoin, se ei tapa heti kultamunia munivaa kanaa, vaan on valmis sitä ruokkimaan, tietäen, että kana on hyvä munimaan. Se höllittää ensin ohjaksia omaa etua silmällä pitäen, sitten niitä ikiajoiksi kiristääkseen ja saattaakseen fidshiläiset siihen rahanalaiseen orjuuden tilaan, jossa ovat eurooppalaiset ja sivistyneet kansat ja josta ei ole vapautumisen mahdollisuutta.

Raha on viaton vaihtokeino, mutta ei ainakaan silloin, kun maan rannikolla seisoo asukkaita kohti tähdättyjä kanuunia. Niin pian kuin rahat otetaan väkisin, kanuunain uhatessa, uudistuu välttämättömästi se, mikä tapahtui Fidshin saarilla, ja se tapahtuu aina ja kaikkialla, sekä entisten ruhtinaitten että nykyisten hallitusten aikana. Ihmiset, jotka voivat tehdä väkivaltaa toisille, tulevat sitä tekemään vaatimalla semmoisen määrän rahaa, että se pakoittaa sorretut antautumaan sortajien orjiksi. Ja sitä paitsi käy aina niin, kuin kävi Fidshin saarilla, että nimittäin sortajat, rahaa vaatiessaan, aina pikemmin menevät yli sen määrän, mikä alkuaan oli kokoon saatava, kuin jättävät vaille. He voivat olla menemättä yli määrän ainoastaan siinä tapauksessa, että siveellinen tunne sitä vaatii, mutta täyteen määrään asti menevät silloinkin, kun se tunne on olemassa, ollen itse rahapulassa. Hallitukset taas aina menevät yli määrän ensiksi senvuoksi, ettei hallituksella ole siveellistä tunnetta, ja toiseksi sen vuoksi, että, niinkuin tiedämme, hallitukset itse ovat pahassa pulassa, jonka ovat saaneet aikaan sodat ja välttämättömyys palkita apulaisensa. Kaikki hallitukset ovat aina rahapulassa ja, jos he

tahtoisivatkin, niin eivät voisi olla noudattamatta sääntöä, jonka eräs venäläinen valtiomies 18:nella vuosisadalla on ilmaissut, että nimittäin talonpoikaa pitää keritä, ettei villat kasvaisi liian pitkiksi. Kaikki hallitukset ovat velassa ja velka kasvaa vuosi vuodelta hirvittävällä vauhdilla. Samoin kasvavat kulunkiarviot, s.o. välttämättömyys taistella toisia sortajia vastaan ja palkita rahalla ja mailla apulaisiansa väkivallan teossa, ja senvuoksi aivan samoin kasvaa maanvuokra. Eihän työpalkka kasva maakoron lain mukaan, vaan senvuoksi, että on olemassa väkivallalla perittävä kruunun- ja maavero, jonka tarkoituksena on riistää ihmisiltä kaikki heidän ylijäämänsä, niin että he tätä vaatimusta täyttääkseen olisivat pakoitettut myymään työnsä. Tämän työn hyväkseen käyttäminen on mahdollista ainoastaan silloin, kun vaadittujen rahojen yleissumma on suurempi, kuin mitä työmiehet voivat antaa, menettämättä elatustaan. Työpalkan kohoominen hävittäisi orjuuden mahdollisuuden, ja senvuoksi, niinkauan kuin on olemassa väkivalta, ei se milloinkaan voi kohota. Ja juuri tätä toisten ihmisten yksinkertaista ja ymmärrettävää toimintaa toisten suhteen nimittävät taloustieteilijät rautaiseksi laiksi. Välikappaleta, jolla tämä tapahtuu, nimittävät he vaihtokeinoksi.

Rahaa, tuota viatonta vaihtokeinoa, tarvitsevat ihmiset keskinäisissä suhteissaan. Mutta minkäs tähden ei siellä, missä ei rahaveroja väkivallalla vaadita, milloinkaan ole ollut eikä ole voinut olla rahaa nykyisessä merkityksessään, vaan on ollut vallalla, niinkuin fidshiläisillä, kirgiiseillä, afrikkalaisilla, foiniikialaisilla ja yleensä ihmisillä, jotka eivät maksa veroa, milloin suoranainen esineitten vaihto toisiin esineisiin, milloin satunnaisien arvomittojen käyttäminen, niinkuin lampaitten, nahkojen, simpukkain. Erityiset rahat tulevat ihmisten kesken käytäntöön vasta silloin kun niitä väkisin vaaditaan kaikilta. Vasta silloin ne tulevat jokaiselle tarpeellisiksi lunnaiksi väkivallasta, vasta silloin ne saavat vakituisen vaihtoarvon. Ja arvoa ei saa se, mikä on mukavampaa vaihdettavaksi, vaan se, mitä hallitus vaatii. Jos vaaditaan kultaa, niin kullalla on arvo, jos vaaditaan paperipalasia, niin paperipalasia on arvo. Jos ei niin olisi asianlaita, niin minkä vuoksi tämän vaihtokeinon liikkeesen laskeminen on aina ollut vallan etuoikeutena? Jos ihmiset, esim. fidshiläiset, kerran ovat valinneet vaihtokeinonsa, niin antaa heidän toimittaa vaihtonsa miten ja millä tahtovat, älköötäkään ne ihmiset, joilla on valta, s.o. sortamiskeinot, sekaantuko tuohon vaihtoon. Mutta vallanpitäjät lyöttävät rahansa, sallimatta kenenkään muun tehdä samoin tai, niinkuin meillä Venäjällä, painattavat vaan papereita, varustavat ne keisarin kuvilla ja erikoisilla allekirjoituksilla, kovan rangaistuksen uhalla estäen niitten väärentämistä, jakavat nuo rahat apulaisilleen ja vaativat niitä sitten itselleen, kruunun- ja maaveron muodossa niin paljon, että työmiehen täytyy antaa koko työnsä, saadakseen noita rahoja. Ja sitten vakuutetaan, että en ovat välttämättömiä vaihtokeinona. Ihmiset ovat kaikki vapaita, eivät toiset ihmiset sorra toisia, eivätkä pidä heitä orjuudessa, — on vaan yhteiskunnassa olemassa raha ja rautainen laki, jonka mukaan maakorko kasvaa ja työpalkka pienenee vähimpään määrään! Se, että puolet (enemmän kuin puolet) venäläisistä talonpojista joutuu sekä suoranaisten, välillisten että maaverojen vuoksi maanomistajain ja tehtailijain orjiksi, ei merkitse ollenkaan sitä, mikä on silminnähtävää, että nimittäin väkivaltainen verojen ottaminen rahassa hallituksen ja sen apulaisten, maanomistajain hyväksi pakottaa työmiestä olemaan sen orjuudessa, joka ottaa rahaa, vaan se muka merkitsee, että on olemassa raha, vaihtokeino, ja rautainen laki!

Silloin kun maaorjuus ei ollut vielä poistettu, oli minulla valta pakottaa Jussi tekemään mitä työtä tahansa, ja jos Jussi kieltäytyi, lähettää hänet järjestysmiehen luo, joka antoi hänelle vitsaa siksi kunnes Jussi alistui. Mutta jos minä pakoin Jussia tekemään työtä yli voimain, antamatta hänelle maata ja ruokaa, niin asia joutui esimiesten tutkittavaksi ja minä sain siitä vastata. Nyt sitä vastoin ovat ihmiset vapaita, mutta minä voin pakottaa Jussin tai Pekan tekemään mitä työtä hyvänsä, ja jos hän kieltäytyy, niin en anna hänelle rahaa veroihin ja häntä ruoskitaan siksi, kunnes hän alistuu. Mutta sitä paitsi voin pakottaa tekemään työtä itseni hyväksi sekä saksalaisen, ranskalaisen, kiinalaisen, että intialaisen siten, että, jos hän niskoittelee, olen antamatta hänelle rahaa maan ostoon, sillä hänellä ei ole ei maata eikä leipää. Ja jos minä pakoin hänet tekemään työtä ilman ravintoa, yli voimain, näännytän hänet kuoliaaksi työllä, niin ei kukaan sano minulle sanaakaan. Mutta jos minä sen lisäksi olen vielä lukenut poliittillis-ekonomillisia kirjoja, niin voin olla varmasti vakuutettu siitä, että kaikki ihmiset ovat vapaat, ja rauha ei synnytä orjuutta. Talonpojat tietävät ammoisista ajoista asti, että ruplalla voi piestä kipeämmin, kuin seipäällä. Taloustieteilijät eivät vaan tahdo sitä nähdä. Sanoa, ettei raha synnytä orjuutta, on samaa, kuin jos puoli vuosisataa sitten olisi sanonut, ettei maaorjuus orjuuta. Taloustieteilijät sanovat, että, huolimatta siitä, että rahaa omistava ihminen voi orjuuttaa toisen, raha on viaton vaihtokeino. Miksi ei puolitoista vuosisataa sitten yhtä hyvin olisi voinut sanoa, että, huolimatta siitä, että maaorjuuden kautta voi orjuuttaa ihmisen, maaorjuus ei ole orjuuttamiskeino, vaan ainoastaan keskinäisten palvelusten vaihtamiskeino? Toiset antavat karkean työnsä, toiset taas pitävät huolta orjien ruumiillisesta ja henkisestä hyvinvoinnista ja työn antamisesta. Taisivatpa siihen aikaan niin puhuakin.

XIX.

Jos tuo luuloteltu tiede — poliittinen ekonomia ei harjoittaisi samaa, kuin kaikki juriidilliset tieteet — väkivallan puolustamista, niin se ei voisi olla näkemättä sitä kummallista ilmiötä, että rikkauksien epätasainen jakaantuminen, maan ja pääoman riistäminen toisilta ihmisiltä ja heidän orjuuttamisensa riippuu rahasta, ja että ainoastaan rahan avulla nykyään toiset ihmiset käyttävät hyväkseen toisten työtä, s.o. orjuuttavat heitä.

Sanon vielä kerran, että ihminen, jolla on rahaa, voipi ostaa kaiken leivän ja näännyttää toisen nälällä, sekä siten orjuuttaa hänet täydellisesti. Niinpä tehdäänkin aivan meidän nähtemme suunnattomassa määrässä. Luulisi pitävän etsiä yhteyttä näitten ilmiöitten ja rahan välillä, mutta tiede vakuuttaa mitä suurimmalla varmuudella, ettei raha ole orjuuttamisen kanssa minkäänlaisessa yhteydessä.

Tiede sanoo: raha on samallinen tavara, kuin kaikki muukin, jolla on oma tuotantoarvonsa, sillä erotuksella ainoastaan, että tämä tavara on valittu vaihtokeinoksi, ollen kaikkein sopivin hintojen määräämistä, säästämistä ja maksujen suoritusta varten. Yksi on tehnyt kengät, toinen on kasvattanut viljan, kolmas on elättänyt lampaat, ja nyt, voidakseen mukavammin vaihtaa tuotteitansa, he keksivät rahan, joka edustaa vastaavan määrän työtä, ja sen avulla toimittavat vaihtonsa.

Tuon luulotellun tieteen edustajat hyvin mielellään kuvittelevat asian tilan olevan semmoisen, mutta semmoista asian tilaa ei ole koskaan maailmassa ollut. Semmoinen kuvittelu yhteiskunnasta on samaa kuin kuvittelu alkuperäisestä, turmeltumattomasta, täydellisestä ihmisyyhteiskunnasta, jota niin suosivat entisajan filosofit. Mutta semmoista tilaa ei ole koskaan ollut. Kaikissa yhteiskunnissa, missä on ollut rahaa, ovat heikommät ja aseettomat aina olleet väkevemmän ja aseellisen väkivallan alaisina, ja siellä, missä on ollut olemassa väkivalta, on arvomitan — rahan, olipa se mitä laatua tahansa: karjaa, nahkoja, metallia — aina välttämättömästi täytynyt kadottaa tämän merkityksensä ja saada väkivallasta lunastaumisen merkityksen. Rahalla on epäilemättä ne viattomat ominaisuudet, joita tiede luettelee, mutta nämä ominaisuudet sillä olisi todellisuudessa ainoastaan siinä yhteiskunnassa, jossa ei toinen ihminen olisi toisen väkivallan alainen, s.o. ihanteellisessa yhteiskunnassa. Mutta semmoisessa yhteiskunnassa ei rahaakaan, rahana, yhteistä arvomittaa, ollenkaan olisi, niinkuin ei sitä ollut eikä voinut olla kaikissa niissä yhteiskunnissa, jotka eivät olleet joutuneet yleisen valtiollisen väkivallan alaisiksi. Kaikissa meille tunnetuissa yhteiskunnissa sitä vastoin, missä on olemassa raha, se saa vaihtokeinon merkityksen ainoastaan sen vuoksi, että se on väkivallan välikappaleena. Ja sen tärkein merkitys ei ole vaihtokeinona, vaan väkivallan välikappaleena oleminen. Siellä, missä on olemassa väkivalta, ei raha voi olla oikeana vaihtokeinona, sillä se ei voi olla arvomittana. Arvomittana se ei voi olla senvuoksi, että, niin pian kuin yhteiskunnassa toinen ihminen saattaa riistää toiselta hänen työnsä tuotteet, tämä on mitta kadottanut merkityksensä. Jos eläinmarkkinoille yhtäaikaan tuodaan hevosia ja lehmä, joista toiset ovat omistajiensa kasvattamia ja toiset väkisin toisilta omistajilta ryöstetyiltä, niin on selvää, ettei hevosten ja lehmien arvo näillä markkinoilla tule vastaamaan näitten elukoitten kasvattamisvaivaa. Kaikkien muittenkin esineitten arvot muuttuvat tämän muutoksen mukaan, eikä raha tule määräämään näitten esineitten arvoa. Sitä paitsi, jos voi väkivallalla hankkia lehmän, hevosen tai talon, niin voi samalla väkivallalla hankkia rahaakin ja tällä rahalla sitten hankkia mitä tuotteita tahansa. Mutta jos rahakin hankitaan väkivallalla ja käytetään esineitten ostoon, niin raha kadottaa jo kokonaan vaihtokeinon luonteensa. Väkivallan tekijä, joka on ryöstänyt rahat ja antaa niitä työn tuotteista, ei vaihda, vaan ainoastaan ottaa rahan avulla kaiken sen, mitä tarvitsee.

Mutta jos nyt olisikin olemassa semmoinen luuloteltu, mahdoton yhteiskunta, jossa, ilman että ihmiset ovat yleisen valtion väkivallan alaisina, rahalla — hopealla ja kullalla — olisi arvomitan ja vaihtokeinon merkitys, niin semmoisessakin yhteiskunnassa raha väkivallan ilmestyessä heti kadottaisi merkityksensä. Ajatelkaamme, että tähän yhteiskuntaan ilmestyy väkivallantekijä valloittajan muodossa. Tämä sortaja anastaa lehmät, hevoset, vaatteet ja talot, mutta hänen on epämukavata pitää tuota kaikkea hallussaan ja sen vuoksi on luonnollista, että hän keksii anastaa asukkailta myöskin sen, mikä heidän keskuudessaan on arvomittana ja vaihdetaan kaikellaisiin esineisiin — nimittäin rahan. Ja heti silloin raha lakkaa olemasta arvomittana siinä yhteiskunnassa, sillä kaikkien esineitten arvomitta tulee aina olemaan riippuvainen sortajan mielivallasta. Se esine, joka on enemmän tarpeellinen sortajalle ja josta hän antaa enemmän rahaa, saapi suuremman arvon ja päinvastoin. Niin että yhteiskunnassa, joka on joutunut väkivallan alaiseksi, saa raha heti vallitsevan merkityksen väkivallan välikappaleena sortajan käsissä ja säilyttää vaihtokeinon merkityksen sorretulle ainoastaan siinä suhteessa, kuin se on edullista sortajalle.

Ajatelkaamme tätä asiain tilaa pienessä piirissä. Maaorjat toimittavat tilanhaltijalle palttinaa, kanoja, lampaita, ja tekevät hänelle päivätöitä. Tilanomistaja muuttaa luonnossa maksettavan veron rahaveroksi ja määrää hinnan eri veroesineille. Se, jolla ei ole palttinaa, viljaa, karjaa, työvoimia, voipi

suorittaa veronsa määrättyllä rahasummalla. Silminnähtävää on, että tämän tilanhaltijan talonpoikaiskunnassa esineitten arvo tulee aina riippumaan tilanhaltijan mielivallasta. Tilanhaltija käyttää kokoomiansa esineitä ja sen mukaan, missä määrin mikin niistä on hänelle tarpeellinen, määrää niille korkeampia tai alhaisempia hintoja. Selvää on, että ainoastaan tilanhaltijan mielivalta tai tarve määrää myöskin näitten esineitten hinnat maksajain kesken. Jos tilanhaltija tarvitsee viljaa, niin hän määrää kalliin hinnan oikeudesta olla toimittamatta määrättyä viljamäärää, ja huokean hinnan oikeudesta olla toimittamatta palttinaa, karjaa ja työtä. Ja sen vuoksi ne, joilla ei ole viljaa, tulevat myymään toisille työtänsä, palttinaansa ja karjaansa, ostaakseen viljaa tilanhoitajalle toimitettavaksi. Jos taas tilanhaltija tahtoo muuttaa kaikki verot rahaveroiksi, niin silloinkaan ei esineitten hinta tule riippumaan niitten työarvosta, vaan ensiksikin siitä rahamäärästä, jonka tilanhaltija tulee vaatimaan, ja toiseksi siitä, mitkä talonpoikain tuottamat esineet ovat tilanhaltijalle enemmän tarpeen ja mistä hän siis enemmän maksaa. Rahojen periminen talonpojilta olisi vaikuttamatta esineitten arvoon talonpoikien kesken ainoastaan silloin, jos ensiksikin tilanhaltijan talonpojat asuisivat erillään muista ihmisistä, eivätkä olisi suhteissa muuta kuin keskenänsä ja tilanhaltijansa kanssa, ja toiseksi silloin, kun tilanhaltija käyttäisi rahaa esineitten ostoon ei omasta kylästään, vaan muualta. Ainoastaan näillä kahdella ehdolla esineitten arvo, vaikka nimellisesti muuttuneenakin, pysyisi suhteellisesti säännöllisenä, ja rahalla olisi arvomitan ja vaihtokeinon merkitys. Mutta jos talonpojat ovat taloudellisissa suhteissa ympäristön asukasten kanssa, niin ensiksikin siitä, minkä verran tilanhaltija vaatii rahaa, tulee riippumaan heidän tuotteittensa suurempi tai pienempi arvo suhteessa naapureihin. (Jos naapureilta vaaditaan vähemmän rahaa kuin heiltä, niin heidän tuotteensa tulevat olemaan huokeampia kuin heidän naapuriensa tuotteet, ja päinvastoin). Ja toiseksi rahojen periminen talonpojilta olisi vaikuttamatta tuotteiden arvoon ainoastaan silloin, kun tilanhaltija ei käyttäisi perimiänsä rahoja omien talonpoikiensa tuotteiden ostoon. Sillä jos hän käyttää rahoja omien talonpoikiensa tuotteiden ostoon, niin on silminnähtävää, että itse suhde erillaisten esineitten hintojen välillä itse talonpoikien kesken tulee alituisen muuttumaan sen mukaan, kuin tilanhaltija ostaa sitä tai tätä tavaraa. Otaksukaamme, että joku tilanhaltija määrää hyvin korkean veron, ja hänen naapurinsa taas alhaisen, niin on selvää, että edellisen tilanhaltijan piirissä kaikki esineet tulevat olemaan huokeampia kuin jälkimmäisen piirissä, ja että hinnat kumpaisessakin piirissä tulevat riippumaan ainoastaan verojen kohoamisesta tai alenemisestä. Semmoinen on väkivallan vaikutus hintoihin. Toisena vaikutuksena, joka johtuu edellisestä, tulee olemaan kaikkien esineitten suhteellinen arvo. Jos esim. joku tilanhaltija pitää hevosista ja maksaa niistä kalliita hintoja, toinen taas pitää käsiliinoista ja maksaa niistä paljon, niin on selvää, että näitten tilanhaltijain alueilla tulevat hevoset ja käsiliinat olemaan kalliita, ja näitten esineitten hinta ei tule vastaamaan lehmien ja viljan hintaa. Jos sitten käsiliinojen ihailija sattuu kuolemaan ja hänen perillisensä tulee pitämään esim. kanoista, niin on selvää, että käsiliinojen hinta laskee ja kanojen hinta nousee. Siinä yhteiskunnassa, missä toinen ihminen on toisen väkivallan alainen, rahan merkitys, arvomittana, heti joutuu väkivallantekijäin mielivallasta riippuvaksi, ja sen merkitys työn tuotteiden vaihtokeinona vaihtuu mukavimpaan keinoon käyttäen hyväkseen toisen työtä. Rahaa ei sortaja tarvitse vaihtoa eikä arvomittojen määräämistä varten — hän määrää ne itse — vaan ainoastaan mukavammin harjoittaakseen väkivaltaa, sillä rahaa säästyy, ja rahalla on kaikkein helpointa pitää orjuudessa suurta ihmisjoukkoa. Anastaa koko karja sitä varten, että olisi aina sekä hevosia, lemmiä että lampaita niin paljon kuin kulloinkin tarvitsee, on epämukavata senvuoksi, että niitä täytyy elättää. Sama on asianlaita viljan suhteen — se voi pilaantua, sama myöskin päivätyön — välistä tarvitaan tuhat työmiestä, välistä taas ei yhtään. Raha, vaadittuna siltä, jolla sitä ei ole, tekee mahdolliseksi vapautua kaikista noista epämukavuuksista ja saada aina kaikki, mitä tarvitsee, ja senvuoksi ne ovatkin tarpeen sortajalle. Sitä paitsi ne ovat hänelle tarpeen senkin vuoksi, ettei hänen oikeutensa käyttäen hyväkseen toisen työtä rajoittuisi vaan muutamiin ihmisiin, vaan ulottuisi kaikkiin rahaa tarvitseviin ihmisiin. Silloin, kun ei ollut rahaa, saattoi kukin tilanhaltija käyttää hyväkseen ainoastaan maaorjiensa työtä, mutta kun kaksi tilanhaltijaa päätti ottaa orjiltaan rahaa, jota heillä ei ollut, saivat he molemmat käyttäen hyväkseen kaikkia niitä voimia, joita oli kummallakin maatilalla.

Ja senvuoksi katsoo sortaja edullisemmaksi vaatia kaikki saatavansa rahassa, ja sitä varten se onkin hänelle tarpeen. Sorretulle taas, sille, jolta otetaan hänen työnsä, ei raha voi olla tarpeen ei vaihtoa varten — hän harjoittaa vaihtokauppaa rahattakin, niinkuin ovat tehneet kaikki kansat, joilla ei ole ollut hallitusta, ei arvomittojen määräämistä varten, sillä tuo määrääminen tapahtuu hänestä huolimatta, ei säästämistä varten, sillä se, jolta riistetään hänen työnsä tuotteet, ei voi säästää, eikä maksujen suorittamista varten, sillä sorretun tulee silloin enemmän maksaa, kuin saada. Silloinkin, kun hänen tulee saada, ei maksua hänelle suoriteta rahassa, vaan tavarassa — jos työmies ottaa palkkion työstään suorastaan isäntänsä puodista, ja aivan samoin, jos hän koko ansionsa edestä ostaa vapaista puodeista välttämättömimmät tarpeensa. Häneltä vaaditaan rahaa ja hänelle sanotaan, että, jos ei hän niitä maksa, hänelle ei anneta maata, viljaa, tai häneltä otetaan hänen lehmänsä, talonsa ja hänet pannaan työhön tai vankilaan. Vapautua tästä hän voi ainoastaan myymällä työnsä tuotteet ja itse työnsä niistä hinnoista, joita ei määrää säännöllinen vaihto, vaan se valta, joka vaatii häneltä rahaa.

Ja näissä olosuhteissa, joissa verot vaikuttavat arvoihin ja jotka uudistuvat aina ja kaikkialla, — tilanhaltijoilla pienessä piirissä, valtioissa suuressa piirissä, — näissä olosuhteissa, joissa arvojen

muuttumisen syyt ovat yhtä silmännähtävät, kuin on silmännähtävää kulissien taakse katsojalle, mitenkä ja minkä vuoksi nukan jalat nousevat ja laskeutuvat, näissä olosuhteissa puhua siitä, että raha on vaihtokeino ja arvomitta, on vähintäinkin kummallista.

XX.

Kaikki orjuuttaminen perustuu vaan siihen, että toinen ihminen voi riistää toiselta elämän ja sitä uhkaamalla pakoittaa toisen täyttämään tahtoansa.

Erehtymättä saattaa sanoa, että, jos on olemassa ihmisen orjuuttaminen, s.o. että toinen vasten omaa tahtoaan, toisen tahdosta, tekee joitakin hänelle epämieluisia tekoja, syynä tähän on ainoastaan väkivalta, joka nojautuu elämän riistämisen uhkukseen. Jos ihminen antaa koko työnsä toiselle, saa riittämätöntä ravintoa, antaa pienet lapset raskaaseen työhön, lähtee pois maaltaan ja uhraa koko elämänsä hänelle vastenmieliseen ja tarpeettomaan työhön, niinkuin tapahtuu silmiemme edessä meidän maailmassamme, niin varmasti voi sanoa hänen tekevän sitä ainoastaan sen vuoksi, että häntä uhkaa elämän menettäminen, jos hän tästä kaikesta kieltäytyy. Senpä vuoksi meidän sivistyneessä maailmassamme, jossa suurin osa ihmisiä, ollen hirmuisessa puutteessa, tekee heille vastenmielistä ja tarpeetonta työtä, on ihmisten enemmistö elämän riistämisen uhkaan perustuvassa orjuudessa. Missä sitten on orjuus ja missä elämän riistämisen uhka?

Muinaisina aikoina olivat orjuuttamiskeino ja elämän riistämisen uhka silmännähtäviä. Käytettiin alkuperäistä orjuuttamiskeinoa, suorastaan uhkaamalla tappaa miekalla. Aseellinen sanoi aseettomalle: minä voin sinut tappaa, niinkuin näit minun vastikään veljesi tappaneen, mutta minä en tahdo sitä tehdä, minä armahdan sinua senvuoksi, että meille kummallekin on edullisempää, että sinä teet työtä minun hyväkseni, kuin että sinä tulet tapetuksi. Tee siis kaikki, mitä minä käsken, ellet tahdo menettää henkeäsi. Ja aseeton alistui ja teki kaikki, mitä aseellinen vaati. Aseellinen uhkaili ja aseeton teki työtä. Se oli sitä persoonallista orjuutta, joka ensin ilmestyy kaikilla kansoilla ja nykyäänkin on vielä tavattavissa alkuperäisillä kansoilla. Elämän muodostuessa tämä ensimmäinen keinokin muuttaa muotonsa, sillä se tulee silloin vähemmän mukavaksi sortajalle. Sortajan täytyy, voidakseen käyttää hyväkseen heikkojen työtä, ruokkia ja pukea heitä, s.o. ylläpitää heitä niin, että he kykenisivät työhön, ja tämän kautta rajoittuu orjuutettujen lukumäärä. Sitä paitsi tämä keino pakoittaa sortajaa olemaan aina sorretun ääressä häntä uhkaamassa. Ja niin keksittiin toinen orjuuttamiskeino.

Viisi tuhatta vuotta sitten, niinkuin raamatussa kerrotaan, keksi Joosef tuon uuden, mukavamman ja laajemman orjuuttamiskeinon. Tämä keino on se sama keino, jota nykyään käytetään eläintarhoissa tottelemattomien hevosten ja villieläinten taltuttamiseksi. Tämä keino on nälkä.

Näin kerrotaan tuosta keksinnöstä raamatussa, 1 Mooseksen kirjassa.

41 l. 48 v. — Ja hän kokosi kaiken viljan niinä seitsemänä vuonna, jotka olivat (hedelmällisiä) Egyptin maalla, ja sijoitti sen kaupunkeihin; kuhunkin kaupunkiin sijoitti hän ympäröivien peltojen viljaa.

49. — Ja Joosef kokosi sangen paljon viljaa, niinkuin santaa meressä, niin että hän lakkasi sitä laskemasta, sillä sitä ei voinut laskea.

53. — Ja ne seitsemän viljavuotta kuluivat Egyptin maalla.

54. — Ja tuli seitsemän nälkävuotta, niinkuin Joosef oli sanonut. Ja oli nälkä kaikissa maissa, mutta koko Egyptin maalla oli viljaa.

55. — Mutta kun Egyptin maa myöskin alkoi kärsiä nälkää, niin kansa rupesi huutamaan Faraolle leipää pyytäen. Ja Farao sanoi kaikille egyptiläisille: menkää Josefin luo ja mitä hän teille sanoo, se tehkää.

56. — Ja nälkä oli koko maassa, ja Josef avasi kaikki jyväaitat ja alkoi myydä viljaa egyptiläisille. Mutta nälkä kasvoi Egyptin maalla.

57. — Ja kaikista maista tultiin ostamaan viljaa Joosefilta, sillä nälkä oli enentynyt koko maassa.

Joosef, käyttäen hyväkseen alkuperäistä orjuuttamiskeinoa miekalla uhkaamalla, kokosi viljaa hyvinä vuosina, odottaen huonoja, jotka tavallisesti tulevat hyvien jälkeen, niinkuin kaikki ihmiset tietävät ilman Faraon uniakin, ja tällä keinolla — nälällä — paremmin ja Faraolle mukavammalla tavalla orjuutti sekä egyptiläiset että kaikkien lähiseutujen asukkaat. Kun kansa alkoi kärsiä nälkää, hän laittoi niin,

että voisi ikuisesti pitää kansaa vallassaan — nälän avulla. Siitä kerrotaan seuraavasti:

47 1. 13 v. — Eikä ollut leipää koko maassa, sillä nälkä oli kovasti kiihtynyt, ja näännyksissä oli nälästä Egyptin maa ja Kaanaan maa.

14. — Ja Joosef kokosi kaiken hopean, mikä oli Egyptin maalla ja Kaanaan maalla viljasta, jota ostettiin, ja vei hopean Faaraon huoneeseen.

15. — Ja hopea kului loppuun Egyptin maalla ja Kaanaan maalla. Ja kaikki egyptiläiset tulivat Joosefin luo ja sanoivat: anna meille leipää, miksi pitää meidän kuolla edessäsi, senvuoksi että hopea on loppunut.

16. — Ja Joosef sanoi: antakaa karjanne, niin minä annan teille viljaa karjastanne, jos hopea on loppunut.

17. — Ja he toivat karjansa Joosefille, ja Joosef antoi heille viljaa hevosista ja pienestä karjasta ja suuresta karjasta ja aaseista, ja varusti heidät viljalla sinä vuonna koko heidän karjansa edestä.

18. — Ja kun se vuosi oli kulunut, tulivat he hänen luoksensa seuraavana vuonna ja sanoivat: emme salaa herraltamme, että hopea on loppunut ja karjalaumamme ovat herramme hallussa; eikä meille ole jäänyt mitään herramme edessä, paitsi meidän ruumistamme ja maitamme.

19. — Miksi pitää meidän joutua perikatoon silmiesi edessä, ja meidän maittemme mennä hukkaan? Osta meidät ja meidän maamme leivästä, ja me mainemme tulemme Faaraon orjiksi, mutta sinä anna meille siementä, että eläisimme emmekä kuolisi, ja ettei maa joutuisi kylmille.

20. — Ja Joosef osti koko Egyptin maan Faaraolle, sillä egyptiläiset möivät itse kukin peltonsa, kun nälkä oli heidät näännyttää. Ja maa tuli Faaraon omaksi.

21. — Ja kansan hän siirsi kaupunkeihin yhdestä Egyptin äärestä toiseen.

22. — Ainoastaan pappien maata hän ei ostanut, sillä papeille oli Faarao määrännyt alueen, ja he elivät maa-alueestansa, jonka Faarao oli heille antanut, eivätkä he senvuoksi myyneet maatansa.

23. — Ja Joosef sanoi kansalle: katso, minä olen ostanut nyt teidät ja maanne Faaraolle, tuossa teille on siementä, kylväkää maahan. 24. — Kun tulee elonkorjuu, niin antakaa viides osa Faaraolle, ja neljä osaa jääpi teille peltoihin kylvettäväksi, teille ravinnoksi ja niille, jotka ovat taloissanne, ja lapsillenne.

25. — Ja he sanoivat: sinä olet pelastanut meidän elämämme, anna meidän löytää armo herramme edessä ja olkaamme Faaraon orjia.

26. — Ja Joosef sääsi lain Egyptin maalle, aina tähän päivään asti: viides osa Faaraolle. Ainoastaan pappien maa ei kuulunut Faaraolle.

Ennen piti Faaraon, käyttääkseen hyväkseen ihmisten työtä, väkivallalla pakoittaa heitä tekemään työtä hänen hyväkseen. Nyt sitä vastoin, kun varastot ja maa oli Faaraon hallussa, hän tarvitsi vaan väkivallalla suojella näitä varastoja, ja nälän avulla hän voi pakoittaa heitä tekemään työtä hyväkseen.

Maa oli kokonaan Faaraon hallussa, ja varastoja (vero-osa) oli aina hänellä, jonka vuoksi sen sijaan, että ennen piti jokaista erikseen miekan avulla ajaa työhön, tarvitsi nyt vaan suojella varastoja, ja ihmiset olivat orjuutetut ei enää miekan, vaan nälän avulla.

Nälkävuonna voivat kaikki Faaraon tahdosta tulla nälkään näännytetyiksi, ja hyvänä vuonna voivat tulla näännytetyiksi kaikki ne, joilla satunnaisten onnettomuuksien vuoksi ei ole viljavarastoja.

Ja siten kehittyi toinen orjuuttamiskeino, ei suoraan miekan avulla, s.o. ei sillä, että väkevämpi tappamisen uhalla ajaa heikompaa työhön, vaan sen avulla, että väkevämpi, anastettuaan varastot ja suojellen niitä miekalla, pakoittaa heikompaa antautumaan työhön elatuksen edestä.

Josef sanoo nälkäisille: minä voin näännyttää teidät nälällä, sillä leipä on minulla, mutta minä armahdan teitä sillä ehdolla, että te leivästä, jota minä olen teille antava, teette kaikki, mitä käsken.

Ensimmäistä orjuuttamiskeinoa käyttääkseen täytyy väkevämmällä olla ainoastaan sotilaita, jotka alituisen käyvät asukkaiden luona ja kuoleman uhalla pakoittavat heitä täyttämään hänen vaatimuksiansa. Tätä keinoa käyttäessään hänen täytyy jakaa saalis ainoastaan sotilaiden kanssa. Toista keinoa käyttääkseen tarvitsee hän, paitsi viljavarastojen ja maan suojelemista varten tarpeellisia sotilaita, myöskin toisenlaisia apulaisia — suuria ja pieniä Joosefeja — hallitusmiehiä ja viljan jakelijoita. Ja sortajan täytyy jakaa saalis heidän kanssaan ja antaa Joosefille kullalla kirjailtu puku, kultasormus, palvelusväkeä ja viljaa, sekä hopeata hänen veljilleen ja omaisilleen. Sitä paitsi seuraa asian luonnosta, että väkivaltaan osallisiksi tässä tapauksessa tulevat ei ainoastaan toimimiehet ja heidän omaisensa,

vaan myöskin kaikki ne, joilla on viljavarastoja. Niinkuin ensimmäistä, raakaan voimaan perustuvaa keinoa käytettäessä, tuli väkivaltaan osalliseksi jokainen, jolla oli aseita, niin tätä nälkään perustuvaa keinoa käytettäessä ottaa osaa väkivaltaan ja hallitsee jokainen, jolla on varastoja.

Tämän keinon etu ensimmäisen edellä on sortajalle: 1) siinä, ettei hänen enää tarvitse ponnistella pakoittaaksensa työmiehiä täyttämään hänen tahtoansa, vaan työmiehet itse tulevat ja myyvät itsensä hänelle, 2) siinä, että vähemmän ihmisiä pääsee hänen väkivaltansa alaisuudesta. Epäedullista sortajalle on ainoastaan se, että hän tässä tapauksessa saa jakaa useamman ihmisen kanssa. Etu sorretulle on tässä tapauksessa siinä, ettei sorrettu enää joudu raa'an väkivallan alaiseksi, vaan jätetään omille hoteillensa ja voipi aina toivoa pääsevänsä, ja joskus onnellisissa olosuhteissa pääseekin, siirtymään sorretun asemasta sortajan asemaan. Epäedullista sorretulle on taas se, että hän on aina jossain määrin väkivallan alaisena. Tämä uusi orjuuttamiskeino tulee tavallisesti käytäntöön yhtäaikaan vanhan mukana, ja sortaja tarpeen mukaan supistaa toista ja laajentaa toista. Mutta tämäkään keino ei täydellisesti tyydytä sortajan halua riistää niin paljon kuin mahdollista työn tuotteita niin suurelta työmiesjoukolta kuin suinkin ja orjuuttaa niin paljon ihmisiä kuin suinkin, — eikä vastaa monimutkaisempia elämän oloja, ja niin kehittyy vielä uusi orjuuttamiskeino. Tuo kolmas keino on veron vaatiminen. Tämä keino perustuu, niinkuin toinenkin, nälkään, mutta leivän riistämiseen ihmisiltä liittyy vielä muittenkin välttämättömien tarpeitten riistäminen. Sortaja määrää orjien suoritettavaksi semmoisen määrän rahamerkkejä, jotka nekin ovat hänen hallussaan, että niitä itselleen hankkiakseen heidän täytyy myydä ei ainoastaan viljavarastostansa enemmän, kuin Joosefin määräämä viides osa, vaan myöskin välttämättömimmät tarpeensa: liha, nahka, villa, vaatteet, polttopuut, jopa rakennuksetkin, ja sen vuoksi sortaja pitää aina vallassaan orjia ei ainoastaan nälän, vaan myöskin janon, vilun ja kaikellaisen muun puutteen avulla.

Siten kehittyi kolmas orjuuttamiskeino, rahan, joka on siinä, että väkevämpi sanoo heikommalle: minä voin kullekin teistä tehdä mitä ikinä tahdon, voin suorastaan pyssyllä tappaa teidät, voin tappaa silläkin, että otan teiltä maan, josta elätte, voin rahalla, jota teidän täytyy minulle toimittaa, ostaa kaiken leivän, ja myydä sen vieraille ihmisille, siten näännyttäen teidät nälkään, voin riistää teiltä kaikki, mitä teillä on: karjan, asunnot, vaatteet. Mutta se on minulle epämukavaa ja epämiellyttävää, jonka vuoksi annan teidän kaikkien menetellä työnne ja tuotteittenne suhteen mielenne mukaan, mutta teidän täytyy antaa minulle vissi määrä rahamerkkejä, joka on suoritettava henkilöluvun, maan, ravintomäärän, vaatteiden tai rakennusten luvun mukaan. Teidän täytyy antaa minulle nuo merkit, muuten saatte menetellä niinkuin tahdotte, mutta tietäkää, etten minä tule suojelemaan enkä hoitamaan leskiä, orpoja, sairaita, vanhoja, minä tulen suojelemaan ainoastaan näitten rahamerkkien säännöllistä käytäntöä. Minä tulen suojelemaan ainoastaan sitä, joka säännöllisesti suorittaa minulle vaatimani määrän rahamerkkejä. Mitenkä ne ovat hankitut, se on minulle yhdentekevää.

Ja sortaja antaa näitä merkkejä ainoastaan kuittina siitä, että hänen vaatimuksensa ovat täytetyt.

Toinen orjuuttamiskeino on siinä, että Faarao, ottaen viidennen osan sadosta ja varaten itselleen viljaa, paitsi persoonallista orjuuttamista miekan avulla, tulee apulaisineen tilaisuuteen pitää vallassaan työmiehiä nälän aikana ja muutamia niistä heitä kohtaavien vastuksien aikana. Kolmas keino on siinä, että Faarao vaatii työmiehiltä rahaa enemmän, kuin maksaa hänen heiltä ottamansa osa viljaa, ja saapi siten apulaisineen uuden keinon pitää vallassaan työmiehiä ei ainoastaan nälän ja satunnaisten onnettomuuksien aikana, vaan aina. Toista keinoa käytettäessä jääpi ihmisille viljavarastoja, jotka auttavat heitä orjuuteen antautumasta, kestämään vähäisempiä viljakatoja ja satunnaisia onnettomuuksia. Kolmatta keinoa käytettäessä, kun vaaditaan enemmän, otetaan pois viljavarastotkin ynnä muut välttämättömimmät tarpeet, niin että vähimmänsä onnettomuuden sattuessa työmies, kun hänellä ei ole viljavarastoja eikä muita varastoja leipään vaihtaa, joutuu sen orjaksi, jolla on rahaa. Ensimmäistä keinoa käyttäessään tarvitsee sortaja ainoastaan sotilaita, joitten kanssa hänen on saalis jaettava, toinen keino vaatii paitsi maan ja viljavarastojen suojelejoita vielä viljan kokoojia ja jakajia, kolmatta keinoa käyttäessään hän ei enää voi itse pitää hallussaan kaikkea maata, vaan täytyy hänellä olla paitsi sotilaita maan ja rikkauksien vartioimista varten vielä maanomistajia, veronkantajia, jakajia, tarkastajia, tullivirkamiehiä, rahanhoitajia ja rahan tekijöitä. Kolmannen keinon käyttäminen on paljo monimutkaisempaa kuin toisen. Toista keinoa käytettäessä voipi viljan kokoomisen antaa arenillekin, niinkuin tehtiin vanhaan aikaan ja nykyään tehdään Turkin-maalla, mutta kun orjat veroitetaan, tarvitaan monenlaisia hallintomiehiä pitämään silmällä sitä, ettei ihmisten onnistuisi välttää veron suoritusta. Ja senvuoksi kolmatta keinoa käyttäessään tulee sortajan jakaa saalis vielä useampien ihmisten kanssa. Sitä paitsi itse asian luonnosta seuraa, että osallisiksi tämän keinon käyttämisessä tulevat kaikki ne ihmiset, joilla on rahaa. Tämän keinon edut sortajalle ensimmäisen ja toisen keinon edellä ovat seuraavat:

Ensiksi se, että tällä keinolla voi ottaa suuremman määrän työtä ja mukavammalla tavalla. Rahavero on ikäänkuin ruuvi, jolla saattaa kiristää viimeiseen määrään asti kultaista kanaa, sitä tappamatta, niin ettei tarvitse odottaa nälkävuotta, niinkuin Joosefin aikoina, vaan nälkävuosi on ainaseksi saatu aikaan.

Toiseksi se, että tässä tapauksessa väkivalta ulottuu kaikkiin maattomiin ihmisiin, jotka antoivat ennen ainoastaan osan työstään viljan edestä, vaan nyt ovat velvolliset, paitsi viljasta antamaansa osaa, antamaan sortajalle vielä osan työstään veroista. Epäedullista sortajalle on se, että hänen tulee jakaa saalis useamman ihmisen kanssa, ei ainoastaan välittömien apulaistensa, vaan, ensiksikin, kaikkien niitten yksityisten maanomistajain, joita tavallisesti ilmaantuu tätä keinoa käytettäessä, toiseksi kaikkien niitten oman ja vieraankin kansan ihmisten, joilla on orjilta vaadittuja rahamerkkejä. Etu sorretulle, verraten toiseen keinoon, on yksi: se, että hän saa vielä suuremman persoonallisen riippumattomuuden sortajasta. Hän saapi elää, missä tahtoo, tehdä, mitä tahtoo, kylvää tai olla kylvämättä viljaa, ei ole velvollinen tekemään tiliä työstään ja jos hänellä on rahaa, voi pitää itseänsä aivan vapaana ja aina toivoa saavuttavansa joksikin aikaa, kun hänellä on liikoja rahoja tai niillä ostettua maata, ei ainoastaan riippumatonta asemaa, vaan sortajankin aseman. Epäedullista hänelle on se, että yleensä katsottuna tätä keinoa käytettäessä sorrettujen asema tulee paljon raskaammaksi ja he kadottavat suuremman osan työnsä tuotteista, sillä niitten ihmisten luku, jotka käyttävät hyväkseen toisten työtä, tulee vielä suuremmaksi ja siis heidän ylläpitonsa taakka tulee pienemmän joukon hartioille. Tämä kolmas orjuuttamiskeino on myös hyvin vanha ja tulee käytäntöön kahden edellisen kanssa, sulkematta niitä pois kokonaan. Ei yksikään näistä orjuuttamiskeinoista ole lakannut olemasta. Kaikki kolme keinoa voidaan verrata ruuveihin, jotka kiristävät työmiesten niskoilta pantua lautaa. Perus- eli keskimäinen ruuvi, jota paitsi eivät voi pysyä toisetkaan ruuvit, on se, joka ensiksi kiinni väännetään eikä milloinkaan irroiteta — se on persoonallinen orjuus, ihmisten orjuuttaminen miekalla tappamisen uhkauksella. Toinen ruuvi, joka kiinnitetään ensimmäisen jälkeen, on ihmisten orjuuttaminen maan ja ravintovarastojen riistämiseksi, jota riistämistä tukee tappamisen uhka. Kolmas ruuvi on ihmisten orjuuttaminen vaatimalla heiltä rahamerkkejä, joita heillä ei ole, ja sitä tukee myöskin tappamisen uhka. Kaikki kolme ruuvia ovat kiinnitettyinä, ja kun yhtä tiukennetaan, niin silloin toiset vaan löyhtyvät. Työmiehen täydelliseksi orjuuttamiseksi tarvitaan kaikki kolme ruuvia, kaikki kolme orjuuttamiskeinoa, ja meidän yhteiskunnassamme käytetään aina kaikkia näitä kolmea keinoa.

Me olemme kaikki lapsellisesti vakuutetut siitä, että persoonallinen orjuus on poistettu meidän sivistyneestä maailmastamme, että sen viimeiset jäännökset ovat hävitetyt Amerikassa ja Venäjällä, ja että nykyään on orjuutta olemassa ainoastaan raakalaiskansojen keskuudessa. Me unohdamme ainoastaan pienen seikan — ne sadat miljoonat vakainaista sotaväkeä, jota paitsi ei ole yhtäkään valtakuntaa, ja jonka poistettua välttämättömästi sortuu jokaisen valtakunnan koko taloudellinen rakenne. Ja mitä muuta ovat nuo miljoonat sotilaat, kuin hallitsijoittensa persoonallisia orjia? Eivätkö nämä ihmiset ole pakotetut täyttämään herrojensa koko tahtoa kidutusten ja kuoleman uhalla, joka uhkaus niin usein pannaan täytäntöön? Eroitus on vaan siinä, että näitten orjien alistumista ei nimitetä orjuudeksi, vaan sotakuriksi, ja että toiset olivat orjina syntymästään alkaen kuolemaan asti, mutta nämä ainoastaan pitemmän tai lyhemmän ajan n.k. palvelusajan. Persoonallinen orjuus ei ole suinkaan poistettu meidän sivistyneissä yhteiskunnissamme, vaan yleisen asevelvollisuuden kautta se on enentynyt viime aikoina, ainoastaan jonkun verran muuttuneessa muodossa. Eikä se voikaan hävitä, sillä niin kauan kuin toinen ihminen tulee orjuuttamaan toista, tulee olemaan persoonallistakin orjuutta, sitä, joka miekan avulla ylläpitää maa- ja vero-orjuutta. Saattaa olla, että tämä orjuus, s.o. sotaväki, on hyvin tarpeellinen isänmaan puolustukselle ja maineelle, mutta tuo sen hyöty on enemmän kuin epäilyttävä, sillä me näemme, kuinka usein se onnettomien sotien kautta saattaa isänmaan orjuuteen ja häpeään. Mutta aivan epäilemätöntä on tämän orjuuden tarkoituksenmukaisuus maa- ja vero-orjuuden ylläpitämiseksi. Jos irlantilaiset tai venäläiset talonpojat valloittavat maat omistajiltaan, niin tulee sotaväki ja ottaa ne takaisin. Jos rakentaa viina- tai oluttehtaan, eikä suorita aksiisiveroa, niin tulevat sotamiehet ja sulkevat tehtaan. Jos kieltäytyy maksamasta veroja, niin on sama seuraus.

Toinen ruuvi on ihmisten orjuuttaminen ottamalla heiltä maat ja siis heidän elatusvarastonsa. Tämä orjuuttamiskeino on niinkään ollut aina olemassa, missä ihmiset ovat olleet orjuutettuja, ja muuttipa se muotoansa miten paljon tahansa, se on olemassa kaikkialla. Välistä koko maa kuuluu hallitsijalle, niinkuin Turkinmaalla, ja 1/10 sadasta otetaan kruunulle, välistä osa maasta ja siitä kannetaan veroa, välistä koko maa kuuluu muutamille henkilöille ja siitä otetaan osa työstä, niinkuin Englannissa, välistä taas suurempi tai pienempi osa kuuluu suurille maanomistajille, niinkuin Venäjällä, Saksassa ja Ranskassa. Mutta siellä, missä on olemassa orjuuttamista on myöskin olemassa maan anastamista orjuuttamisen kautta. Tämän orjuuttamisen ruuvi löyhtyy tai kiristyy sen mukaan kuin toisia ruuvia kiristetään. Niinpä Venäjällä, kun persoonallinen orjuus ulottui työmiesten enemmistöön, oli maaorjuus tarpeeton, mutta persoonallisen orjuuden ruuvi löyhtyi Venäjällä vasta silloin kun maa- ja vero-orjuuden ruuvit kiristettiin. Kaikki kirjoitettiin kuntien kirjoihin, vaikeutettiin toiseen paikkaan muuttaminen, anastettiin tai jaettiin maat yksityisille henkilöille ja sitten päästettiin "vapauteen". Englannissa esim. on vallalla etupäässä maaorjuus, ja kysymys maan tekemisestä kansanomaisuudeksi on ainoastaan siinä, että vero-orjuuden ruuvi olisi kiristettävä, että maaorjuuden ruuvi löyhtyisi.

Kolmas orjuuttamiskeino, veron avulla, on niinkään ollut olemassa ja meidän aikanamme, samallaisten rahamerkkien levitessä eri valtakunnissa ja valtion vallan kasvaessa, se on vaan saanut erityisen voiman. Tämä keino on meidän aikanamme niin kehittynyt, että se pyrkii jo astumaan toisen

keinon — maaorjuuden sijalle. Me olemme muistimme aikana nähneet Venäjällä kaksi ylimenoa orjuuden toisesta muodosta toiseen. Kun maaorjat vapautettiin ja tilanomistajille jätettiin oikeudet suurimpaan osaan maata, niin tilanomistajat pelkäsivät kadottavansa valtansa orjien yli, mutta kokemus osoitti, että heidän tarvitsi vaan päästää käsistään persoonallisen orjuuden vanhat kahleet ja tarttua toisiin — maaorjuuden. Talonpojalta puuttui leipää elatukseksi, mutta tilanomistajan hallussa oli maa ja viljavarastot, ja niin jäi talonpoika entiseen orjuuteen. Seuraava ylimeno oli se, kun hallitus veroillaan kiristi hyvin tiukalle toisen ruuvin, ja työmiesten enemmistö tuli pakoitetuksi myymään itsensä orjuuteen tilanomistajille ja tehtaisiin. Ja uusi orjuuden muoto pani kansan vielä lujemmalle, niin että 9/10 Venäjän työväestä tekee työtä tilanomistajien ja tehtaili joitten luona ainoastaan senvuoksi, että heitä pakoitaa siihen kruunun- ja maaverojen vaatimus. Se on siihen määrin silminnähettävää, että, jos hallitus yhtenä vuonna ei perisi suoranaisia, välillisiä ja maaveroja, kaikki työt vierailta pelloilla ja tehtaisissa pysähtyisivät. Yhdeksän kymmenettä osaa Venäjän kansasta pestataan veronkannon aikana ja verojen vuoksi.

Kaikki kolme orjuuttamiskeinoa ovat aina olleet olemassa, mutta ihmiset eivät ole taipuvaisia niitä huomaamaan, niin pian ne saavat uutta puolustusta. Ja kummallisinta on että juuri sitä keinoa, johon nykyään kaikki perustuu, sitä ruuvia, joka kaiken kannattaa, juuri sitä ei huomatakaan.

Kun vanhaan aikaan koko taloudellista yhteiskuntajärjestystä kannatti persoonallinen orjuus, eivät suurimmatkaan nerot voineet sitä nähdä. Xenofonin, Platon, Aristoteleen ja roomalaisten mielestä ei voinut olla toisin, ja orjuus oli heidän mielestään välttämätön ja luonnollinen seuraus sodista, joita paitsi ei voinut ajatella ihmiskunnan olemassa oloa.

Samalla tavalla keskiajalla ja aina viime aikoihin asti ihmiset eivät nähneet maaomistuksen ja siitä johtuvan, keskiajan koko taloudellista järjestystä kannattavan orjuuden merkitystä. Ja aivan samoin nytkään ei kukaan näe eikä edes tahdo nähdä sitä, että nykyaikana ihmisten enemmistön orjuus perustuu rahassa suoritettaviin kruunun- ja maaveroihin, joita hallitukset kantavat alamaisiltaan viranomaisten ja sotaväen avulla — niitten samojen viranomaisten ja sotaväen, joita näillä veroilla ylläpidetään.

XXI.

Ei ole kummallista, etteivät orjat itse, jotka ammoisista ajoista asti aina ovat eläneet orjuuden alaisina, huomaa asemaansa, että he pitävät orjuuden tilaa ihmiselämän luonnollisena ehtona ja orjuuden muodon muutosta helpoituksena. Ei ole kummallista sekään, että orjain omistajat välistä vilpittömästi aikovat vapauttaa orjia, löyhentäen toista ruuvia, kun toinen jo on tiukalle kiristettynä. Niin hyvin toiset kuin toisetkin ovat tottuneet asemaansa ja toiset — orjat, tuntematta vapautta, etsivät ainoastaan helpoitusta tai vaikkapa vaan orjuuden muodon muutosta, toiset, orjain omistajat, tahtoen salata vääryytensä, koettavat antaa erityistä merkitystä niille orjuuden uusille muodoille, joita he entisten asemesta käyttävät ihmisiä orjuuttaessaan. Mutta kummallista on se, mitenkä tiede, niin kutsuttu vapaa tiede voipi, kansan elämän taloudellisia oloja tutkiessaan, olla näkemättä sitä mikä on kansan kaikkien taloudellisten olosuhteitten perustana? Luulisi olevan tieteen tehtävänä etsiä ilmiöitten yhteyttä ja niitten yhteistä syytä. Mutta poliittinen taloustiede tekee juuri päinvastoin. Se koittaa huolellisesti salata ilmiöitten yhteyttä ja niitten merkitystä, välttäen vastausten antamista kaikkein yksinkertaisimpiin ja oleellisimpiin kysymyksiin. Niinkuin laiska, vikuroiva hevonen se kulkee hyvin ainoastaan alamäkeä, kun ei tarvitse vetää, mutta niin pian kuin täytyy vetää se heti hypähtää tiepuoleen, teeskennellen että sillä on asiata mennä jonnekin syrjään. Niin pian kuin tieteelle tarjoutuu jokin totinen, oleellinen kysymys, alkavat heti tieteelliset tuumailut kysymykseen kuulumattomista asioista, joilla ei ole muuta tarkotusta, kuin kääntää huomio pois kysymyksestä.

Kysytään, mistä tulee se luonnoton, järjetön, eikä ainoastaan hyödytön, vaan vahingollinen ilmiö, että toiset ihmiset eivät voi syödä eikä tehdä työtä muuten kuin toisten tahdon mukaan. Ja tiede vastaa aivan tosissaan: se tulee siitä, että toiset ihmiset ovat työn ja ruokkimisen määrääjinä — semmoinen on tuotannon laki.

Kysytään mitä on omistusoikeus, jonka nojalla toiset ihmiset anastavat itselleen toisten maan, ravinnon ja työaseet. Tiede vastaa tosissaan: tämä oikeus perustuu työnsä suojelemiseen s.o., että toisten ihmisten työn suojeleminen ilmenee toisten työn anastamisessa.

Kysytään mitä on raha, jota kaikkialla lyöttää ja painattaa hallitus, s.o. valta, jota niin suunnattomissa määrin väkisin peritään työmiehiltä ja valtiovelkojen muodossa pannaan tulevien työmiesten

sukupolvien niskoille. Kysytään eikö nämä rahat verojen ollessa viimeiseen ropoon asti ryöstönlaisia, vaikuta niitten ihmisten taloudelliseen asemaan, jotka veroa maksavat. Ja tiede vastaa tosissaan: raha on samallinen tavara, kuin sokeri ja karttuuni, ja eroaa toisista tavaroista ainoastaan siinä, että sitä on mukavampi vaihtaa. Verojen vaikutuksia kansan taloudellisiin olosuhteisiin ei ole minkäänlaisia. Tuotannon, vaihdon, rikkauksien jakaantumisen lait ovat erittäin, ja verot ovat erittäin.

Kysytään eikö se vaikuta taloudellisiin olosuhteisiin, että hallitus oman mielensä mukaan voi nostaa ja laskea hintoja ja, kohottamalla veroja, orjuuttaa kaikki maata vailla olevat ihmiset. Tiede vastaa tosissaan: ei ollenkaan! Tuotannon, vaihdon, rikkauksien jakaantumisen lakeja käsittelee poliittinen taloustiede, veroja ja yleensä valtiotaloutta toinen tiede, finanssioikeus.

Kysytään vihdoin, eikö se asianhaara, että koko kansa on hallituksen orjana, että hallitus voi mielensä mukaan saattaa häviöön kaikki ihmiset, riistää kaikki ihmisten työn tuotteet, vieläpä temmata itse ihmiset pois työstään, ottamalla ne sotilasorjuuteen, — eikö se ollenkaan vaikuta taloudellisiin oloihin. Tähän ei tiede edes ota vaivakseen vastata, vaan sanoo: se on aivan erikoinen asia, se on valtio-oikeutta. Tiede aivan tosissaan tutkii kansan taloudellisen elämän lakeja, jonka koko meno ja toiminta riippuu orjuuttajan tahdosta, pitäen tätä orjuuttajan vaikutusta kansan elämän luonnollisena ehtona. Tiede tekee sitä samaa, mitä tekisi eri isännille kuuluvain persoonallisten orjain elämän taloudellisten olosuhteitten tutkija, jos hän ei ottaisi huomioon isännän tahdon vaikutusta näitten orjien elämään, isännän, joka mielensä mukaan pakoittaa heitä tekemään sitä tai tätä työtä, mielensä mukaan ajaa heitä paikasta toiseen, mielensä mukaan ruokkii heitä, tai on ruokkimatta, tappaa heitä, tai jättää henkiin.

Tekee mieli otaksua tieteen tekevän tuota tyhmyydestä, mutta kun vaan syventyy asiaan ja ottaa selvää tieteen päätelmistä, niin tulee siihen vakuutukseen, ettei se tapahdu tyhmyydestä, vaan suuresta viisaudesta.

Tällä tieteellä on hyvin määrätty tarkoitus ja se saavuttaa sen. Tarkoitus on ylläpitää taikauskoa ja valhetta ihmisissä ja siten estää ihmiskunnan pyrkimystä totuuteen ja onneen. Jo kauan sitten on ollut olemassa hirmuinen taikausko, joka on tehnyt ihmisille milt'ei enemmän vahinkoa, kuin pahimmat uskonnolliset taikauskot ja tätä taikauskoa ylläpitää kaikin voimin ja koko harrastuksellaan niin kutsuttu tiede. Tämä taikausko on aivan uskonnollisten taikauskosten kaltainen. Se vakuuttaa, että, paitsi ihmisen velvollisuuksia toista ihmistä kohtaan, on olemassa vielä tärkeämpiä velvollisuuksia oletettua olentoa kohtaan. Jumaluusopilla on tuona oletettuna olentona Jumala, poliittisilla tieteillä — valtio. Uskonnollinen taikausko on siinä, että uhrin, välistä ihmiselämän, joka uhrataan oletellulle olenolle, ovat välttämättömät, ja ihmiset voidaan ja täytyykin pakoittaa niihin kaikin keinoin, yksin väkivallallakin. Poliittinen taikausko on siinä, että paitsi ihmisen velvollisuuksia toista ihmistä kohtaan, on olevassa tärkeämpiä velvollisuuksia oletettua olentoa kohtaan, ja uhrin, hyvin usein ihmiselämän, joka uhrataan oletellulle olenolle — valtiolle, ovat niinkään välttämättömiä ja ihmiset voidaan ja täytyykin pakoittaa niihin kaikilla mahdollisilla keinoilla, yksin väkivallallakin. Tätä taikauskoa, jota ennen ylläpitivät eri uskontojen papit, ylläpitää nyt niin kutsuttu tiede. Ihmiset ovat syösty mitä kauheimpaan orjuuteen, pahempaan, kuin milloinkaan on ollut, mutta tiede koettaa vakuuttaa ihmisiä, että se on välttämätöntä.

Valtion täytyy olla olemassa kansan onneksi ja täyttää tehtävänsä: hallita kansaa ja puolustaa sitä vihollisia vastaan. Sitä varten valtio tarvitsee rahaa — ja sotaväkeä. Rahaa täytyy kaikkien valtion kansalaisten toimittaa. Ja senvuoksi ovat kaikki ihmisten keskinäiset suhteet arvosteltavat valtion välttämättömien olosuhteitten näkökannalta.

Minä tahdon auttaa isääni maanviljelystyössä — sanoo yksinkertainen oppimaton mies — tahdon mennä naimisiin, mutta minut otetaan ja lähetetään Kasaaniin sotapalvelukseen kuudeksi vuodeksi. Minä olen päässyt sotapalveluksesta ja tahdon kyntää maata ja elättää perhettäni, mutta 100 virstan alalla minua ei päästetä kyntämään muuten, kuin että maksan rahaa, jota minulla ei ole, niille ihmisille, jotka eivät osaa kyntää ja vaativat maasta niin paljon rahaa, että minun täytyy antaa koko työni heille. Minä sittenkin saan jotain säästetyksi ja tahdon antaa tuon säästöni lapsilleni, mutta silloin tulee veronkantaja ja ottaa minulta säästöni. Minä saan taas vähän ansaituksi ja minulta taas otetaan kaikki. Koko minun taloudellinen toimintani on riippuvainen valtion vaatimuksista, ja minusta näyttää, että minun ja veljeni aseman parantumisen täytyy riippua meidän vapautumisestamme valtion vaatimuksista. Mutta tiede sanoo: teidän käsityksenne johtuvat tietämättömyydestänne. Oppikaa tuntemaan tuotannon, vaihdon ja rikkauksien jakaantumisen lait, älkääkä sekoittako toisiinsa taloudellisia ja valtiollisia kysymyksiä. Ilmiöt, joihin te viittaatte, eivät ole teidän vapautenne sortamista, vaan ne ovat niitä välttämättömiä uhrauksia, joita te yhdessä toisten kanssa teette oman vapautenne ja oman onnenne hyväksi. Mutta minultahan on otettu poika ja aijotaan ottaa kaikki poikani, sanoo taas yksinkertainen ihminen, — otettu ja ajettu luotisateeseen johonkin maahan, josta me emme ole milloinkaan kuulleet puhuttavankaan ja semmoista tarkotusta varten, jota emme voi ymmärtää. Ja maatahan, jota meidän ei anneta kyntää ja jonka puutteessa kuolemme nälkään, pitää väkivallalla hallussaan ihminen, jota emme milloinkaan ole nähneet ja jonka hyödyllisyyttä emme edes

voi käsittää. Mutta verojen suorittamiseksi on veronkantaja väkisin ottanut lehmän minun lapsiltani, ja nämä verot tietääkseni menevät sille samalle veronkantajalle sekä kaikellisille komiteein ja ministeristöjen jäsenille, joita en tunne ja joitten hyödyllisyyteen en usko. Milläs tavalla kaikki tuo väkivalta voi turvata vapauttani ja koko tuo paha tuottaa minulle onnea?

Voipi pakoittaa ihmisen olemaan orjana ja tekemään sitä, mitä hän pitää itselleen pahana, mutta ei voi pakoittaa häntä luulemaan, että, kärsiessään väkivaltaa, hän on vapaa, ja että se silminnähtävä paha, jota hän kärsii, on hänen onnensa. Se näyttää mahdottomalta. Mutta juuri se on saatu aikaan nykyään tieteen avulla.

Hallitus, s.o. aseelliset ja väkivaltaa harjoittavat ihmiset, päättävät, mitä he tarvitsevat väkivallan alaisilta. Niinkuin englantilaiset fidshiläisten suhteen, he päättävät, paljonko he tarvitsevat työtä orjiltansa, paljonko he tarvitsevat apulaisia tuon työn kokoamiseen, ja ottavat apulaisiksensa sotamiehiä, maanomistajia ja veronkantajia. Orjat luovuttavat työnsä ja samalla uskovat, etteivät he anna sitä senvuoksi, että heidän isäntänsä sitä tahtovat, vaan senvuoksi, että heidän vapautensa ja onnensa vaatii palvelemaan ja kantamaan verisiä uhreja jumaluudelle, jota nimitetään "valtioksi", ja että, tätä jumaluuden palvelusta lukuunottamatta, he ovat vapaita. He uskovat sitä senvuoksi, että niin ovat ennen puhuneet uskonto ja papit, ja nyt puhuu tiede ja oppineet. Mutta kun vaan herkeää sokeasti uskomasta sitä, mitä puhuvat papeiksi tai oppineiksi itseänsä nimittävät ihmiset, niin semmoisen väitteen järjettömyys tulee silminnähtäväksi. Ihmiset, jotka tekevät toisille väkivaltaa, vakuuttavat heille sen olevan välttämätöntä valtiolle. Valtio taas on välttämätön ihmisten vapaudelle ja onnelle. Siitä johtuu, että väkivallan tekijät tekevät ihmisille väkivaltaa heidän vapautensa hyväksi ja pahaa heidän onnensa varten. Mutta ihmisille on järki annettu sitä varten, että he ymmärtäisivät, mikä on heidän onnensa ja vapaasti siihen pyrkisivät.

Se, minkä hyvyttä ihmiset eivät käsitä ja mihin heitä pakoitetaan väkivallalla, ei voi olla heille onnena, sillä onnena voi järjellinen olento pitää ainoastaan sitä, minkä hän järjellään siksi käsittää. Jos ihmisiä himo tai tyhmyys vie pahaan, niin kaikki, minkä voi tehdä, on se, että koittaa kehoittaa heitä siihen, mikä on heidän todellinen onnensa. Voipi vakuuttaa ihmisille, että he tulevat onnellisemmiksi, jos he kaikki rupeavat menemään sotapalvelukseen, jos heiltä riistetään maa, jos he antavat koko työnsä verojen suoritukseen, mutta niin kauan kuin ei kaikki ihmiset pidä sitä onnenaan eivätkä senvuoksi tee sitä mielellään, ei sitä saa sanoa ihmisten yhteiseksi onneksi. Ainoa, mikä todistaa, että joku työ tuottaa onnea, on se, että ihmiset vapaasti sitä tekevät. Ja semmoisia töitä on ihmiselämä täynnä.

Jos esim. kymmenen työmiestä perustavat tynnyritehtaan, yhdessä työskennelläkseen, niin he sitä työtä tehdessään epäilemättä tekevät itselleen onnea antavaa työtä, mutta ei mitenkään voi ajatellakaan, että nämä työmiehet, väkisin pakoitettuaan yhdennentoista ihmisen työkuuntaansa, voisivat väittää, että heidän yhteinen onnensa on oleva onni myöskin tuolle yhdennelletoista.

Sama on asianlaita, jos esim. talonpojat päättävät mukavuudekseen kaivaa lammikon. Niille, jotka katsovat tuon lammikon olemassa oloa suuremmaksi asiaksi, kuin siihen uhrattua työtä, tulee sen kaivaminen onneksi, mutta sille, joka pitää tuon lammikon olemassaoloa vähempänä hyvänä, kuin viljan korjuuta, jossa hän on myöhästynyt, ei lammikon kaivaminen voi olla onnea. Samoin on laita teitten, kirkkojen tai museoitien rakentamisen ja kaikkien yhteiskunnallisten ja valtiollisten toimien. Kaikki nämä toimet voivat olla onnena ainoastaan niille, jotka pitävät niitä onnena ja sen vuoksi vapaasti ja mielellään niitä täyttävät. Semmoiset toimet taas, joihin ihmisiä pitää ajaa väkisin, juuri tuon väkivallan vuoksi eivät voikaan olla yhteisiä ja onnea antavia.

Kaikki tuo on niin selvää ja yksinkertaista, että, jos ei ihmisiä olisi niin kauan aikaa petetty, ei tarvittaisi mitään selityksiä. Otaksukaamme, että me asumme maalla ja että me, kaikki asukkaat, olemme päättäneet rakentaa sillan suon yli. Me olemme suostuneet suorittamaan kultakin talolta vissin määrän rahaa, hirssiä tai päivätöitä. Me olemme siihen suostuneet senvuoksi, että tämän sillan rakentaminen on meille suuremman arvoista, kuin sen vaatimat kulungit. Mutta meidän joukossamme on ihmisiä, joille on edullisempaa olla ilman siltaa, kuin panna siihen rahaa, tai jotka ainakin luulevat sen olevan heille edullisempaa. Voiko nyt näitten ihmisten pakoittaminen sillan rakentamiseen saada aikaan sen, että se tuottaa heille onnea? Silminnähtävästi ei, sillä nämä ihmiset, jotka pitävät vapaaehtoista osanottoaan sillan rakentamiseen epäedullisena, tulevat siten pitämään sitä epäedullisempaan, kun se tulee pakolliseksi. Otaksukaamme, että me, kaikki poikkeuksetta, olemme suostuneet rakentamaan tämän sillan ja luvanneet vissin määrän rahaa tai työtä kultakin talolta, mutta sitten käy niin, että muutamat osanottajista eivät suoritakaan sovittua summaa, koska heidän olosuhteensa ovat sillä aikaa muuttuneet ja heille onkin nyt edullisempaa olla sillatta, kuin panna siihen rahaa, tai ovat he muuten luopuneet tuumasta, tai vaikkapa suorastaan luottavat siihen, että toiset ilman heidän uhrauksiaankin rakentavat sillan, jota hekin sitten saavat käyttä.

Voiko näitten ihmisten pakoittaminen ottamaan osaa sillan rakentamiseen saada aikaan sen, että

heidän pakolliset uhraukset tuottavat heille onnea? Silmännähtävästi ei, sillä, jos he eivät ole täyttäneet lupaustansa muuttuneitten olosuhteitten vuoksi, kun uhraukset sillan rakennukseen ovat käyneet heille raskaammiksi, kuin sillan puute, nuo pakolliset uhraukset tulevat heille sitä suuremmaksi onnettomuudeksi. Jos taas kieltäytyneillä on ollut aikomuksena käyttää hyväkseen toisten työtä, niin heidän pakoittamisensa uhrauksiin tulee vaan rangaistukseksi heidän aikeestaan, ja aije, joka ei ole ollenkaan todistettu, tulee rangaistuksi ennen kuin se on pantu täytäntöön. Mutta kummassakaan tapauksessa ei pakoittaminen osanottoon vastahakoiseen työhön voi antaa heille onnea. Niin on asianlaita silloinkin, kun uhrauksia on tehtävä kaikille ymmärrettävän, silmännähtävän ja epäilemättömän hyödyllisen asian hyväksi, niinkuin on silta suon poikki, jonka yli kaikkien on kuljettava. Kuinka paljon suuremmaksi vääryudeksi ja järjettömyydeksi tuleekaan miljoonien ihmisten pakoittaminen semmoisiin uhrauksiin, joitten tarkoitus on käsittämätön ja usein varmasti vahingollinen, niinkuin ovat sotapalvelus ja verot. Tiede taas väittää, että se, mikä kaikista näyttää onnettomuudelta, on yhteinen onni. On muka ihmisiä, pikkuinen vähemmistö, jotka yksin vaan tietävät, mikä on yhteinen onni, ja, vaikka kaikki muut ihmiset pitävät tätä yhteistä onnea onnettomuutena, tuo vähemmistö pakoittaa siihen kaikki muut ja pitää sitä yhteisenä onnena.

Tässä on pahin taikausko ja pahin valhe, mikä on esteenä ihmiskunnan pyrkimykselle totuuteen ja onneen. Tämän taikauskon ja tämän valheen ylläpitäminen on yleensä poliittisten tieteitten ja erityisesti n.k. poliittisen taloustieteen tarkoituksena. Sen tarkoituksena on salata ihmisiltä se sorron ja orjuuden tila, jossa he ovat. Keinona tämän tarkoituksen saavuttamiseksi se käyttää sitä, että se, tarkastaessaan väkivaltaa, joka määrää orjuutettujen koko taloudellisen elämän, varsin tunnustaa tuon väkivallan luonnolliseksi ja välttämättömäksi ja pettää ihmisiä, johtamalla heidän huomionsa pois heidän kurjuutensa todellisesta syystä.

Orjuuden poistamishommissa on jo kauan sitten oltu. Sitä on yritetty Roomassa, Amerikassa ja meillä, mutta poistetuksi on saatu ainoastaan sanat, vaan ei itse asiaa.

Orjuus on sitä, että toiset vapauttavat itsensä työstä ja tämä työ väkivallalla siirretään toisten niskoille. Siellä, missä on olemassa ihminen, joka on työtä tekemättä ei senvuoksi, että toiset kaikessa rakkaudessa tekevät sitä hänen hyväkseen vaan senvuoksi, että hän voi itse olla työtä tekemättä pakoittamalla toiset sitä edestään tekemään, — siellä on olemassa orjuus. Siellä taas, missä, niinkuin kaikissa Euroopan yhteiskunnissa, on ihmisiä, jotka väkivallan avulla käyttävät hyväkseen tuhansien ihmisten työtä, pitäen sitä oikeutenaan, ja toisia ihmisiä, jotka alistuvat väkivallan alle, pitäen sitä velvollisuutenaan, — siellä on olemassa orjuus hirvittävässä muodossa.

Orjuus on olemassa. Mitä se on? Se on sitä, mitä se aina on ollut ja mitä paitsi se ei voi olla olemassa: väkevän ja aseellisen väkivalta heikkoa ja aseetonta kohtaan.

Orjuus ja sen kolme persoonallisen väkivallan peruskeinoa: sotapalvelus, maavero, jota ylläpidetään sotaväen avulla, ja kaikkien asukasten suoritettavat suoranaiset ja välilliset verot, joita niinkään ylläpidetään sotaväen avulla, ovat olemassa aivan niinkuin ennenkin. Me vaan emme sitä näe senvuoksi, että jokainen kolmesta orjuuden muodosta on saanut uuden puolustuksen, ja se peittää meiltä sen merkityksen. Aseellisten aseettomia vastaan harjoittaman persoonallisen väkivallan oikeutuksena pidetään isänmaan puolustusta kuviteltuja vihollisia vastaan, vaikka sillä on ainoastaan vanha merkityksensä: kukistettujen alistuminen sortajan vallan alle. Maan riistämisen oikeutus siinä työskenteleviltä perustuu muka yhteiskunnallisten palveluksien palkitsemiseen, ja se vahvistetaan perintöoikeuden kautta, vaikka se itse asiassa on samaa maan riistämistä ja ihmisten orjuuttamista, joka on tapahtunut sotaväen (vallan) avulla. Viimeistä rahan — veron avulla harjoitettua väkivaltaa, joka nykyaikaan on kaikkein voimakkain ja tärkein, puolustetaan mitä kummallisimmalla tavalla nimittäin: omaisuuden, vapauden ja koko onnen riistäminen ihmisiltä tapahtuu muka vapauden ja yhteisen onnen nimessä. Itse asiassa se ei ole mitään muuta, kuin samaa orjuutta, vaikei persoonallista.

Missä on olemassa laiksi julistettu väkivalta, siellä on olemassa orjuuskin. Esiintyipä väkivalta miten hyvänsä, joko siten, että ruhtinaat sotilaineen hyökkäävät maahan, tappaen vaimoja ja lapsia ja polttaen kyliä, tai siten, että orjain omistajat vaativat orjilta työtä tai rahaa maasta ja, jos maksua ei suoriteta, kutsuvat avukseen aseellisia, tai siten, että toiset veroittavat toisia ja kulkevat sitten kylästä kylään aseilla pakoittaen maksamaan, tai siten, että sisäasiain ministerio perii rahaa kuvernöörien ja muitten viranomaisten kautta ja, jos maksamasta kieltäydytään, lähettää sotilaskomennuskuntia, — sanalla sanoen, niin kauan kuin on olemassa pajunettien tukemaa väkivaltaa, ei voi olla rikkauksien oikeata jakoa ihmisten kesken, vaan kaikki rikkaus on joutuva väkivallan tekijöitten käsiin.

Hämmästyttävän todistuksen tämän asianlaidan todellisuudesta antaa George'in ehdotus maan tekemisestä kansanomaisuudeksi. George ehdottaa, että kaikki maa tunnustettaisiin valtion omaisuudeksi, ja senvuoksi kaikki verot, sekä suoranaiset että välilliset, vaihdettaisiin maakorkoon, s.o., että jokainen maata käyttävä maksaisi valtiolle sen koron arvon.

Mitä siitä seurasi? Maorjuus häviäisi kokonaan valtion rajojen sisällä, s.o. maa kuuluisi valtiolle:

Englannille omansa, Amerikalle omansa j.n.e., s.o. olisi olemassa käytännössä olevan maan paljouden määräämä orjuus.

Kenties paranisikin muutamien työmiesten (maatyömiesten) asema, mutta jos kerran jäisi jällel verojen väkivaltainen periminen maakorosta, niin jäisi orjuuskin. Maanviljelijä, kun hän katovuotena ei kykenisi suorittamaan maakorkoa, jota häneltä väkivallalla peritään, olisi pakoitettu, saadakseen pitää maansa, antautumaan sen ihmisen orjaksi, jolla on rahaa.

Jos ämpäri vuotaa, niin on varmaa, että siinä on reikä. Katsoessamme ämpärin pohjaa meistä voi näyttää, että vesi vuotaa eri reijistä, mutta vaikka me kuinka tukkisimme noita kuviteltuja reikiä ulkoapäin vesi yhä vuotaa. Pysäyttääksemme vuodon, täytyy meidän löytää se paikka, josta vesi kulkee, ja tukkia se sisältäpäin. Sama on tehtävä myöskin ajottujen toimenpiteitten suhteen rikkauksien väärän jakaantumisen estämiseksi, jos mieli tukkia ne reijät, joitten kautta rikkaus vuotaa pois kansan käsistä. Sanotaan: perustakaa työmiesten yhdyskuntia, tehkää pääoma yhteiskunnan omaisuudeksi, tehkää maa yhteiskunnan omaisuudeksi! Kaikki tuo on vaan niitten kohtien ulkoapäin tukkimista, josta luulemme veden vuotavan. Pysäyttääksemme rikkauksien hupenemisen työmiesten käsistä työtä tekemättömien käsiin, pitää meidän löytää sisäpuolelta se reikä, jonka kautta tuo hupeneminen tapahtuu. Tuo reikä on aseellisen väkivalta aseetonta kohtaan, sotajoukkojen väkivalta, jonka avulla itse ihmisetkin otetaan työstä ja maa ihmisiltä ja työn tuotteet ihmisiltä. Niin kauan kuin on olemassa yksikin aseellinen ihminen, joka on oikeutettu tappamaan minkä toisen ihmisen hyvänsä, niin kauan on oleva rikkauksien väärää jakaantumista, s.o. orjuutta.

* * * * *

Siihen erehdykseen, että minä voisin auttaa toisia, saattoi minut se, että kuvailin rahojen olevan samallaisia rahoja, kuin Simon rahat. Mutta niin ei ollut asianlaita.

On olemassa yleinen mielipide, että raha edustaa rikkautta, että rikkaus on työn tuote ja että senvuoksi raha edustaa työtä. Tämä mielipide on yhtä oikea, kuin sekin, että jokainen valtiojärjestys on sopimuksen tulos, (contrat social). Kaikki mielellään uskovat, että raha on ainoastaan työn tuotteiden vaihtokeino. Minä olen tehnyt kenkiä, sinä olet kasvattanut leipää, hän on elättänyt lampaan. Mukavammin voidaksemme vaihtaa näitä tuotteita me keksimme rahaa, joka edustaa vastaavaa määrää työtä, ja sen avulla vaihdamme kengän anturat lampaan lihaan ja jauhoihin. Rahan avulla me vaihdamme tuotteitamme ja meidän rahamme edustaa meidän työtämme. Se on aivan oikein, mutta se on oikein ainoastaan niin kauan kuin yhteiskunnassa, jossa vaihto tapahtuu, ei ole olemassa toisen ihmisen väkivaltaa toista kohtaan ei ainoastaan väkivaltaa toisen työn suhteen, niinkuin tavallisesti on sodissa ja orjuudessa, vaan ei edes väkivaltaa puolustakseen oman työnsä tuotteita toisia vastaan. Se voi olla oikein ainoastaan semmoisessa yhteiskunnassa, jonka jäsenet täydellisesti täyttävät kristillistä lakia, yhteiskunnassa, jossa pyytävälle annetaan ja ottaneelta ei pyydetä takaisin. Mutta niin pian kuin yhteiskunnassa käytetään jonkinlaista väkivaltaa, niin heti rahan merkitys sen omistajalle kadottaa työn edustajan merkityksen ja saapi väkivallan eikä työhön perustuvan oikeuden merkityksen.

Niin pian kuin on sota, ja toinen ihminen on toiselta jotain riistänyt, niin raha ei voi enää aina olla työn edustajana. Raha, jonka sotilas on saanut myymästään sotasaaliista, ei ole suinkaan hänen työnsä tuote ja sillä on aivan toinen merkitys, kuin rahalla, joka on saatu kenkien teosta. Kun vaan on olemassa orjain omistajia ja orjia, niinkuin aina on ollut maailmassa, ei voi myöskään sanoa, että raha edustaisi työtä. Jos esim. vaimot ovat kutoneet kangasta, myyneet sen ja saaneet siitä rahaa, ja maaorjat ovat kutoneet kangasta herralleen, joka on myynyt sen ja saanut siitä rahaa, niin kumpaisenkin raha on samallaista, mutta kuitenkin on toisen raha työn tuote, toisen taas väkivallan tuote. Aivan sama on laita jos isäni tai joku muu on lahjoittanut minulle rahaa. Kaikki tietävät, ettei näitä rahoja kukaan voi minulta ottaa, ja että, jos joku sitä yrittäisi, viranomaiset minua puolustaisivat, väkivallalla pakoittaen antamaan minulle rahat takaisin, — ja silloin on taaskin silmännähtävää, että tätä rahaa ei voi mitenkään sanoa työni edustajaksi sen rahan rinnalla, jonka Simo sai puuni hakkuusta. Niin että siinä yhteiskunnassa, jossa on jonkinlaista toisten rahaa anastavaa, tai vaikkapa vaan rahan omistamista toisilta suojelevaa väkivaltaa, ei raha enää voi joka tapauksessa olla työn edustajana. Se on semmoisessa yhteiskunnassa milloin työn milloin väkivallan edustajana.

Niin olisi asianlaita, jos sattuisi yksikin väkivallan teko yhden ainoan ihmisen puolelta toista kohtaan muuten aivan vapaissa oloissa. Mutta nyt, kun koottujen rahojen vuoksi vuosisatojen kuluessa on tehty mitä erilaisinta väkivaltaa, kun tuo väkivalta, muuttaen vaan muotoansa, yhä jatkuu, kun itse raha koottuna, niinkuin kaikki tunnustavat, on väkivaltaa, kun raha, joka suoranaisen työn tuotteena on ainoastaan pieni osa kaikenlaisella väkivallalla saadusta rahasta, — nyt sanoa rahan edustavan sen työtä, joka sitä omistaa, on ilmeistä erehdyistä tai itsetietoista valhetta. Saattaa sanoa, että niin pitäisi olla, että se olisi suotavaa, mutta ei suinkaan, että niin on.

Raha edustaa työtä. Niin, raha edustaa työtä, mutta kenenkä työtä? Meidän yhteiskunnassamme on raha ainoastaan hyvin, hyvin harvoissa tapauksissa rahan omistajan työn edustajana, mutta melkein

aina toisten ihmisten työn edustajana, ihmisten entisen tai tulevan työn. Se on väkivallan asettaman toisten ihmisten työtä vallitsevan sitoumuksen edustajana.

Raha on, tarkimmin ja yksinkertaisimmin määriteltynä, sovittuja merkkejä, jotka antavat oikeuden tai, oikeammin sanoen, mahdollisuuden käyttää hyväkseen toisten ihmisten työtä. Ihanteellisessa merkityksessään rahan pitäisi antaa tämän oikeuden tai mahdollisuuden ainoastaan silloin, kun se itse on työn edustajana ja sinä voisi raha olla semmoisessa yhteiskunnassa, missä ei olisi minkäänlaista väkivaltaa. Mutta niin pian kuin yhteiskunnassa on väkivaltaa, s.o. mahdollisuus käyttää hyväkseen toisten työtä ilman omaa työtä, niin tämä mahdollisuus, kohdistumatta määrättyyn henkilöön, ilmenee myös rahassa.

Tilanomistaja on esim. veroittanut maaorjansa luonnossa suoritettavilla veroilla, jollakin määrällä palttinaa, viljaa, karjaa, tai vastaavalla määrällä rahaa. Yksi talo on toimittanut karjaa, mutta palttina on suorittanut rahalla. Tilanomistaja ottaa rahamäärän ainoastaan senvuoksi, että hän tietää, että näistä rahoista hänelle valmistetaan yhtä paljon palttinaa (useimmiten hän ottaa vähän enemmän, ollakseen varma aina saavansa sen palttinamäärän) ja tämä raha silminnähtävästi edustaa tilanhaltijalle oikeutta toisten työhön.

Talonpoika antaa rahaa, ja tämä raha on sitoumuksena semmoisten ihmisten puolelta, joita on paljon ja jotka ottavat sen edestä valmistukseen vissin määrän palttinaa. Ihmiset taas, jotka ottavat valmistukseen palttinaa, ottavat sen tehdäkseen senvuoksi, etteivät ole ennättäneet kasvattaa lampaita, ja lampaista heidän pitää maksaa rahaa. Talonpoika taas, joka ottaa rahaa lampaista, ottaa sen senvuoksi, että hänen täytyy maksaa viljasta, jota ei ole kasvanut sinä vuonna. Samoin käy valtiossakin ja koko maailmassa.

Ihminen myy työnsä tuotteet — entisen, nykyisen ja tulevan työnsä — välistä ravintonsakin, harvoin senvuoksi, että raha on hänelle mukava vaihtokeinona — hän toimittaisi kyllä vaihtokauppansa rahattakin, — mutta senvuoksi, että häneltä väkivallalla vaaditaan rahaa, sitoumuksena oman työnsä luovuttamisesta.

Kun Egyptin hallitsija vaati työtä orjiltaan, antoivat orjat hänelle koko työnsä, mutta he antoivat ainoastaan entisen ja nykyisen työnsä, eivätkä voineet antaa tulevaa. Mutta kun rahamerkit levisivät ja siitä johtuva luotto, tuli mahdolliseksi tule vankin työn antaminen rahasta. Raha, kun väkivalta on olemassa yhteiskunnassa, tekee mahdolliseksi persoonattoman orjuuden uuden muodon, joka tulee persoonallisen orjuuden sijaan. Orjain omistajalla on oikeus Pekan, Jussin ja Matin työhön. Mutta rahanomistajalla, siellä missä rahaa vaaditaan kaikilta, on oikeus kaikkien niitten nimittämättömäin ihmisten työhön, jotka tarvitsevat rahaa. Raha poistaa kyllä tuon raskaan puolen orjuudesta, mutta poistaa samalla myös kaikki inhimilliset suhteet omistajan ja orjan välillä, jotka lievensivät persoonallisen orjuuden vaikeutta.

Minä en puhu siitä, että semmoinen tila kenties on tarpeellinen ihmiskunnan kehitykselle, — minä en sitä vastaan väitä. Minä olen ainoastaan koettanut selvittää itselleni rahan ja sen yleisen erehdyksen käsitteen, johon jouduin, pitäessäni rahaa työn edustajana. Tulin kokemuksen kautta vakuutetuksi siitä, ettei raha edusta työtä, vaan useimmiten väkivaltaa tai väkivaltaan perustuvia ylen mutkikkaita vehkeitä.

Raha on nykyaikaan jo kokonaan kadottanut tuon sille toivottavan merkityksen työn edustajana. Semmoinen merkitys sillä on poikkeustapauksissa, jota vastoin yleisenä sääntönä on, että se on oikeus eli mahdollisuus käyttää hyväkseen toisten työtä.

Rahan, luoton ja kaikellaisten rahamerkkien leviäminen yhä enemmän vahvistaa tätä rahan merkitystä. Raha on mahdollisuus eli oikeus käyttää hyväkseen toisten työtä. Raha on uusi orjuuden muoto, joka eroaa vanhasta ainoastaan sen kautta, että se on persoonaton ja vapauttaa sen omistajan kaikista inhimillisistä suhteista orjaan.

Raha on arvo, joka on aina itsensä arvoinen ja pidetään aina täysin oikeutettuna ja laillisena, ja jonka käyttämistä ei pidetä epäsiiveellisenä, niinkuin pidetään orjuuden hyväkseen käyttämistä.

Nuoruuteni aikana tuli klubeissa käytäntöön lottopeli. Kaikki riensivät sitä pelaamaan, ja monet joutuivat vararikoon, saattaen perheensä onnettomuuteen, hävittivät vieraita, kruunun rahoja ja ampuivat itsensä. Peli kiellettiin, ja se kielto on voimassa vieläkin.

Muistan vanhojen hentomielisten pelaajien, sanoneen tätä peliä erittäin miellyttäväksi sen puolesta, ettei siinä nähty, keltä voitti, niinkuin tavallisesti on laita muissa peleissä. Palvelija ei tuonut edes rahoja, vaan pelimerkkejä. Jokainen oli menettänyt pienen panoksen, eikä hänen mielipahaansa tarvinnut nähdä. Sama on rulettipelin laita, joka ei ole suotta kielletty.

Mutta sama on laita rahankin. Minulla on tyhjentyvät taikakukkaro ja minä vetäydyn pois kaikista

maailman asioista. Ketä minä vahingoitan? Minä olen mitä viattomin ja hyväluontoisin ihminen. Mutta tämä on vaan lotto- tai rulettipeliä, missä en näe sitä, joka hävitessään ampuu itsensä. Minä saan vaan ne kupongit, joita sitten huolellisesti ja tasaisesti leikkaan irti talongeistani.

Minä en ole mitään tehnyt, en tee, enkä tule tekemään. Minä vaan leikkaan kuponkeja, lujasti uskoen, että raha on työn edustaja. Sehän on merkillistä! Ja sitten vielä puhutaan hulluista! Mikäs hulluuden laji voi olla tätä kauheampaa? Viisas, oppinut, kaikissa muissa suhteissa ymmärtäväinen ihminen elää mielettömästi, lohduttaen itseään sillä, että hän jättää sanomatta erään asian, joka on välttämättömästi sanottava, jotta olisi ajatusta hänen päätelmässään, ja katsoo olevansa oikeassa. Kupongit ovat työn edustajia! Mutta kenenkä työn? Silmännähtävästi ei niitten omistajan, vaan sen, joka tekee työtä.

Raha on samaa kuin orjuus. Sama on sen tarkoitus ja samat ovat sen seuraukset. Sen tarkoitus on itsensä vapauttaminen alkuperäisestä laista, niinkuin sitä sattuvasti nimittää eräs syvämielinen kansankirjailija, elämän luonnollisesta laista, niinkuin me sitä nimitämme, persoonallisen työn laista tarpeittensa tyydyttämiseksi. Ja orjuuden seuraukset omistajaan nähden: yhä uusien ja uusien tarpeitten syntyminen ja keksiminen, jotka eivät milloinkaan tule tyydytetyksi, veltostunut tylsämielisyys, turmelus, ja orjiin nähden: ihmisen sorto, hänen alentamisensa eläimen asteelle.

Raha on uusi hirmuinen orjuuden muoto, joka samoin kuin vanhakin persoonallisen orjuuden muoto turmelee sekä orjan että orjan omistajan, mutta paljoo pahempi, sillä se vapauttaa orjan ja orjan omistajan heidän keskinäisistä persoonallisista ihmissuhteistaan.

XXII.

Minua aina kummastuttavat nuo usein käytetyt sanot: niin on kyllä teoriassa, mutta mitenkäs on käytännössä? Ikäänkuin teoria olisi joitakin kauniita sanoja, jotka ovat tarpeen keskustelussa, vaan ei siihen että koko käytäntö, s.o. koko toiminta ehdottomasti siihen perustuisi. Luultavasti on maailmassa ollut hirveän paljon tyhmiä teorioja, koska semmoinen omituinen mielipide on päässyt vallalle. Teoriahan on sitä, mitä ihminen ajattelee asiasta, ja praktiikka sitä, mitä hän tekee. Mitenkäs voi olla mahdollista, että ihminen ajattelisi pitävän tehdä näin, ja tekisi päinvastoin? Jos leipomisen teoria on se, että ensin on taikina alustettava ja sitten pantava kohoamaan, niin ei kukaan järkävä ihminen, joka tämän teorian tietää, voi menetellä päinvastoin. Mutta meillä on tullut muotiin sanoa: se on teoriaa, vaan käytännössä on toisin.

Siinä asiassa, joka minun huomiotani kiinnittää, on toteutunut mitä olen ajatellut, — että nimittäin käytäntö välttämättömästi johtuu teoriasta. Jos kerran olen ymmärtänyt asian, jota olen ajatellut, niin en voi tehdäköön sitä toisin, kuin olen sen ymmärtänyt.

Sain päähäni ruveta auttamaan onnettomia ainoastaan senvuoksi, että minulla oli rahaa ja se yleinen taikausko, että raha on työn edustaja tai yleensä jotain laillista ja hyvää. Mutta, ruvettuani jakelemaan rahaa, huomasin antavani kokoomiani, köyhien ihmisten maksettaviksi asetettuja vekseleitä, tekeväni sitä, mitä ovat tehneet monet tilanomistajat, pakoittaessaan toisia orjia palvelemaan toisia. Huomasin, että kaikkalainen rahan käyttäminen, jonkin ostaminen tai antaminen toiselle ilmaiseksi, on köyhien maksettavaksi asetetun vekselin esittäminen uloshaettavaksi tai sen antaminen toiselle uloshaettavaksi. Ja senvuoksi tuli minulle selväksi se tyhmyys, jonka olin aikonut tehdä — auttaa köyhiä ottamalla köyhiltä. Minä huomasin, että raha itsessään ei suinkaan ole mitään hyvää, vaan päinvastoin silmännähtävästi pahaa, joka riistää ihmiseltä heidän tärkeimmän onnensa — työn ja mahdollisuuden käyttää tätä työtä hyväkseen, sekä että tätä onnea en voi kellekään antaa, koska se minulta itseltäni puuttuu. Minulla ei ole työtä eikä onnea käyttää työtäni hyväkseni.

Luulisi, ettei ole mitään erinomaista tuossa abstraktisessa päätelmässä siitä, mitä on raha. Mutta tämä päätelmä, jota en ollut tehnyt ainoastaan tehdäkseni päätelmän, vaan ratkaistakseni elämäni ja kärsimystieni arvoituksen, tuli minulle vastaukseksi kysymykseen: mitä on tekeminen.

Niin pian kuin ymmärsin, mitä on rikkaus, mitä on raha, tuli minulle selväksi ja epäilemättömäksi ei ainoastaan mitä minun on tekeminen, vaan mitä kaikkien muittenkin on tekeminen, ja että he senvuoksi välttämättömästi tulevatkin sitä tekemään. Minä ymmärsin itse asiassa ainoastaan sen, mitä olin aikoja sitten tietänyt, sen totuuden nimittäin, jota ammoisista ajoista asti olivat saarnanneet ihmisille Buddha, Esaija, Laodse ja Sokrates sekä erityisen selvästi ja vakuuttavasti Jeesus Kristus ja hänen edelläkävijänsä Johannes Kastaja. Ihmisten kysymykseen, mitä heidän on tekeminen, Johannes Kastaja vastasi yksinkertaisesti, lyhyesti ja selvästi: "jolla on kaksi pukua antakoon sille, joka on ilman, ja jolla

on ruokaa, hän tehköön samoin" (Luuk. 3: 10, 11). Samaa, vielä selvemmin ja monta kertaa on sanonut Kristus. Hän sanoi: "autuaat ovat kerjäläiset" ja "voi teitä rikkaita". Hän sanoi, ettei voi palvella jumalaa ja mammonaa. Hän kielsi oppilaitaan ottamasta ei ainoastaan rahaa, vaan kahta pukuakin. Hän sanoi rikkaalle nuorukaiselle, että häntä esti tulemasta taivaan valtakuntaan hänen rikkautensa, ja että helpompi on kameelin mennä neulan silmästä läpi, kuin rikkaan päästä taivaan valtakuntaan. Hän sanoi, että se, joka ei jätä kaikkea: taloa, lapsia, peltoja, seuratakseen häntä, ei ole hänen oppilaansa. Hän sanoi vertauksen rikkaasta, joka, niinkuin meidänkin rikkaat, ei tehnyt mitään pahaa, vaan ainoastaan kävi hyvästi puettuna, söi ja joi herkullisesti, ja yksin sen kautta tuhosi sielunsa, ja kerjäläisestä Lasaruksesta, joka ei ollut tehnyt mitään hyvää, mutta pelastui sen kautta, että oli kerjäläinen.

Tämä totuus oli minulle jokseenkin tuttu, mutta maailman väärät opit olivat siihen määrin sen pimittäneet, että se oli tullut minulle teoriaksi juuri siinä merkinnössä, jossa tätä sanaa mielellään käytetään, s.o. tyhjiksi sanoiksi. Mutta niin pian kuin minun onnistui hajoittaa itsessäni maailman opin viisastelut, sulsi teoria yhteen käytännön kanssa ja minun elämäni ja kaikkien ihmisten elämän todellisuus tuli sen välttämättömäksi seuraukseksi.

Minä ymmärsin että ihmisen, paitsi että hän elää omaksi persoonalliseksi onnekseen, välttämättä täytyy myös palvella toisten ihmisten onnea. Minä ymmärsin, että, jos kerran otetaan vertaus eläinmaailmasta, niinkuin muutamat ihmiset mielellään tekevät, puolustaessaan väkivaltaa ja taistelua vetoamalla eläinmaailmassa tapahtuvaan taisteluun olemassa olosta, niin vertaus on otettava yhteiskunnallisten eläinten elämästä, esimerkiksi mehiläisten, ja että siis ihmistä, puhumattakaan hänessä olevasta lähimmäisrakkaudesta, sekä järki että itse hänen luontonsa kutsuu palvelemaan toisia ihmisiä ja yhteistä ihmiskunnan tarkotusta. Minä ymmärsin, että se on ihmisluonnon laki, se laki, joka yksin voi saada hänet täyttämään tarkotuksensa ja siis tehdä hänet onnelliseksi. Minä ymmärsin, että tätä lakia on rikottu ja rikotaan sen kautta, että ihmiset väkivallalla, niinkuin mehiläisrosvot, vapauttavat itsensä työstä, käyttävät hyväkseen toisten työtä, ei yhteisen tarkotuksen saavuttamiseksi, vaan kasvavien persoonallisten himojen tyydytykseksi, ja, niinkuin mehiläisrosvot, joutuvat sen kautta perikatoon. Minä ymmärsin, että ihmisten onnettomuudet johtuvat orjuudesta, jossa toiset ihmiset pitävät toisia. Minä ymmärsin, että meidän aikamme orjuutta ylläpidetään sotaväen avulla, maan anastuksella ja rahan perimisellä. Ja, ymmärrettyäni uuden orjuuden kolmen välikappaleen merkityksen, en voinut olla pyrkimättä vapautumaan osanotosta siihen.

Kun ollessani orjain omistajana ymmärsin tämän aseman vääryyden, koitin yhdessä toisten ihmisten kanssa, jotka niinikään olivat sen ymmärtäneet, siitä vapautua. Minun vapautumisyritykseni rajoittuivat siihen, että, niin kauan kuin en voinut täydellisesti vapautua väärästä asemastani, koitin niin vähän kuin mahdollista käyttää hyväkseni orjain omistajan oikeuksia ja elää niin, kuin ei noita oikeuksia olisi olemassa, samalla kaikin tavoin huomauttaen toisille orjain omistajille heidän luuloteltujen oikeuksiansa epälaillisuutta ja epäinhimillisyyttä. Samaa teen nykyisenkin orjuuden suhteen: käytän niin vähän kuin mahdollista oikeuksiani, niin kauan kuin en voi kokonaan luopua noista oikeuksista, jotka maan omistaminen ja raha sotaväen tukemina minulle antavat samalla kaikin tavoin koettaen huomauttaa toisille ihmisille noitten luuloteltujen oikeuksien laittomuutta ja epäinhimillisyyttä. Osanotto orjuuteen orjainomistajan puolelta on toisen työn hyväkseen käyttämistä, perustuipa sitten orjuus hänen oikeuteensa orjaan tai hänen maan- tai rahanomistukseensa.

Ja senvuoksi, jos ihminen todellakaan ei rakasta orjuutta, eikä tahdo ottaa siihen osaa, niin hän ensi työkseen lakkaa käyttämästä hyväkseen toisten työtä, olkoonpa sitten maanomistuksen kautta, hallitusta palvelemalla, tai rahan avulla.

Ja luopuminen kaikista keinoista käyttää hyväkseen toisten työtä viepi semmoisen ihmisen välttämättömyyteen yhdeltä puolen supistaa tarpeensa, toiselta puolen itse tehdä itselleen kaikkea sitä, minkä ennen on teettänyt toisilla.

Ja tämä yksinkertainen ja välttämätön johtopäätös määrää kaikki elämäni yksityiskohdat, muuttaa sen kokonaan ja kerrassaan vapauttaa minut niistä siveellisistä kärsimyksistä, joita sain kokea nähdessäni ihmisten kärsimyksiä ja turmelusta, ja kerrassaan poistaa kaikki ne kolme syytä, jotka tekevät mahdottomaksi köyhien auttamisen ja joista epäonnistumiseni johtui.

Ensimmäinen syy oli ihmisten kokoontuminen kaupunkeihin, jotka nielevät maaseudun rikkauden. Jos ihminen vaan ei halua käyttää hyväkseen toisten työtä nauttimalla palkkaa valtion palveluksessa maan omistuksen kautta ja rahan avulla, vaan haluaa voimiensa ja mahdollisuuden mukaan itse tyydyttää tarpeensa, niin hänelle ei juolahda milloinkaan päähän lähteä pois maalta (jossa helpoimmin voi tyydyttää tarpeensa) kaupunkiin, missä kaikki on toisten työn tuotetta, missä kaikki on ostettava. Ja maalla ihminen on kykenevä auttamaan hädän alaisia, eikä ole tunteva sitä avuttomuuden tunnetta, jota minä tunsin kaupungissa, tahtoessani auttaa ihmisiä ei omalla, vaan toisten työllä.

Toinen syy oli rikkaitten eroittuminen köyhistä. Jos ihminen vaan ei halua käyttää hyväkseen toisten

työtä nauttimalla palkkaa palveluksesta, maanomistuksen kautta ja rahan avulla ja tulee pakoitetuksi itse tyydyttämään tarpeensa, niin heti itsestään hajoaa se muuri, joka erottaa hänet työkansasta, hän sulautuu yhteen sen kanssa ja hänelle tulee mahdolliseksi sitä auttaa.

Kolmas syy oli hävyn tunne, perustuva tietoisuuteen siitä, että niitten rahojen omistaminen, joilla tahdoin ihmisiä auttaa, oli vääryyttä. Jos ihminen vaan ei halua käyttää hyväkseen toisten työtä nauttimalla palkkaa palveluksesta, maanomistuksen kautta ja rahan avulla, niin ei hänellä milloinkaan tule olemaan niitä liikoja rahoja, joitten olemassa olo minulla herätti rahattomissa ihmisissä vaatimuksia, joita en voinut tyydyttää, ja minussa itsessäni tunteen, että olin väärässä.

XXIII.

Minä huomasin syyksi ihmisten kärsimyksiin ja turmelukseen sen, että toiset ihmiset ovat toisten orjina, ja siitä tein hyvin yksinkertaisen johtopäätöksen. Jos kerran tahdon auttaa ihmisiä, pitää minun ennen kaikkea olla aikaansaamatta niitä onnettomuuksia, joista tahdon ihmisiä auttaa, s.o. olla osaa ottamatta ihmisten orjuuttamiseen. Ihmisten orjuuttamiseen minua saattoi se, että olin lapsuudestani tottunut olemaan työtä tekemättä ja käyttämään hyväkseni toisten työtä, eläen yhteiskunnassa, joka ei ainoastaan ollut tottunut tuohon toisten ihmisten orjuuttamiseen, vaan joka puolustaa sitä kaikella taidokkailta ja taidottomilla viisasteluilla. Minä tein sen yksinkertaisen johtopäätöksen, että, ollakseni aikaan saamatta ihmisten kärsimyksiä ja turmelusta, minun pitää niin vähän kuin mahdollista käyttää hyväkseni toisten työtä ja niin paljon kuin mahdollista itseni tehdä työtä. Minä tulin pitkän mutkan kautta siihen välttämättömään johtopäätökseen, jonka kiinalaiset tuhat vuotta sitten ovat tehneet lauselmassaan: jos on olemassa yksi joutilas ihminen, niin on olemassa toinen, joka on nälkään kuolemassa. Minä tulin siihen yksinkertaiseen ja luonnolliseen johtopäätökseen, että, jos minä säälin sitä piinaantunutta hevosta, jolla ratsastan, niin on ensi tehtäväni nousta pois sen selästä ja kävellä omin jaloin.

Tämä vastaus, joka antaa niin täydellisen tyydytyksen siveelliselle tunteelle, huikaisi silmiäni, ja huikaisee meidän kaikkien silmiä, niin ett'emme sitä näe ja katsomme syrjään.

Etsiessämme parannusta yhteiskunnallisista taudeistamme, etsimme sitä joka taholta: sekä hallitusmielisistä että hallitusvastaisista, sekä tieteellisistä että filantrooppillisista taikauskoista, emmekä näe sitä, mikä on jokaisen silmään edessä.

Sille, joka todellakin vilpittömästi kärsii meitä ympäröivien ihmisten kärsimysten vuoksi, löytyy mitä selvin, yksinkertaisin ja helpoin keino, ainoa mahdollinen parantamaan meitä ympäröivää onnettomuutta ja tekemään meidän elämämme lailliseksi, — se keino, jonka Johannes Kastaja neuvoi, kun häneltä kysyttiin: mitä meidän on tekeminen, ja jonka Kristus vahvisti: olla omistamatta enempää, kuin yhden puvun, olla omistamatta rahaa, s.o. olla käyttämättä hyväkseen toisten työtä, ja senvuoksi ennen kaikkea tehdä omin käsin kaikki, minkä voi.

Se on niin yksinkertaista ja selvää. Mutta se on yksinkertaista ja selvää silloin, kun tarpeet ovat yksinkertaiset ja selvät, ja kun ihminen itse on vielä raitis eikä ole pilaantunut luihin ja ytimiin asti laiskuuden ja joutilaisuuden kautta. Jos minä asun maalla, makaan uunin päällä ja annan velalliseni, naapurini, pilkkoa puita ja lämmittää uunia, niin on selvää, että minä laiskottelen ja estän naapuriani omaa työtään tekemästä. Minua rupeaa hävettämään ja minun on ikäväkin aina loikoa, ja jos jänteeni ovat tottuneet työhön, niin menen itse puita hakkaamaan.

Mutta niin kauan on kaiken näköisen orjuuden kiusaus elänyt, niin paljon on se kasvattanut keinotekoisia tarpeita, niin paljon näihin tarpeisiin nähden eri tottumuksien asteilla olevia ihmisiä on punoutunut toinen toiseensa, niin ovat ihmiset aikain kuluessa turmeltuneet ja veltostuneet, semmoisia monimutkaisia viettelyksiä ja puolustuksia ovat he ylellisyydelleen ja joutilaisuudelleen keksineet, että joutilaisuuden portaitten huipulla olevan ihmisen ei ole läheskään niin helppo ymmärtää syntiänsä, kuin sen talonpojan, joka pakoittaa naapuriansa lämmittämään uunia.

Näitten portaitten ylimmällä astimella olevien ihmisten on hirmuisen vaikeata käsittää sitä, mitä heiltä vaaditaan. Heidän päätänsä huimaa noitten valheen portaitten korkeus, kun he ajattelevat sitä paikkaa maan päällä, johon heidän on laskeutuminen, ruvetakseen elämään edes johonkin määrin inhimillisesti, ja sen vuoksi tämä yksinkertainen ja selvä totuus näyttää näistä ihmisistä kummalliselta.

Ihmisestä, jolla on kymmenen palvelijaa, liveripukuisia lakeijoja, kuskeja, kokkeja, komeita tauluja seinillä, piaanoja y.m., näyttää tietysti omituiselta, jopa naurettavaltakin se, mikä oikeastaan on

jokaisen tavallisen ihmisen yksinkertaisin ja lähin tehtävä, nimittäin: pilkkoa itse puut, joilla keitetään hänen ruokansa ja lämmitetään hänen uuninsa, puhdistaa itse kalossinsa tai kenkensä, tuoda itse pesuvetensä ja viedä ulos likavesi.

Mutta paitsi sitä etäisyyttä, joka erottaa ihmiset totuudesta, on vielä toinenkin syy estämässä heitä näkemästä velvollisuuttaan tehdä yksinkertaisinta ja heille itselleen luonnollisinta ruumiillista työtä, nimittäin kaikkien toisistaan riippuvien rikasten ihmisten olosuhteitten ja etujen monimutkaisuus ja sekavuus.

Eräänä aamuna, kun tulin ulos käytävään, oli palvelija paraikaa lämmittämässä uunia, josta lämmin johtui poikani huoneeseen. Astuin sisään. Poika nukkui vielä, vaikka kello oli 11. Oli nimittäin juhlapäivä ja koulusta oli lupaa.

Hyvinvoipa, 18 vuotias nuorukainen, jolla on jo partaakin, syötyään illalla vatsansa täyteen, nukkuu yhteentoista asti. Ja saman ikäinen miespalvelija on noussut varhain, suorittanut koko joukon tehtäviä ja lämmittää jo kymmenettä uunia, pojan yhä nukkuessa. "Kun ei tuo palvelija edes lämmittäisi hänen uuniansa, että tuo hyvinvoipa laiska ruumis saisi vähän palella!" ajattelin itseni, mutta samassa muistin, että sama uuni lämmittää myöskin taloudenhoitajattaren huonetta. Tuo 40 vuotias nainen oli edellisenä yönä saanut kolmeen asti valvoa illallisen valmistuksen ja astiain pesun vuoksi, ja kuitenkin noussut kello 7. Hän ei voinut itse lämmittää uunia sillä hänellä ei ollut siihen aikaa. Palvelija lämmitti hänen edestään. Mutta samalla sai lämmintä laiskurikin.

Totta on, että kaikkien edut ovat toisiinsa punoutuneet, mutta arvelematta sanoo jokainen omatunto, millä puolen on työ ja millä puolen joutilaisuus. Eikä sitä sano ainoastaan omatunto, vaan sen sanoo kaikkein selvimmin tilikirja. Mitä enemmän joku tuhlaa rahaa, sitä enemmän hän pakoittaa toisia edestänsä työtä tekemään, ja mitä vähemmän hän tuhlaa, sitä enemmän hän tekee työtä.

Entä teollisuus, entä yhteiskunnallinen yritteliäisyys, ja lopuksi kaikkein peloittavimmat sanat: kulttuuri, tieteiden ja taiteiden kehittyminen?

XXIV.

Viime vuoden maaliskuussa palasin eräänä iltana myöhään kotiin. Kääntyessäni Subovin poikkikadulta Hamovnitsheskin poikkikadulle huomasin Neitsytkentän lumella joitakin tummia varjoja. Jokin kiemurteli siellä maassa. En olisi kiinnittänyt huomiota tuohon, ellei kadun päässä seisova poliisimies olisi huutanut sinnepäin:

— Vasilij! miks'et tuo?

— Eihän se tule! — vastasi sieltäpäin ääni, ja kohta sen jälkeen varjot liikahtivat poliisimiestä kohti. Minä pysähdyin ja kysyin "mitä se on?"

— Tyttöjä ovat kiinni ottaneet Rshanovin talosta ja vieneet poliisikamariin, mutta yksi jäi jälkeen, eikä tule.

Lammasnahkaiseen turkkiin puettu piharenki kuletti häntä. Tyttö kulki edellä, ja mies jälessä tyrkkien häntä takaapäin. Kaikki me — minä, piharenki ja poliisi, olimme talvipuvuissa, tyttö yksin oli leninkisillään. Hämärässä saatoin huomata ainoastaan ruskean hameen ja huivin. Hän oli pienikasvuinen, niinkuin tavallisesti ovat nälkääntyneet, hänellä oli lyhyet jalat ja verrattain leveä, kömpelö vartalo.

— Sinun tähtesi, raato, tässä seisomme. Tokko tulet! Kyllä minä annan sinulle! — huusi poliisi, joka nähtävästi oli väsynyt ja kyllästynyt häneen. Tyttö kulki muutaman askeleen ja taas pysähtyi.

Piharenki, vanha hyvänluontoinen ukko, nykäsi häntä käsipuolesta.

— Vielä tässä pysähtymään! Kävele! — Hän oli suuttuvinaan. Tyttö horjahti ja rupesi puhumaan käheällä ja vinkuvalla äänellä.

— Mitäs siinä tyrkit! Pääsen tästä ilmankin!

— Palellut.

— Meikäläinen ei palellu. Minä olen tulinen.

Hän yritti laskea leikkiä, mutta hänen sanansa kaikuivat kuin tora. Lyhdyn luona, joka on lähellä meidän talomme porttia, hän taas pysähtyi, kallistui ja melkein kaatui aitaa vasten. Sitten alkoi kaivaa jotain hameensa taskusta kömpelöillä kohmettuneilla käsillään. Taas ne huusivat hänelle, mutta hän vaan mutisi ja hommasi jotakin. Hän piteli toisessa kädessään vääntynyttä paperossia, toisessa tulitikkuja. Minä seisoin hänen takanaan. Minua hävetti mennä hänen ohitsensa ja hävetti myös seisoa katsomassa. Kuitenkin päätin mennä lähemmäksi. Hän nojasi olkapäällään aitaa vasten ja turhaan koitti saada tulitikkuja syttymään. Tarkastelin hänen kasvojansa. Hän oli juuri tuommoinen nälkääntynyt ja näytti jokseenkin vanhalta, noin 30 ikäiseltä. Likainen kasvojen väri, pienet, sameat, juopuneen silmät, nenä kuin nappi, vinot, suupieliin kohdalta alas painuneet, sylkeä vuotavat huulet ja huivin alta töröttävä lyhyt hiussuortuva. Vartalo pitkä ja litteä, kädet ja jalat lyhyet. Pysähdyn hänen kohdalleen. Hän katsahti minuun ja hymähti, ikäänkuin tietäen kaikki, mitä minä ajattelin.

Minä tunsin, että piti jotain hänelle sanoa. Minun teki mieleni osoittaa hänelle sääliäni.

— Onko teillä vanhempia? — kysyin.

Hän rupesi käheällä äänellä nauramaan, sitten yhtäkkiä herkesi ja kulmiansa kohottaen alkoi tuijottaa minuun.

— Onko teillä vanhempia? — toistin.

Hän naurahti semmoisella ilmeellä, kuin olisi tahtonut sanoa: kaikkia se keksii kysyäkin. — On äiti, — sanoi hän. — Mitäs sinä siitä?

— Mitenkäs vanha te olette?

— Kuudennellatoista, — vastasi hän heti, nähtävästi tavalliseen kysymykseen.

— Mars nyt, muuten tässä paleltuu sinun kanssasi, hukka sinut periköön! — huusi taas poliisi, ja tyttö horjahti aidan luota ja läksi hoiperrellen astumaan Hamovnitsheskin katua poliisiasemalle päin. Minä käännyn omaan porttiin, tulin talooni ja kysyin olivatko tyttäreni palanneet kotiin. Minulle sanottiin, että he olivat olleet iltamassa, pitäneet hyvin hauskaa, palanneet kotiin ja nyt jo nukkuivat.

Seuraavana aamuna ajoin mennä poliisiasemalle tiedustelemaan, mitä oli tehty tuolle onnettomalle, ja olin jo jokseenkin varhain lähdössä, kun luokseni tuli eräs niistä onnettomista hunningolle joutuneista aatelismiehistä, jotka yrittävät nousta jaloilleen, mutta aina uudestaan lankeavat. Olin ollut tuttu tämän kanssa jo kolme vuotta. Näinä kolmena vuotena oli hän jo useampia kertoja antanut mennä kaiken, mitä hänellä oli ollut, vaatteetkin päältäään. Vastikään oli käynyt samalla tavoin ja hän vietti nyt yönsä Rshanovin talossa, yömajakortteerissa, päivän ajaksi tullen minun luokseni. Hän tapasi minut juuri kun olin ulos menossa ja alkoi heti kertoa, mitä heillä Rshanovin talossa oli viime yönä tapahtunut. Hän oli tuskin päässyt puoliväliin kertomustaan, kun hän, vanha mies, joka oli aikoinaan nähnyt kaikenlaatuista ihmisiä, yhtäkkiä purskahti itkuun, vaiken ja kääntyi seinään päin. Kaikki, mitä hän minulle kertoi, oli aivan totta. Sain vahvistuksen siitä asianomaisessa paikassa ja lisäksi vielä kuulin uusia yksityiskohtia, jotka kerron tässä samalla. Kas tässä kertomus.

Siinä yömajakortteerin alakerrassa, numerossa 32, jossa oli yötä minun ystäväni, oli ollut kaikellaisten muutteluvain yömajalaisten, miesten ja naisten joukossa myöskin muuan pesijätär, noin 30:n ikäinen nainen, vaaleaverinen, hiljainen ja hyvännäköinen, mutta sairaalloinen. Kortteerin emännällä oli rakastajana eräs venemies. Kesällä tuo kumppani harjoitti venemiehen tointa, vaan talvella he elivät vuokraamalla kortteeria yömajalaisille, ottaen 3 kopekkaa ilman päänalusta, 5 kopekkaa päänaluksen kanssa. Pesijätär oli useampia kuukausia asunut siellä ja oli ollut hiljainen nainen. Mutta viime aikoina oli alettu häneen kyllästyä siitä syystä, että hän oli yskinyt ja häirinnyt toisten unta. Erittäinkin eräs 80 vuotias eukko, puolihupsu, joka niinkään oli tämän kortteerin alituinen asukas, oli ruvennut vihaamaan pesijätärtä ja ahdistamalla ahdistamaan häntä siitä, ettei hän antanut toisten maata ja koko yön ryki, kuin lammas. Pesijätär oli ollut vaiti, hän oli velkaa kortteerista, jonka vuoksi hänen piti olla hiljaa. Hän oli yhä harvemmin kyennyt käymään työssä, sillä voimia ei ollut riittänyt, ja senvuoksi ei voinut maksaa emännälle. Viime viikolla hän ei ollenkaan ollut käynyt työssä ja pilannut vaan kaikkien, erittäinkin vanhan eukon elämää rykimisellään. Neljä päivää sitten oli emäntä käskenyt pesijättären muuttamaan pois kortteerista. Hän oli jo ollut velkaa kuusi riunaa, eikä näyttänyt olevan toivoa saada niitä häneltä, mutta kaikki paikat olivat olleet täynnä, ja asukkaat olivat valittaneet pesijättären yskimisestä.

Kun emäntä oli käskenyt pesijättären pois kortteeristaan, jollei hän suorittanut velkaansa, oli vanha eukko ilostunut ja työntänyt pesijättären pihalle. Pesijätär oli lähtenyt mutta tunnin kuluttua palannut takaisin, eikä emäntä ollut raskinnut häntä ajaa pois uudestaan. Eikä emäntä ollut ajanut häntä toisena eikä kolmantenakaan päivänä. "Minnekäs minä menen?" oli pesijätär sanonut. Mutta kolmantena päivänä emännän rakastaja, joka tunsii järjestykset ja menettelytavat, oli mennyt poliisia hakemaan.

Poliisi, sapeli vyöllä ja pistooli kupeella, oli tullut kortteeriin ja kohteliaasti käyttäen säädylisiä sanoja, vinyt pesijättären kadulle.

Oli kirkas, aurinkoinen, mutta kylmä maaliskuun päivä. Purot juoksivat, ja pihamiehet hakkasivat jäätä. Ajurien reet hypähtelivät jäätyneellä lumella ja reen jalakset vinkuivat kiviä vastaan. Pesijätär läksi kulkemaan mäkeä ylös auringon puolta, tuli kirkolle asti ja kävi istumaan kirkon portaille. Mutta kun aurinko alkoi laskea talojen taa ja lätäköt alkoivat vetäytyä riittaan, tuli pesijättären kylmä ja tukala olla. Hän nousi ja läksi laahustamaan... Minne? Kotiin, siihen ainoaan taloon, jossa hän oli asunut viime aikoina. Kun hän pääsi perille, leväten aina väliin, alkoi hämärtää. Hän tuli portille, kääntyi menemään sisään, liukastui, voihkasi ja kaatui.

Pari henkilöä, jotka sattuivat kulkemaan siitä ohitse, arvelivat hänen olevan humalassa ja jatkoivat matkaansa. Mutta kolmas kompastui maassa makaavaan ja meni sanomaan pihamiehelle: "jokin humalainen akka siellä teidän portillanne viruu, olin vähällä niskani taittaa hänen kauttansa, menkää edes korjaamaan se pois sieltä!"

Pihamies meni. Pesijätär oli kuollut. Siinä oli ystäväni kertomus. Saattaisi luulla, että olen valikoimalla valikoinut nuo tapaukset — kohtauksen viisitoista vuotiaan porton kanssa ja nyt kertomani tapauksen, mutta älköön sitä luultako.

Kuultuani ystäväni kertomuksen, läksin poliisiasemalle, sieltä mennäkseni Rshanovin talolle tarkemmin tiedustelemaan pesijättärestä. Ilma oli ihana. Varjossa näkyi taas öisen pakkasen tekemän riitän alta juokseva vesi, vaan auringon paisteessa oli kaikki sulana. Joelta kuului kohinata. Sen takaa siinti Neskutshnin puiston puut ja ruskeat varpuset, joita talvella ei paljon huomannut, täyttivät nyt kaikki paikat ilollaan. Ihmiset ikäänkuin myöskin tahtoivat olla iloisia, mutta heillä kaikilla oli liian paljon huolta. Kirkon kellot kaikuivat ja näitten yhteen sulautuvien äänien seasta kuului kasarmista päin laukauksia, rihlaluotien vinguntaa ja niitten läiskähdykset maalitauluun.

Tulin poliisiasemalle. Siellä muutamat aseelliset poliisit saattoivat minut päällikkönsä luo. Hän oli myöskin varustettu sapelilla ja pistoolilla ja jakeli joitakin määräyksiä repaleisen, värisevän ukon suhteen, joka seisoi hänen edessään, eikä heikkoutensa vuoksi kyennyt selvästi vastaamaan kysymyksiin. Päästyään siitä asiasta, kääntyi päällikkö minun puoleeni. Minä kysyin eilisestä tytöstä. Hän kuunteli minua ensin tarkkaavaisesti, mutta sitten hymähti sille, etten tiennyt minkä vuoksi heitää viedään poliisiasemalle, ja että minua kummastutti hänen nuoruutensa.

— Hyvä ihme, onhan niitä kahdentoistakin ikäisiä, ja kolmen ja neljäntoista vanhoja on vaikka kuinka,
— sanoi hän iloisesti.

Minun kysymykseni johdosta eilisestä tytöstä hän selitti, että ne luultavasti oli lähetetty komiteeraan. Kysymykseeni, missä he olivat olleet yötä, hän vastasi epämääräisesti. Sitä tyttöä, josta puhuin, ei hän muistanut. Niitä on niin paljon joka päivä.

Rshanovin talossa, numerossa 32, oli minun tullessani jo pappi vainajan ruumista siunaamassa. Vainaja oli asetettu entiselle vuoteelleen, ja asukkaat, kaikki kerjäläisiä, olivat koonneet rahaa sielumessua, ruumisarkkua ja käärinliinoja varten. Eukot olivat hänet pukeneet ja kirstuun panneet. Pappi luki jotain pimeässä, jokin nainen seisoi vaksikynttilä kädessä ja niinikään kynttilä kädessä seiso muuan mieshenkilö siistissä kriminnahkakauluksisessa palttoossa ja kiiltävät kalossit jalassa. Se oli vainajan veli, joka oli saanut tiedon tapahtumasta.

Menin emännän puolelle ja tiedustelin häneltä kaikkia.

Hän säikähti minun kysymyksiäni, nähtävästi peläten, että häntä syytettäisiin jostakin, mutta sitten yltyi puhumaan ja kertoi minulle kaikki. Takasin palatessani katsahdin vainajaan. Kaikki vainajat ovat kauniita, mutta tämä oli erityisen kaunis ja liikuttavan näköinen arkussaan. Puhtaat kalpeat kasvot suljettuine, ulkonevine silmineen, sisään painun eine poskineen ja ruskeine pehmeine hiuksineen korkean otsan päällä. Kasvot olivat väsyneen näköiset, hyväntahtoiset. Ilme niissä ei ollut surullinen, vaan kummastunut. Ja todellakin, jos elävät eivät näe niin kuolleet kummastelevat.

Sinä päivänä, kun tätä kirjoitin, oli Moskovassa suuret tanssiaiset.

Illalla läksin ulos kotoani yhdeksättä käydessä. Minä asun tehtaitten ympäröimässä seudussa, ja läksin ulos tehtaitten vihellyksen jälkeen, kun työväki viikon yhtämittaisen työn perästä pääsi vapaata päivää viettämään.

Työmiehiä kulki ohitseni, suunnaten matkaansa kapakkoihin ja ravintoloihin. Monet olivat jo humalassa, monella oli naisia mukana.

Asuen tehtaitten keskellä kuulen joka aamu kello 5 vihellyksen, toisen, kolmannen, neljännen ja niin

edelleen. Se merkitsee, että on alkanut työ — vaimojen, lasten, vanhusten. K:lo 8 kuuluu toinen vihellys, silloin on puolen tunnin hengähdys. Kello 12 kolmas. Silloin on tunti päivällisaikaa, ja k:lo 8 illalla neljäs, silloin — on loppu.

Omituisesta sattumuksesta kaikki kolme minua lähinnä olevaa tehdasta, valmistavat ainoastaan tanssiaisiiin tarvittavia esineitä.

Eräässä niistä tehdään ainoastaan sukkia, toisessa silkkikankaita, kolmannessa hajuvesiä ja hiusvoiteita.

Saattaa kuulla näitä vihellyksiä ilman että johtuu mieleen muu kuin ajanmäärä.

"Nyt oli vihellys, siis on aika mennä kävelylle", tulee ajatelleeksi. Mutta voivat nämä vihellykset johdattaa mieleen myöskin sen, mitä ne todellisuudessa merkitsevät. Ensimmäinen vihellys k:lo 5 merkitsee sitä, että ihmiset, jotka ovat maanneet kosteassa kellarissa, usein miehet ja naiset sekaisin, nousevat pimeässä ja kiiruhtavat koneitten jyskinään, työhön, jonka loppua ja hyötyä he eivät näe, ja työskentelevät siellä kuumuudessa, tukehuttavassa ilmassa, liassa, mitä lyhimmillä keskeytyksillä — tunnin, kaksi, kolme ... kaksitoista, jopa useampiakin tunteja yhtämittaa. Sitten menevät maata ja taas nousevat, jatkaakseen samaa tarkotuksetonta työtä, johon heitä pakoittaa ainoastaan hätä.

Ja niin kuluu viikko viikon perästä ainoastaan pyhäpäivien keskeyttäminä. Niinpä näin nyt nuo työmiehet päästettyinä tuommoista lepopäivää viettämään. Kun he tulevat kadulle, on kaikkialla ravintoloita, keisarillisia kapakoita, tyttöjä, ja humalaisina kiskovat he käsipuolesta toisiansa ja semmoisia tyttöjä, kuin sekin, joka tuonottain vietiin poliisiasemalle, ottavat ajurin ja ajelevat, tai kuleksivat kapakasta toiseen, hoiperrellen, noituen ja löpisten itsekkään tietämättä mitä. Kun ennen aikaan näin tuota tehtaalaisten hoipertelemista, väistyin inholla syrjään ja olin vähällä ruveta soimaamaan heitä siitä, mutta siitä saakka kuin olen joka päivä kuullut noita vihellyksiä ja tiennyt niitten merkityksen, ihmettelen vaan sitä, etteivät kaikki miehet joudu siihen jatkän tilaan, joita Moskova on täynnään, ja kaikki naiset semmoiseen tilaan kuin se tyttö, jonka olin tavannut taloni läheisyydessä.

Siten kuleksin, katsellen noita tehtaalaisia, niin kauan kuin he puuhailivat kaduilla, noin yhteentoista saakka. Liike alkoi vähitellen asettua. Jäi jällelle sinne tänne humalaisia, ja joitakuuta miehiä ja naisia näin kuletettavan poliisiasemalle. Silloin alkoi ilmestyä joka taholta katettuja vaunuja, kiitäen kaikki samaan suuntaan.

Kuskipukilla istuu kuski, turkki päällä, ja keikarimainen lakeija, kokaardi lakissa. Hyvin syötetyt, komeilla loimilla peitetyt juoksijat kiitävät pakkasessa, 20 virstan nopeudella tunnissa. Vaunuissa istuu naisia kääriytyneinä ketunnahkaturkkeihinsa ja suojellen kukkasiansa ja tukkalaitteitansa. Kaikki — hevosten valjaat, vaunut, kumipyörät, kangas kuskin kauhtanassa, vaunuissa istujain sukat, kengät, kukkaset, sametti, hansikkaat, hajuvedet — kaikki tuo oli niitten ihmisten valmistamaa, joista osa juopuneina oli heittäytynyt makuulavitsoilleen makuuhuoneissaan, osa yömajoissa porttojen viereen, osa taas viety vankiloihin. Näittenpä ohitse, pukeutuneena heidän valmistamiinsa pukuihin ja istuen heidän valmistamissaan vaunuissa, ajoivat nuo tanssiaisiiin menijät, eikä heidän päähänsäkään juolahtanut, että olisi ollut mitään yhteyttä tanssiaisten ja näitten juopuneitten välillä, joille heidän kuskinsa niin tuimasti huusivat.

Nämät ihmiset huvittelevat tanssiaisissa mitä levollisimmalla mielellä, vakuutettuina siitä, etteivät he tee mitään pahaa, vaan päinvastoin jotain hyvin hyvää. Huvittelevat kello 11:sta kello 6:teen aamulla, sillä aikaa kun toiset vatsa tyhjänä lojuvat yömajoissa ja muutamat heistä kuolevatkin, niinkuin pesijätär. Ilo on siinä, että vaimot ja neitokset esiintyvät semmoisessa säädyttömässä puvussa, ettei turmeltumaton neitonen tai vaimo mistään hinnasta näyttäytyisi siinä miehelle. Ja tässä puolialastomassa tilassa, paljastettuine rintoineen ja olkapäähän asti paljaine käsivarsineen, turnyyrineen ja pingoitettuine lanteineen, mitä kirkkaimmassa valaistuksessa, vaimot ja neitokset, joitten ensimmäinen avu aina on ollut kainous, ilmestyvät vierasten miesten joukkoon, jotka niinikään ovat säädyttömän pinkeissä puvuissa, ja huumaavan musiikin soidessa sylitysten miesten kanssa pyörivät. Vanhat naiset, usein samalla tavalla paljastettuina kuin nuoretkin, istuvat ja katsovat, syöden ja juoden sitä mikä on makeinta. Vanhat miehet tekevät samoin. Ei ole kummaa, että tätä tehdään yöllä, silloin, kun koko kansa nukkuu, eikä voi sitä nähdä. Mutta se ei tapahdu salaamisen tarkotuksessa. Heistä näyttää, ettei siinä ole mitään salaamistakaan, että se on niinkuin olla pitääkin, etteivät he tuolla huvittelullaan, joka hävittää tuhansien ihmisten tuskallisen työn tulokset, ketään loukkaa, vaan päinvastoin ruokkivat köyhiä ihmisiä.

Saattaa olla, että tanssiaisissa on hyvin hauskaa. Mutta mitenkä me olemme tulleet niin pitkälle? Sillä jos me näemme joukossamme ihmisen, joka ei ole syönyt tai on viluissaan, niin meitä hävettää iloitseminen, niin kauan kuin hän ei ole saanut ruokaa ja lämminnyt, puhumattakaan siitä, että voisimme huvittaa itseämme semmoisella huvilla, joka tuottaa toisille kärsimyksiä. Meille on

vastenmielistä ja käsittämätöntä ilkeitten poikanulikkain ilo, kun he pistävät koiran hännän pihtiin ja siitä riemuitsevat.

Mitenkäs me sitten näissä iloissamme olemme niin sokeita, ettemme näe niitä pihtejä, jotka puristavat meidän ilojemme vuoksi kärsivien ihmisten häntiä?

Eihän yksikään niistä naisista, jotka esiintyvät noissa tanssiaisissa pari sataa ruplaa maksavissa puvuissa, ole syntynyt tanssiaisissa, vaan hän on asunut myös maalla, nähnyt talonpoikia, tuntee lapsenhoitajansa ja sisäpalvelijan, jonka isät ja äidit ovat köyhiä, joilla parin sadan ruplan ansaitseminen mökin rakentamista varten on pitkän, työteliään elämän tarkoituksena. Mitenkäs hän voi iloita, tietäessään näissä tanssiaisissa paljastetun ruumiinsa koristuksena kantavansa sitä mökkiä, joka on hänen hyvän hoitajansa veljen tulevaisuuden haave? Otaksukaamme kuitenkin, ettei hän ole tullut tuota ajatelleeksi. Mutta sitä, että sametti, silkki, makeiset, kukkaset, pitsit eivät kasva itsestään, vaan että niitä tekevät ihmiset, sitä hän arvattavasti ei voi olla tietämättä. Ei hän myöskään voi olla tietämättä, minkälaiset ihmiset tuota kaikkea tekevät, minkälaisissa olosuhteissa ja minkä vuoksi he sitä tekevät. Eihän hän voi olla tietämättä, ettei ompelijatar, jolle hän vielä riitelee, ole ollenkaan rakkaudesta häneen tehnyt hänelle tuota leninkiä, että kaikki tuo — leninki, pitsit, sametti ja kukkaset — on tehty hänelle puutteen pakoituksesta. Otaksukaamme hänen olevan niin huumaantuneena, ettei sitäkään huomaa. Mutta sitä, että viisi tai kuusi vanhaa, arvoisaa, usein sairaalloista lakeijaa ja palvelijataria saavat valvoa ja puuhata hänen vuoksensa, sitä hän ei ainakaan voi olla tietämättä. Hän on nähnyt heidän väsyneet, synkät kasvonsa. Ei hän myöskään voi olla tietämättä, että tuona tanssiaisyönä oli 28 pykälän pakkanen ja että kuski, vanha ukko, tuossa pakkasessa sai istua koko yön kuskipukilla. Mutta minä tiedän, että he todellakaan eivät sitä näe. Ja jos he, nuo nuoret naiset, tanssiaisten hypnotiseeraamina, eivät tuota kaikkea näe, niin ei heitä voi siitä tuomita. Ne raukat tekevät sitä, mitä vanhemmat pitävät hyvänä. Mutta mitenkä vanhemmat selittävät tuon sydämättömyytensä ihmisiä kohtaan.

Vanhemmat antavat aina seuraavan selityksen: "minä en pakoita ketään, — tavarat minä ostan, ihmiset, palvelijat, kuskit minä pestaan. Ostaa ja pestata — eihän siinä ole mitään pahaa?"

Näinä päivinä pistäysin erään tuttavani luona. Kulkiessani ensimmäisen huoneen läpi, hämmästyin nähdessäni kaksi naista pöydän ääressä, kun tiesin tuttavani olevan poikamiehen. Laiha, keltainen, vanhahko nainen, huivi hartioilla, teki jotain nopeasti käsillään ja sormillaan pöydän päällä, hermostuneesti vavahdellen, aivan kuin hänellä olisi ollut jokin hermollinen kohtaus. Vieressä istui tyttö niinikään jotain tehden ja samalla tavalla vavahdellen. Minä menin likemmä ja tarkastelin, mitä he tekivät. He katsahivat minuun ja jatkoivat työtänsä yhtä uutterasti. Heidän edessään oli pöydälle levitettynä tupakkaa ja paperosihylsyjä. He tekivät paperosseja. Se tapahtui semmoisella nopeudella ja jännityksellä, ettei sitä voi kuvata ihmiselle, joka ei sitä ole nähnyt. Minä ihmettelin heidän nopeuttansa.

— Neljätoista vuotta olen tehnyt vaan tätä työtä, — sanoi nainen.

— Onkos se vaikeata?

— Onhan tuo, rintaa pakottaa ja hengitys käy raskaaksi.

Eihän hänen muuten olisi tarvinnut sitä sanoakaan. Sen saattoi kyllä huomata, kun vaan katsahti häneen ja tyttöön. Tyttö oli tuota työtä tehnyt kolmatta vuotta, mutta kerrankaan nähtyään hänet siinä toimessa sanoisi jokainen, että se on vahva elimistö, joka alkaa jo kuihtua. Tuttavani, hyväluontoinen ja vapaamielinen ihminen, oli palkannut nämä naiset tekemään paperosseja 2 ruplan 50 kop. maksua vastaan tuhannelta. Hänellä on rahaa, ja hän antaa sitä työstä — mitäs pahaa siinä on? Hän nousee ylös noin k:lo 12 aikaan. Illan kello 6:sta 2:teen hän viettää korttipöydän tai piaanon ääressä, syöpi hyvää, maukasta ruokaa, ja kaikki työt teettää toisilla. Sitten hän keksii itselleen vielä uuden nautinnon — polttamisen. Hän alkoi nimittäin polttaa vasta vanhempana.

On olemassa vaimo ja tyttö, jotka hädin tuskin voivat elättää itseänsä sillä, että muuttuvat koneiksi ja koko ikänsä tupakan pölyä hengittävät, siten terveyttänsä turmellen. Tuttavallani taas on rahaa, ja hän pelaa mieluummin vistiä, kuin tekee itselleen paperosseja. Hän antaa noille naisille rahaa sillä ehdolla, että he jatkavat entistä onnetonta elämäänsä, tehden hänelle paperosseja.

Minä rakastan puhtautta ja annan rahaa pesijättärelle sillä ehdolla, että hän pesee paitani, jota muutan kaksi kertaa päivässä, ja tämä paita murtaa pesijättären viimeiset voimat ja hän kuolee.

Mitäs pahaa siinä on? Ihmiset, jotka ostavat ja palkkaavat, tulevat ilman minuakin pakoittamaan toisia tekemään samettia ja makeisia, palkkaamaan heitä tekemään paperosseja ja pesemään paitoja. Miksikäs minä sitten kieltäisin itseltäni sametin ja makeiset, paperossit ja puhtaat paidat, jos niitä kerran käytetään? Usein, melkein aina saan kuulla nuo sanat. Mutta se on sitä samaa, mitä sanoo

villiintynyt kansanjoukko, hävittäessään jotakin. Se on sitä samaa, mikä villitsee koiria, kun joku niistä kaataa toisen allensa ja toiset hyökkäävät voitetun kimppuun repien sen kappaleiksi. Koska kerran on alku tehty, koska paha on olemassa, niin miksen minäkin sitä käyttäisi hyväkseni? Mitäs siitä tulee, jos minä rupean pitämään likaista paitaa ja itse tekemään paperossini. Tuleeko siitä kellenkään helpotusta? — kysyvät ihmiset tahtoessaan itseänsä puolustaa. Jos emme olisi niin kaukana totuudesta, niin semmoiseen kysymykseen hävettäisi vastatakin, mutta me olemme siihen määrin eksyksissä, että tämä kysymys näyttää meistä aivan luonnolliselta ja senvuoksi, vaikka hävettääkin, täytyy siihen kuitenkin vastata.

Mikä erotus siinä on, jos minä pidän samaa paitaa viikon tai päivän, ja teen itse paperossini tai olen aivan polttamatta?

Se erotus, että joku pesijätär ja joku paperossin tekijätär tarvitsevat vähemmän ponnistaa voimiansa, ja että sen, minkä tähän asti olen antanut pesusta ja paperossien teosta, voin nyt antaa pesijättärelle, tai ylipäänsä työntekijöille, jotka ovat väsyneet työstänsä ja jotka ylivoimaisen työnteon sijaan saavat nyt tilaisuuden levähtää ja juoda lasin teetä. Mutta tähän olen kuullut vastattavan: "Jos minä rupean käymään likaisissa alusvaatteissa ja olen polttamatta, antaen sen sijaan rahaa köyhille, niin köyhiltä ne kuitenkin riistetään ja tuo teidän mereen heitetty pisaranne ei kuitenkaan auta".

Tuommoiseen vastaväitteeseen vielä enemmän hävettää vastata, mutta täytyy. Se on niin tavallinen vastaväite. Vastaus siihen on yksinkertainen.

Otaksukaamme, että minä olen joutunut villien joukkoon ja nämä kestitsevät minua paistilla, joka maistuu hyvin hyvälle. Mutta seuraavana päivänä saan kuulla sen olleen valmistetun vangiksi joutuneen ihmisen lihasta. Jos kerran en hyväksy ihmislihan syömistä, niin, olipa tuo paisti miten maukasta hyvänsä, olipa tuo tapa syödä ihmisiä miten yleinen tahansa ympärilläni asuvien keskuudessa ja olipa hyöty, jonka minun kieltäytymiseni voi tuottaa syötäväksi määrätuille vangeille, kuinka mitätön hyvänsä, en rupea, en voi enää ruveta ihmislihaa syömään. Saattaa tapahtua, että syön ihmislihaakin, kun nälkä minut siihen pakoittaa, mutta en tule tekemään siitä itselleni makupaloja, en tule osaa ottamaan kestityksiin, jossa sitä tarjotaan, enkä ylpeilemään osanotostani niihin.

XXV.

Mutta mitäs on tehtävä? Emmehän me ole tuota kaikkea aikaan saaneet. Me sanomme: emme me ole sitä aikaan saaneet, se on tullut itsestään, niinkuin lapset, jotain särettyään, sanovat, että se on itsestään särkynyt. Me sanomme: kun kerran on olemassa kaupunkoja, niin, eläen niissä, me elätämme toisia ihmisiä ostamalla heidän työtänsä ja palveluksiansa.

Mutta se ei ole totta. Ja senvuoksi on syytä tarkastaa, mitenkä me elämme maalla ja mitenkä me siellä elätämme ihmisiä.

Kuluu talvi kaupungissa, tulee pääsiäinen. Kaupungissa jatkuu yhä samaa rikasten mässäystä. Bulevardeilla, puistoissa soi musiikki, kaikkialla on teattereita, huvituksia, kansanjuhlia, ilotulituksia. Mutta maalla on vielä parempi olla, ilma on puhtaampaa, puut, kedot, kukat tuoreempia. Pitää matkustaa sinne, missä kaikki tuo on juuri puhjennut ja kukkii. Ja niinpä suurin osa toisten työtä hyväkseen käyttävistä rikkaista ihmisistä matkustaa maalle hengittämään tuota parempaa ilmaa, katsomaan noita vielä parempia niittyjä ja metsiä.

Ja niinpä noitten harmaitten, leivästä ja sipulista elävien, 18 tuntia päivässä työtä tekevien, riittävän unen puutteessa olevien ja rääsyihin puettujen talonpoikain keskuuteen asettuu rikkaita ihmisiä. Täällä ei ainakaan kukaan ole vietelty noita ihmisiä, ei ole ollut mitään tehtaita, eikä ole niitä työttömiä, joita on niin paljon kaupungissa, ja joita me muka ruokimme, antamalla heille työtä. Täällä kansa kesällä tuskin ennättää lopettaa kaikkia töitään aikanaan, ei ole joutilaita käsiä, vaan päinvastoin paljon viljaa menee hukkaan käsien puutteessa ja paljon ihmisiä — lapsia, vanhuksia, naisia — menehtyy työn taakan alla. Mitenkäs rikkaat ihmiset täällä järjestävät elämänsä?

Näin he sen tekevät. Jos on vanhanaikuinen talo, niin se uudistetaan ja koristetaan, jos ei semmoista ole, niin rakennetaan uusi — kaksi-, kolmikerroksinen. Huoneet, joita on 12—20 ja enemmänkin, ovat kaikki 6 arssinan korkuisia. Parkettilattiat, ikkunat kokonaisuudesta lasista, kalliit matot, kalliit huonekalut, 200—600 ruplaa maksava ruokasalin kaappi. Talon ympäristö lasketaan kivellä ja tasoitetaan, laitetaan kukkalavoja, krokettikenttiä, peilipalloja, vieläpä kasvihuoneita, kasvilavoja, komeita talleja. Kaikki maalataan öljymaalilla, sillä öljyllä, joka puuttuu vanhusten ja lasten puurosta. Ja vaikka tuo maalle

asettuva meikäläinen ihminen olisi köyhäkin ja vapaamielinen, niin hän asettuu asumaan semmoiseen taloon, että sen rakentamista ja puhtaana pitoa varten täytyy riistää työkansalta kymmeniä ihmisiä, jotka eivät ennätä kasvattaa leipää omaksi elatukseksi.

Tässä tapauksessa ei voi vedota siihen, että tehtaat ovat jo olemassa ja tulevat olemaan huolimatta siitä, tulenko minä niitä hyväkseni käyttämään tai en. Ei voi sanoa, että minä elätän "joutilaita käsiä", sillä tässä me suorastaan perustamme meille tarpeellisten esineitten tehtaita ja suorastaan, käyttäen hyväksemme toisten hätää, riistämme ihmisiä heille, meille ja kaikille välttämättömästä työstä, siten turmellen heitä ja murtaen heidän terveytensä ja elämänsä.

Niinpä asuu maalla joku sivistynyt ja kunniallinen aatelis- tai virkamiesperhe. Kaikki perheenjäsenet ja vieraat ovat kokoontuneet puolivälissä kesäkuuta, s.o. heinänteon alkaessa, ja asuvat syyskuuhun asti, s.o. elonkorjuuseen ja kylvöön asti. He asuvat siis maalla melkein koko kiireellisimmän työajan. Koko tuon ajan on heidän ympärillään ja heidän läheisyydessään ollut käynnissä tuo talonpoikain kesäinen työ, jonka rasittavasta jännittäväisyydestä ei meillä voi olla minkäänlaista käsitystä, ellemmme ole sitä kokeneet.

Ja perheen jäsenet, noin kymmenkunta henkeä, elävät täällä aivan samoin kuin kaupungissa, jos mahdollista vielä pahemminkin, sillä täällä maalla he näet lepäävät (tyhjän toimittamisesta), eikä heillä ole nyt minkäänlaista työn tapaistakaan tai tekosyytä joutilaisuuteensa.

Pietarin päivällä — paastolla, kun kansan ruokana on sahti, leipä ja sipuli, alkaa heinänteko. Maalla asuva herrasväki näkee tuon työn, hauskuudekseen sitä katsellen, nauttii kuivuvan heinän tuoksusta, vaimoväen lauluista, viikatteitten kalskeesta ja niittomiesten ja haravoivien rivien näöstä.

Heinänteko on tärkeimpiä töitä maailmassa. Melkein joka vuosi työvoimain ja ajan puutteessa jääpi niittyjä loppuun niittämättä ja heinää joutuu sateitten alle, ja enemmän tai vähemmän jännitetystä työstä riippuu, lisääntyykö ihmisten varastoihin 20 tai useampia prosenttia heinää, vai menevätkö ne hukkaan. Jos lisääntyy heinää, niin lisääntyy myöskin lihaa vanhuksille ja maitoa lapsille. Tässä on kullakin niittomiehellä kysymys leivästä ja maidosta talven varalle. Jokainen työmies sen tietää. Yksin lapsetkin tietävät, että se on tärkeätä työtä ja että täytyy ponnistaa viimeisetkin voimansa. Heilläkin on tehtävänsä: kulettaa raskas sahtikannu niityllä olevalle isälle, paljain jaloin kiireesti juosten kaksi virstaa kylästä, ennättääkseen perille päivällisajaksi. Jokainen tietää, ettei heinänteosta elonkorjuuseen tule olemaan keskeytystä, eikä aikaa levähtämiseen.

Mutta paitsi heinäntekoa on paljon muuta työtä: pelto on käännettävä, äestettävä, vaimoilla on kankaan kudonta, leipominen, pesu, miehillä myllyllä ja kaupungissa käynti, kunnalliset asiat, tuomarin ja kylänvanhimman luo meno, kyydinteko y.m. Kaikki vanhat, jopa sairaatkin, ponnistavat viimeisetkin voimansa. Niittomiehet tekevät työtä niin, että he joka kerta ennen työn lopettamista heikkoudesta horjuvat kulkiessaan viimeisiä sarkoja ja tuskin kykenevät nousemaan pystyyn levähtämisen jälkeen. Samaten tekevät työtä vaimotkin, usein raskauden tilassa ollessaan ja imettäessään.

Työ on äärimmilleen jännitettyä ja yhtämittaista. Kaikki ponnistavat viimeisetkin voimansa ja syövät tämän työn aikana loppuun ei ainoastaan niukan ravintonsa koko varaston, vaan entisetkin varastonsa. Olematta ennestäänkään kovin lihavia he laihtuvat elonaikana.

Työssä on esim. kolme miestä — vanha ukko, hänen veljenpoikansa, nuori, nainut mies, ja suutari, herraskartanon työväkeen kuuluva. Kaikille heille tämä heinänsato ratkaisee talven kohtalon. Saako lehmän pitää, saako verot suoritetuksi vai ei? He ovat herkeämättä, väsymättä tehneet työtä jo kaksi viikkoa. Sade on viivytännyt työntekoa. Sateen lakattua ja märkyyden haihduttua he päättävät lopettaa työnsä ja, paremmin ennättääkseen, ottavat kukin kaksi vaimoihmistä mukaansa. Ukon mukana tulee hänen vaimonsa, 50 vuotias, työn kuluttama, yksitoista synnytystä läpikäynyt nainen, kuuro, mutta hyvin tarmokas vielä työnteossa, ja 13 vuotias tytär, lyhyenlanta, mutta tanakka ja voimakas. Veljenpojan mukana tulee hänen vaimonsa, kookas ja voimakas kuin mies ikään, ja hänen miniänsä, siunatussa tilassa oleva sotamiehen vaimo. Suutarin mukana tulee hänen vaimonsa, kova työntekijä, ja tämän äiti, kahdeksannellakymmenellä oleva, jolla oli tapana käydä kerjuulla. Kaikki he pysyttelevät toistensa tasalla ja tekevät työtä aamusta iltaan kesäkuun auringon pahimmassa helteessä. Ilma on painostava ja ennustaa sadetta. Joka hetki on kallis. Ei tahdo malttaa heittää työtä kesken, hakeakseen vettä tai sahtia.

Pikkuinen poika, vanhan eukon veljenpoika, kulettaa vettä. Vanha mummo, joka nähtävästi pelkää, että hänet ajettaisiin pois työstä, ei heitä haravaa kädestään ja koittaa väkisinkin pysyä mukana. Poikanen, ruumis aivan väännyksissä ja astuen lyhyitä askeleita paljailta jaloillaan, kulettaa vesikannua, joka on häntä itseään painavampi. Tyttö sälyttää olalleen heinätaakan, joka niinikään on häntä itseään painavampi, astuu muutaman askeleen, pysähtyy ja pudottaa taakkansa maahan, kykenemättä sitä perille viemään. Vanha vaimo haravoi lakkaamatta ja kantaa heinää raskaasti hengittäen ja horjahdellen. Vanha mummo ainoastaan haravoi, mutta sekin on hänelle liikaa. Vainoin hän laahaa

virsiin puettuja jalkojansa ja tuijottaa synkästi eteensä, niinkuin kovasti sairas tai kuoleva ihminen. Ukko varsin lähettää hänet kauemmaksi toisista rukojen ympäriltä haravoimaan, ettei hän koittaisi pysyä toisten rinnalla, mutta hän ei hellitä ja jatkaa synkän näköisenä työtänsä niin kauan kuin muutkin.

Aurinko jo laskee metsän taa, mutta kaikki ei ole vielä rukoihin koottuna, paljon on vielä jälellä.

Kaikki tuntevat, että olisi jo aika lopettaa, mutta kukaan ei virka sanaakaan, odottaen, että joku toinen sanoisi. Viimein suutari, tuntien voimiensa tyyten loppuvan, ehdottaa ukolle, että loput jätettäisiin seuraavaksi päiväksi ja ukko suostuu. Vaimoväki rientää heti noutamaan vaatteita, kannuja, talikoita, mummo vaipuu siihen paikkaansa ensin istualleen ja sitten pitkälleen ja kaikki tuijottavat eteensä sammuneilla katseilla. Sitten naiset lähtevät pois ja mummo nousee ähkien ja laahustaa heidän perässään.

Katsokaammepa nyt herraskartanoa. Sinä samana iltana, jolloin kylältä päin kuuluu työstä palaavien nääntyneitten niittomiesten viikatteitten kalahduksia ja vaimojen ja tyttöjen huutoja, kun he, ennätettyään juuri panna pois haravat, juoksentelevat karjaa ajellen, — kuuluu herraskartanosta aivan toisia ääniä — kuuluu pianon rämpätystä, jokin unkarilainen laulu, ja silloin tällöin krokettipallojen kolahduksia. Tallin luona seisovat vaunut, joitten eteen on valjastettuna neljä lihavaa hevosta.

On tullut vieraita. Hevoset helistelevät kulkusia seistessään. He syövät heinää, tallaten sitä jalkoihinsa, sitä samaa heinää, jota tuolla niityllä niin suurella vaivalla kootaan. Pihalla on liikettä, terve, hyvinvoipa nuori mies vaalean punaisessa paidassa kutsuu kuskeja valjastamaan ja satuloimaan hevosia. Kaksi kuskia tulee renkituvasta ja menee huolettomasti käsiään heiluttaen hevosia herrasväelle satuloimaan. Aivan talon luona kulkee kaksi lapsenhoitajaa, toinen nuori, toinen vanha, vieden nukkumaan saman ikäisiä lapsia kuin ne, jotka saivat käydä kylästä sahtia noutamassa. Toinen hoitajista on englantilainen eikä osaa venettä. Hänet on tilattu Englannista — ei senvuoksi, että hänellä olisi tiedetty olevan joitakin erityisiä ansioita, vaan ainoastaan senvuoksi, että hän on ummikko. Vähän etempänä muuan mies ja pari vaimoa kastelevat kukkia, toinen mies puhdistaa pyssyä talon nuorelle herralle.

Tuolla kaksi vaimoa kantaa puhtailla alusvaatteilla täytettyä vasua — he ovat pesseet koko herrasväen sekä englannittarien ja ranskattarien alusvaatteet. Talossa on vielä kaksi vaimoa, jotka hädin tuskin ennättävät pestä astiat herrasväen jälkeen, ja kaksi frakkipukuista miestä juoksentelee edes takaisin tarjoten kahvia, teetä, viiniä, seltterivettä. Yläkerrassa on pöytä katettuna. On juuri syöty, ja kohta taas syödään — aina kello kahteentoista, kolmeen, usein auringon nousuunkin asti.

Toiset istuvat poltellen sikaaria korttien ääressä, toiset vapaamielisiä keskusteluita pitäen, kolmannet kävelevät paikasta toiseen, syövät, polttelevat ja vihdoin, tietämättä mitä tehdä, keksivät lähteä ajelemaan. Tätä herrasväkeä on noin viisitoista tervettä miestä ja naista, ja noin 30 tukevaa työmiestä ja työ naista on työssä heitä varten.

Ja tämä tapahtuu siellä, missä jokainen tunti, jokainen poikanen on kallis. Ja tätä samaa jatkuu heinäkuussakin, kun talonpojat läpi yön saavat niittää kauraa, ettei se ehtisi karista maahan, ja vaimot nousta ennen aamun koittoa puimaan olkia siteitä varten, kun tuo ennen mainittu ennestään jo työn näännyttämä vanha mummo, raskaana olevat vaimot ja nuoret lapset kokonaan murtuvat, ja kun ei ole riittävästi käsiä, hevosia eikä ajoneuvoja kulettamaan aumoihin sitä viljaa, jolla elävät kaikki ihmiset, jota tarvitaan miljooneja puutia päivässä Venäjällä, etteivät ihmiset kuolisi. Ja tällöisenä aikana jatkuu tuo herrasväen elämä, on teattereita, juhlia, metsästysretkiä, syöminkejä, juominkejä, soittoa, laulua, tanssia ja loppumatonta mässäystä.

Tässä ei nyt enää voi puolustautua sillä, että semmoiset olot ovat jo ennestäänkin olemassa. Ei mitään semmoista ole ollut olemassa. Itse me varsin laitamme semmoisen elämän, riistäen työn ja leivän työn näännyttämiltä ihmisiltä. Me elämme niin, kuin ei olisi mitään yhteyttä kuolevan pesijättären, 15 vuotiaan porton, paperossien teosta kuihtuneitten naisten ja äärimmilleen jännitetyn, ylivoimaisen työn murtamien vanhojen eukkojen ja lasten välillä. Me elämme, nautimme ylellisyydestämme, ikäänkuin ei olisi yhteyttä tämän ja meidän elämämme välillä. Me emme tahdo nähdä sitä, että, ellei olisi meidän joutilasta, ylellistä ja turmeltunutta elämää, ei olisi myöskään tuota ylivoimaista työntekoa, ei olisi meidän elämää.

Meistä näyttää, että kärsimykset on erittäin, ja meidän elämämme on erittäin, ja että me, eläessämme niinkuin elämme, olemme viattomia ja puhtaita kuin kyyhkys.

Me luumme kuvauksia roomalaisten elämästä ja kummastelemme noitten sieluttomien Lucullusten sydämmettömyyttä, kun he nauttivat herkkuruuista ja juomista, silloin kun kansa oli nälkään kuolemassa, me pudistamme päätämme ja kummastelemme isoisemme raakuutta, noitten orjain omistajain, jotka perustivat kokonaisia kotiorkestereita ja teattereita ja määräsivät kokonaisia kyliä

puutarhojen ylläpitoon. Ylevyytemme kukkulalla seisoen me ihmettelemme heidän inhimillisyyden puutettaan.

Luemme Esaian sanat, 5: 8: "Voi teitä, jotka laitatte toisen talon toisen tykö, yhdistätte toisen pellon toiseen, siksi kunnes ei enää sijaa ole, asuaksenne yksinänne maan päällä."

11. "Voi niitä, jotka aamusta varhain etsivät väkeviä juomia ja istuvat myöhään iltaan, kiihoittaakseen itseänsä viinillä."

12. "Ja heillä on harppuja ja sitroja, rumpuja ja huiluja ja viiniä pidoissaan, mutta eivät he katso Herran työtä, eivätkä näe hänen kättensä tekoja."

18. "Voi niitä, jotka vetävät puoleensa jumalattomuutta syntisillä siteillä ja syntiä ikäänkuin vaunun köysillä."

20. "Voi niitä, jotka sanovat pahaa hyväksi ja hyvää pahaksi, jotka tekevät pimeyden valoksi ja valon pimeydeksi, jotka tekevät karvaan makeaksi ja makean karvaaksi."

21. "Voi niitä, jotka ovat viisaita omissa silmissään ja järkeviä omasta mielestään."

22. "Voi niitä, joiden urhoollisuus on juoda viiniä ja joiden sankaruus on sekoittaa väkeviä juomia."

23. "Jotka lahjain vuoksi julistavat rikollisen syyttömäksi ja riistävät viattomalta hänen oikeutensa".

Me luemme nämä sanat, emmekä luule niitten meitä koskevan.

Me luemme Matt. 3: 10:

"Jo on kirves pantuna puiden juurelle; jokainen puu, joka ei tee hyvää hedelmää, hakataan pois ja heitetään tuleen."

Ja me olemme täydellisesti vakuutetut, että hyvä puu, joka tekee hedelmän, olemme me itse, ja ettei nuo sanat ole meille sanotut, vaan joillekin toisille, pahoille ihmisille.

Esaian 6: 10 luemme:

"Paaduta tämän kansan sydän, tee kuuroiksi heidän korvansa ja sokeiksi heidän silmänsä, ettei se näkisi silmillään, eikä kuulisi korvillaan, eikä ymmärtäisi sydämmellään, ettei se kääntyisi, eikä tulisi parannetuksi."

11. "Silloin minä sanoin: kuinka kauaksi aikaa, Herra?

"Ja hän sanoi: siksi kun kaupungit tulevat autioiksi asujanten puutteessa ja talot jäävät kylmille, ja maa muuttuu erämaaksi."

Me luemme tätä ja olemme aivan vakuutetut, ettei tuo kaikki tarkoita meitä, vaan jotakin toista kansaa. Senpä tähden me emme ollenkaan näekään, että tuo tapahtuu meille, me emme kuule, emme näe, emmekä ymmärrä sydämmellämme. Miksi on niin käynyt?

XXVI.

Mitenkä voi ihminen, joka ei ole kokonaan menettänyt järkeään ja omaatuntoaan, vaikkei hän pitäisikään itseään juuri kristittynä tai sivistyneenä ja humanisena ihmisenä, elää niin, että hän, ottamatta osaa koko ihmiskunnan taisteluun olemassa olon puolesta, ainoastaan kuluttaa elämän puolesta taistelevien ihmisten työtuotteita, vaatimuksillaan enentäen taistelevien työtä ja tässä taistelussa sortuvien lukumäärää. Ja semmoisia ihmisiä on täynnään meidän niin kutsuttu kristillinen ja sivistynyt maailma. Mutta paitsi sitä, että meidän maailmamme on täynnä semmoisia ihmisiä, on meidän sivistyneen kristillisen maailmamme ihmisten ihanteenakin saada hankituksi niin suuri omaisuus kuin mahdollista, s.o. rikkaus, joka antaa mukavuuksia ja joutilaisuutta, eli vapauttaa elämisen taistelusta ja käyttää niin paljon kuin suinkin hyväkseen tuossa taistelussa sortuvien veljien työtä. Mitenkä ovat ihmiset voineet joutua semmoiseen kummalliseen erehdykseen?

Mitenkä ovat he voineet joutua niin pitkälle, etteivät näe, kuule, eivätkä sydämmessään ymmärrä niin selvää ja epäilemätöntä asiaa?

Eihän tarvitse muuta kuin hetken ajatella kauhistuakseen sitä omituista ristiriitaa, joka on olemassa meidän elämämme ja sen välillä, mitä me tunnustamme — me niin kutsutut humaaniset, sivistyneet ihmiset (en sano kristityt).

Olipa se hyvin tai pahoin tehty, minkä teki se Jumala, tai se luonnon laki, jonka voimasta maailma ja ihmiset ovat olemassa, mutta ihmisten asema maailmassa siitä asti kuin me sen tunnumme, on nyt kerran semmoinen, että ihmiset ovat alastomia, ilman karvapeitettä, ilman luolia, joihin voisivat kätkeytyä, ilman ravintoa, jota voisivat löytää kedolta, niinkuin Robinson saarellaan. Kaikki ovat pakoitettut alituisesti ja väsymättä taistelemaan luonnon kanssa verhotakseen ruumiinsa, suojellakseen itseänsä, saadakseen kattoa päänsä päälle ja tyydyttääkseen omaa nälkäänsä ja työhön kykenemättömien lastensa ja vanhustensa nälkää.

Tarkastelimme ihmisten elämää missä ja minä aikana hyvänsä Euroopassa, Kiinassa, Amerikassa, Venäjällä, katselimme ihmiskuntaa tai jotakin sen osaa muinaisina aikoina, sen paimentolaiselämän aikoina, tai meidän aikanamme, höyrykoneitten, sähkövalon ja kehittyneen maanviljelyksen aikakautena, niin huomaamme saman asian: että ihmiset, vaikka he herkeämättä ja jännityksellä tekevät työtä, eivät kykene hankkimaan itselleen, lapsilleen ja vanhuksilleen vaatteita, asuntoa ja ravintoa, ja että melkoinen osa ihmisiä sortuu elatusvarojen puutteessa ja ylenpalttisen työn rasittamina.

Elimme missä hyvänsä, jos tarkastamme ihmisten elämää sadan tuhannen, tuhannen, tai vaikkapa vaan kymmenenkin neliövirran suuruisella alalla, niin saamme nähdä siinä: nälkääntyneitä lapsia ja vanhuksia, sairaita ja heikkoja lapsensynnyttäjiä, jotka riittävän ravinnon ja levon puutteessa ennen aikoja kuolevat, saamme nähdä ihmisiä, joita ikänsä kukoistuksessa tappaa vaarallinen ja epäterveellinen työ. Siitä saakka kuin maailma on ollut olemassa näemme ihmisten hirveillä ponnistuksilla, kieltäytyksillä ja kärsimyksillä taistelevan yhteistä hätäänsä vastaan voimatta sitä voittaa. Me tiedämme sitä paitsi, että jokainen meistä, elipä hän missä hyvänsä ja miten hyvänsä, vasten tahtoaankin kuluttaa joka päivä, joka tunti osan ihmiskunnan työn tuloksista. Elipä hän missä ja miten hyvänsä, niin talo, katto hänen päällään ei ole itsestään syntynyt. Puut hänen uunissaan eivät ole itsestään tulleet, ei myöskään vesi, jota hän käyttää, eikä ole taivaasta alas tipahtanut valmiiksi paistettu leipä, päivällinen, vaatteet, jalkineet, vaan kaiken tuon ovat tehneet hänelle ne ihmiset, joita sadottain ja tuhansittain menehtyy ja kuolee turhaan ponnistellessaan hankkiakseen itselleen ja lapsilleen asuntoa, ravintoa ja vaatteita. Kaikki ihmiset taistelevat puutetta vastaan. Taistelevat semmoisella jännityksellä, että heidän ympärillään joka hetki sortuu heidän veljiänsä, isiänsä, äitejäänsä, lapsiansa. Ihmiset tässä maailmassa ovat, niinkuin merihädässä olevat laivalla, semmoisessa tilassa, että heidän täytyy tarkasti säästää niukkoja ruokavarojansa ja herkeämättä taistella hätää vastaan. Jokainen pysähdys tässä meidän jokaisen työssä, jokaiselle asialle hyödytön toisten työn kuluttaminen on turmiollista meille itsellemme ja meidän veljillemme. Mitenkäs on tultu siihen, että aikamme sivistyneitten ihmisten enemmistö, itse työtä tekemättä, levollisesti kuluttaa toisten ihmisten heidän elämälleen välttämättömiä työn tuloksia ja pitää semmoista elämää mitä luonnollisimpana ja järjellisimpänä?

Voidakseen vapauttaa itsensä kaikille luontaisesta työstä ja säilyttää se toisten hartioille, pitämättä itseänsä petkuttajana ja varkaana täytyy otaksua:

1) että me, ihmiset, jotka emme ota osaa yhteiseen työhön, olemme joitakin työväestä eroavia olentoja, ja että meillä on yhteiskunnassa erityinen tarkoitus, niinkuin mehiläisillä on toinen tarkoitus kuin työmehiläisillä, ja 2) että se työ, jota me, elämisen taistelusta vapautetut ihmiset, teemme muitten ihmisten hyväksi, on kaikille niin hyödyllistä, että se varmasti palkitsee sen vahingon, jonka teemme toisille heidän tilaansa raskauttamalla.

Entisinä aikoina toisten työtä hyväkseen käyttävät ihmiset vakuuttivat: 1) että he ovat erityistä rotua, ja 2) että Jumala on heille antanut erityisen tehtävän pitää huolta erityisten ihmisten onnesta, s.o. hallita ja opettaa heitä, jonka vuoksi he vakuuttivat toisille ja itsekkin usein uskoivat, että se työ, jota he tekivät, oli tarpeellisempaa ja tärkeämpää kansalle kuin se, jota he käyttivät hyväkseen. Ja tämä puolustus oli riittävä niin kauan kuin ei ollut epäilystä Jumalan välittömästä sekaantumisesta ihmisten asioihin ja rotuerosta. Mutta kristinuskon ja siitä johtuvan kaikkien ihmisten tasa-arvoisuuden ja yhteyden tietoisuuden vallalle päästyä ei tuota puolustusta voitu enään tuoda esiin entisessä muodossaan. Ei voitu enään vakuuttaa ihmisten syntyvän eri rotuisina erilaisilla ansioilla ja eri tarkoituksella, ja vanha puolustus, vaikka sitä jotkut vielä kannattivatkin, vähitellen melkein kokonaan katosi.

Ihmisten rotueroon perustuva puolustus katosi, mutta itse tosiasia, itsensä vapauttaminen työstä ja toisten työn hyväkseen käyttäminen on jäänyt entiselleen, ja olemassa olevalle tosiasialle on aina keksitty uusia puolustuksia, semmoisia, että niitten avulla rotuerotukseen vetoamattakin eräitten ihmisten vapautuminen työstä näyttäisi oikeutetulta. Semmoisia puolustuksia on keksitty hyvin paljon.

Niin kummalta kuin se näyttääkin, kaiken sen tehtävänä, jota on nimitetty tieteenä, on ollut ja on vielä nytkin tuommoisten puolustusten etsiminen. Se on ollut jumaluustieteen, se on ollut lakitieteiden toiminnan tarkoituksena, se on ollut n.k. filosofian ja viime aikoina n.k. kokeellisen tieteen toiminnan tarkoituksena. Kaikilla jumaluustieteellisillä viisauksilla, jotka koettavat todistaa, että nykyinen kirkko on ainoa Kristuksen todellinen seuraaja, jonka vuoksi sillä yksin on täysi ja ikuinen valta ihmisten sielujen ja ruumiittenkin yli, — on pääasiallisesti tämä tarkoitus.

Kaikki juriidilliset tieteet: valtio-, rikos-, siviili-, kansainvälinen oikeus tarkottavat ainoastaan tätä. Suurin osa filosoofisista teorioista, erittäinkin niin kauan aikaa vallalla ollut Hegelin teoria, päätelmiseen olevaisuuden järjellisydestä ja siitä, että valtio on persoonallisuuden täydellisenä välttämätön muoto, tarkottavat ainoastaan tätä.

Jotakuinkin ala-arvoinen englantilainen sanomalehtimies, jonka teokset ovat kaikki unohdetut ja joita pidetään mitättömistä mitättömimpinä, kirjoittaa tutkimuksen väestösuhteista, keksien luulotellun lain elatuskeinoihin nähden suhteettomasta väestön lisääntymisestä. Tämän luulotellun lain hän esittää matemaattisesti mihinkään perustumattomissa kaavoissa ja lähettää ulos maailmaan, teoksen kevytmielisyyteen ja mitättömyyteen katsoen olisi otaksunut, että se, herättämättä kenenkään huomiota, olisi unohtunut niinkuin saman kirjailijan kaikki seuraavatkin teokset, mutta käykin aivan toisin. Tuosta sanomalehtimiehestä tulee yhtäkkiä tieteellinen auktoriteetti ja hän pysyy siinä asemassaan miltei puoli vuosisataa. Malthus! Malthuksen teoria — väestön lisääntymisen laki geometrisessa ja elatuskeinojen aritmeettisessä progressionissa sekä väestön rajoittamisen luonnolliset ja järjelliset keinot, kaikki tuo on tullut epäilemättömiksi tieteellisiksi totuuksiksi, joita tarkastamatta on käytetty selviönä uusien johtopäätösten rakentamisessa. Niin ovat menetelleet oppineet, sivistyneet ihmiset. Joutilaitten ihmisten joukko taas on uskonut pyhästi Malthuksen keksimiin suuriin lakeihin.

Mistä syystä on näin käynyt? Nehän olivat tieteellisiä johtopäätöksiä, joilla ei olisi pitänyt olla mitään yhteyttä joukon vaistojen kanssa.

Mutta siltä voi näyttää ainoastaan siitä, joka uskoo tieteen olevan jotain omintakeista, niinkuin erehtymätön kirkko, eikä vaan heikkojen ja hairahtuvien ihmisten mietiskelyä — ihmisten, jotka ainoastaan antaakseen asialleen enemmän pontta käyttävät tuota juhlallista sanaa "tiede".

Ei tarvinnut muuta kuin vetää käytännölliset johtopäätökset Malthuksen teoriasta, nähdäkseen, että tämä teoria oli mitä suurimmassa määrässä inhimillinen, että sillä oli hyvin määrätty tarkotukset. Tästä teoriasta suorastaan johtuvat johtopäätökset olivat seuraavat: työväen kurja tila ei johdu rikkaitten ja vallassa olevain ihmisten kovuudesta, itsekkyydestä ja järjettömyydestä, vaan se johtuu muuttumattomasta, ihmisistä riippumattomasta laista, ja jos joku on siihen syypää, niin ovat sitä nälkäiset työmiehet itse. Miksi ovat he niin tyhmiä, että syntyvät, vaikka hyvin tietävät, ettei heillä ole mitään syötävää. Ja senvuoksi eivät rikkaat ja vallassa olevat luokat ole laisinkaan syypäitä mihinkään ja voivat kaikessa rauhassa jatkaa entistä elämäänsä.

Tämä joutilaitten ihmisten joukolle suuriarvoinen johtopäätös teki sen, että kaikki oppineet tulivat huomaamaan johtopäätöksiensä todistamattomuuden, virheellisyyden ja täydellisen mielivaltaisuuden, jota vastoin sivistyneitten, s.o. joutilaitten ihmisten joukko, vaistomaisesti tuntien, mihin nuo johtopäätökset vievät, tervehti teoriaa ihastuksella, antoi sille totuuden s.o. tieteellisyyden leiman ja puhui siitä puoli vuosisataa.

Conte'n positiivisella filosofialla ja siitä johtuvalla opilla, että ihmiskunta on elimistö, Darwinin opilla elämää muka ohjaavasta olemassa olon taistelusta, sekä nykyään niin suosituilla antropologialla, biologialla ja sosiologialla on ainoastaan tämä tarkoitus. Kaikki nämä tieteet ovat tulleet rakkaiksi tieteiksi senvuoksi, että ne kaikki puolustavat muutamien ihmisten vapautumista inhimillisestä työn velvollisuudesta ja toisten työn hyväkseen käyttämistä.

Kaikki nämä teoriat tavallisesti sepitetään pappien salaperäisissä temppeleissä ja epämääräisesti ja epäselvästi ilmaistuina levitetään joukkoihin, jotka ne omistavat. Niinkuin vanhaan aikaan kaikki jumaluusopilliset viisaudet, kirkon- ja valtiomahdin väkivallan puolustukset olivat pappien erikoisalaan kuuluvia, ja joukoissa vallitsivat uskolla omistetut, valmiit johtopäätökset hallitsijain, papiston ja aateliston vallan pyhydestä, samoin sittemmin n.k. tieteen filosofilliset ja juriidilliset viisaudet olivat tämän tieteen pappien alaan kuuluvia, ja kansanjoukossa vallitsivat uskolla omistetut johtopäätökset, että yhteiskunnallisten olojen pitää olla semmoisia kuin ne ovat, ja etteivät ne muunlaisia voi olla.

Samoin nytkin ainoastaan pappien epäjumalantempeleissä tutkitaan elämän ja elimistöjen kehityksen lakeja, jota vastoin kansanjoukossa vallitsevat uskolla omistetut johtopäätökset, että työnjako on tieteen vahvistama laki, että toisten on tehtävä työtä ja kuoltava nälkään, toisten ikuisesti juhlittava, ja että tuo toisten kuolema ja toisten juhliminen juuri onkin ihmiskunnan elämän epäilemätön laki, jonka alle on alistuttava.

Niin kutsuttujen sivistyneitten ihmisten joukoissa nykyään vallitseva puolustus heidän joutilaisuudelleen on seuraava:

Me, jotka olemme vapauttaneet itsemme yleisinhimillisestä velvollisuudesta ottaa osaa taisteluun olemassa olon puolesta, toimimme yhteiskunnallisen edistyksen hyväksi, siten hyödyttäen koko yhteiskuntaa ja palkiten koko sen vahingon, jonka kansalle tuotamme sen työtä hyväksemme käyttämällä.

Tämä väite näyttää meidän aikamme ihmisistä aivan toiselta kuin ne väitteet, joilla itseään puolustivat entiset työstä itsensä vapauttaneet ihmiset, aivan samoin kuin Rooman keisarien ja kansalaisten väite, että ilman heitä sivistynyt maailma joutuu perikatoon, näytti heistä aivan toisenlaiselta kuin egyptiläisten ja persialaisten väitteet, ja samoin kuin keskiajan ritareista ja papistosta näytti heidän väitteensä erilaiselta kuin roomalaisten väite.

Mutta se vaan näyttää siltä, ja jos tarkemmin tutkii meidän aikamme puolustuksen pätevyyttä, niin tulee vakuutetuksi, ettei siinä ole mitään uutta.

Se on vaan jonkun verran muuttanut muotoaan, mutta se on aivan sama, sillä se perustuu samaan. Kaikki, millä ihminen puolustaa sitä, että hän, itse työtä tekemättä, kuluttaa toisten työn tuloksia — Faaraan ja pappien puolustus, roomalaisten ja keskiajan hallitsijain sekä heidän kansalaistensa, ritarien ja papiston puolustus, perustuvat aina kahteen väitteeseen: 1) me käytämme hyväksemme rahvaan työtä senvuoksi, että me olemme erikoisia ihmisiä, jotka Jumala on määrännyt hallitsemaan rahvasta ja opettamaan sille jumalallisia totuuksia; 2) sen työmäärän arvostelijoina, jonka me rahvaalta otamme sille tuottamamme hyödyn palkkiona, eivät voi olla rahvaan ihmiset, sillä, niinkuin jo fariseukset sanoivat, Joh. 7: 49: "Kansa ei tunne lakia — se on kirottu", kansa ei ymmärrä, mikä sen onni on, ja senvuoksi ei voi arvostella omaa hyötyänsä.

Meidän aikamme puolustus, huolimatta näennäisestä erilaisuudestaan, perustuu itse asiassa samoihin kahteen pääväitteeseen: 1) me olemme erikoisia ihmisiä, sivistyneitä ihmisiä — me toimimme edistyksen ja sivistyksen palveluksessa ja siten teemme rahvaalle suurta hyötyä; 2) rahvas on sivistymätön, ei käsitä meidän sille tuottamaa hyötyä, jonka vuoksi se on kykenemätön sitä arvostelemaan.

Me vapautamme itsemme työstä, käytämme hyväksemme toisten työtä, siten vaikeuttaen veljiemme tilaa, ja väitämme sen sijaan tuottavamme heille suurta hyötyä, jota he tietämättömyytensä vuoksi eivät voi arvostella.

Eikö se ole samaa? Erotus on vaan siinä, että ennen oli oikeus toisten työhön Rooman kansalaisilla, papeilla, ritareilla ja aatelismiehillä, nyt eräällä ihmisluokalla, joka nimittää itseänsä sivistyneiksi. Valhe on sama, sillä itseänsä puolustavien ihmisten valheellinen asema on sama. Valhe on siinä, että, ennenkuin ajatellaan työstä vapautettujen ihmisten kansalle tuottamaa hyötyä, eräät ihmiset, Faaraot, papit tai n.k. sivistyneet, asettuvat tuohon asemaan, ylläpitävät sitä ja sitten vasta keksivät sille puolustuksen.

Tämäpä toisia kohtaan väkivaltaa käyttävien ihmisten asema on nyt, niinkuin ennenkin, kaiken perusteena.

Erotus meidän puolustuksemme ja kaikkein vanhimman puolustuksen välillä on siinä, että edellinen on paljoa valheellisempi ja vähemmän perusteellinen kuin jälkimäinen.

Vanhan ajan hallitsijat ja paavit, jos he itse uskoivat ja kansa uskoi heidän jumalalliseen tehtäväänsä, saattoivat yksinkertaisesti selittää, miksi juuri he olivat niitä ihmisiä, joitten piti käyttää hyväkseen toisten työtä. He sanoivat, että heidät oli itse Jumala siihen määrännyt, ja Jumala oli myöskin käskenyt heidän antaa kansalle heille ilmoitettuja jumalallisia totuuksia sekä hallita kansaa.

Ruumiillisesta työstä itsensä vapauttaneet meidän aikamme sivistyneet ihmiset, jos he tunnustavat ihmisten tasa-arvoisuuden, eivät enään voi selittää, minkä vuoksi juuri he ja heidän lapsensa (sillä sivistyskin saadaan ainoastaan rahojen — vallan avulla) ovat niitä valituita onnellisia, jotka ovat kutsutut tuottamaan tuota helppoa hyötyä, eikä toiset, jotka sadottain ja tuhansittain sortuvat kannattaessaan heidän sivistymismahdollisuuttaan.

Heidän ainoa puolustuksensa on se, että he sen pahan sijaan, minkä he kansalle tekevät vapauttaessaan itsensä työstä ja kuluttaessaan sen työn tulokset, tuottavat kansalle sille käsittämätöntä hyötyä, joka palkitsee koko heidän tekemänsä vahingon.

XXVII.

Väite, jolla työstä itsensä vapauttaneet ihmiset puolustavat vapautustaan, on yksinkertaisimmin ja täsmällisimmin ilmaistuna seuraava: me, ihmiset, joilla on mahdollisuus, vapautettuumme itsemme työstä, väkivallalla käyttää hyväksemme toisten ihmisten työtä, tämän asemamme kautta tuotamme heille hyötyä, tai toisin sanoin: eräät ihmiset, jotka väkivallalla käyttävät hyväkseen kansan työtä ja siten vaikeuttavat sen taistelua luonnon kanssa, kansalle tekemänsä vahingon sijaan, jonka se tuntee ja käsittää, tuottavat sille hyötyä, jota se ei tunne eikä käsitä. Tämä väite on hyvin omituinen, mutta työkansan hartioilla elävät ihmiset nykyaikaan, niinkuin entisaikaankin, uskovat siihen ja sillä rauhoittavat omaatuntoansa.

Katsokaamme, millä tavalla eri ihmisluokissa, jotka ovat vapauttaneet itsensä työstä, nykyään puolustetaan tätä väitettä.

Minä palvelen ihmisiä valtiollisella tai kirkollisella toiminnallani: kuninkaana, ministerinä, piispana; minä palvelen ihmisiä kauppa- ja teollisuustoiminnallani; minä palvelen ihmisiä tieteellisellä tai taiteellisella toiminnallani. Me kaikki olemme toimintamme kautta yhtä välttämättömiä kansalle, kuin se on välttämätön meille.

Näin puhuvat erillaiset, työstä itsensä vapauttaneet nykyaajan ihmiset.

Tarkastakaamme järjestyksessään ne perusteet, joilla he todistavat toimintansa hyödyllisyyttä.

Tunnusmerkkejä toisen ihmisen toiminnan hyödyllisyydestä toiselle voi olla ainoastaan kaksi: ulkonainen — toiminnan hyödyllisyyden tunnustaminen niitten puolelta, joille hyöty tuotetaan, ja sisällinen — hyötyä tuottavan ihmisen toiminnan perustana oleva halu tehdä hyötyä toiselle.

Valtiolliset ihmiset (luen näihin myöskin hallituksen alaiset kirkon miehet) tuottavat hyötyä niille ihmisille, joita he hallitsevat.

Keisari, kuningas, tasavallan presidentti, ministeri, arkkipiispa ja kaikki heidän alaisensa valtion virkamiehet elävät, vapauttaen itsensä ihmiskunnan taistelusta elämän puolesta ja säilyttäen koko taistelun taakan muitten ihmisten niskoille sillä perusteella, että heidän toimintansa sen palkitsee.

Sovelтуuko tähän ensimmäinen tunnusmerkki: tunnustavatko ne työmiehet, joita välittömästi koskee valtiollisten ihmisten toiminta, tämän toiminnan tuottaman hyödyn?

Tunnustavat. Ihmisten enemmistö pitää valtiollista toimintaa itselleen välttämättömänä, se tunnustaa sen hyödyllisyyden periaatteessa, mutta kaikissa meille tunnetuissa ilmenemismuodoissaan, kaikissa meille tunnetuissa yksityisissä tapauksissa tämä toiminta kohtaa niitten ihmisten puolelta, joitten hyödyksi se tapahtuu, ei ainoastaan sen tuottaman hyödyn kieltämistä, vaan väitteen, että se on vahingollinen ja turmiollinen.

Ei ole semmoista valtiollista ja yhteiskunnallista toimintaa, jota ei hyvin monet ihmiset pitäisi vahingollisena. Ei ole sitä laitosta, jota ei pidettäisi vahingollisena. Tuomioistuimia, pankkeja, kunnallislaitosta, volostihallituksia, poliisilaitosta, papistoa, jokaista valtion toimimiestä korkeimmasta hallitusmiehestä alimpaan poliisiviranomaiseen, arkkipiispasta kirkonpalvelijaan asti pitää toinen osa ihmisistä hyödyllisenä, toinen osa vahingollisena. Ja niin ei ole asianlaita ainoastaan Venäjällä, vaan koko maailmassa, sekä Ranskassa että Amerikassa.

Tasavaltalaisen puolueen toimintaa pitää radikaalinen puolue vahingollisena, ja päinvastoin radikaalisen puolueen toimintaa, jos valta on sen käsissä, pitää tasavaltalainen ynnä muut puolueet vahingollisena.

Mutta paitsi sitä, että valtiollisten ihmisten toimintaa eivät koskaan tunnusta hyödylliseksi kaikki ihmiset, on tämä toiminta vielä sitä laatua, että sen aina täytyy tapahtua väkivallalla, ja että tuon hyödyn saavuttamiseksi tarvitaan murhia, mestauksia, vankiloita, väkivallalla otettavia veroja y.m.

Siis, paitsi sitä, etteivät valtiollisen toiminnan hyötyä tunnusta kaikki ihmiset ja että sen kieltää aina yksi osa ihmisistä, tehdään tätä hyötyä aina väkivallan avulla. Ja niinmuodoin ei valtiollisen toiminnan hyödystä voi sanoa, että sitä tunnustaisivat ne ihmiset, joille sitä tehdään.

Sovelтуuko toinen tunnusmerkki? Kysytään itseltään valtion miehiltä, alkaen keisarista viimeiseen poliisimieheen, presidentistä sihteeriin ja arkkipiispasta kirkonpalvelijaan, vaatien vilpittömästi vastausta:

Onko heillä virkojaan hoitaessaan päämääränä ihmisille tuotettava hyöty, vai onko heillä muut tarkotukset?

Mikä on heillä vaikuttimena halussaan olla keisarina, presidenttinä, ministerinä, poliisivirkamiehenä, kirkonpalvelijana, opettajana — hyödyn tuottaminen ihmisille, vai oma etu?

Ja rehellisten ihmisten vastaus on oleva, että päävaikuttimena on oma etu.

Niinmuodoin käy selville, että yksi ihmisluokka käyttää hyväkseen toisten, työn painosta sortuvien ihmisten työtä ja lunastaa tekemänsä vahingon semmoisella toiminnalla, jota monet ihmiset aina pitävät vahingollisena, jota ihmiset eivät koskaan voi ottaa vastaan vapaasti, vaan ainoastaan väkivallalla siihen pakoitettuina ja jonka tarkoituksena ei ole toisten hyöty, vaan tätä toimintaa harjoittavien oma etu.

Mikä sitten puolustaa sitä otaksumista, että valtiollinen toiminta on ihmisille hyödyllinen?

Ainoastaan se, että sitä harjoittavat ihmiset lujasti uskovat sen olevan hyödyllistä, ja se, että tätä toimintaa on aina ollut olemassa.

Mutta olemassa on ollut ei ainoastaan hyvin hyödyttömiä, vaan vahingollisiakin asioita, niinkuin orjuus, prostitutsiooni ja sodat. Teollisuuden harjoittajat, ottaen lukuun kauppiaat, tehtailijat, rautatieläiset, pankkiirit ja maanviljelijät, uskovat tuottavansa hyötyä, joka palkitsee heidän tekemänsä vahingon.

Millä perusteilla he tuota uskovat?

Kysyttäessä, mitkä ja mimmoiset ihmiset tunnustavat heidän toimintansa hyödyn, saattoivat valtion virkamiehet vedota tuhansiin ja miljooniin työmiehiin, jotka periaatteessa tunnustavat valtiollisen ja kirkollisen toiminnan hyödyn. Mutta kehen voivat vedota pankkiirit, tehtailijat, jotka valmistavat paloviinaa, samettia, pronssikaluja, peilejä, puhumattakaan kanuunoista, kehen voivat vedota kauppiaat, maanomistajat, kun heiltä kysytään, tunnustaako heidän tuottamaansa hyötyä yleinen mielipide.

Jos löytyy ihmisiä, jotka tunnustavat karttuunin, rautatiekiskojen, oluen y.m.s. valmistusta hyödylliseksi, niin löytyy vielä enemmän ihmisiä, jotka pitävät noitten esineitten valmistusta vahingollisena. Kauppiasten toimintaa, jotka korottavat tavaroitten hintoja, ja maanomistajain toimintaa ei kukaan edes rupea puolustamaan. Sitä paitsi tähän toimintaan on aina yhdistettynä työmiehille johtuva vahinko ja väkivalta, vaikkakin vähemmän suoranainen kuin valtion harjoittama väkivalta, mutta yhtä julma seurauksiensa puolesta, koska teollisuus- ja kauppatoiminta kokonaan perustuu kaikenlaisen hädän hyväkseen käyttämiseen: hädän hyväkseen käyttämiseen pakoittaakseen työmiehiä raskaaseen ja epämieluisaan työhön, edeltäpäin ostaakseen tavarat huokeilla hinnoilla ja myydäkseen ne sitten kansalle kaikkein korkeimpiin hintoihin, ottaakseen suuria korkoja rahoista. Katselipa heidän toimintaansa miltä puolen hyvänsä, niin tulee huomaamaan, että teollisuuden harjoittajain tuottamaa hyötyä eivät tunnusta ne ihmiset, joille sitä tehdään, ei periaatteessa, eikä yksityisissä tapauksissa, ja että sitä useimmiten pidetään vahingollisena.

Jos taas kysymme, mikä on teollisuuden harjoittajain toiminnan vaikuttimena, niin saamme vielä varmemman vastauksen kuin valtion virkamiesten toiminnan suhteen.

Jos valtion virkamies sanoo paitsi omaa persoonallista etuaan ajattelevansa myöskin yleistä hyötyä, niin ei saata olla häntä uskomatta, ja jokainen meistä tuntee semmoisia ihmisiä. Mutta teollisuuden harjoittajalla ei itse toimen laadun vuoksi voi olla tarkoituksena yleinen hyöty. Hän tulee naurun alaiseksi kumppaniensa kesken, jos hän toiminnassaan tavoittelee jotakin muuta tarkotusta kuin rikkautensa enentämistä tai ylläpitämistä.

Niinmuodoin eivät työläiset pidä teollisuuden harjoittajain toimintaa itselleen hyödyllisenä.

Tätä toimintaa seuraa väkivalta työmiehiä kohtaan ja sen tarkoituksena ei ole työläisten etu, vaan aina ja yksinomaan oma persoonallinen etu. Mutta — ihmeellistä kyllä — nuo teollisuuden harjoittajat ovat sittenkin niin vakuutetut toimintansa hyödyllisyydestä, että he, tuon kuvittelemansa hyödyn nimessä, häikäilemättä tekevät työläisille ilmeistä vahinkoa vapauttaessaan itsensä työstä ja käyttäessään hyväkseen heidän työtänsä.

Tieteen ja taiteen harjoittajat ovat vapauttaneet itsensä työstä säilyttämällä sen toisten niskoille ja elävät hyvällä omallatunnolla, lujasti vakuutettuina siitä, että tuottavat toisille hyötyä, joka palkitsee kaiken pahan.

Mihin perustuu heidän vakuutuksensa?

Kysytään heiltä, niinkuin kysyttiin valtion virkamiehiltä ja teollisuuden harjoittajilta, tunnustavatko työläiset kaikki, tai vaikkapa vaan enemmistö, tieteen ja taiteen tuottavan heille hyötyä.

Vastaus on oleva sangen nolostuttava.

Valtion ja kirkon miesten toimintaa tunnustavat periaatteessa hyödylliseksi melkein kaikki ja käytännössä enemmän kuin puolet niistä työläisistä, joita se koskee. Teollisuuden harjoittajan toimintaa tunnustaa hyödylliseksi pieni osa työläisistä. Tieteen ja taiteen harjoittajain toimintaa taas ei tunnusta hyödylliseksi kukaan työläisistä. Tämän toiminnan hyödyn tunnustavat ainoastaan ne, jotka ovat sitä tuottavinaan. Työkansa, se kansa, joka hartioillaan kantaa koko elämän työn ja elättää ja vaatettaa tieteen ja taiteen harjoittajia, ei voi tunnustaa näitten ihmisten toimintaa itselleen hyödylliseksi, koska sillä ei voi olla edes mitään käsitystäkään tuosta toiminnasta. Se näyttää työkansasta hyödyttömältä, jopa turmiolliseltakin.

Semmoinen on työkansan yleinen ajatus yliopistoista, kirjastoista, konservatorioista, taidekokoelmista ja teattereista, jotka ovat rakennetut sen varoilla. Sillä on niin varma mielipide tämän toiminnan vahingollisuudesta, että se ei pane lapsiansa kouluihin, että, saadakseen kansaa sitä vastaan ottamaan, on täytynyt säätää laki yleisestä koulupakosta. Työläinen suhtautuu tuohon toimintaan aina vihamielisesti ja hänen suhteensa siihen muuttuu vasta silloin, kun hän lakkaa olemasta työläisenä sekä vaurastumisen, ja sittemmin n.k. sivistyksen kautta, työläisten luokasta siirtyy toisten niskoilla elävien ihmisten luokkaan. Ja huolimatta siitä, ettei tieteen ja taiteen harjoittajain toimintaa tunnusta, eikä voi tunnustaa kukaan työläisistä, pakoitetaan työläiset kuitenkin uhrauksiin tämän toiminnan hyväksi.

Valtion virkamies suorastaan lähettää toisen mestattavaksi tai vankilaan. Teollisuuden harjoittaja, käyttäen hyväkseen toisen työtä, riistää häneltä kaikki, mitä hänellä on ja jättää hänen valittavakseen nälkäkuoleman tai näännyttävän, työn. Tieteen ja taiteen harjoittaja taas on ikäänkuin mihinkään pakoittamatta, ja ainoastaan tarjoo tavaraansa sitä haluaville, mutta tuottaakseen tuota tavaraansa, jota työkansa ei halua, hän väkisin, valtion virkamiesten kautta, riistää kansalta suuren osan sen työn tuloksista akateemiojen, yliopistojen, koulujen, museoitte, kirjastojen, konservatorioitten rakentamiseen ja ylläpitämiseen sekä tieteen ja taiteen harjoittajien palkitsemiseen.

Jos taas kysytään tieteen ja taiteen harjoittajilta, mikä on heidän toimintansa tarkoituksena, niin saadaan mitä kummallisimpia vastauksia. Valtion virkamies saattoi vastata, että hänen päämääränsä on yleinen hyöty, ja hänen vastauksessaan oli jonkun verran totuutta, jota yleinen mielipide vahvistaa. Teollisuuden harjoittajan vastaus, että hänen päämääränsä on yhteiskunnan hyvä, oli vähemmän todenmukainen, mutta kuitenkin saattoi senkin todistaa.

Sitävastoin tieteen ja taiteen harjoittajain vastaus suorastaan hämmästyttää todistamattomuudellaan ja julkeudellaan.

Tieteen ja taiteen harjoittajat sanovat, esiintuomatta mitään todistuksia, aivan niinkuin ennen muinoin papit sanoivat, että heidän toimintansa on kaikkein tärkein ja tarpeellisin kaikille ihmisille, ja että ilman tätä toimintaa koko ihmiskunta joutuu perikatoon. He vakuuttavat niin olevan huolimatta siitä, ettei kukaan, heitä itseään lukuunottamatta, ymmärrä eikä tunnusta heidän toimintaansa, ja huolimatta siitä, että tosi tieteellä ja tosi taiteella heidän oman määritelmänsä mukaan ei pidä olla hyödyn tarkotusta. Ja tieteen ja taiteen harjoittajat antautuvat mieluisaan toimeensa huolehtimatta siitä, mitä hyötyä siitä on ihmisille, ja aina uskoen tekevänsä ihmiskunnalle tärkeintä ja tarpeellisinta työtä. Kun siis vilpityn valtion virkamies, tunnustaen persoonallisten tarkotusten olevan toimintansa päävaikuttimena, koettaa mikäli mahdollista olla työläisille hyödyksi, kun teollisuuden harjoittaja, tunnustaen toimintansa itsekkäisyyden, koettaa antaa sille yleisen asian luonteen, — niin tieteen ja taiteen harjoittajat eivät katso tarpeelliseksi olla edes pyrkivinä hyötyä tuottamaan. He eivät edes tunnustakaan hyödyllisyyden tarkotusta — niin vakuutettuja he ovat toimensa pyhydestä.

Ja niinpä kolmas luokka niitä ihmisiä, jotka ovat vapauttaneet itsensä työstä ja sälyttäneet sen toisten niskoille, harjoittaa semmoista tointa, joka on työkansalle aivan käsittämätöntä ja jota tämä kansa pitää joutavana ja usein vahingollisenakin. Ja se harjoittaa tätä tointa vähääkään ajattelematta ihmisten hyötyä, ainoastaan omaksi huvikseen, kuitenkin jostakin syystä vakuutettuna, että sen toiminta on aina oleva välttämätön työläisten elämälle.

Nämä ihmiset ovat vapauttaneet itsensä työstä elämän ylläpitämiseksi, sälyttäneet sen työn painosta murtuvien ihmisten niskoille ja vakuuttavat, että heidän toimintansa, joka on kaikille muille ihmisille käsittämätön eikä tarkoita ihmisten hyötyä, palkitsee kaiken sen vahingon, minkä he heille tuottavat vapauttamalla itsensä työstä elämän ylläpitämiseksi ja käyttämällä hyväkseen toisten työtä.

Valtion virkamiehet, korvatakseen sen epäilemättömän ja silminnähtävän vahingon, minkä he ihmisille tuottavat vapauttamalla itsensä taistelusta luonnon kanssa ja käyttämällä hyväkseen toisten työtä, tekevät ihmisille vielä toista, ilmeistä ja epäilemätöntä vahinkoa — kaikenlaista väkivaltaa käyttämällä.

Teollisuuden harjoittajat, korvatakseen sen epäilemättömän ja ilmeisen vahingon, minkä he ihmisille tuottavat heidän työtänsä hyväkseen käyttämällä, koettavat hankkia itselleen eli siis riistää toisilta niin paljon kuin mahdollista rikkautta, s.o. niin paljon kuin mahdollista toisten työtä.

Tieteen ja taiteen harjoittajat, korvatakseen sen epäilemättömän ja ilmeisen vahingon, minkä he työläisille tekevät, harjoittavat työläisille käsittämätöntä, mutta heitä itseään viehättävää toimintaa, jolla heidän väitteensä mukaan ei saa olla hyödyn tarkotusta. Ja senvuoksi kaikki nämä ihmiset ovat aivan vakuutetut siitä, että heidän oikeutensa toisten työn hyväkseen käyttämiseen on järkähtämätön.

Luulisi olevan silminnähtävää, ettei ihmisillä, jotka ovat vapauttaneet itsensä työstä elämän ylläpitämiseksi, ole siihen perusteita. Mutta, kumma kyllä, nämä ihmiset uskovat lujasti oikeuteensa ja elävät elämäänsä hyvällä omallatunnolla.

Täytyy olla jokin peruste, täytyy olla jokin väärä oppi perusteena tuommoiselle hirveälle eksymykselle.

XXVIII.

Niinpä onkin asianlaita. Toisten työllä elävien ihmisten aseman perusteena ei ole ainoastaan usko, vaan kokonainen oppi, eli oikeastaan kolme oppia, jotka aikain kuluessa ovat kasvaneet toinen toisensa päälle ja sitten yhtyneet yhdeksi hirviömäiseksi valheeksi — humbuugiksi, niinkuin englantilaiset sanovat, joka peittää ihmisiltä heidän vääryytensä.

Kaikkein vanhin oppi maailmassa, joka sallii ihmisten laiminlyödä päävelvollisuuttaan tehdä työtä elämän ylläpitämiseksi, oli kirkollis-kristillinen oppi. Sen mukaan eroavaisuus ihmisten välillä perustuu Jumalan tahtoon, niinkuin eroavaisuus auringon, kuun ja tähtien välillä. Yhdet ovat saaneet Jumalalta käskyn hallita kaikkia, toiset käskyn hallita useita, kolmannet käskyn hallita muutamia, neljännet käskyn alistua.

Tämä oppi, vaikka sen perustukset jo horjuvatkin, inertian lain voimasta yhä vielä vaikuttaa ihmisiin niin, että monet tunnustamatta itse oppia ja usein sitä tuntemattakin kuitenkin sitä seuraavat.

Toinen maailmamme oppi on se, jota en voi nimittää muuksi kuin valtiollis-filosoofilliseksi opiksi. Tämän opin mukaan, jonka ilmaisi täydellisimmin Hegel, kaikki, mikä on olemassa, on järjellistä, ja ihmisten laittama ja ylläpitämä elämän järjestys ei ole ihmisten laittama eikä ylläpitämä, vaan hengen eli yleensä ihmiskunnan elämän ainoa mahdollinen ilmestymismuoto. Tätä oppia eivät yleistä mielipidettä johtavat ihmiset nykyään enää tunnusta, vaan se pysyy ainoastaan inertian lain voimasta.

Viimeinen nykyään vallalla oleva oppi — se, johon nykyään perustuu niin hyvin valtion virkamiesten, kuin myös teollisuutta, tiedettä ja taidetta harjoittavien eturivin miesten puolustus, on tieteellinen oppi — ei sanan tavallisessa merkityksessä, vaan sekä muotonsa että sisältönsä puolesta erityisen laatuisen tieteen merkityksessä.

Tähän uuteen tieteeksi nimitettyyn oppiin perustuikin meidän aikanamme pääasiallisesti se puolustus, joka salaa joutilailta ihmisiltä heidän uskottomuutensa kutsumuksensa seuraamisessa.

Tämä uusi oppi ilmestyi Euroopassa samaan aikaan kuin siellä ilmestyi suuri luokka rikkaita ja joutilaita ihmisiä, jotka eivät palvelleet ei kirkkoa eikä valtiota ja jotka tarvitsivat asemaansa vastaavaa puolustusta.

Siitä ei ole kauan, vähää ennen Ranskan vallankumousta, kun Euroopassa oli vallalla vaatimus, että kaikilla työtä tekemättömillä ihmisillä täytyi olla hyvin määrätty toimet, että he olisivat oikeutettuja käyttämään hyväkseen toisten työtä: heidän piti palvella kirkkoa, valtiota tai sotalaitosta. Valtiota palvelevat ihmiset hallitsivat kansaa, kirkkoa palvelevat opettivat sille jumalallisia totuuksia ja sotajoukossa palvelevat puolustivat sitä vihollisia vastaan.

Ainoastaan kolme säätyä — hallitseva sääty, pappis- ja sotilassääty — pitivät itseään oikeutettuina käyttämään hyväkseen työmiesten työtä ja saattoivat aina vedota kansalle tekemiinsä palveluksiin. Muut rikkaat ihmiset, joilla ei ollut tuota puolustusta, olivat halveksittuja ja tuntien epäoikeutetun asemansa, häpesivät rikkauttansa ja joutilaisuuttansa.

Mutta sitten tuli aika, jolloin tämä rikkaitten ihmisten luokka, joka ei kuulunut ei papistoon, ei hallitukseen, eikä sotajoukkoon, noitten kolmen säädyn paheitten kautta lisääntyi ja tuli voimaksi. Sekin tarvitsi erikoisasemalleen puolustusta. Ja puolustus ilmaantuikin.

Ei kulunut sataakaan vuotta, ennenkuin kaikki nuo ihmiset, jotka eivät palvelleet valtiota eikä kirkkoa, eivätkä ottaneet minkäänlaista osaa niitten toimiin, saivat samallaiset oikeudet toisten työn

hyväkseen käyttämiseen kuin entisetkin säädyt. Hereten häpeämistä rikkauttaan ja joutilaisuuttaan he alkoivat pitää asemaansa täysin oikeutettuna. Semmoisia ihmisiä on kasvanut meidän aikanamme suunnaton joukko, ja heidän lukumääränsä yhä enenee. Ja kummallisinta on se, että nämä uudet ihmiset, nuo, joitten työnteosta vapautumisen laillisuus aivan äskettäin vielä oli riidan alaisena, nyt katsovat yksin olevansa asemaansa täysin oikeutettuja ja ahdistavat entisiä säätyjä: kirkon, valtion ja sotajoukon palvelijoita pitäen heidän vapautumistaan työstä epäoikeutettuna ja heidän toimintaansa vahingollisena.

Ja vielä kummallisempaa on se, että entiset valtion, kirkon ja sotajoukon palvelijat eivät enää nojautu Jumalan valintaan, eikä valtion filosofiseen merkitykseen, vaan heittävät pois nuo tuet, jotka niin kauan ovat heitä kannattaneet, etsien niitä samoja tukia, joihin nojautuu nykyään vallalla oleva uusi sääty. Joskin valtion virkamies nykyään vielä joskus vanhasta tottumuksesta puolustaa asemaansa sillä, että hän on muka Jumalan määräämä, tai sillä, että valtio on persoonallisuuden kehittymismuoto, niin hän tekee sen senvuoksi, ettei hän seuraa aikaansa ja itsekin silloin tuntee, ettei kukaan häntä usko. Hyvästi puolustautuakseen hänen täytyy nyt jumaluusopillisten ja filosofisten tukien sijaan löytää uusia, tieteellisiä tukia. Täytyy esiintuoda kansallisuuksien tai elimellisen kehityksen periaate, täytyy hyvittää vallitsevaa säätyä, niinkuin keskiajalla piti hyvittää papistoa, niinkuin viime vuosisadan lopulla piti hyvittää filosoofeja (Friedrich, Katarina).

Joskin rikas mies nykyään vielä joskus, vanhasta tottumuksesta, puhuu Jumalan kaitselmuksesta, joka on asettanut hänet rikkaitten luokkaan, tai ylimyssäädyn merkityksestä valtion onnelle, niin hän tekee sen senvuoksi, ettei hän seuraa aikaansa. Voidakseen hyvin puolustautua hänen täytyy vedota osanottoonsa sivistyksen edistämiseen kehittämällä tuotantokeinoja, huoistuttamalla tarve-esineitä ja aikaan saamalla kansainvälistä yhteyttä. Rikkaan ihmisen on sekä ajatuksissa että puheissa käytettävä tieteellistä kieltä, ja hänen täytyy nyt, niinkuin ennen papistolle, kantaa uhrinsa vallitsevalle säädylle. Hänen täytyy kustantaa aikakauslehtiä ja kirjoja, perustaa taidekokoelmia, soitannollisia seuroja, lasten tarhoja ynnä muita kouluja.

Johtavana säätyinä on vallitsevan suunnan oppineitten ja taiteilijain sääty. He ovat täysin oikeutettuja vapautukseen työstä, ja heidän oikeutukseensa, niinkuin ennen jumaluusoppineitten, sittemmin filosofien, perustuu nykyään kaikki oikeutus, ja hepä nyt jakelevat muille säädylle oikeutusvaltakirjoja.

Sääty, joka nykyään on täysin oikeutettu vapautukseen työstä, on tieteen ja etupäässä kokeellisen, positiivisen, kriittillisen ja evolutсионistisen tieteen harjoittajain ja samaan suuntaan toimivien taiteilijain sääty.

Joskin oppinut tai taiteilija vanhasta tottumuksesta puhuu vielä ennustamisesta, ilmestyksestä, niin hän tekee sen senvuoksi, ettei hän seuraa aikaansa, eikä hän sillä voi itseänsä puolustaa. Voidakseen seisoa vakavalla pohjalla hänen täytyy jotenkin sovelluttaa toimintansa kokeelliseen, positiiviseen tai kriittilliseen tieteeseen ja ottaa tämä tiede toimintansa perustaksi.

Silloin vasta hänen harjoittamansa tiede tai taide ovat todellisia ja hän seisoo horjumattomalla perustalla, eikä ole epäilystä hänen ihmiskunnan tuottamastaan hyödystä.

Kokeelliseen, kriittilliseen ja positiiviseen tieteeseen perustuu nykyään kaikkien niitten ihmisten puolustus, jotka ovat vapauttaneet itsensä työstä.

Jumaluusopilliset ja filosofiset puolustukset ovat jo eläneet aikansa ja esiintyvät arasti ja häveliäästi, koettaen antaa sijaa tieteellisille puolustuksille. Tieteellinen puolustus taas kumoo rohkeasti entisten puolustusten jäännökset, astuu kaikkialla niitten sijalle, vakuutettuna järkähtämättömyydestään ja pää pystyssä.

Teologinen puolustus sanoi, että toiset ihmisistä ovat määrättyt käskemään, toiset alistumaan, toiset elämään ylellisyydessä, toiset puutteessa. Senvuoksi Jumalan ilmoitukseen uskova ei voi epäillä niitten ihmisten aseman laillisuutta, jotka Jumalan tahdosta ovat kutsutut käskemään ja olemaan rikkaita.

Filosoofillis-vahtiollinen puolustus sanoi: valtio kaikkine laitoksineen, erikoisoikeuksineen ja omaisuuteen perustuvine säätyineen on hengen ilmenemiselle ihmiskunnassa välttämätön historiallinen muoto, ja senvuoksi sen aseman, joka jollakin oikeuksiin ja omaisuuteen nähden on valtiossa ja yhteiskunnassa, täytyy olla semmoinen, että ihmiskunnan elämä olisi säännöllinen.

Tieteellinen teoria sanoo: kaikki tuo on joutavaa taikauskoa. Toinen on ihmiskunnan teologisen aikakauden ajatuksen tuote, toinen — metafysisen aikakauden. Ihmisyhteiskuntien elämän lakien tutkimista varten on olemassa ainoastaan yksi epäilemätön menettelytapa: positiivisen, kokeellisen, kriittillisen tieteen menettelytapa. Ainoastaan sosiologia, joka perustuu kaikkiin muihin positiivisiin tieteesiin perustuvaan biologiaan, voipi opettaa meille ihmiskunnan elämän lait. Ihmiskunta, eli

ihmisyhteiskunnat ovat elimistöjä, joko valmiita, tai paraikaa muodostumassa olevia, jotka ovat elimistöjen evolutsioonin kaikkien lakien alaisia. Yksi noista tärkeimmistä laeista on työnjako elimistöjen eri osien kesken. Jos toiset käskevät, toiset tottelevat, jos toiset elävät ylellisyydessä, toiset puutteessa, niin se ei tapahdu Jumalan tahdosta, eikä senvuoksi, että valtio on persoonallisuuden ilmenemismuoto, vaan senvuoksi, että yhteiskunnissa, niinkuin elimistöissäkin, tapahtuu kokonaisuudelle välttämätön työnjako: toiset ihmiset suorittavat yhteiskunnissa jäntereitten työn, toiset — aivotyön.

Tähän oppiin perustuu meidän aikanamme vallalla oleva puolustus.

XXIX.

Kristus saarnaa uutta oppia ja se kirjoitetaan evankelioihin. Tätä oppia vainotaan, sitä ei tunnusteta, ja sitten keksitään historia ensimmäisen enkelin ja ensimmäisen ihmisen lankeemuksesta, jota pidetään kristinoppina. Tuo keksintö on typerä, aivan perusteeton, mutta siitä johtuu johtopäätös, että ihminen saattaa elää huonosti ja kuitenkin pitää itseänsä vanhurskautettuna Kristuksen kautta. Tämä johtopäätös on niin mieluinen suurelle heikkojen joukolle, joka ei rakasta siveellistä työtä, että se heti tunnustetaan totuudeksi, vieläpä Jumalan ilmoittamaksi totuudeksi, huolimatta siitä, ettei niin kutsutussa ilmestyksessä missään ole viittaustakaan siihen, ja tuo keksintö tulee perustukseksi jumaluusoppineitten tuhatvuotiselle työlle. Sille he rakentavat järjestelmiään.

Jumaluusoppineet jakaantuvat eri puolueihin ja alkavat vastustaa toistensa järjestelmiä, itsekin tuntien sekaantuneensa, eivätkä enään ymmärrä sitä, mitä puhuvat. Mutta joukot vaativat heiltä vahvistusta rakkaalle opilleen, ja he ovat ymmärtävinään, uskovinaan, ja jatkavat saarnaamista. Mutta tulee aika, jolloin johtopäätökset näyttäytyvät tarpeettomiksi, joukot katsahtavat pappien temppeleihin ja kummastukseksi saavat nähdä juhlallisten ja epäilemättömäin totuuksien asemesta, jommoisilta heistä olivat näyttäneet jumaluusopin salaisuudet, ettei siellä milloinkaan mitään ole ollutkaan, paitsi törkeintä valhetta, ja ihmettelevät sokeuttaan.

Sama oli asianlaita filosofian, ei Konfutsiuksen, Sokrateen ja Epiktetuksen viisauden, vaan professorifilosofian, kun se koitti olla mieliksi joutilaitten, rikkaitten joukon vieteille.

Äskettäin vallitsi oppineessa, sivistyneessä maailmassa hengen filosofia, joka sanoo, että kaikki, mikä on olemassa, on järjellistä, ettei ole pahaa eikä hyvää, ettei ihmisen tarvitse taistella pahaa vastaan, ja että tarvitsee ainoastaan olla hengen ilmaisijana: yhden sotapalveluksessa, toisen oikeussalissa, kolmannen viulunsoitossa.

Paljonhan on ollut ihmisviisauden eri ilmaisuja, ja nämä ilmaisut ovat olleet ihmisille tunnettuja jo 19 vuosisataa. Tunnettu on ollut Rousseau, Pascal, Lessing, Spinoza ja koko vanhan ajan viisaus, mutta kenenkään viisaus ei ole valloittanut joukkoja. Ei saata sanoa sitäkään, että Hegelin menestys olisi riippunut hänen teoriojensa rakenteesta. On ollut yhtä hyvärakenteisia teorioja muitakin: Fichten, Schopenhauerin. Siihen oli ainoastaan yksi syy, että tämä oppi tuli vähäksi aikaa koko maailman uskonkappaleeksi. Syy oli sama kuin ihmisen lankeemuksen ja lunastuksen teorian menestykseen, että nimittäin tämän filosofian teorian johtopäätökset puolustivat ihmisten heikkouksia, Ne sanoivat; kaikki on järjellistä, kaikki on hyvää, ei kukaan ole mihinkään syypää. Ja aivan samoin kuin jumaluusopissa rakennettiin lunastuksen teorialle, rakensivat filosoofit Babylonin torniansa Hegelin perusteille. Tuli sitten kielten sekaannus ja he eivät tietäneet itsekään, mitä puhuivat. Mutta he koettivat lakasematta omaa kynnystänsä ylläpitää auktoriteettiansa joukkojen edessä, jotka vaativat sen vakuuttamista, mikä oli heidän mukaistaan, uskoen sen, mikä heistä näytti epäselvältä ja ristiriitaiselta, tuolla filosofian korkeuksissa olevan kaikki selvää kuin päivä. Ja tuli aika, jolloin tämäkin teoria vanhentui ja ilmaantui uusi teoria sen sijalle. Joukot katsahtivat pappien salaperäisiin temppeleihin ja näkivät, ettei siellä ollut mitään muuta kuin hämää ja järjettömiä sanoja. Tämä tapahtui minun muistini aikana.

Nuoruudessani oli hegelianismi kaiken perustana. Se oli ikäänkuin ilmassa, ilmeni sanomalehdissä ja aikakauslehdissä, novelleissa, väitöskirjoissa, taiteessa, historiassa, saarnoissa, keskusteluissa. Ihmisellä, joka ei tuntenut Hegeliä, ei ollut oikeutta puhua. Joka tahtoi oppia tuntemaan totuutta, tutki Hegeliä. Kaikki nojautui häneen, ja yhtäkkiä, 40 vuoden kuluttua, ei hänestäkään ole jäänyt mitään jällelle, ikäänkuin ei häntä koskaan olisi ollutkaan. Ja kummallisinta on se, ettei valekristillisyyttä eikä hegelianismikään ole kukistunut sen vuoksi, että joku olisi sen kumonnut — ei, se on entisellään — vaan yhtäkkiä on huomattu, ettei oppinut, sivistynyt maailma niitä kumpaakaan tarvitse.

Jos nykyään puhutaan uudenaikaiselle sivistyneelle ihmiselle enkelin ja Aadamin lankeemuksesta, tai lunastuksesta, niin, joskaan hän ei rupea väittämään tai todistamaan sen perättömyyttä, hän ainakin kummastellen kysyy: mikä enkeli? Mitä Adamista? Mikä lunastus? Mitä minä siitä? Sama on asianlaita hegelianismin. Uudenaikainen ihminen ei rupea väittämään, vaan ainoastaan kummastelee. Mikä henki? Mistä se on tullut? Miksi se ilmenee? Mitä minä sillä teen?

Niin, se johtuu siitä, sanovat nykyiset oppineet, että kaikki tuo on ollut teologisen ja metafyyssisen aikakauden houereita, vaan nyt on olemassa kriittinen, positiivinen tiede, joka ei petä, sillä se perustuu kokonaan induktioon ja kokemukseen. Nyt eivät meidän tietomme ole horjuvaisia, niinkuin ennen, ja ainoastaan meidän tiellämme on kaikkien ihmiskunnan kysymysten ratkaisu.

Mutta täsmälleen samaa ovat puhuneet jumaluusoppineetkin, eivätkä he ole olleet mitään hölmöjä, vaan on heidän joukossaan ollut nerokkaita ihmisiä. Täsmälleen samaa, ja yhtä suurella varmuudella, ovat puhuneet hegeliaanitkin. Hölmöjä eivät ole myöskään esim. meidän Herzenit, Stankevitchit, Belinskit. Mutta mistäs on johtunut se kummallinen ilmiö, että viisaat ihmiset ovat suurimmalla vakuutuksella saarnanneet ja joukot ihastuksella omaksuneet semmoisia perusteettomia ja sisällöttömiä oppeja? Syy on yksi — se, että nuo opit ovat puolustaneet ihmisten huonoa elämää.

Eiköhän perustu samaan syyhyn positiivisen, kriittisen, kokeellisen tieteen harjoittajain vakuutus ja joukkojen ihastus heidän saarnoihinsa? Ensin näyttää omituiselta, että evolutsiooni-teoria voi puolustaa ihmisiä heidän vääryydessään, ja näyttää siltä kuin tieteellinen teoria olisi tekemisissä ainoastaan tosiasian kanssa eikä tekisi muuta kuin niitä tarkastaisi.

Mutta siltä ainoastaan näyttää. Aivan sama oli asianlaita jumaluusopin. Jumaluusoppi näytti olevan tekemisissä ainoastaan dogmien kanssa, eikä kosketellut ollenkaan ihmisten elämää. Samoin filosofia. Se näytti olevan tekemisissä ainoastaan ylimaailmaisten päätelmiensä kanssa.

Mutta siltä ainoastaan näyttää. Sama oli asianlaita Hegelin opin ja Malthuksen teorian.

Hegelianismi näytti olevan tekemisissä ainoastaan loogillisten järjestelmäinsä kanssa, eikä kajonnut ollenkaan ihmisten elämään. Samoin Malthuksen teoria näytti olevan tekemisissä ainoastaan tilastollisten tosiasian kanssa. Mutta siltä ainoastaan näytti.

Nykyaikainen tiede tutkii tosiasioita.

Mutta mitä tosiasioita? Miksi juuri semmoisia tosiasioita, eikä muita.

Nykyajan tieteen harjoittajat hyvin mielellään sanovat juhmallisesti ja vakuutuksella: me tutkimme ainoastaan tosiasioita, luullen näissä sanoissa olevan jotain ajatusta.

Tutkia ainoastaan tosiasioita ei mitenkään voi, sillä meidän tarkastuksemme alaisia tosiasioita on *lukematon* (sanan täydessä merkityksessä) joukko. Ennen kuin tutkii tosiasioita täytyy olla teoria, jonka nojalla tuosta lukemattomasta joukosta valitaan määrättyt tosiasiat. Ja tuo teoria on olemassa, vieläpä hyvin tarkasti määritelty, vaikka monet nykyajan tieteen harjoittajista joko eivät ole siitä tietävinään, tai eivät tahdo siitä tietää. Sama on asianlaita aina ollut kaikkien vallalla olevien, johtavien oppien.

Kunkin opin perusteet ovat aina olemassa, teoriassa, ja n.k. oppineet koittavat ainoastaan keksiä johtopäätöksiä niistä, useinkin niitä tuntematta. Mutta perusteoria on aina olemassa. Niinpä nytkin nykyajan tiede valikoi tosiasiansa tarkasti määritellyn teorian perusteella, joka sille välistä on tunnettu, välistä tuntematon, josta se välistä ei tahdo tietää. Mutta teoria on olemassa.

Teoria on seuraava: koko ihmiskunta on aina elävä elimistö. Ihmiset ovat elimien osia, joilla kullakin on oma erikoinen tehtävänsä kokonaisuuden palveluksessa.

Aivan samoin kuin solut, yhtyessään elimistöksi, jakavat keskenänsä työn taistelussa koko elimistön olemassa olon puolesta, vahvistaen toista kykyä ja heikontaen toista, ja yhtyvät yhdeksi elimeksi paremmin tyydyttääkseen koko elimistön tarpeita, ja aivan samoin kuin yhteiskunnallisilla eläimillä — muurahaisilla, mehiläisillä — eri oliot jakavat keskenään työn: emä munii munia, koiras hedelmöittää, työmehiläinen työskentelee kokonaisuuden hyväksi, — aivan samoin ihmiskunnassakin ja ihmisyyhteiskunnassa tapahtuu sama osien differentsiatiooni ja integratiooni.

Ja senvuoksi, löytääkseen ihmisen elämän lain, täytyy tutkia elimistöjen elämän ja kehityksen lakeja. Elimistöjen elämässä ja kehityksessä löydämme seuraavat lait: 1) lain siitä, että jokaisella ilmiöllä on muitakin kuin yksi välitön seuraus; 2) lain homogeenisen yhdenlaatuisen pysymättömyydestä; 3) lain monenkaltaisuudesta ja yhdenkaltaisuudesta j.n.e. Kaikki tuo näyttää hyvin viattomalta, mutta kun vaan tekee johtopäätökset kaikista näistä tosiasian tutkimuksista, niin heti huomaa, mihin tosiasiat viittaavat. Kaikki tosiasiat viittaavat vaan siihen, että ihmiskunta tai ihmisyyhteiskunta on tunnustettava

elimistöksi, ja senvuoksi myös ihmisyyhteiskunnissa olemassa oleva toiminnan jako elimelliseksi, s.o. välttämättömäksi. Ja koska ihmisyyhteiskunnissa ilmenee hyvin paljon julmuutta ja pahuutta, niin nämäkään ilmiöt eivät ole pidettävät julmina ja pahoina, vaan ne ovat katsottavat epäilemättömiksi tosiasioiksi, jotka vahvistavat yleistä lakia, nimittäin lakia työn jaosta.

Hengen filosofia on niinkään puolustanut kaikkea julmuutta ja pahuutta, mutta se on menetellyt filosofian tavoin ja siis väärin. Tieteessä sitä vastoin kaikki tuo käy tieteellisesti ja siis epäilemättömästi.

Mitenkäs voi olla omaksumatta semmoista kaunista teoriaa! Tarvitsee vaan tutkia ihmisyyhteiskuntaa voidakseen kaikessa rauhassa niellä toisten, sortuvien ihmisten työn tuloksia, lohduttaen itseään sillä ajatuksella, että tanssijan, asianajajan, tohtorin, filosoofin, näyttelijän, mediumismin ja atoomien muodon tutkijan toiminta on ihmiskunnan elimistön toimintaa, jonka vuoksi ei saata olla puhettakaan siitä, josko se on oikeutettua, että minä käytän hyväkseni toisten työtä — teen ainoastaan sitä, mikä minulle on mieluista, niinkuin ei voi olla puhetta siitäkään, josko lihassolun työtä hyväksen käyttävän aivosolun toiminta on oikeutettua.

Kuka ei hyväksyisi semmoista käytännöllistä teoriaa, voidakseen sitten ainaiseksi piiloittaa omantuntonsa taskuunsa ja elää täysin vapaata elämää, tuntien seisovansa järkkymättömällä tieteellisellä pohjalla. Tämän uuden opin perusteelle rakennetaan nykyään ihmisten joutilaisuuden ja julmuuden oikeutus.

XXX.

Tämä oppi ei ole vanha — noin 50 vuoden ikäinen. Sen perustaja oli ranskalainen oppinut Conte. Conte, järjestelmien ihminen ja samalla uskonnollinen ihminen, sai Bischin silloin uusien fysiologisten tutkimusten vaikutuksesta päähänsä vanhan ajatuksen, jonka oli lausunut jo Menenius Agrippa, että nimittäin ihmisyyhteiskunta, jopa koko ihmiskuntaakin, saattaa pitää yhtenä kokonaisuutena, elimistönä, ja ihmisiä elävinä eri elimien osina, joilla kullakin on oma määrätty tarkoituksensa koko elimistön palvelemisessa. Tämä ajatus miellytti Conte'a niin, että hän rupesi sille rakentamaan filosoofista teoriaa, ja tuo teoria sai hänet kokonaan unhottamaan, että sen lähtökohtana ei ollut sen enempää kuin sievä pikku vertaus, sopiva jossain tarinassa käytettäväksi, vaan ei suinkaan riittävä tieteen perusteeksi. Niinkuin usein tapahtuu, piti hän mieluisan otaksuman selviönä ja kuvaili, että koko hänen teoriansa oli rakennettu lujille ja koetetuille perusteille. Tuon teorian mukaan oli ihmiskunta elimistö, ja siis tieto siitä, mitä ihminen on ja mimmoisen hänen suhteensa maailmaan pitää olla, on mahdollinen saavuttaa ainoastaan oppimalla tuntemaan tämän elimistön ominaisuudet. Oppia tuntemaan nämä ominaisuudet ihminen voi tutkimalla toisia alhaisempia elimistöjä ja tekemällä niitten elämästä johtopäätöksiä.

Senvuoksi 1) todellinen ja ainoa tieteellinen metodi on Conte'n mukaan induktiivinen, ja tiedettä on ainoastaan se, minkä perustana on kokemus; 2) tieteiden tarkoituksena ja huippuna on uusi tiede ihmiskunnan elimistöstä, eli elimellisestä olennosta — ihmiskunnasta. Tämä uusi tiede on sosiologia. Tästä katsantotavasta yleensä johtui, että kaikki entiset tiedot olivat vääriä, ja koko ihmiskunnan historia, itsetietoisuuteensa nähden, jakaantui kahteen aikakauteen: 1) teologinen ja metafyyminen aikakausi, joka ulottuu maailman alusta Conte'en asti, ja 2) ainoan todellisen — positiivisen tieteen aikakausi, joka alkaa Conte'sta.

Kaikki tuo on hyvä. On olemassa vaan yksi virhe, nimittäin se, että koko rakennus on rakennettu hiekalle, mielivaltaiselle väitteelle, että ihmiskunta on elimistö.

Tämä väite on mielivaltainen senvuoksi, että meillä on juuri yhtä paljon oikeutta tunnustaa tutkimattoman ihmiskunnan elimistön olemassa oloa kuin kolmiyhteisen Jumalan olemassa oloa ynnä muita senkaltaisia teologisia uskonkappaleita.

Väärä on tämä väite senvuoksi, että käsitteeseen ihmiskunta, s.o. ihmiset, on väärin sovellettu määritelmä elimistö, vaikka ihmiskunnalta puuttuu elimistön varsinainen tunnusmerkki — tuntemuksen tai tietoisuuden keskus. Me nimitämme norsua ja bakteeriota elimistöksi ainoastaan senvuoksi, että analogian mukaan oletamme näissä olioissa samanlaisen tuntemuksen tai tietoisuuden yhteyden kuin tiedämme itsessämme olevan. Ihmisyyhteiskunnilta sitä vastoin puuttuu tuo päätunnusmerkki, ja senvuoksi, olipa ihmiskunnalla ja elimistöllä kuinka paljon hyvänsä muita yhteisiä tunnusmerkkejä, ilman tuota varsinaista tunnusmerkkiä ei ihmiskunnan tunnustaminen elimistöksi ole oikeutettua.

Mutta, huolimatta positiivisen filosofian perusväitteen mielivaltaisuudesta ja virheellisyydestä, tämän

filosofian on n.k. sivistynyt maailma omaksunut mitä suurimmalla myötätuntoisuudella sen joukoille tärkeän merkityksen vuoksi, joka on vallitsevan järjestyksen puolustuksella ihmiskunnassa olemassa olevan väkivallan laillisuuden tunnustamiselle. Omituista tässä on se, että Conte'n teoksista, joita on kaksi osaa: positiivinen filosofia ja positiivinen politiikka, on oppinut maailma omaksunut ainoastaan ensimmäisen — sen, joka uusilla kokeellisilla perusteilla puolustaa ihmisyhteiskunnissa olemassa olevaa pahaa. Toinen osa sitä vastoin, joka käsittelee ihmiskunnan elimistöksi tunnustamisesta johtuvia altruismin siveellisiä velvollisuuksia, on julistettu vähäpätöiseksi, jopa kerrassaan mitättömäksi ja epätieteelliseksi.

Tässä on uudistunut sama asia kuin Kantin opin kahden osan suhteen. Puhtaan järjen kritiikin on oppineitten joukko omaksunut, vaan käytännöllisen järjen kritiikki, joka sisältää siveysopin ytimen, on hyljätty. Conte'n opista on tunnustettu tieteelliseksi se, mikä puolustaa vallalla olevaa pahaa. Mutta joukkojen tunnustama, mielivaltaiseen ja virheelliseen väitteeseen perustuva positiivinen filosofiakin oli itsessään liian perusteeton ja senvuoksi hatara, eikä olisi voinut yksinään pysyä pystyssä. Ja niinpä n.k. tiedemiesten joutavain ajatuksen leikittelyjen joukossa esiintyy yhtä mielivaltainen kuin virheellinen väite, joka ei myöskään ole uusi, että muka elävät olennot, s.o. elimistöt, ovat kehittyneet toinen toisestaan, ei ainoastaan yksi elimistö toisesta, vaan yksi elimistö useammasta: s.o. että hyvin pitkän ajan, miljoonan vuoden, kuluessa esim. kala ja sorsa ovat voineet kehittyä samasta esi-isästä, ja sitä paitsi yksi elimistö on voinut kehittyä useammasta eri elimistöstä, niin että esim. mehiläisparvesta on voinut tulla yksi ainoa eläin. Ja tämän mielivaltaisen ja virheellisen väitteen omaksui oppinut maailma vielä suuremmalla myötätuntoisuudella. Tämä väite oli mielivaltainen senvuoksi, ettei kukaan koskaan ole nähnyt mitenkä toiset elimistöt syntyvät toisista, jonka vuoksi otaksuminen lajien kehittymisestä jää aina otaksumiseksi, eikä kokemukseen perustuvaksi tosiasiaksi. Virheellinen taas oli väite senvuoksi, että lajien kehittymistä koskevan kysymyksen ratkaiseminen siten, että ne ovat kehittyneet perinnöllisyyden ja mukautuvaisuuden lain mukaan äärettömän pitkän ajan kuluessa, ei ollenkaan ollut ratkaisua, vaan ainoastaan kysymyksen uudistamista toisessa muodossa.

Mooseksen mukaan on elävien olentojen lajien moninaisuus johtunut Jumalan tahdosta ja hänen äärettömästä mahdistaan. Evoluutio-teorian mukaan taas on tämä moninaisuus syntynyt itsestään perinnöllisyyden ja olojen äärettömän moninaisten ehtojen vaikutuksesta äärettömän pitkän ajan kuluessa. Evoluutio-teoria, suoraan puhuen, väittää sitä, että äärettömän pitkän ajan kuluessa voi mistä hyvänsä tulla mitä hyvänsä.

Vastausta kysymykseen ei ole. Sama kysymys on vaan muodostettu toisin: tahdon sijaan on pantu satunnaisuus, ja äärettömän koeffisientti on siirretty mahdista aikaan. Mutta tämä uusi väite, jonka mielivaltaisuutta ja virheellisyyttä Darwinin seuraajat ovat vielä enentäneet, on vahvistanut entistä Conte'n väitettä ja senvuoksi se on tullut ilmestykseksi meidän ajallamme ja kaikkien tieteitten perustaksi, jopa historian, filologian ja uskonnonkin. Sitä paitsi, itse teorian perustajan naiivin tunnustuksen mukaan, oli Darwinin ajatuksen lähtökohtana Malthuksen laki, jonka vuoksi se asetti teorian elävien olentojen ja ihmisten taistelusta olemassa olon puolesta kaiken elollisen peruslaiksi. Mutta sitähan vaan tarvitsikin joutilaitten joukko puolustukseksi.

Kaksi horjuvaa teoriaa tukivat toinen toistaan ja saivat siten vakavuuden leiman. Molemmissa teorioissa oli se joukoille kallisarvoinen ajatus, että ihmisyhteiskunnissa olevaan pahaan eivät ole syypäitä ihmiset, ja että vallalla oleva järjestys on juuri semmoinen kuin olla pitääkin. Uuden teorian omaksui joukko siinä merkityksessä, kuin se sitä tarvitsi, täydellä uskolla ja tavattomalla ihastuksella. Ja näihin kahteen mielivaltaiseen ja virheelliseen väitteeseen, jotka omaksuttiin uskonkappaleina, perustui uusi tieteellinen oppi.

Sekä aineensa että muotonsa puolesta on tämä oppi tavattomassa määrässä kirkollis-kristillisen opin kaltainen.

Aineen puolesta on yhtäläisyys siinä, että niin hyvin toisessa kuin toisessakin on todellisuudelle annettu epätodellinen, kuviteltu merkitys, ja tuo epätodellinen merkitys juuri onkin otettu tutkimuksen esineeksi.

Kirkollis-kristillisessä opissa on todellakin Kristukselle annettu itse Jumalan kuviteltu merkitys. Positiivisessa opissa on todelliselle olennolle — eläville ihmisille annettu elimistön kuviteltu merkitys.

Muodon puolesta on yhtäläisyys hämmästyttävä siinä suhteessa, että niin toisessa kuin toisessakin eräitten ihmisten käsitys on tunnustettu ainoaksi erehtymättömäksi ja oikeaksi.

Kirkollis-kristillisessä opissa on kirkoksi itseään nimittävien ihmisten käsitys jumalallisesta ilmestyksestä tunnustettu pyhäksi ja ainoaksi oikeaksi. Positiivisessa opissa on oppineiksi itseään nimittävien ihmisten käsitys tieteestä tunnustettu epäilemättömäksi ja oikeaksi. Niinkuin kirkolliset kristityt väittivät totisen Jumalan tiedon alkaneen vasta heidän kirkkonsa perustamisella ja ainoastaan ikäänkuin kohteliaisuudesta tunnustivat entisetkin uskovaiset kirkoksi, samoin positiivinen tiedekin

väittää alkaneensa vasta Conte'sta, ja oppineet niinkään vaan kohteliaisuudesta myöntävät tiedettä olleen olemassa ennenkin, ja sittenkin ainoastaan muutamien oppineitten, niinkuin Aristoteleen, edustamana. Aivan samoin kuin kirkko, niin positiivinen tiedekin sulkee kokonaan pois koko muun ihmiskunnan tiedot, pitäen niitä — *eksymyksenä*.

Yhtäläisyys jatkuu pitemmällekin. Niinkuin jumaluusopin perusdogmin, Kristuksen jumaluuden ja kolminaisuuden, avuksi tulee vanha, mutta uuden merkityksen saanut dogmi ihmisen lankeemuksesta ja hänen lunastuksestaan Kristuksen kuoleman kautta, ja näistä kahdesta dogmista muodostuu kansantajuinen kirkonoppi, — niin meidän aikanamme Conte'n perusdogmille ihmiskunnan elimistöstä tulee avuksi vanha, mutta uuden merkityksen saanut dogmi evolutsioonista, ja näistä kahdesta dogmista muodostuu kansantajuinen tieteellinen oppi.

Niin toisessa kuin toisessakin opissa on uusi dogmi välttämätön vanhan ylläpitämiseksi ja on käsitettävissä ainoastaan yhteydessä perusdogmin kanssa. Jos Kristuksen jumaluuteen uskovalle on epäselvää ja käsittämätöntä, miksi Jumala astui alas maan päälle, niin lunastusdogmi selittää tämän.

Jos ihmiskunnan elimistöön uskovalle on epäselvää, minkä vuoksi olioiden yhtymää voi pitää elimistönä, niin evolutsioonidogmi selittää sen.

Lunastusdogmi on tarpeen edellisen dogmin ristiriitaisuuden sovittamiseksi todellisuuden kanssa.

Jumala astui alas maan päälle pelastaakseen ihmiset, mutta ihmiset eivät ole pelastetut. Mitenkä on tämä ristiriita selvitettävä? Lunastusdogmi sanoo: hän on pelastanut lunastukseen uskovat. "Jos te usotte lunastukseen, niin te olette pelastetut".

Samoin evolutsioonidogmikin on tarpeen ensimmäisen dogmin ristiriitaisuuden sovittamiseksi todellisuuden kanssa. Ihmiskunta on elimistö, mutta me näemme, ettei se täytä elimistön pääehtoa. Mitenkä se on selitettävä? Ja evolutsioonidogmi sanoo: ihmiskunta on muodostumassa oleva elimistö. Jos te usotte siihen, niin te voitte pitää ihmiskuntaa elimistönä.

Ja niinkuin ihmisen, joka on vapaa kolminaisuuden ja Kristuksen jumaluuden taikauskosta, on mahdotonta edes ymmärtää, mikä on lunastusopin tarkoitusperä ja ajatus, ja tämän ajatuksen selittää ainoastaan perusdogmin tunnustaminen, että Kristus on itse Jumala, — samoin on ihmiskunnan, joka on vapaa positiivisesta taikauskosta, mahdotonta käsittää, mikä on evolutsioonin tarkoitusperä, ja tämän tarkoitusperän käsittää vasta silloin, kun tietää perusdogmin, että ihmiskunta on — elimistö.

Ja aivan samoin kuin kaikki jumaluusopin viisaudet ovat ymmärrettäviä ainoastaan niille, jotka uskovat perusdogmeihin, samoin myös kaikki sosiologian viisaudet, joihin kiintyy nykyään uusimman ja syvämielisimmän tieteen harjoittajain koko huomio, ovat käsitettäviä ainoastaan uskovalle.

Yhtäläisyyttä molempien oppien välillä on vielä siinäkin, että kerran uskolla omaksutut väitteet, joutumatta enään tutkimuksen alaisiksi, ovat perusteena mitä kummallisimmille teorioille, ja että näitten teoriain saarnaajat, anastaen itselleen oikeuden tunnustaa itsensä pyhiksi tai oppineiksi, s.o. erehtymättömiksi, turvautuvat mitä mielivaltaisimpiin, uskomattomimpiin ja perusteettomimpiin väitteisiin, joita he esittävät suurimmalla juhlallisuudella ja totisuudella, ja joita samalla totisuudella ja juhlallisuudella kieltävät yksityiskohdissaan ne, jotka niissä kohdin ovat eri mieltä, vaikkakin he muuten tunnustavat perusdogmit.

Tämän opin suurmies — Spencer, esimerkiksi, eräässä ensimmäisistä teoksistaan esittää nämä opit seuraavasti: yhteiskunnat ja elimistöt ovat samankaltaisia seuraavissa suhteissa:

1) siinä, että ne, alkaen pienistä aggregaateista, huomaamattomasti kasvavat kokonsa puolesta, niin että muutamat niistä tulevat kymmenen tuhatta kertaa suuremmiksi alkuperäistä;

2) siinä, että ne, ollen alussa niin yksinkertaista rakennetta, että niitä voidaan pitää kaikkea rakennetta vailla olevina, kasvaessaan saavat yhä monimutkaisemman rakenteen;

3) siinä, että, vaikkei niiden aikaisemmassa, kehittymättömässä periodissa eri osien kesken ole olemassa melkein mitään riippuvaisuutta toisistaan, niitten osat tulevat vähitellen keskinäiseen riippuvaisuuteen, ja lopulta niin kiinteään, että kunkin osan toiminnan ja elämän mahdollisuus riippuu toisten osien toiminnasta ja elämästä;

4) siinä, että yhteiskunnan elämä ja kehitys ovat riippumattomia ja pitkäaikaisempia kuin jonkun sen osan elämä ja kehitys, joka erikseen syntyy, kasvaa, toimii, jättää jälkeläisiä ja kuolee, jota vastoin niistä muodostunut poliittinen ruumis jatkaa elämäänsä sukupolvi toisensa jälkeen, kehittyen suuressa joukossa rakenteen ja funktionaalisen toiminnan täydellisyydessä.

Sitten tulee elimistöjen ja yhteiskuntien eroavaisuudet, ja todistetaan näitten eroavaisuuksien olevan

ainoastaan näennäisiä, koska elimistöt ja yhteiskunnat ovat aivan samankaltaisia.

Tervejärkinen ihminen suorastaan kysyisi: mistä te sitten puhutte?
Minkä vuoksi ihmiskunta on elimistö?

Te sanotte, että yhteiskunnat ovat elimistöjen kaltaisia edellä mainitun neljän tunnusmerkin nojalla, mutta eihän tuo kaikki pidä paikkaansa. Te esiintuotte ainoastaan muutamia elimistön tunnusmerkeistä ja niihin vertaatte ihmisyhteiskuntia.

Te esiintuotte neljä samankaltaisuuden tunnusmerkkiä, sitten puhutte eroavaisuuksista, mutta ainoastaan niistä, jotka ovat (teidän mielestänne) näennäisiä, ja päätätte, että ihmisyhteiskuntia voipi pitää elimistöinä. Mutta sehän on joutavaa dialektistä peliä, eikä mitään muuta. Samalla perusteella saattaa elimistön tunnusmerkkinä esiintuoda mitä hyvänsä.

Otan ensimmäisen, mikä johtuu mieleeni, vaikkapa metsän, joka siemenistä alkaa itää kankaalla ja kasvaa:

1) Alkaen pienistä agregateista, j.n.e. Aivan sama tapahtuu kankaalla, kun se vähitellen siementyy ja kasvaa metsää.

2) Alussa on rakenne yksinkertaista, sitten se tulee monimutkaisemmaksi j.n.e. Aivan sama on metsän laita: ensin on pelkkiä koivuja, sitten tulee pajuja, sitten pähkinäpuita; ensin kaikki kasvavat suorina, sitten alkavat oksat punoutua toisiinsa.

3) Osien keskinäinen riippuvaisuus tulee niin suureksi, että kunkin osan elämä riippuu toisten osien elämästä ja toiminnasta. Aivan sama on metsän laita: pähkinämetsä suojelee puitten runkoja (jos sen hakkaa pois, niin toiset puut paleltuvat), metsänrinne suojelee tuulelta, siemenpuut jatkavat rotuja, korkeat ja tuuhealavaiset antavat siimestä, ja siten toisen puun elämä riippuu toisesta.

4) Yksityiset osat voivat kuolla, mutta kokonaisuus elää. Sama on laita metsän. Metsä ei itke yhden puun kaatumista.

Sama on laita senkin teorian puolustajain tavallisesti esiintuoman esimerkin, että käsi kuolee jos sen leikkaa pois. Jos ottaa puun metsästä ja istuttaa sen siimekseen ja metsämaaperän ulkopuolelle, niin se kuolee.

Merkkillistä on niinkään tämän opin yhtäläisyys kirkollis-kristillisen ja jokaisen muun opin kanssa, joka perustuu uskolla omistettuihin dogmeihin, siinä suhteessa, että siihen ei tepsii logiikan vastaväitteet. Osoittamalla, että metsää tämän teorian mukaan voi yhtä suurella oikeudella pitää elimistönä, te luulette todistaneenne heille heidän määritelmänsä virheellisyyden. Mutta siinä te erehdytte.

Heidän määritelmänsä elimistöstä on siihen määrin epätasällinen ja venyvä, että siihen voi sovittaa mitä ikinä tahtoo.

Niin, sanovat he, metsääkin voi pitää elimistönä. Metsä on rauhallista vuorovaikutusta yksilöiden kesken, jotka eivät hävitä toisiaan, — agregatti, jonka osat myöskin voivat tulla läheisempään yhteyteen, niinkuin mehiläisparvi elimistöksi.

Jos sitten sanotaan, että siinä tapauksessa myöskin tuon metsän lintuja, hyönteisiä ja ruohoja, jotka vaikuttavat toisiinsa eivätkä toisiaan hävitä, voi pitää puitten mukana yhtenä elimistönä, niin he siihenkin suostuvat. Jokaista elävien olentojen joukkoa, jotka vaikuttavat toisiinsa eivätkä toisiaan hävitä, voi niinkään pitää elimistönä heidän teoriansa mukaan. He voivat väittää yhteyttä ja yhteistoimintaa olevan minkä välillä hyvänsä, ja evolutsioteorian mukaan voi ylipäänsä väittää, että mistä hyvänsä voi syntyä mitä hyvänsä, kun vaan kuluu tarpeeksi pitkä aika.

Jumalan kolminaisuuteen uskojille ei voi todistaa, että heidän uskonsa on perätön, mutta voipi osoittaa heille, että heidän väitteensä ei perustu tietoon, vaan uskoon. Jos he väittävät, että jumalia on kolme, niin voin minä yhtä suurella oikeudella väittää, että niitä on 17 1/2. Saman seikan, vieläpä vakuuttavammin, voipi todistaa positiivisen ja evolutsioteorian tieteen puoltajille. Tämän tieteen perusteella otan minä todistaakseni mitä hyvänsä. Ja kummallisinta on se, että kaikkein positiivisin tiede pitää tositiiteen tunnusmerkkinä tieteellistä metoodia ja sen, mitä se nimittää tieteelliseksi metoodiksi, se itse määrittelee. Tieteelliseksi metoodiksi se nimittää tervettä järkeä. Ja tämäpä terve järki juuri paljastaakin sitä joka askeleella. Niinpian kuin ne, jotka olivat olleet pyhimysten sijalla, tunsivat ettei heissä ollut järellä mitään pyhää, että he olivat kaikki kirottuja, niinkuin paavi ja meidän synodimme, niin he paikalla rupesivat nimittämään itseänsä pyhiksi, vieläpä kaikkein pyhimiksi. Niinpian kuin tiede huomasi, ettei siinä ollut järellä mitään järjellistä, niin se rupesi nimittämään itseänsä järjelliseksi, eli tieteelliseksi tieteeksi.

Työnjako on kaiken olevaisuuden laki ja sen vuoksi sen täytyy olla olemassa ihmisyyhteiskunnissa. Saattaa olla hyvin mahdollista, että niin on, mutta kysymykseksi jää kuitenkin: onko nykyään yhteiskunnissa olemassa oleva työnjako se työnjako, jonka pitää olla olemassa. Ja jos ihmiset pitävät jotakin työnjakoa epäjärjellisenä ja epäoikeutettuna, niin ei mikään tiede voi todistaa ihmisille sen olevan välttämättömän, mitä he pitävät epäjärjellisenä ja epäoikeutettuna.

Jumaluusopillinen teoria on todistellut, että valta on Jumalalta, ja saattaa olla hyvin mahdollista, että se on Jumalalta, mutta kysymykseksi on jäänyt: kenenkä valta on Jumalalta, Katarinanko vai Pugatshevin? Eivätkä jumaluusopilliset viisaudet voineet mitenkään tätä kysymystä ratkaista.

Hengen filosofia koitti todistaa, että valtio on persoonallisuuksien kehittymismuoto, mutta kysymykseksi jäi: voipiko Neron tai Dshingiskhaanin valtiota pitää muotona persoonallisuuksien kehittymiselle. Eivätkä mitkään transendentiaaliset sanat voineet tätä ratkaista.

Sama on laita tieteellisen tieteenkin.

Työnjako on elimistöjen ja ihmisyyhteiskuntien elämän ehto; mutta mitä näissä ihmisyyhteiskunnissa on pidettävä elimellisenä työnjakona? Ja tutkipa tiede kuinka paljon tahansa työnjakoa lapamadon soluissa, niin eivät nuo tutkimukset pakota ihmistä tunnustamaan oikeaksi semmoista työnjakoa, jota ei siksi tunnusta hänen järkensä ja omatuntonsa.

Olivatpa todistukset työnjaosta tarkastettavina olevien elimistöjen soluissa miten vakuuttavia hyvänsä, niin ihminen, jos hänellä on vielä järki tallella, kuitenkin sanoo, ettei pelkän karttuunin kutominen koko elämänsä ajan ole ihmisen tehtävä, ja ettei se ole työnjakoa, vaan ihmisten sortamista.

Spencer ynnä muut sanovat, että on olemassa kokonaisia kankuriväestöjä, ja että sen vuoksi kutomisen harjoittaminen on elimellistä työnjakoa, — mutta puhuessaan niin, he puhuvat täsmälleen samaa kuin jumaluusoppineet.

On olemassa valta, ja senvuoksi se on Jumalalta, olipa se millainen tahansa. On olemassa kankureita — siis semmoinen on työnjako. Hyvähän olisi niin puhua, jos valta ja kankuriväestö syntyisivät itsestään, mutta me tiedämme, etteivät ne synny itsestään, vaan meidän toimestamme. Pitää senvuoksi tietää, olemmeko me saaneet aikaan tämän vallan Jumalan kautta vaiko itsestämme, ja olemmeko saaneet aikaan nuo kankurit elimellisen vai jonkin muun lain mukaan.

Ihmiset elävät, elättäen itseensä maanviljelyksellä, niinkuin on luontaista kaikille ihmisille. Joku ihmisistä on laittanut itselleen pajan ja korjannut auransa. Silloin tulee hänen luoksensa naapuri pyytäen häntä korjaamaan hänenkin auransa ja lupaa hänelle siitä työtä tai rahaa. Tulee sitten toinen, kolmas, ja näitten ihmisten yhteiskunnassa tapahtuu seuraava työnjako: syntyy seppä. Toinen ihminen taas on hyvästi opettanut lapsensa; hänen luoksensa tuo naapuri lapsensa pyytäen häntä heitäkin opettamaan, ja niin syntyy opettaja. Mutta sekä seppä että opettaja ovat ruvenneet ammattiinsa ja yhä edelleen siinä ovat ainoastaan senvuoksi, että heitä on siihen pyydetty, ja he pysyvät ammatissaan niin kauan kuin heitä tahdotaan siinä pysymään. Jos sattuisi niin, että seppiä ja opettajia tulisi liian paljon, tai heidän työnsä tulisi tarpeettomaksi, niin he heti, niinkuin sitä vaatii terve järki ja niinkuin tavallisesti käy siellä, missä ei ole olemassa syitä työnjaon säännöllisyyden häiriytymiseen, — jättäisivät ammattinsa ja ryhtyisivät taas maanviljelykseen.

Ihmisiä, jotka näin menettelevät, johtaa heidän järkensä, heidän omatuntonsa, ja senvuoksi me, järjellä ja omallatunnolla varustetut ihmiset, kaikki vakuutamme semmoisen työnjaon olevan oikean. Mutta jos kävisi niin, että sepille tulisi mahdolliseksi pakoittaa toisia ihmisiä tekemään työtä heidän hyväkseen ja he jatkaisivat hevoskenkien valmistamista, vaikka niitä ei tarvittaisi, ja opettajat niinkään opettaisivat silloinkin, kun ei olisi opetettavia, niin jokainen turmeltumaton ihminen, s.o. järjellä ja omalla tunnolla varustettu olento, käsittäisi, ettei se olisi työnjakoa, vaan toisen työn anastamista, sillä semmoinen toiminta ei olisi sen ainoan mittakaavan mukainen, jolla voi ratkaista, josko työnjako on oikea. Tämä mittakaava on: työn kysyntä ja siitä tulevan palkkion vapaa tarjoaminen. Mutta yllämainittua toimintaa tieteellinen tiede juuri nimittääkin työnjaoksi.

Muutammat ihmiset tekevät semmoista, mitä toiset eivät ajattelekaan heiltä pyytää, ja vaativat, että heitä sen edestä elätettäisiin, sanoen sen olevan oikeutettua, koska se on työnjakoa.

Se, mikä on suurimpana kansan onnettomuutena muuallakin kuin meillä, on hallitus, ylen lukuisa virkamiesjoukko; se, mikä on syynä aikamme taloudelliseen kurjuuteen, on, niinkuin englantilaiset sanovat, overproduction, liikatuotanto (kun on valmistettu suunnaton joukko esineitä, joita ei kukaan tarvitse). Kaikki tämä johtuu tuosta kummallisesta työnjaon käsityksestä.

Kummallista olisi jos joku suutari katsoisi ihmisten olevan velvollisia elättämään häntä siitä, että hän herkeämättä valmistaa kenkiä, joita ei kukaan enään tarvitse. Mutta mitä on sanottava niistä hallituksen, kirkon, tieteen ja taiteen palvelijoista, jotka eivät tuota kansalle mitään näkyväistä, eipä edes hyödyllistäkään, joitten tavaraa ei kukaan halua, ja jotka kuitenkin yhtä rohkeasti, työnjaon perusteella, vaativat, että heitä ruokitaan ja juotetaan herkullisesti ja vaatetaan hyvästi.

Saattaa olla ja onkin olemassa velhoja, joitten apuun turvaudutaan ja joille tarjotaan siitä leipää ja viinaa; mutta sitä, että olisi olemassa semmoisia velhoja, joita ei kukaan tarvitse ja jotka kuitenkin rohkeasti vaativat palkkaa loihtimisestaan — sitä on vaikea itselleen kuvitella.

Juuri niin on kuitenkin meidän maailmassamme laita hallituksen, kirkon, tieteen ja taiteen palvelijain.

Ja kaikki tämä tapahtuu tuon tiedemiesten niin yksimielisesti omaksunan työnjako-käsitteen perusteella, jota ei määrää sisällinen omatunto, vaan ulkonainen havainto.

Työnjako on todellakin aina ollut ja on olemassa, mutta se on oikea ainoastaan silloin, kun ihminen omantuntonsa ja järkensä nojalla päättää sen olevan välttämättömän, eikä sen perusteella, että hän sitä tutkii. Sekä omatunto että järki kaikilla ihmisillä ratkaisee tämän kysymyksen hyvin yksinkertaisesti, varmasti ja yksimielisesti.

Ne ratkaisevat sen niin, että työnjako on oikea ainoastaan silloin, kun jonkun ihmisen erityinen toiminta on niin tarpeellinen toisille ihmisille, että he, pyytäessään hänen palvelustaan, itse vapaaehtoisesti tarjoutuvat häntä elättämään sen edestä, niitä hän on heidän hyväkseen tekevä. Mutta kun ihminen saattaa elää 30 vuoden ikäiseksi toisten hartioilla, luvaten, opintonsa päätettyään, tehdä jotain hyvin hyödyllistä, jota ei kukaan häneltä pyydä, ja kun hän sitten 30 ikäisestä kuolemaansa saakka saattaa elää samalla tavoin, aina vaan ainoastaan luvaten tehdä jotain, jota ei kukaan häneltä pyydä, niin se ei ole työnjakoa, vaan suorastaan toisen työn anastamista väkevämmän puolelta, samaa toisen työn anastamista, jota jumaluusoppineet ennen aikaan sanoivat jumalan säätämäksi laiksi, filosofit sittemmin välttämättömiksi elämän muodoiksi, ja nyt tieteellinen tiede nimittää elimelliseksi työnjaoksi.

Vallalla olevan tieteen koko merkitys on ainoastaan siinä.

Se on nyt ruvennut jakelemaan valtakirjoja joutilaisuuteen, sillä se yksin temppeleissään tutkii ja määrää, mikä yhteiskunnallisessa elimistössä esiintyvä ihmistoiminta on loiseläimen toimintaa ja mikä elimellistä. Ikäänkuin ei jokainen ihminen voisi päästä siitä selville paljoa varmemmin ja pikemmin järkensä ja omantuntonsa avulla.

Ja niinkuin ennen aikaan papisto ja sitten valtion virkamiehet eivät voineet epäillä, ketkä ovat kaikkein tarpeellisimpia toisille ihmisille, niinpä nytkin tieteellinen tiede luulee epäilemättömäksi sitä, että juuri sen toiminta onkin elimellinen: he, tieteen ja taiteen harjoittajat, ovat elimistön kaikkein arvokkaimpia soluja, sen aivosoluja. Mutta vähät heistä. Hallitkoot vaan, juokoot ja syökööt herkkuja ja juhlikoot, niinkuin ovat hallinneet ja juhlineet papit ja sofistit, kunhan eivät vaan turmelisi ihmisiä, niinkuin ovat tehneet papit ja sofistit.

Siitä saakka kuin on ollut ihmisiä, järjellisiä olennoita, ovat he eroittaneet hyvää pahasta ja käyttäneet hyväksensä sitä, mitä ennen heitä tässä suhteessa on ollut tehtynä taistelemalla pahaa vastaan, etsimällä totuuden tietä ja vähitellen, mutta herkeämättä kulkemalla eteenpäin tätä tietä. Ja aina on ihmisiä tällä tiellä olleet estämässä kaikellaiset valheet, joitten tarkoituksena on ollut osoittaa heille, ettei niin pidä tehdä, vaan että pitää elää niinkuin haluttaa. Tiellä on ollut vanhoja, hirmuisia kirkonmiesten valheita. Hirveällä taistelulla ja vaivalla ihmiset vähitellen vapautuivat niistä, mutta tuskin olivat ennättäneet niistä vapautua, kun vanhojen sijalla oli jo uusi valhe — valtiollisfilosoofinen. Ihmiset vapautuivat siitäkin.

Mutta vieläkin pahempi uusi valhe on kohonnut ihmisten tielle: tieteellinen valhe.

Tämä uusi valhe on aivan samallinen kuin vanhatkin: sen päätarkotus on asettaa oman ja ennen meitä eläneitten ihmisten järjen ja omantunnon toiminnan sijalle jotain ulkonaista: kirkon opissa oli tuona ulkonaisena — ilmestys, tieteessä — havainto.

Tämän tieteen asettama ansa on siinä, että se, huomautettuaan ihmisille kaikkein karkeimmat virheet järjen ja omantunnon toiminnassa, koettaa järkyttää heidän uskoansa järkeen ja omaantuntoon. Salaten tieteellisen teorian vaippaan puetun valheensa se vakuuttaa heille, että he tutkiessaan ulkonaisia ilmiöitä tutkivat epäilemättömiä tosiasioita, semmoisia, jotka ilmaisevat heille ihmiselämän lain. Henkinen turmeltuminen on taas siinä, että nämä ihmiset, omaksuttuaan uskon, että omantunnon ja järjen alaiset asiat kuuluvat tutkimuksen alaan, kadottavat tiedon hyvästä ja pahasta ja tulevat kykenemättömiksi ymmärtämään niitä määritelmiä hyvästä ja pahasta, jotka ihmiskunnan koko edellinen elämä on kehittänyt. Kaikki tuo on heidän murteellaan puhuen ehdollista ja subjektiivista.

Kaikki on hyljättävä, sanovat he, — järjellä ei voi käsittää totuutta, sillä saattaa erehtyä, mutta on olemassa toinen tie — erehtymätön ja melkein koneellinen: tosiasioitten tutkiminen. Ja tämä on tapahtuva tieteellisen tieteen perusteella, s.o. kahden mihinkään perustumattoman otaksumisen: positivismin ja evolutsioonin perusteella, joita väitetään epäilemättömiksi totuuksiksi.

Ja vallalla oleva tiede julistaa yhtä suurella valheellisella juhlallisuudella kuin kirkkokin, että kaikkien elämän kysymysten ratkaisu on mahdollista ainoastaan tutkimalla luonnossa ja erittäinkin elimistössä ilmeneviä tosiasioita.

Herkkäuskoinen nuorisojoukko tämän uuden auktoriteetin valtaamana, jota arvostelu ei vielä ole kumonnut, eipä edes koskettanutkaan, syöksyy tutkimaan näitä tosiasioita luonnontieteissä, sille ainoalle tielle, joka vallalla olevan opin vakuutuksen mukaan voi viedä elämän kysymysten selvityksen perille.

Mutta mitä etemmä oppilaat joutuvat tässä tutkimuksessa, sitä kauemmaksi jää heistä ei ainoastaan mahdollisuus ratkaista elämän kysymyksiä, vaan yksin ajatuskin niistä, ja sitä enemmän he tottuvat sokeasti uskomaan toisten tutkimuksiin (uskomaan soluihin, protoplasmaan, kappalten neljänteen mittamäärään y.m.s.), sitä enemmän muoto peittää heiltä sisällön, sitä enemmän he kadottavat hyvän ja pahan tiedon sekä kyvyn käsittää ihmiskunnan koko edellisen elämän kehittämiä määritelmiä hyvästä ja pahasta, sitä enemmän he käyttävät erikoista tieteellistä puhetapaa, joissa nimityksille annetaan peräti ehdollinen merkitys, sitä kauemmaksi he joutuvat valaisemattomien havaintojen rotkoihin, sitä enemmän he kadottavat kyvyn ei ainoastaan itsenäisesti ajatella, vaan ymmärtää toisen ihmisen tervettä ajatusta, jota ei löydy heidän talmudissaan ja, mikä on pahinta, he viettävät parhaat vuotensa vieraantumisessa elämästä, s.o. työstä, tottuvat pitämään väärää asemaansa oikeutettuna ja tulevat fyysillisestikin mihinkään kelpaamattomiksi loiseläimiksi. Ja aivan niinkuin jumaluusoppineet, talmudistit, he lopullisesti vääntävät nurin aivonsa ja tulevat ajatuksen kuohilaiksi. Ja aivan samoin, sitä myöten kuin tyhmenevät, tulevat itseensä luottavaisiksi, kadottaen ijäksi mahdollisuuden palata yksinkertaiseen, selvään ja yleisinhimilliseen ajatteluun.

XXXII.

Työnjako on yhteiskunnassa aina ollut olemassa ja luultavasti tulee vastedeskin olemaan. Mutta kysymys ei ole siinä, että se on ja tulee olemaan, vaan siinä, mitä meidän on noudattaminen, että tämä työnjako olisi oikea. Jos me pidämme havaintoja mittapuuna, niin me sen kautta luovumme kaikesta mittapuusta, sillä me tulemme jokaista työnjakoa, jonka näemme olevan vallalla ihmisten kesken ja joka näyttää meistä oikealta, pitämäänsikin oikeana. Siihenpä viekin vallalla oleva tiede.

Työnjako! Toiset harjoittavat henkistä, järkeä kysyvää työtä, toiset ruumiillista, lihaksia kysyvää työtä. Millä vakuutuksella puhuvatkaan tuota ihmiset! Heidän tekee mieli niin ajatella ja heistä näyttää, että todellakin tapahtuu aivan oikea palvelusten vaihto siellä, missä tapahtuu mitä selvin, ijänikuinen väkivalta.

Sinä, tai oikeammin te (sillä aina täytyy useampain elättää yhtä) — te minua ruokkikaa, vaatettakaa, tehkää minulle kaikkea sitä karkeata työtä, jota vaadin ja johon te olette lapsuudesta tottuneet, ja minä rupean tekemään teille sitä henkistä työtä, jota minä osaan ja johon olen jo tottunut. Antakaa te minulle ruumiin ravintoa, niin minä annan teille henkistä ravintoa. Tämä lasku näyttää aivan oikealta, ja se olisikin aivan oikea, jos tuo palveluksien vaihto olisi vapaaehtoista, jos ne, jotka hankkivat ruumiin ravintoa, eivät olisi velvolliset hankkimaan sitä ennen, kuin itse saavat henkistä ravintoa.

Henkisen ravinnon tuottaja sanoo: sitä varten, että minä voisin antaa teille henkistä ravintoa, te ruokkikaa minua, vaatettakaa minua, siivotkaa minun huoneitani.

Ruumiin ravinnon tuottajan taas täytyy kaikkea tuota tehdä, itse mitään vaatimatta, ja antaa ruumiin ravintoa, vaikkei hän saisikaan henkistä ravintoa sijaan. Jos vaihto olisi vapaaehtoinen, niin kummankin ehdot olisivat yhdenlaiset.

Me myönnämme henkisen ravinnon olevan ihmiselle yhtä välttämättömän kuin ruumiillisenkin. Taiteilija ja tiedemies sanovat: ennenkuin me voimme alkaa palvella ihmisiä henkisellä ravinnolla, on välttämätöntä, että ihmiset toimittavat meille ruumiin ravintoa. Mutta miksikä ei ruumiin ravinnon tuottaja voisi sanoa: ennenkuin minä rupean palvelemaan teitä ruumiin ravintoa hankkimalla, tarvitsen minä henkistä ravintoa, enkä voi sitä saamatta tehdä työtä?

Te sanotte: minä tarvitsen kyntäjän, sepän, suutarin, salvumiehen, muurarin, kultaajan y.m. työtä, voidakseni valmistaa henkistä ravintoa. Jokaisen työmiehen täytyy niinkään sanoa: ennenkuin menen työhön valmistamaan teille ruumiin ravintoa, pitää minulla jo olla henkisen ravinnon hedelmät. Että minulla olisi voimia työhön, pitää minulla olla: uskonnollinen oppi, järjestetty yhteiskunnallinen elämä, tietojen soveltaminen työhön, taiteitten tuottama ilo ja lohdutus. Minulla ei ole aikaa kehittää oppia elämän tarkotuksesta — antakaa se minulle. Minulla ei ole aikaa laatia yhteiskunnalliselle elämälle ohjeita, jotka suojelisivat oikeutta, — antakaa ne minulle. Minulla ei ole aikaa harjoittaa mekaniikkaa, fysiikkaa, kemiaa, teknologiaa — antakaa minulle kirjoja, joissa neuvotaan, mitenkä minun on parannettava työkalujani, työtapaani, asuntoani, lämmitystäni, valaistustani. Minulla ei ole aikaa itse harjoittaa runoutta, plastillista taidetta, soitantoa — antakaa minulle elämässä välttämättömät virkistykset ja lohdutukset, antakaa minulle taiteen tuotteet. Te sanotte, että teidän on mahdotonta harjoittaa tärkeitä ja tarpeellisia toimianne, jos teiltä puuttuu se työ, jota tekevät teidän edestänne työmiehet, mutta minä, sanoo työmies, en voi toimittaa yhtä tärkeitä ja tarpeellisia töitäni: kyntää, vetää lantaa ja tehdä siivoustöitä, jos minulta puuttuu uskonnollista ja järkeni ja omantuntoni vaatimuksia vastaavaa johtoa, työtäni turvaavaa järjestystä hallitusta, työtäni helpoittavaa tiedon antamaa ohjausta, työtäni jalostavaa taiteen tuottamaa iloa. Kaikki se, mitä te tähän asti olette tarjonneet minulle henkisen ravinnon nimellisenä, ei minulle kelpaa, enkä minä edes voi käsittää mihinkä se kellekään voi kelvata. Mutta niinkauan kuin en saa tuota minulle, niinkuin jokaiselle ihmiselle luontaista ravintoa, en voi elättää toista ruumiin ravintoa tuottamalla. Mitä jos työmies sanoo näin?

Ja jos hän niin sanoo, niin hän ei puhu joutavaa, vaan on aivan oikeassa.

Jos työmies vaan niin sanoo, niin on oikeutta paljon enemmän hänen puolellaan, kuin henkistä työtä tekevän ihmisen puolella. Oikeutta on hänen puolellaan enemmän senvuoksi, että työmiehen toimittama työ on ensiksi kysymykseen tulevaa, välttämättömämpää kuin henkisen työn tuottajan työ, ja senvuoksi, että henkisen työn tekijää ei mikään estä antamasta työmiehelle sitä henkistä ravintoa, jonka hän on hänelle luvannut. Työmiestä taas estää antamasta ruumiin ravintoa se, että hänellä itsellään ei ole riittävästi tätä ravintoa.

Mitäs vastaamme me, henkisen työn tekijät, jos meille asetetaan semmoiset yksinkertaiset ja lailliset vaatimukset? Millä me ne tyydytämme? Filaretin katkismuksella, Sokolovien pyhillä historioilla ja kaikellaisten luostarien ja Iisakin kirkon lakikokoelmalla, kaikellaisten departtimenttien kassatsiooni päätöksillä ja kaikellaisilla komiteojen ja komissionien ohjesäännöillä tyydytämme hänen järjestyksen tarpeensa; spektraali-analyysillä, linnunradan mittauksilla, kuvitellulla geometrialla, mikroskooppillisilla tutkimuksilla, väittelyillä spiritismistä ja mediumismistä, tiedeakatemioiden toiminnalla — hänen tiedon vaatimuksensa. Millä tyydytämme hänen taiteelliset vaatimuksensa? — Pushkinilla, Dostojevskilla, Turgenjevillä, Leo Tolstoilla, Pariisin salongin ja omien maalariemme tauluilla, joissa kuvataan alastomia akkoja, atlassia, samettia, maisemia ja laatuaiheita, Wagnerin ja omien säveltäjiemme musiikilla. Mikään tästä kaikesta ei kelpaa, eikä voi kelvata, sillä me, oikeuksinemme käyttää hyväksemme kansan työtä ja ollen vapaita velvollisuudesta henkisen ravinnon tuottamiseen, olemme kokonaan unohtaneet sen ainoan tarkotuksen, joka pitää olla meidän toiminnallamme. Me emme edes tiedä, mitä työkansa tarvitsee, me olemme unohtaneet sen elintavan, sen katsantotavan, sen kielen; työkansan itsensäkin olemme unohtaneet ja tutkimme sitä kuin jotakin etnograafillista harvinaisuutta tai vasta löydettyä maanosaa.

Niin me siis, vaatien itsellemme ruumiin ravintoa, olemme ottaneet pitääksemme huolta henkisestä ravinnosta. Mutta sen luulotellun työnjaon perusteella, jonka mukaan me voimme ensin syödä ja sitten vasta tehdä työn, vieläpä monta sukupolvea peräkkäin herkullisesti syödä tekemättä mitään työtä, — olemme me, korvaukseksi saamastamme ravinnosta, valmistaneet kansalle jotakin semmoista, joka kelpaa ainoastaan meille sekä tieteelle ja taiteelle, mutta on aivan kelpaamatonta, käsittämätöntä ja vastenmielistä kuin timpurin juusto juuri niille ihmisille, joitten työtä me käytämme hyväksemme sillä verukkeella, että toimitamme heille sen sijaan henkistä ravintoa. Me olemme sokeudessamme siihen määrin unohtaneet päällemme ottamamme velvollisuuden, ettemme muista enää sitäkään, minkä nimessä meidän työmme tehdään, ja sen saman kansan, jota olemme ottaneet palvellaksemme, olemme me tehneet tieteellisen ja taiteellisen tutkimuksemme esineeksi.

Me tutkimme ja kuvaamme sitä omaksi huviksemme, me olemme kokonaan unohtaneet, ettei meidän pidä sitä tutkia ja kuvata, vaan palvella.

Me olemme siihen määrin unohtaneet tuon päällemme ottamamme velvollisuuden, ettemme edes huomaa, että sen, minkä olemme ottaneet tehdäksemme tieteen ja taiteen alalla, ovat tehneet muut, emmekä me. On käynyt niin, että, sillä aikaa kuin me olemme kiistelleet — samoin kuin teologit siemenettömästä sikiämisestä — milloin elimistöjen luontaisesta sikiämisestä milloin spiritismistä, milloin atoomien muodosta, milloin protoplasmasta, on kansassa kuitenkin syntynyt henkisen ravinnon tarve, ja tieteitten ja taiteitten heittiöt ja hylkiöt ovat voittoa tavoittelevien keinottelijain palkkaamina

alkaneet toimittaa kansalle tuota henkistä ravintoa. Noin 40 vuoden kuluessa Euroopassa ja noin 10 vuoden kuluessa meillä Venäjällä on levinnyt miljoonittain kirjoja, kuvia ja lauluja, sekä pantu toimeen markkinailveilyjä. Ja kansa katsoo ja laulaa, saaden henkistä ravintoa muilta, eikä meiltä, jotka olimme ottaneet sitä toimittaaksemme. Me taas, jotka puolustamme joutilaisuuttamme sillä, että muka toimitamme toisille henkistä ravintoa, istumme kädet ristissä. Mutta me emme saa sillä tavoin istua, sillä jalkojemme alta luisuu viimeinenkin puolustuksemme.

Me olemme tulleet spesialisteiksi. Meillä on meidän erikoinen toiminta-alamme. Me olemme kansan aivot. Kansa elättää meitä, ja me olemme ottaneet sitä opettaaksemme. Ainoastaan tämän perusteella olemme vapauttaneet itsemme työstä. Mitäs me olemme opettaneet ja opetamme kansalle? Se on odottanut kymmeniä satoja vuosia. Ja me vaan yhä puhelemme toinen toistamme opettaen ja huvittaen, mutta kansan olemme kokonaan jo unohtaneet. Olemme siihen määrin unohtaneet, että toiset ovat ottaneet sitä opettaaksensa ja huvittaaksensa, emmekä me ole sitä edes huomanneetkaan. Niin kevyttä on ollut puheemme työnjaosta, niin ilmeisiä ja häpeemättömiä verukkeita se, mitä olemme puhuneet kansalle tuottamastamme hyödystä.

XXXIII.

Oli aika, kun kirkko johti maailmamme ihmisten henkistä elämää. Kirkko lupasi ihmisille onnea ja sillä vapautti itsensä osanotosta ihmiskunnan taisteluun elämän puolesta. Mutta niinpian kuin se sen teki, se luopui kutsumuksestaan ja ihmiset kääntyivät siitä pois. Eivät kirkon erehdykset saattaneet sitä perikatoon, vaan sen palvelijoitten luopuminen työn laista, josta he vapauttivat itsensä esivallan avulla Konstantinuksen aikana. Heidän oikeutensa joutilaisuuteen ja ylellisyyteen synnyttivät sen erehdykset. Tämä oikeus pani alulle kirkon huolenpidon omasta itsestään eikä ihmisistä, joita se oli ottanut palvellaksensa. Ja kirkon palvelijat antautuivat joutilaisuuteen ja irstaisuuteen.

Valtio otti johtaakseen ihmiskunnan elämää. Valtio lupasi ihmisille oikeutta, levollisuutta, turvallisuutta, järjestystä, yleisten henkisten ja aineellisten tarpeitten tyydytystä, ja sen nojalla valtiota palvelevat ihmiset vapauttivat itsensä osanotosta taisteluun ihmiskunnan elämän puolesta. Mutta valtion palvelijat, niinpian kuin he saivat tilaisuuden käyttää hyväkseen toisten työtä, tekivät samoin kuin kirkonkin palvelijat. Heidän päämääräkseen tuli valtio, eikä kansa, ja valtion palvelijat — alkaen kuninkaista alimpiin virka- ja palvelusmiehiin asti — Roomassa, Ranskassa, Englannissa, Venäjällä, Amerikassa antautuivat joutilaisuuteen ja irstaisuuteen.

Ja ihmiset kadottivat uskonsa valtioon; anarkiaa aletaan jo itsetietoisesti pitää ihanteena.

Valtio kadotti lumousvoimansa ihmisiin vaan senvuoksi, että sen palvelijat ottivat itselleen oikeuden käyttää hyväkseen kansan työtä.

Samoin tekivät tiede ja taide valtiovallan avulla, jota he ottivat kannattaakseen. Hekin hankkivat itselleen oikeuden joutilaisuuteen ja toisten työn hyväkseen käyttämiseen, ollen hekin uskottomia kutsumukselleen.

Ja heidänkin erehdyksensä ovat johtuneet ainoastaan siitä, että tieteen palvelijat, nojautuen väärin ymmärrettyyn työnjaon periaatteeseen, ottivat itsellensä oikeuden käyttää hyväkseen toisten työtä ja unohtivat kutsumuksensa tarkoituksen asettaessaan päämaalikseen kansan hyödyn asemesta tieteen ja taiteen salaperäisen hyödyn. Samaten kuin edeltäjänsä, antautuivat hekin joutilaisuuteen ja irstaisuuteen — pääasiallisesti henkiseen.

Sanotaan: tiede ja taide ovat paljon antaneet ihmiskunnalle. Se on aivan totta.

Kirkko ja valtio ovat paljon antaneet ihmiskunnalle, mutta ei sen kautta, että ne ovat väärin käyttäneet valtaansa ja että heidän palvelijansa ovat luopuneet kaikille ihmisille yhteisestä ja ikuisesta velvollisuudesta tehdä työtä elämän ylläpitämiseksi, vaan siitä huolimatta.

Samoin myöskin tiede ja taide ovat paljon antaneet ihmiskunnalle ei sen kautta, että tieteen ja taiteen harjoittajat, työnjaon verukkeella, elävät työkansan hartioilla, vaan siitä huolimatta. Rooman tasavalta ei ollut senvuoksi mahtava, että sen kansalaisilla oli tilaisuus irstailla, vaan senvuoksi, että niitten joukossa oli uljaita kansalaisia. Sama on laita tieteen ja taiteen.

Tiede ja taide ovat paljon antaneet ihmiskunnalle, mutta ei sen kautta, että niitten palvelijoilla oli ennen välistä, ja nykyään on aina mahdollisuus vapauttaa itsensä työstä, vaan sen kautta, että on ollut

nerokkaita ihmisiä, jotka, käyttämättä hyväkseen tuota mahdollisuutta, ovat vieneet ihmiskuntaa eteenpäin. Oppineitten ja taiteilijoiden sääty, joka väärään työnjakoon perustuen vaatii oikeutta käyttää hyväkseen toisten työtä, ei voi edistää tositedettä ja tositaideä, sillä valhe ei voi synnyttää totuutta.

Me olemme niin tottuneet noihin hemmoteltuihin, lihaviin tai heikontuneihin henkisen työn edustajiimme, että meistä näyttäisi oudolta, jos oppinut tai taiteilija kyntäisi tai olisi lannan vedossa. Meistä näyttää, että kaikki menee pilalle ja koko hänen viisautensa hajoaa rattailla istuessa, ja että ne suuremmoisat taiteelliset kuvat, joita hän kantaa rinnassaan, tahrautuvat lantaan. Mutta me olemme niin tottuneet tähän, ettei meistä näytä oudolta se, että tieteen palvelija, s.o. totuuden palvelija ja opettaja, pakoittaa toisia tekemään itsellensä sitä, mitä hän itse voisi tehdä, ja puolet ajastaan viettää herkullisesti syöden, poltellen, lörpötellen, kevytmielisiä juoruja levitellen, sanomalehtiä ja romaaneja lueskellen ja teattereissa käyden. Meistä ei ole outoa nähdä filosofiamme ravintolassa, teatterissa, tanssiaisissa, ei ole outoa kuulla, että ne taiteilijat, jotka virkistävät ja jalostuttavat meidän mieltämme, ovat viettäneet elämänsä juoppoudessa, kortinpelissä, tyttöpaikoissa, ellei vieläkin pahemmin.

Tiede ja taide ovat hyviä asioita, mutta juuri senvuoksi, että ne ovat hyviä, ei niitä pidä pilata sekoittamalla niihin turmelusta, s.o. itsensä vapauttamista ihmisen velvollisuudesta työllä palvella omaa ja toisten ihmisten elämää.

Tiede ja taide ovat vieneet ihmiskuntaa eteenpäin. Niin! mutta ei sillä, että tieteen ja taiteen harjoittaja, työnjaon verukkeella, sekä sanalla että teolla opettavat toisia käyttämään hyväkseen väkivaltaa ja ihmisten köyhyyttä ja kärsimyksiä, vapautuaksensa ensimmäisestä ja epäilemättömästä ihmisvelvollisuudesta tehdä ruumiillista työtä ihmiskunnan taistelussa luonnon kanssa.

XXXIV.

"Mutta ainoastaan työnjako, tieteen ja taiteen harjoittajain vapautuminen välttämättömyydestä työllä hankkia ravintonsa, onkin tehnyt mahdolliseksi sen tieteitten edistyksen, jonka näemme nykyaikaan", sanotaan tähän.

"Jos kaikkien täytyisi kyntää, niin ei olisi saavutettu niitä suuremmoisat tuloksia, jotka meidän aikamme on saavutettu, ei olisi sitä hämmästyttävää edistystä, joka niin suuressa määrin on enentänyt ihmisen valtaa luonnon yli, ei olisi niitä tähtitieteellisiä, ihmisjärkeä niin hämmästyttäviä keksinnöitä, jotka ovat turvanneet merenkulun, ei olisi höyrylaivoja, rautateitä, ihmeellisiä siltoja, tunneleja, höyrykoneita, sähkölennättimiä, valokuvausta, telefooneja, fonograafeja, teleskoopeja, spektroskoopeja, mikroskoopeja, kloroformia, karboolihappoa".

En voi luetella kaikkea, mistä niin ylpeilee meidän aikamme.

Tuommoista luettelemista ja ihastusta omiin urotöihin saattaa nähdä melkein joka sanomalehdessä ja kansantajuisessa kirjassa. Me ihailimme itseämme, siihen määrin, että olemme toden teolla Jules Verne'n kanssa vakuutetut, etteivät tiede ja taide ole milloinkaan edistyneet niin paljon kuin meidän aikamme.

Ja kun kaikesta tuosta edistyksestä saamme kiittää työnjakoa, niin mitenkä sitten voi olla sitä tunnustamatta?

Otaksukaamme, että todellakin meidän aikakaudellamme tehty edistys on ihmeteltävä, hämmästyttävä, tavaton, otaksukaamme olevamme joitakin erikoisia onnenpoikia, elävämme jonakin erikoisena aikakautena. Mutta koettakaamme arvostella tätä edistystä ei itsetyytyväisyytemme, vaan sen periaatteen kannalta, jota puolustetaan tuon työnjaon aikaansaaman edistyksen perusteella, s.o. sillä tieteen harjoittajain kansan hyväksi tekemällä henkisellä työllä, jonka pitäisi oikeuttaa tieteen ja taiteen harjoittajain vapautumista työstä. Koko tuo edistys on ihmeteltävää, mutta jokin onneton, tieteen harjoittajainkin tunnustama sattumus on tehnyt, ettei se tähän asti ole parantanut vaan pikemmin pahentanut työmiehen tilaa.

Joskin työmies voipi nyt päästä jalan kulkemasta ja matkustaa rautatiellä, niin sen sijaan on tuo sama rautatie polttanut hänen metsänsä, vienyt häneltä leivän ja saattanut hänet orjuutta lähenevään asemaan — rautatien palvelukseen.

Joskin höyrykoneet ovat saaneet aikaan sen, että työmies voipi nyt ostaa huonoa karttuunia, niin sen sijaan ovat nuo koneet riistäneet häneltä kotona saatavan työansion ja saattaneet hänet täydelliseen

orjuuden tilaan — tehtailijan palvelukseen.

Joskin on olemassa sähkölennätin, joka on hänelle tarjona, mutta jota hän varojen puutteessa ei voi hyväkseen käyttää, niin sen sijaan kapitalistit, tuota sähkölennätintä käyttäen, ostavat häneltä kaikki hänen tuotteensa, joilla on arvoa, huokeasta hinnasta, ennenkuin hän saa tietää tavaran todellisen hinnan.

Joskin on olemassa telefooneja ja teleskoopeja, runoja, romaaneja, teattereita, baletteja, symfonioja, oopperoita, taulunäyttelyjä y.m.s., niin ei työmiehen elämä siitä kaikesta ole parantunut, sillä kaikki tuo on saman onnettoman sattuman kautta hänelle saavuttamatonta.

Niin että yleensä, niinkuin tiedemiehetkin myöntävät, kaikki nuo tavattomat keksinnöt ja taiteen tuotteet eivät ainakaan tähän asti ole parantaneet työmiehen elämää, elleivät ole sitä huonontaneet.

Jos me siis tieteen ja taiteen saavuttaman edistyksen todellisuutta koskevaa kysymystä arvostellessamme itseihailun asemesta käytämme sitä mittakaavaa, jonka perusteella työnjakoa puolustetaan, — työkansan hyötyä, niin huomaamme, ettei meillä vielä ole vakavaa perustetta siihen itsettytyväisyyteen, johon niin mielellämme antaudumme.

Talonpoika pääsee rautatiellä ajamaan, talonpoikaisvaimo ostaa karttuunia, tuvassa palaa päreen asemesta lamppu, talonpoika sytyttää piippunsa tulitikulla, — se on kaikki mukavaa, mutta millä perusteella voi sanoa, että rautatiet ja tehtaot ovat tuottaneet kansalle hyötyä?

Jos talonpoika ajaa rautatiellä ja ostaa lampun, karttuunia ja tulitikkuja, niin se tapahtuu ainoastaan senvuoksi, ettei voi sitä talonpojalta kieltää. Tiedämmehän me kaikki, ettei rautateitten ja tehtaitten rakentaminen koskaan ole tapahtunut kansan hyödyn tarkoituksessa, niin mitenkäs sitten saattaa satunnaisia mukavuuksia, joita työmies tulee käyttäneeksi hyväkseen, esiintuoda todistukseksi näitten laitosten hyödyllisyydestä kansalle.

Tiedämmehän kaikki, että, jos rautatietä ja tehtaita rakentavat insinöörit ja kapitalistit ovatkin ajatelleet työmiestä, he ovat sitä tehneet ainoastaan keksiäkseen keinon, miten paraiten voisivat puristaa hänestä viimeisenkin verenpisaran. Ja niinkuin näemme, on sekä meillä, Euroopassa että Amerikassa tarkoitus täydellisesti saavutettu.

Kaikella pahalla on myöskin hyötynsä. Tulipalossa voi lämmitellä itseään ja sytyttää piipun kekäleellä, mutta voiko siltä sanoa tulipalon olevan hyödyllisen?

Älkäämme ainakaan itseämme pettäkö. Tiedämmehän kaikki, mitkä vaikuttimet saavat rautateitä ja tehtaita rakentamaan ja lamppuöljyä ja tulitikkuja valmistamaan.

Insinööri rakentaa rautateitä hallitukselle, sotatarkoituksia varten, tai kapitalisteille, finanssitarkoituksia varten. Hän tekee koneita tehtailijalle, omaksi ja kapitalistin voitoksi. Kaikki, mitä hän tekee ja keksii, hän tekee ja keksii hallituksen, kapitalistin ja rikkaitten ihmisten tarkoituksia varten. Hänen nerokkaimmat keksintönsä tarkottavat suorastaan joko kansan vahinkoa: kanuunat, torpedot, vankikopit, sähkölennättimet y.m., tai semmoisten esineitten valmistamista, jotka eivät ainoastaan ole kansalle hyödyttömiä, vaan joita se ei edes voi käyttää: sähkövalo, telefoonit ynnä kaikki nuo lukemattomat mukavuudet, tai vihdoin semmoisten esineitten valmistamista, joilla voi turmella kansaa ja kiristää siltä viimeisetkin rahat, niinkuin paloviina, viini, olut, oopiumi, tupakka, ja sitten karttuuni, huivit y.m. turhuudet.

Jos taas sattuu, että tiedemiesten keksinnöt ja teknikkojen työt joskus kelpaavat kansallekin, niinkuin rautatie, malmirauta, viikatteet, niin se todistaa vaan, että maailmassa kaikki asiat riippuvat toinen toisestaan ja että jokaisesta vahingollisesta toiminnasta saattaa johtua satunnaista hyötyäkin niille, joille tämä toiminta yleensä on ollut vahingollinen.

Tieteen ja taiteen harjoittajat voisivat ainoastaan silloin sanoa toimintansa olevan hyödyllisen kansalle, kun he asettavat päämääräkseen kansan palvelemisen niin, kuin he nyt asettavat päämääräkseen hallituksen ja kapitalistien palvelemisen.

Kaikki oppineet harjoittavat ylimmäispapillisia toimiaan, tehden tutkimuksia protoplasmasta, tähtien spektraalianalyysistä j.m.s. Mutta mimmoista kirvestä on paras käyttää, mimmainen saha terävimmän leikkaa, mitenkä taikina on alustettava, mitenkä leipä on paistettava, mitenkä uunit ovat rakennettavat, miten ne ovat lämmitettävät, mimmoista ruokaa on syötävä, mimmoista juomaa on juotava, mimmoisten pitää astiain olla, mimmoisia sieniä voi käyttää ja miten ne ovat valmistettavat, — sitä ei tiede ole koskaan ajatellutkaan. Ja se kaikki olisi kuitenkin tieteen tehtävä.

Minä tiedän että tiede, oman määritelmänsä mukaan, ei saa pitää hyötyä tarkoituksenaan, mutta sehän on silmännähtävä veruke ja kovin julkea veruke. Tieteen tehtävä on palvella ihmisiä. Me olemme

keksineet telegraafit, telefoonit, fonograafit, mutta mitä olemme saaneet aikaan elämässä, kansan työssä? Olemme saaneet lasketuksi kaksi miljoonaa kovakuoriaista! Mutta olemmeko saaneet kesytetyksi yhtäkään elukkaa piplian ajoista asti, jolloin meidän kotieläimemme olivat jo kaikki kesytettyinä? Hirvi, peura, metsäkana, teiri, pyy pysyvät yhä kesyttöminä. Kasvitieteilijät ovat keksineet solut, soluissa protoplasman, protoplasmassa vielä jotain, ja siinä taas vielä jotain. Nämä harrastukset eivät nähtävästi vielä pitkään aikaan pääty, sillä niillä ei voikaan olla loppua, jonka vuoksi noilla tiedemiehillä ei ole aikaa harrastaa sitä, mikä on ihmisille tarpeen. Ja senvuoksi vanhan Egyptin ajoista asti, jolloin vehnä ja virna olivat jo viljelyskasveina, meidän aikoihimme saakka ei ole kansalle ravinnoksi lisääntynyt yhtäkään kasvia, paitsi perunoita, eikä nekään tieteen keksinnön kautta.

On keksitty torpedot, destilleerauslaitokset, mukavuuslaitokset, mutta rukki, kangaspuut, aura, kirves, varsta, harava, kaivonvipu, korvo — ovat yhä samallaisia kuin Rurikin aikana. Ja jos jokin onkin muuttunut, niin eivät sitä muutosta ole aikaansaaneet tiedemiehet.

Sama on laita taiteen. Me olemme kehittäneet suunnattoman joukon suuria kirjailijoita, tutkineet nämä kirjailijat ytimiä myöten, kirjoittaneet niistä äärettömät joukot arvosteluita, arvostelujen arvosteluita ja vielä arvosteluita näistä arvostelujen arvosteluista; olemme perustaneet taulukokoelmia, tutkineet kaikki taidekoulut juurta jaksain, ja symfoniat ja oopperat meillä on semmoiset, että meidän itsemmekin alkaa olla vaikea niitä kuulla. Mutta mitä olemme lisänneet kansantaruihin, legendoihin, lauluihin, mitä tauluja olemme antaneet kansalle, mitä musiikkia? Nikolskin kadun varrella tehdään kirjoja ja kuvia kansaa varten, Tulassa harmoonikoita, emmekä me kumpaankaan ole ottaneet osaa.

Kummallisinta ja eniten silmiin pistävää on meidän tietemme ja taiteemme suunnan kierous juuri niissä haaroissa, joitten luulisi itse tehtäviensä vuoksi pitävän olla kansalle hyödyllisiä ja jotka väärän suuntansa vuoksi näyttävät pikemmin turmiollisilta kuin hyödyllisiltä.

Teknikon, lääkärin, opettajan, taiteilijan, kirjailijan luulisi itse kutsumuksensa perusteella pitävän palvella kansaa, — mutta mitenkäs on asian laita? Nykyisen suunnan vallitessa he eivät voi tuottaa kansalle muuta kuin vahinkoa.

Teknikon, mekaanikon täytyy työskennellä pääoman avulla. Ilman pääomia ei hän kelpaa mihinkään. Kaikki hänen tietonsa ovat semmoisia, että niitten käyttäminen vaatii pääomia ja suuressa määrin työmiehen hyväkseen käyttämistä. Ja puhumattakaan siitä, että hän itse on tottunut kuluttamaan vähintään 1 1/2 tai 2 tuhatta vuodessa, eikä senvuoksi voi mennä maalle, missä ei kukaan voi hänelle semmoista palkkiota antaa, hän ei itse toimiensa vuoksi kelpaa kansaa palvelemaan. Hän osaa korkeimman matematiikan avulla laskea sillan kaaren, viputangon voiman y.m.s., mutta yksinkertaisimmissa kansan työtä koskevissa kysymyksissä hän joutuu ymmälle. Mitenkä on aura, ajoneuvot parannettavat, mitenkä on silta puron, yli tehtävä, sanalla sanoen kaikesta siitä, mikä koskee työmiehen oloja, ei hän tiedä mitään ja ymmärtää vähemmän kuin typerin talonpoika. Antakaa hänelle verstaat, työväkeä yltä kyllin, tilatkaa ulkomailta koneet, silloin hän ryhtyy toimeen. Mutta jos niissä oloissa, joissa miljoonat ihmiset nykyään ovat, on löydettävä keino helpottaa työtä, niin hän ei mitään tiedä eikä toimiensa, tottumustensa ja elämän vaatimustensa vuoksi voi kelvata tähän asiaan.

Vielä pahemmassa asemassa on lääkäri. Hänen luuloteltu tieteensä on kokonaan sillä kannalla, että hän osaa parantaa ainoastaan semmoisia ihmisiä, jotka eivät mitään tee ja voivat käyttää hyväkseen toisten työtä. Voidakseen tieteellisesti toimia hän tarvitsee lukemattoman joukon kalliita laitoksia, työkaluja, lääkkeitä, hygieenisesti laitettut asunnot, ravinnon, tarvelaitoksen, hän tarvitsee, paitsi palkkaansa, semmoisia varoja, että, parantaakseen yhden sairaan, hänen täytyy näännyttää nälkään kymmeniä niistä, jotka saavat suorittaa kulungit. Hän on harjoittanut opinnoita kuuluisien oppineitten luona pääkaupungissa, ja näillä on vaan semmoisia sairaita, joita voi hoitaa klinikoissa, tai jotka voivat ostaa hoitoa varten tarvittavat koneet, jopa tuota pikaa muuttaa pohjoismaasta etelämaahan tai johonkin kylpypaikkaan.

Heidän tieteensä on semmoinen, että, niinkuin kaikki maalaislääkärit valittavat, työkansaa ei voi hoitaa sen köyhyyden takia, kun ei ole varaa valmistaa sairaalle hygieenisia oloja. Maalaislääkärit valittavat samalla, ettei ole sairashuoneita, etteivät he ennätä suorittaa tehtäviensä, että he tarvitsevat vielä apulaisia, lääkäreitä ja väliskäreitä. Mikä on siis johtopäätös? Johtopäätös on se, että kansan pääonnettomuus, josta seuraa taudit, jotka leviävät tulematta parannetuiksi, on elinkeinojen riittämättömyys.

Ja niinpä tiede, työnjakoon vedoten, kutsuu taistelijoitansa kansalle avuksi. Tiede on kokonaan liittynyt rikkaisiin luokkiin ja tehtäväkseen ottanut niitten ihmisten parantamisen, jotka kaiken voivat itselleen hankkia, ja niille, joilla ei ole mitään liioja varoja, neuvoo se samallaisia parannuskeinoja.

Mutta kun varoja ei ole, niin ne täytyy ottaa kansalta, jossa taudit leviävät tulematta parannetuiksi varojen puutteen takia.

Niinpä sanovatkin lääketieteen puolustajat, että se asia on vielä liian vähän kehittynyt.

Tietysti se on vähän kehittynyt, sillä jos se kehittyisi, josta Jumala varjelkoon, ja kansan niskoille pantaisiin kahden tohtorin, kättilön ja välskärin asemesta kaksikymmentä kuhunkin kihlakuntaan, niinkuin tahdotaan tehdä, — niin kohta ei olisi ketä parantaa. Tieteellisen avun, josta tieteen puolustajat puhuvat, täytyy olla aivan toisen. Ja sen avun anto ei ole vielä alkanut. Se alkaa silloin, kun tiedemies, tekniikko tai lääkäri huomaavat laittomaksi nykyään vallalla olevan työnjaon, s.o. toisen työn anastamisen, herkeävät pitämästä oikeutenaan ottaa ihmisiltä, puhumattakaan sadoista tuhansista, edes 1000 tai 100 ruplaa heille antamastaan avusta ja rupeavat elämään työtä tekevien ihmisten keskuudessa, samoissa olosuhteissa kuin hekin, käyttäen tietojansa mekaniikan, tekniikan, terveysopin ja sairaanhoidon kysymysten ratkaisemiseksi työkansan hyväksi. Mutta nykyään on työkansan kustannuksella elävä tiede kokonaan unohtanut tämän kansan elämän ehdot, ei ole niistä tietävinään ja aivan tosissaan loukkaantunut siitä, ettei sen luulotellut tiedot kansalle sovellu.

Lääketeiede, niinkuin teknillinenkin tiede, on vielä kehdoissaan. Kaikki kysymykset siitä, mitenkä paraiten on jaettava työaika, mitenkä on itseään ravittava, mitenkä itseään vaetetettava, suojeltava kosteudelta, kylmyydeltä, mitenkä peseydyttävä, miten lapsia on kapaloitava ja ruokittava juuri niissä olosuhteissa, joissa työkansa elää,—kaikki nuo kysymykset ovat vielä esille ottamatta. Sama on laita tieteellisten opettajain ja pedagogien. Niin on tiede tässäkin järjestänyt asian, että tieteellisesti opettaa voipi ainoastaan rikkaita ihmisiä, ja opettajat, niinkuin teknikot ja lääkäritkin, tavoittelevat vaan rahoja. Meillä pyrkivät he senvuoksi valtion palvelukseen.

Muuten ei voikaan olla, sillä mallikelpoinen koulu maapalloilleen, uudenaikaisine pulpettineen, karttoineen, kirjastoineen ja metodiikkoineen, on semmoinen, että sen ylläpitäminen vaatii kaksinkertaisia veroja joka kylältä. Niin vaatii tiede.

Kansa tarvitsee lapsiaan työssä, ja tarvitsee sitä enemmän, mitä köyhempi se on. Tieteen puolustajat sanovat: kasvatusoppi tuottaa jo nytkin kansalle hyötyä, mutta kunhan se kehittyy, niin se tulee tuottamaan vieläkin enemmän. Mutta jos se kehittyy ja kussakin kihlakunnassa tulee kahdenkymmenen koulun asemesta olemaan sata koulua, kaikki oppikouluja, joita kansa saa kustantaa, niin kansa köyhtyy vielä enemmän ja tulee vielä suuremmassa määrässä tarvitsemaan lastensa työtä.

— Mitäs on tehtävä? sanotaan tähän.

Hallitus laittaa koulut ja tekee koulunkäynnin pakolliseksi, niinkuin on tehty Euroopassa. Mutta rahatpa otetaan sittenkin taas kansalta, niin että se saa vieläkin kovemmin tehdä työtä ja sillä tulee olemaan vieläkin vähemmän joutoaikaa. Taaskin olisi ainoa pelastus siinä, että opettaja eläisi samoissa olosuhteissa kuin työmies ja opettaisi siitä palkkiosta, joka hänelle vapaaehtoisesti ja mielellään annetaan.

Semmoinen väärä suunta on tieteellä ja se tekee sille mahdottomaksi täyttää velvollisuuttaan — palvella kansaa. Mutta vielä selvemmin nähtävä on väärä suunta meidän sivistyneen luokkamme taiteellisessa toiminnassa, jonka itse merkityksensäkin vuoksi pitäisi olla kansaa hyödyttävä.

Tiede voi vielä vedota tyhmään verukkeeseensa, että tiede toimii tieteen vuoksi, ja että, kun sen ensin tiedemiehet tarpeeksi kehittävät, se tulee kansallekin tajuttavaksi, mutta taiteen, jos se on taidetta, täytyy olla kaikille tajuttavaa, ja erittäinkin niille, joitten hyväksi sitä harjoitetaan. Ja meidän taiteemme tila osoittaa hämmästyttävällä tavalla, etteivät taiteen harjoittajat tahdo, osaa, eivätkä voi olla kansalle hyödyllisiä.

Maalari tarvitsee suurten teostensa valmistamiseen semmoisen työverstaan, että siinä voisi työskennellä ainakin neljäkymmentä puuseppää tai suutaria, jotka saavat palella ja tukehtua hökkeleissä, mutta sitä paitsi hän vielä tarvitsee modelleja, pukuja, matkustuksia. Taideakatemia on kuluttanut miljooneja kansalta kannettuja varoja taiteitten kehittämiseksi, ja näitten taiteitten tuotteet riippuvat palatsien seinillä, olematta kansalle käsitettäviä tai tarpeellisia.

Säveltäjien täytyy, voidakseen ilmaista suuria aatteitansa, koota pari sataa valkoisiin kaulahuiveihin tai teatteripukuihin puettua ihmistä, ja kuluttaa satoja tuhansia ruplia oopperan aikaan saamiseksi. Eivätkä tämän taiteen tuotteet voi herättää kansassa, jos se joskus voisikin niitä hyväksensä käyttä, mitään muuta kuin kummastusta ja ikävää.

Luulisi, etteivät kirjailijat ainakaan kaipa työverstaita, modelleja, orkestereita ja näyttelijöitä, mutta kirjailijakin tarvitsee suurten teostensa valmistamista varten matkustuksia, palatseja, taidenautintoja, teattereissa ja konserteissa käyntejä, kylpymatkoja y.m.s. — puhumattakaan mukavasta asunnosta ja elämän nautinnoista. Jos ei hän itse saa ansaituksi, niin hänelle annetaan eläke, että hän kirjailisi paremmin. Ja taaskin nuo teokset, joille me annamme niin suuren arvon, ovat kansalle aivan tarpeettomia.

Mitä jos lisääntyy vielä, niinkuin tiedemiehet ja taiteilijat toivovat, semmoisia henkisen ravinnon hankkijoita, jos joka kylään on rakennettava atelieeri, perustettava orkesteri ja joka kylässä on ylläpidettävä kirjailijaa semmoisissa olosuhteissa, joita taiteilijat pitävät itselleen välttämättöminä?

Minä luulen, että työmiehet ovat mieluummin milloinkaan näkemättä tauluja, kuulematta symfonioja, lukematta runoja ja novelleja, kunhan pääsevät elättämästä kaikkia noita tyhjäntoimittajia.

Mutta miksikäs taiteilijat eivät saattaisi palvella kansaa? Onhan joka tuvassa pyhäinkuvia, tauluja, jokainen talonpoika ja talonpoikaisnainen laulaa, monella on soittokoneita ja kaikki osaavat kertoa kertomuksia, runoja, moni osaa lukea. Mitenkäs on kaksi asiaa, jotka ovat yhteen kuuluvia kuin lukko ja avain, niin toisistaan eronneet, että niitä on mahdotonta yhdistää?

Sanokaa maalarille, että hän maalaisi ilman atelieeriä, modelleja, pukuja ja piirustaisi viiden kopekan hintaisia kuvia, niin hän vastaa, että se on samaa kuin luopua taiteesta, niinkuin hän sen käsittää. Sanokaa soittoniekalle, että hän soittaisi balalaikalla, harmoonikalla, kitaralla ja opettaisi vaimoja laulamaan lauluja. Sanokaa runoilijalle, kirjailijalle, että hän jättäisi runoelmansa, romaaninsa ja satiirinsa, ja tekisi laulukirjoja, sepittelisi kertomuksia, satuja, joita yksinkertaiset talonpojat voisivat ymmärtää. He sanovat, että te olette hullu. Mutta eikö ole pahempaa hulluutta se, että ihmiset ainoastaan sen nojalla, että aikovat henkisellä ravinnolla palvella niitä ihmisiä, jotka heitä ruokkivat ja vaatettavat, ovat vapauttaneet itsensä työstä ja sitten siihen määrin unhottaneet sitoumuksensa, etteivät enää edes osaakaan tehdä tuota kansalle kelpaavaa ravintoa, pitäen kaiken lisäksi tuota sitoumuksestaan luopumista ansionaan. — Mutta niinhän on kaikkialla sanotaan tähän. Kaikkialla vallitsee järjettömyys ja tulee vallitsemaan niin kauan kuin ihmiset työnjaon verukkeella tulevat syömään kansan työtä. Kansaa tullaan palvelemaan tieteillä ja taiteilla vasta silloin, kun tieteen ja taiteen harjoittajat, eläen kansan keskuudessa ja kansan tavalla, vaatimatta mitään oikeuksia, tulevat tarjoamaan sille palveluksiansa, joitten vastaanottaminen tai hylkääminen tulee riippumaan kansan omasta tahdosta.

XXXV.

Sanoa tieteen ja taiteen toiminnan auttaneen ihmiskunnan edistystä, tarkoittaen tällä toiminnalla sitä, mitä nykyään sillä nimellä nimitetään, on samaa kuin sanoa, että airoilla polskuttaminen silloin, kun vene kulkee virran mukana, auttaa veneen liikettä. Se vaan sitä häiritsee.

Niin kutsuttu työnjako, s.o. toisten työn anastus, joka nykyään on tullut tiedemiesten ja taiteilijoiden toiminnan ehdoksi, on ollut ja yhä on pääsyynä ihmiskunnan hitaaseen edistykseen. Todistuksena siitä on se kaikkien tiedemiesten tunnustama tosiasia, että tieteen ja taiteen saavuttamia tuloksia ei kansa voi hyväkseen käyttää rikkauksien epätasaisen jakaantumisen vuoksi.

Mutta tämä epätasaisuus ei vähene tieteiden ja taiteiden edistyessä, vaan päinvastoin enenee. Eikä ole kummallista, että niin on, sillä tämä rikkauksien epätasainen jakaantuminen johtuu työnjaon teoriasta, jota tiedemiehet ja taiteilijat saarnaavat omia itsekkäitä tarkoituksiaan varten. Tiede puolustaa työnjakoa muuttumattomana lakina ja, vaikka näkee työnjakoon perustuvan rikkauksien jakaantumisen olevan epätasaista ja turmiollista, kuitenkin vakuuttaa työnjakoa hyväksyvän toiminnan vievän ihmiset onneen. Johtopäätöksenä on: ihmiset käyttävät hyväkseen toisten työtä; mutta jos he hyvin kauan ja vieläkin suuremmassa määrin tulevat hyväkseen käyttämään toisten työtä, niin silloin tuo epätasainen rikkauksien jakaantuminen, s.o. toisten työn hyväkseen käyttäminen, lakkaa.

Muutammat ihmiset seisovat yhä suurenevan vesilähteen luona ja puuhaavat johtakseen sen vettä syrjään janoavien ihmisten luota, vakuuttaen, että he juuri synnyttävätkin tuon veden, jota aivan kohta kerääntyy niin paljon, että siitä kaikille riittää. Mutta tämä vesi, joka on vuotanut ja vuotaa herkeämättä, raviten koko ihmiskuntaa, ei ole suinkaan niitten ihmisten toiminnan tuloksena, jotka seisoen lähteen luona sitä pois johtavat, vaan se virtaa ja vuotaa äyräittänsä yli huolimatta ihmisten yrityksistä pysäyttää sen vuotamista.

Aina on ollut olemassa tosi kirkko, jonka ovat muodostaneet aikakauden korkeimman totuuden yhdistämät ihmiset, eikä se koskaan ole ollut se kirkko, joka on siksi itseään nimittänyt. Ja aina ovat olleet olemassa tiede ja taide, mutta ei ne, jotka sillä nimellä ovat itseään nimittäneet.

Tieteen ja taiteen edustajina itseään pitävistä ihmisistä näyttää aina, että he ovat tehneet, tekevät ja kohta tulevat tekemään hämmästyttäviä ihmeitä, ja ettei ilman heitä ole ollut eikä ole mitään tiedettä eikä mitään taidetta. Niin ovat luulleet sofistit, skolastikot, alkemistat, kabalistit, talmudistit ja niin

luulevat meidän tieteellinen tietemme ja meidän taiteemme taiteen vuoksi.

XXXVI.

"Mutta tiede, taide! Tehän hylkääte tieteen ja taiteen, s.o. hylkääte sen, mikä antaa ihmiskunnalle elämää." Tällä tempulla koitetaan aina kumota minun todistukseni, ottamatta niistä selvää.

"Hän hylkää tieteen ja taiteen, hän tahtoo palauttaa ihmiset villiin tilaan, mitäs häntä rupeaa kuuntelemaan."

Mutta se ei ole totta. Minä en suinkaan hylkää tiedettä, s.o. ihmisen järjellistä toimintaa, enkä taidetta — tämän järjellisen toiminnan ilmaisuja, vaan juuri tämän järjellisen toiminnan ja sen ilmaisun nimessä minä puhunkin sitä, mitä puhun, ainoastaan siinä tarkoituksessa, että ihmiskunta voisi päästä siitä villistä tilasta, johon se meidän aikamme väärän opin kautta on nopeasti vajoomassa.

Tiede ja taide ovat yhtä välttämättömiä ihmisille kuin ruoka, juoma ja vaatteet, vieläpä välttämättömämpiäkin; mutta ne eivät ole sitä senvuoksi, että me päätämme sen, jota nimitämme tieteksi ja taiteeksi, olevan välttämätöntä, vaan ainoastaan senvuoksi, että se todellakin on ihmisille välttämätöntä.

Jos nyt ihmisten ruumiin ravinnoksi ruvetaan valmistamaan heiniä, niin minun vakuutukseni, että heinät ovat ihmisten ravinto, ei saa aikaan sitä, että heinistä todellakin tulee ihmisten ravintoa. Enhän voi sanoa: mikset sinä syö heiniä, kun se on välttämätön ravinto? Voihan sattua, että se, mitä tarjoan, ei olekaan ravintoa.

Niinpä on juuri laita meidän tietemme ja taiteemme. Meistä näyttää, että, jos me kreikkalaiseen sanaan liitämme sanan "logia" ja nimitämme sen tieteksi, siitä tuleekin tiede; ja että, jos jonkin illettävän asian, niinkuin alastomien naisten maalaamisen, nimitämme kreikkalaisella sanalla ja sanomme sen olevan taidetta, siitä tuleekin taide. Mutta puhuimmepa tuommoista kuinka paljon hyvänsä, niin se, mitä me teemme laskiessamme kuoriaisia, kemiallisesti tutkiessamme linnunradan aineksia, maalatessamme vedenimpiä ja historiallisia tauluja, sepittäessämme novelleja ja symfonioja, ei tule tieteksi eikä taiteeksi niin kauan kuin sitä eivät mielellään ota vastaan ne ihmiset, joita varten sitä tehdään. Ja tähän asti ei sitä ole otettu vastaan.

Jos ainoastaan muutamien ihmisten sallittaisiin valmistaa ravintoa, ja kaikilta muilta se kiellettäisiin, niin luullakseni ravinnon laatu siitä huononisi. Jos venäläisillä talonpojilla olisi yksinoikeus ravinnon valmistamiseen, niin ei olisi muuta ravintoa kuin hapanleipää, perunoita, sipulia ja kaljaa — sitä, mikä heitä miellyttää. Sama olisi laita korkeimman tieteellisen ja taiteellisen toiminnan, jos yksinoikeuden siihen ottaisi itselleen joku erityinen sääty, — sillä eroituksella vaan, että ruumiin ravinnossa ei voi olla kovin suuria poikkeuksia luonnollisuudesta: sekä leipä että sipuli, vaikeivät olekaan erittäin maukasta ravintoa, ovat kuitenkin syötäviä. Henkisessä ravinnossa sitä vastoin voi olla mitä suurimpia poikkeuksia, ja muutamat ihmiset voivat pitkät ajat ravita itseään suorastaan heille tarpeettomalla tai vahingollisella, myrkyllisellä henkisellä ravinnolla, voivat itse vähitellen tappaa itsensä oopiumilla tai väkiviinalla ja tätä samaa ravintoa tarjota joukoillekin.

Niin juuri on käynyt meidänkin. Ja niin on käynyt senvuoksi, että tieteen ja taiteen harjoittajain asema on etuoikeutettu, sillä tiede ja taide meidän maailmassamme ei ole koko ihmiskunnan järjellinen toiminta, vaan pienen piirin, joka nimittää itseänsä tiedemiehiksi ja taiteilijoiksi ja jolla on yksinoikeus tähän toimintaan. Senvuoksi on se väärentänyt tieteen ja taiteen käsitteetkin, unohtanut kutsumuksensa tarkoituksen ja koettaa ainoastaan huvittaa ja ikävästä pelastaa pientä tyhjäntoimittajajoukkoa.

Siitä asti kuin ihmisiä on ollut olemassa, en heillä aina ollut tiedettä kaikkein yksinkertaisimmassa ja laajimmassa merkityksessä. Tiede, s.o. ihmiskunnan tiedot, on aina ollut ja on olemassa. Ilman sitä on elämää mahdotonta ajatella, eikä ole tarpeen sitä kumota eikä puolustaa. Mutta asia on siinä, että näitten tietojen piiri on niin laaja, siinä on niin paljon kaikenlaatuisia tietoja — alkaen tiedosta, mistä rauta on saatavissa, tietoon aurinkojen liikunnosta, — että ihminen hämmästy, jos ei hänellä ole johtavaa lankaa, jonka mukaan hän voisi päättää, mikä kaikista noista tiedoista on tärkein hänelle ja mikä vähemmän tärkeä.

Senvuoksi on ihmisten korkein viisaus aina ollut sen johtavan langan löytämisessä, jonka mukaan on arvosteltava, mikä tieto on tärkeä, mikä vähemmän tärkeä.

Ja tätä, kaikkia muita tietoja johtavaa tietoa ovat ihmiset aina nimittäneet tieteeksi ahtaassa merkityksessä.

Semmoinen tiede on aina, meidän aikaamme asti, ollut olemassa ihmisten yhteiskunnissa, jotka ovat kehittyneet pois alkuperäisestä, villistä tilasta.

Siitä saakka kuin ihmiskunta on ollut olemassa, on aina kaikissa kansoissa ilmestynyt opettajia, jotka ovat edustaneet tiedettä tuossa ahtaassa merkityksessä, tiedettä siitä, mitä ihmisen on kaikkein tärkeintä tietää. Tämän tieteen tutkimuksen esineenä on aina ollut, mikä on kunkin ihmisen ja kaikkien ihmisten tarkoitus ja siis tosi onni. Tämä tiede juuri on ollutkin johtavana lankana määriteltäessä kaikkien muitten tieteiden ja niiden ilmaisujen, taiteiden, merkitystä.

Ne tieteet ja taiteet, jotka ovat edistäneet ja tulleet lähemmä kaikkien ihmisten tarkotusta ja onnea käsittelevää perustiedettä, ovat saaneet suuremman arvon yleisessä mielipiteessä ja päinvastoin.

Semmoinen oli Konfuciuksen, Buddhan, Mooseksen, Sokrateen, Kristuksen, Muhamedin tiede, jota ovat pitäneet ja pitävät tieteenä kaikki ihmiset, paitsi meidän piirimme niin kutsutut sivistyneet.

Semmoinen tiede ei ole ainoastaan aina ollut etusijassa, vaan se on ollut se, jonka mukaan on määritelty toisten merkitys.

Eikä se ollenkaan ole johtunut siitä, niinkuin luulevat meidän aikamme n.k. oppineet, että petkuttajat, tämän tieteen ylimmäiset papit, opettajat ovat antaneet sille semmoisen merkityksen, vaan senvuoksi, että, niinkuin jokainen voi sen sisällisen kokemuksen kautta huomata, ilman tiedettä siitä, mikä on ihmisen tarkoitus ja onni, todellakaan ei voi arvostella tieteitä ja taiteita.

Ja senvuoksi ei myöskään voi olla tieteellistä tutkimusta, sillä tieteiden tutkimuksen esineitä on *lukematon* joukko — sanon "lukematon" sanan täydessä merkityksessä.

Ilman tietoa siitä, mikä on kaikkien ihmisten tarkoitus ja onni, tulevat kaikki muut tieteet ja taiteet, niinkuin ne ovat meillä jo tulleetkin, joutavaksi ja vahingolliseksi huvitukseksi. Ihmiskunta on kauan elänyt, eikä koskaan ole elänyt ilman tiedettä siitä, mikä on ihmisten tarkoitus ja onni, vaikkakin tiede ihmisten onnesta pintapuolisesta tutkijasta näyttää olevan erillainen buddhalaisilla, bramiiineilla, juutalaisilla, kristityillä, konfutsialaisilla, Laodsen seuraajilla. Missä vaan on villistä tilasta pois kehittyneitä ihmisiä, näemme tuon tieteen, ja sittenkin meidän aikamme ihmiset yhtäkkiä päättävät, että juuri tuo tiede, joka tähän asti on ollut kaikkien ihmistietojen johtajana, onkin kaikelle esteenä.

Ihmiset rakentavat rakennuksia, ja yksi rakennusmestari on tehnyt yhden piirustuksen, toinen toisen, kolmas kolmannen. Piirustukset ovat vähän erillaisia, mutta ne ovat oikeita, niin että jokainen voi nähdä, että, jos kaikki tehdään piirustuksen mukaan, rakennus tulee rakennetuksi.

Semmoisia rakennusmestareita ovat Konfucius, Buddha, Mooses, Kristus.

Yhtäkkiä tulee ihmisiä, jotka vakuuttavat pääasian olevan, ettei pidä olla mitään piirustusta, ja että on rakennettava noin vaan, silmämäärällä. Ja tuota "noin vaan" nämä ihmiset nimittävät kaikkein täsmällisimmäksi tieteelliseksi tieteeksi, niinkuin paavia nimitetään kaikkein pyhimmäksi. Ihmiset kieltävät kaiken tieteen, itse tieteen ytimen — ihmisten tarkoituksen ja onnen määrittelemisen, ja tätä tieteen kieltämistä he nimittävät tieteeksi. Siitä saakka kuin ihmisiä on ollut olemassa, on heidän keskuudessaan syntynyt suuria neroja, jotka taistelllessaan järjen ja omantunnon vaatimusten kanssa ovat koittaneet ratkaista kysymystä, mikä on sekä minun, että jokaisen ihmisen tarkoitus ja onni.

Mitä tahtoo minulta ja jokaiselta ihmiseltä se voima, joka on minut luonut ja minua johtaa? Ja mitä on minun tekeminen tyydyttääkseni minussa olevia persoonallisen ja yhteisen onnen vaatimuksia?

He ovat kysyneet itseltään: minä olen kokonaisuus ja osa jostakin äärettömästä, ijankaikkisesta; mimmoinen on minun suhteeni samallaisiin osiin — ihmisiin ja tuohon kokonaisuuteen?

Ja omantunnon äänestä, järjestä ja siitä, mitä heille ovat puhuneet ennen eläneet ihmiset ja heidän aikalaisensa, jotka ovat kysyneet samaa, ovat nämä suuret opettajat johtaneet oppinsa, yksinkertaiset, selvät, kaikille ymmärrettävät ja mahdolliset täyttää.

Semmoisia ihmisiä on ollut eri kykyisiä. Semmoisia on maailma täynnään.

Kaikki elävät ihmiset kysyvät: mitenkä on persoonallisen onnen vaatimus sovitettava omantunnon ja järjen kanssa, jotka vaativat ihmisten yhteistä onnea? Ja tästä yhteisestä työstä kehittyvä vähitellen, mutta keskeytyttäen, uudet järjen ja omantunnon vaatimuksia lähempänä olevat elämän muodot.

Yhtäkkiä ilmestyy uusi ihmissääty, joka sanoo: kaikki tuo on joutavaa, kaikki se on hyljättävä. Se on deduktiivinen ajatustapa (mikä ero on deduktiivisen ja induktiivisen tavan välillä, sitä ei kukaan

koskaan ole voinut ymmärtää), se on teologisen ja metafyyssisen aikakauden menettelytapoja. Kaikki se, minkä ihmiset ymmärtävät sisällisen kokemuksen kautta ja ilmoittavat toinen toiselleen elämänsä lain tietoisuudesta, kaikki, minkä maailman alusta ovat tehneet tällä tiellä ihmiskunnan suurimmat nerot, kaikki se on joutavaa ja merkityksetöntä.

Tämä uusi oppi sanoo näin: sinä olet elimistön solu, ja sinun järjellisen toimintasi tehtävä on määritellä funktionaalinen toimintasi. Määritelläksesi taas tuon funktionaalisen toimintasi sinun täytyy tehdä havaintoja ulkopuolella itseäsi. Se, että sinä olet solu, joka ajattelee, kärsii, puhuu, ymmärtää, ja että sinä senvuoksi voit toiselta samallaiselta solulta kysyä, samoinko se kärsii, iloitsee, tuntee kuin sinäkin, täten vielä tarkistaen omaa kokemustasi; se että sinä voit käyttää hyväksesi sitä, mitä ennen eläneet, kärsivät, ajattelevat ja puhuvat solut ovat kirjoittaneet muistiin tästä aineesta; se, että sinulla on miljooneja soluja, jotka myöntymällä edellisten ajatuksiin vahvistavat sinun havaintojasi; se, että sinä itse olet elävä solu, joka aina välittömän sisällisen kokemuksen kautta tunnet, josko sinun funktionaalinen toimintasi on oikea tai ei, — kaikki se ei merkitse mitään, kaikki se on kelvotonta, väärää menettelytapaa. Oikea, tieteellinen menettelytapa on tämmöinen: jos sinä tahdot tietää, mikä on sinun funktionaalinen toimintasi, s.o. mikä on sinun tarkotuksesi ja onnesi, ja koko ihmiskunnan ja koko maailman tarkoitus ja onni, niin ennen kaikkea sinun täytyy heretä kuuntelemasta omantuntosi ja järkesi ääntä ja vaatimuksia, jotka puhuvat sinussa ja sinun kaltaisissasi, sinun täytyy heretä uskomasta kaikkea sitä, mitä ovat puhuneet ihmiskunnan suuret opettajat järjestään ja omasta tunnostaan, pitää kaikkea sitä joutavana ja alottaa kaikki alusta. Ja voidaksesi ymmärtää kaikki sinun täytyy mikroskoopilla tarkastella ameebien ja solujen liikkeitä lapamadossa, tai vielä mukavampaa on uskoa kaikkea sitä, mitä sinulle sanovat tästä erehtymättömyyden valtakirjalla varustetut ihmiset. Tarkastellessasi näitten ameebien ja solujen liikkeitä, tai lukuessasi siitä, mitä muut ovat nähneet, on sinun otaksuttava näillä soluilla olevan inhimillisiä tunteita ja mietteitä siitä, mitä he haluavat, mihin pyrkivät ja mihin ovat tottuneet; ja näistä havainnoista (joissa joka sanassa on ajatus- tai lausevirhe) on analogian mukaan päätettävä, mitä sinä olet, mikä on sinun tarkotuksesi ja mikä on sinun ja toisten kaltaisesi solujen onni. Ymmärtääksesi itseäsi sinun täytyy tutkia ei ainoastaan lapamatoa, jonka sinä näet, vaan myöskin mikroskoopillisia olioita, joita sinä tuskin näet, ja vielä toisten olioiden muuttumista toisiksi, jota ei kukaan koskaan ole nähnyt, etkä sinäkään koskaan tule näkemään. Sama on laita taiteenkin. Taide on siellä, missä on ollut tositedettä, aina ollut ihmisen tarkotusta ja onnea koskevan tiedon ilmaisuna. Siitä saakka kuin ihmisiä on ollut olemassa, ovat he eri tietojen ilmaisuista erottaneet tärkeimmän ilmaisun — tiedon tarkotuksesta ja onnesta, ja tämän tiedon ilmaisuna onkin ollut taide ahtaassa merkinnössä. Siitä saakka kuin ihmisiä on ollut olemassa, on ollut myöskin noita erityisen herkkiä ja oppia ihmisen tarkotuksesta ja onnesta ymmärättäviä sieluja, jotka kanteleilla ja kitaroilla, kuvin ja sanoin ovat ilmaisseet inhimillistä taisteluaan valhetta vastaan, joka on eksyttänyt heitä pois tarkotuksestaan, kärsimyksiään tässä taistelussa, toiveitaan hyvän voitosta, epätoivoansa pahuuden voiton ja innostustansa tuon lähenevän onnen johdosta.

Siitä saakka kuin on ollut ihmisiä, ei tositaiteella, sillä, jota ihmiset ovat pitäneet suuressa arvossa, ole ollut merkitystä muuna kuin tiedon ilmaisuna ihmisen tarkotuksesta ja onnesta.

Aina ja viime aikoihin asti on taide palvellut oppia elämästä — sitä, joka sittemmin nimitettiin uskonnoksi, ja ainoastaan silloin se oli sitä, mitä ihmiset pitivät niin suuressa arvossa. Mutta niin pian kuin tarkotusta ja onnea koskevan tieteen sijalle tuli tiede, joka koski kaikkea, mikä vaan päähän juolahti, niin pian kuin tiede kadotti tarkotuksensa ja merkityksensä, ja todellista tiedettä alettiin ylenkatseellisesti nimittää uskonnoksi, lakkasi taide olemasta tärkeänä inhimillisenä toimintana.

Niin kauan kuin kirkko opetti tarkotuksesta ja onnesta, palveli taide kirkkoa ja oli tositaidetta, mutta niin pian kuin taide luopui kirkosta ja alkoi palvella tiedettä, joka taas palveli mitä sattui, kadotti taide merkityksensä ja — huolimatta vanhalta muistilta esiintuomista oikeuksistaan sekä järjettömästä, kutsumuksensa unohtamista, todistavasta vakuutuksesta, että taide palvelee taidetta — muuttui ammatiksi, joka tuottaa ihmisille hauskuutta ja ehdottomasti liittyy koreograafiseen, kulinaariseen ja kosmetiseen taiteeseen, joitten harjoittajat yhtä suurella oikeudella nimittävät itseänsä taiteilijoiksi kuin runoilijat, maalarit ja soittotaiteilijat meidän aikanamme.

Kun katsahtaa taaksensa, niin näkee, että tuhannen vuoden kuluessa miljaardien ihmisten joukosta eroittuu kymmenkunta Konfucioita, Buddhoja, Soloneja, Sokrateita, Salomoita, Homeroja, Esaijoja, Davideja. Harvoin niitä näkyy esiintyvän ihmisten joukossa, vaikka niitä ennen aikaan ilmestyi ei ainoastaan yhdestä säädystä, vaan kaikkien ihmisten keskuudesta. Harvinaisia näkyvät olevan nuo tosioppineet, taiteilijat, henkisen ravinnon tuottajat. Eikä ihmiskunta suotta ole asettanut heitä niin korkealle. Mutta nyt on tultu niin pitkälle, että kaikki nuo entiset suuret tieteen ja taiteen työmiehet ovat jo meille tarpeettomia. Nykyään saattaa tieteen ja taiteen työmiehiä työnjaon lain mukaan tehdä tehtaissa, ja yhdessä vuosikymmenessä me otamme tehdäksemme enemmän tieteen ja taiteen neroja, kuin mitä on syntynyt maailman alusta asti.

Nykyään on olemassa oppineitten ja taiteilijoiden ammattikunta, joka uudenaikaisella tavalla

valmistaa koko sen henkisen ravinnon, mitä ihmiskunta tarvitsee.

Ja tätä ravintoa on valmistettu niin paljon, ettei vanhoja, entisiä ihmisneroja, ei muinaisajan eikä myöhempiäkään, tarvitse enään muistellakaan, — se kaikki on ollut teologisen ja metafyyssisen aikakauden toimintaa, joka on pois pyyhittävä. Todellinen järjellinen työ on alkanut noin 50 vuotta sitten. Ja näiden 50 vuoden kuluessa olemme me tehneet niin monta suurta miestä, että niitä yhdessä ainoassa saksalaisessa yliopistossa on enemmän kuin koko maailmassa tähän asti on ollut. Tieteitä olemme tehneet niin paljon — niitä kun on niin helppo tehdä — ettei yksi ihminen voi niitä kaikkia tuntea, eikä edes saada päähänsä kaikkia olemassa olevien tieteiden nimityksiäkään. Nimityksistäkin ja tulisi paksu sanakirja, ja joka päivä tehdään yhä uusia tieteitä.

Tehty on hyvin paljon, siihen tapaan kuin teki muuan virolainen opettaja, joka opetti tilanhaltijan lapsille ranskankielen asemesta vironkieltä. Me olemme oppineet paljon, mutta onnettomuus on vaan siinä, etteivät muut, kuin me itse, mitään siitä ymmärrä, vaan pitävät sitä mihinkään kelpaamattomana loruna.

Mutta onhan siihenkin selitys: ihmiset eivät käsitä tieteellisen tieteen tuottamaa hyötyä, sillä he ovat teologisen aikakauden tietojen vaikutuksen alaisina, sen typerän aikakauden, jolloin koko kansa, sekä juutalaisilla, kiinalaisilla, intialaisilla että kreikkalaisilla, ymmärsi kaikki, mitä heille puhuivat suuret opettajat.

Mutta johtuipa se mistä hyvänsä, asia on niin, että tieteet ja taiteet ovat aina olleet olemassa ihmiskunnassa, ja silloin, kun ne todella ovat olleet olemassa, ovat ne olleet tarpeellisia ja kaikille ymmärrettäviä.

Me teemme jotakin, jota me nimitämme tieteeksi ja taiteeksi, mutta sitä ei meillä ole oikeutta nimittää tieteeksi ja taiteeksi.

XXXVII.

"Teillähän on vaan toinen, tieteelle sopimaton, ahtaampi määritelmä tieteestä ja taiteesta", sanotaan minulle, "mutta se ei sulje pois niitä, ja jällelle jää kuitenkin tieteellinen toiminta, jota harjoittivat: Galilei, Bruno, Homero, Michel-Angelo, Beethoven, Wagner ynnä kaikki toisarvoiset oppineet ja taiteilijat, jotka koko elämänsä pyhittivät tieteen ja taiteen palvelukseen." Niin tavallisesti sanotaan ja koetetaan vedota entisten ja nykyisten oppineitten ja taiteilijoiden toiminnan välillä olevaan yhteyteen, jota muissa tapauksissa taas ei tunnusteta. Sitä paitsi koetetaan unohtaa se erityinen, uusi työnjaon periaate, jonka perusteella tiede ja taide nykyään ovat etuoikeutetussa asemassaan.

Ensiksikin ei voi väittää yhteyttä olevan entisajan ja nykyajan nerojen välillä. Niinkuin ensimmäisten kristittyjen pyhällä elämällä ei ole mitään yhteistä paavien elämän kanssa, niin ei myöskään Galilein, Shakespearen, Beethovenin toiminnalla ole mitään yhteistä Tindallin, Hugon, Wagnerin toiminnan kanssa. Niinkuin pyhät isät kieltäytyisivät sukulaisuudesta paavien kanssa, niin vanhan ajan tiedemiehetkin kieltäytyisivät sukulaisuudesta nykyaikaisten kanssa.

Toiseksi sen merkityksen kautta, jonka tieteet ja taiteet nykyään itselleen antavat, on meillä hyvin selvä, tieteen itsensä antama mittakaava, jolla voimme määrätä josko ne vastaavat tarkotustaan tai ei, ja siten ei löysillä perusteilla, vaan määrätyn mittakaavan mukaan ratkaista, onko sillä toiminnalla, joka nimittää itseänsä tieteeksi ja taiteeksi, perustetta kantaa tätä nimeä.

Kun egyptiläiset tai kreikkalaiset papit harjoittivat kaikille tuntemattomia salaisia toimituksiaan, sanoen niitten sisältävän koko tieteen ja taiteen, oli mahdotonta heidän kansalle tuottaman hyödyn perusteella tarkastaa heidän tieteensä todellisuutta, sillä tiede, heidän vakuutuksensa mukaan, oli yliluonnollinen. Mutta nyt on meillä kaikilla hyvin selvä, yksinkertainen mittakaava, joka sulkee pois kaiken yliluonnollisen: tiede ja taide lupaavat toimittaa ihmiskunnan aivojen tehtävää yhteiskunnan tai koko ihmiskunnan hyväksi. Ja senvuoksi on meillä oikeus nimittää tieteeksi ja taiteeksi ainoastaan sellaista toimintaa, jolla on tuo tarkotus ja joka sitä täyttää.

Senvuoksi, nimittivätpä itseänsä miten hyvänsä nuo oppineet ja taiteilijat, jotka sepittävät rikos-, valtio- ja kansainvälisten oikeuksien teorioja, jotka keksivät uusia kanuunia ja räjähdysaineita, säveltävät hävyttömiä oopperoita ja operetteja tai kirjoittavat yhtä hävyttömiä romaaneja, meillä ei ole oikeutta nimittää koko tuota toimintaa tieteen ja taiteen toiminnaksi, koska sen tarkotuksena ei ole yhteiskuntien tai ihmiskunnan onni, vaan se päinvastoin ihmisiä vahingoittaa. Kaikki tuo ei siis ole

tiedettä eikä taidetta. Aivan samoin, nimittivätpä itseänsä miten hyvänsä ne oppineet, jotka yksinkertaisuudessaan koko elämänikänsä tutkivat mikroskooppillisia eläviä ja teleskooppillisia ja spektraalisia ilmiöitä, tai taiteilijat, jotka tutkittuaan muinaisuuden muistomerkkejä kirjoittelevat historiallisia romaaneja, maalailevat tauluja, säveltävät symfonioja ja sepittävät kauniita runoja, — kaikkia noita ihmisiä, huolimatta heidän harrastuksestaan, ei voi, tieteen oman määritelmän mukaan, nimittää tieteen ja taiteen edustajiksi ensiksikin senvuoksi, ettei heidän tieteellinen toimintansa tieteen vuoksi ja taiteellinen toimintansa taiteen vuoksi tarkota ihmiskunnan onnea, ja toiseksi senvuoksi, ettei ole tuloksia tuosta toiminnasta yhteiskunnan tai ihmiskunnan hyväksi. Se taas, että heidän toimintansa joskus tuottaa hyötyä ja hauskuutta muutamille ihmisille, ei mitenkään oikeuta meitä, heidän oman tieteellisen määritelmänsä mukaan, pitämään heitä tieteen ja taiteen edustajina.

Aivan samoin, nimittivätpä itseänsä miten hyvänsä ne ihmiset, jotka tekevät keksintöjä sähkövoiman käyttämisessä valaistukseen, lämmitykseen ja liikevoimana, tai uusien kemiallisten yhdistysten alalla, joista saadaan dynamiittia ja kauniita värejä, ne ihmiset, jotka oivallisesti soittavat Beethovenin symfonioja, näyttelivät teattereissa, maalaavat hyviä muotokuvia, laatuksia ja maisemia, kirjoittavat huvittavia romaaneja, joitten tarkoituksena on ainoastaan rikkaitten ihmisten ikävän haihduttaminen, — niitten ihmisten toimintaa ei voi nimittää tieteeksi ja taiteeksi, sillä tämä toiminta ei tarkoita, niinkuin elimistön aivojen toiminta, kokonaisuuden hyvää, vaan sitä johtaa ainoastaan persoonallinen etu, etuoikeuksien saavuttamisen halu, raha, jota saadaan n.k. taiteen keksimisestä ja harjoittamisesta, eikä sitä sen vuoksi mitenkään voi erottaa muusta itsekkästä persoonallisesta toiminnasta, joka lisää elämän hauskuuksia, niinkuin ravintoloitsijain, taidersastajain, muotiompelijain, porttojen y.m. toiminta. Niin toisten kuin toistenkaan toiminta ei sovellu tieteen ja taiteen määritelmään, jotka lupaavat työnjaon perusteella palvella koko ihmiskunnan tai yhteiskunnan hyvää.

Tieteen määritelmä tieteestä ja taiteesta on aivan oikea, mutta valitettavasti ei nykyisten tieteiden ja taiteiden toiminta siihen sovellu. Yksien toiminta on suorastaan vahingollista, toisten hyödyttöntä, kolmansien mitätöntä, ainoastaan rikkaille kelpavaa. Kaikki he saattavat olla hyvin hyviä ihmisiä, mutta he eivät täytä sitä, mitä he, oman määritelmänsä mukaan, ovat ottaneet tehdäkseen, ja senvuoksi ovat yhtä vähän oikeutettuja pitämään itseänsä tieteen ja taiteen edustajina, kuin nykyinen papisto, joka niinkään ei täytä päällensä ottamiaan velvollisuuksia, on oikeutettu pitämään itseään jumalallisen totuuden edustajina ja opettajina.

Ja ymmärrettävää on, miksi nykyisen tieteen ja taiteen työmiehet eivät ole täyttäneet eivätkä voi täyttää kutsumustaan. Siksi, että he ovat velvollisuuksistaan tehneet oikeudet.

Tieteellinen ja taiteellinen toiminta, nykyisessä merkinnössään, on ainoastaan silloin hedelmällinen, kun se ei tiedä mitään oikeuksista, vaan tietää yksin velvollisuutensa. Ainoastaan senvuoksi, että se aina on semmoinen — että sen ominaisuutena on itsekieltämys, — antaakin ihmiskunta tälle toiminnalle niin suuren arvon.

Jos jotkin ihmiset todellakin ovat kutsutut palvelemaan toisia henkisellä työllä, niin he saavat aina kärsiä täyttäessään tätä tehtäväänsä, sillä ainoastaan kärsimysten kautta syntyy henkinen maailma.

Itsekieltämys ja kärsimykset ovat olevat ajattelijan ja taiteilijan kohtalona senvuoksi, että hänen päämääränsä on ihmisten onni. Ihmiset ovat onnettomia: kärsivät, sortuvat. Odottelemiseen ja vilvoitteleamiseen ei ole aikaa.

Ajattelija ja taiteilija eivät koskaan tule istumaan Olympon kukkuloilla, niinkuin me olemme tottuneet ajattelemaan, he tulevat aina, ikuisesti olemaan levottomuudessa ja jännityksessä. He olisivat voineet ratkaista ja sanoa sen, mikä olisi antanut onnen ihmisille, olisi vapauttanut heidät kärsimyksistä, mutta he eivät sitä ratkaisseet eivätkä sanoneet, ja huomenna se saattaa olla myöhäistä — sillä he kuolevat.

Ei siitä tule ajattelijaa ja taiteilijaa, joka kasvatetaan laitoksessa, missä muka valmistetaan oppineita ja taiteilijoita, ja saa diplomin, vaan siitä, joka ei voi olla ajattelematta ja ilmaisematta sitä, mikä hänen sielussaan liikkuu, vaikka sitä tahtoisikin, koska häntä on johtamassa kaksi vastustamatonta voimaa: sisällinen tarve ja ihmisten vaatimus.

Hyvinvoipia, mässäileviä ja itsetyytyväisiä ajattelijoita ja taiteilijoita ei ole.

Semmoinen henkinen toiminta, joka todellakin on toisille tarpeellinen, on mitä raskain kutsumus — risti, niinkuin evankelioissa on sanottu. Ja ainoa, epäilemätön tunnusmerkki kutsumuksen olemassa olosta on itsekieltämys, itsensä uhraaminen voidakseen ilmituoda toisten ihmisten hyödyksi sisälliset voimansa.

Opettaa kuinka monta kovakuoriaista on maailmassa, tarkastella auringossa olevia pilkkuja, kirjoittaa romaaneja ja oopperoita voipi kärsimyksiä kokematta, mutta opettaa ihmisiä löytämään onnensa, joka kokonaan on itsekieltämyksessä ja toisten palvelemisessä, ja voimakkaasti ilmaista tätä oppia ei voi

ilman itsekieltäymystä.

Niin kauan oli olemassa kirkko, kuin opettajat kärsivät ja olivat puutteessa, mutta niin pian kuin he rupesivat lihoomaan, päättyi heidän opettajatoimintansa.

Kun papit olivat kultaisia, olivat astiat puisia, mutta kun astiat tulivat kultaisiksi, tulivat papit puisiksi, sanoo kansa.

Ei Kristus suotta kuollut ristinpuulla, ei kärsimyksen uhri suotta voita kaikkea.

Mutta meidän tieteen ja taiteen ovat turvatut, diplomeilla varustetut, eikä kukaan muusta huolehdi kuin siitä, miten ne olisivat vielä paremmin turvattavat s.o. tehtävät mahdottomiksi palvelemaan ihmisiä.

Tositieteellä ja tositaiteella on kaksi varmaa tunnusmerkkiä: toinen — sisällinen, se, että tieteen ja taiteen palvelija, omaa etuaan ajattelematta, itsekieltäymyksellä täyttää kutsumustaan, ja toinen — ulkonainen, se, että hänen teoksensa ovat käsitettäviä kaikille ihmisille, joitten onni on hänen päämääränään. Otaksuivatpa ihmiset tarkoituksensa ja onnensa olevan minkä hyvänsä, tiede on oleva oppia tästä tarkotuksesta ja onnesta, ja taide tämän opin ilmaisua. Solonin, Konfuciuksen lait ovat tiedettä, Mooseksen, Kristuksen oppi on tiedettä, rakennukset Athenassa, Davidin psalmit ovat taidetta, mutta kappalten neljännen dimensioonin ja kemiallisten yhdistysten taulujen tutkiminen ei ole koskaan ollut eikä tule olemaan tiedettä. Tositieteen virkaa tekevät nykyaikaan jumaluusoppi ja juriidilliset tieteet, tositaiteen virkaa kirkolliset ja hallinnolliset menot, joihin ei kukaan usko ja joita ei kukaan pidä totisena asiana. Se taas, jota meillä nimitetään tieteksi ja taiteeksi, on joutilaan järjen ja tunteen tuotetta, jonka tarkotuksena on kutkutella samallaisia joutilaita järkiä ja tunteita ja joka on kansalle aivan käsittämätöntä, sillä sen tarkotuksena ei ole kansan onni.

Siitä saakka kuin tunnemme ihmisten elämää, näemme siinä aina ja kaikkialla vallitsevan opin, joka väärin nimittää itseänsä tieteksi ja joka ei selvitä ihmisille elämän tarkotusta, vaan päinvastoin sitä himmentää. Niin on ollut egyptiläisillä, hindulaisilla, kiinalaisilla, osaksi kreikkalaisinakin (sofisteilla), sitten mystikoilla, gnostikoilla, kabalisteilla, keskiajalla: teoloogeilla, skolastikoilla, alkemisteilla, ja niin on ollut kaikkialla meidän aikaamme asti.

Mikä harvinainen onni onkaan meillä, kun saamme elää semmoisena erikoisena aikana, jolloin tieteksi itseänsä nimittävä järjen toiminta on, niinkuin vakuutetaan, jossakin erikoisessa edistyksen tilassa! Eiköhän tuo harvinainen onni johdu siitä, ettei ihminen voi eikä tahdo nähdä omaa kurjuuttaan? Minkäs vuoksi ei noitten teologien ja kabalistien tieteistä ole mitään jäänyt jällelle, paitsi sanoja.

Tunnusmerkithän ovat aivan samat: sama itsetyytyväisyys, sokea varmuus, että me, juuri me, ja ainoastaan me olemme oikealla tiellä, ja vasta meistä alkaa oikea elämä. Samat toiveet, että me tuossa tuokiossa keksimme jotain tavatonta, ja sama, erehdyksemme paljastava, päätunnusmerkki: koko meidän viisautemme jää meille itsellemme, mutta kansanjoukot eivät ymmärrä, eivät ota vastaan, eivätkä tarvitse sitä. Meidän asemamme on hyvin vaikea, mutta miksi emme voisi ottaa sitä rehellisesti tarkastaaksemme.

On aika tulla tajuunsa ja katsahtaa omaan itseensä.

Emmehän me ole mitään muuta kuin kirjanoppineita ja fariseuksia, jotka olemme istuneet Mooseksen istuimella ja ottaneet haltuumme taivaan valtakunnan avaimet, ja jotka itse emme mene sisälle emmekä muita sinne päästä. Mehän olemme, me tieteen ja taiteen ylimmäiset papit, kaikkein kurjimpia pettureita, joilla on asemaamme paljon vähemmän oikeutta, kuin kaikkein viekkaimmilla ja turmeltuneimmilla papeilla. Etuoikeutetulle asemallemme ei meillä ole minkäänlaista puolustusta. Me olemme petoksella anastaneet paikkamme ja valheella sitä pidämme hallussamme.

Papistolla, sekä meidän että katoollilaisella, niin turmeltunutta kuin se olikin, oli jonkinmoinen oikeus asemaansa, — he sanoivat neuvovansa ihmisille elämän ja pelastuksen tietä. Mutta me, kukistettuamme papiston ja todistettuamme ihmisille, että se heitä pettää, olemme asettuneet sen sijalle, emmekä opeta ihmisille elämää, väittäen sen oppimista tarpeettomaksi, vaan imemme kansan verta ja sen edestä opetamme lapsillemme omaa talmudiamme, kreikan ja latinan kielioppia, sitä varten, että hekin voisivat jatkaa meidän loiselämäämme.

Me sanomme: ennen oli olemassa ihmiskasteja, vaan nyt ei niitä ole. Mutta mitäs se merkitsee, että toiset ihmiset ja heidän lapsensa tekevät työtä, toiset taas eivät tee? Näyttäkää intialaiselle, joka ei tunne meidän kieltämme, eurooppalainen ja meidän elämämme muutamien sukupolvien aikana, niin hän heti huomaa samallaiset työtä tekevän ja työtä tekemättömän kastit, kuin hänenkin maassaan on. Niin heillä kuin meilläkin oikeuden työttömyyteen antaa se erityinen pyhitys, jota me nimitämme tieteksi ja taiteeksi, eli yleensä sivistykseksi.

Tämäpä sivistys ja koko sen mukana seuraava järjen turmeltuminen onkin vienyt meidät siihen kummalliseen mielettömyyteen, joka peittää meiltä mitä selvimmän ja epäilemättömimmän asian.

Me kulutamme veljiemme elämää ja pidämme itseämme kristittyinä, humaanisina, sivistyneinä ja täysin oikeamielisinä ihmisinä.

XXXVIII.

Mitä siis on tekeminen? Mitä on meidän tekeminen?

Tätä kysymystä, joka sisältää myöskin tunnustuksen, että meidän elämämme on huono ja väärä, ja samalla väitteen, ettei sitä kumminkaan voi muuttaa, tätä kysymystä olen kuullut ja kuulen joka taholta. Senvuoksi olen valinnutkin tämän kysymyksen kirjani otsakirjoitukseksi.

Minä olen kertonut kärsimyksistäni, etsimisestäni ja siitä, miten tämän kysymyksen ratkaisin. Minä olen samallinen ihminen kuin kaikki muutkin, ja jos jossakin suhteessa eroan meidän piirimme tavallisesta ihmisestä, niin on se pääasiallisesti siinä, että olen enemmän kuin tavallinen ihminen palvellut ja hemmotellut maailman väärää oppia, enemmän saanut hyväksymistä vallitsevan opin tunnustajilta ja senvuoksi enemmän kuin muut turmeltunut ja tieltä eksynyt.

Senvuoksi luulen itselleni löytämäni kysymyksen ratkaisun tyydyttävän kaikkia vilpittömiä ihmisiä, jotka tekevät saman kysymyksen. Kysymykseen: mitä on tehtävä? vastasin ensiksikin: oltava valehtelematta sekä ihmisten että itsensä edessä, oltava pelkäämättä totuutta, veipä se minne hyvänsä. Me kaikki tiedämme, mitä merkitsee valehteleminen ihmisten edessä, mutta siitä huolimatta herkeämättä valehtelemme aamusta iltaan: käsken sanoa, etten ole kotona, vaikka olen kotona, sanon olevani hyvin iloinen, vaikken ollenkaan ole iloinen, käytän toisesta sanaa kunnioitettava, vaikken ollenkaan häntä kunnioita, sanon, ettei minulla ole rahaa, vaikka on j.n.e., j.n.e. Me pidämme valhetta ihmisten edessä, varsinkin eräänlaista valhetta, pahana, mutta valhetta itsemme edessä emme pelkää, ja kuitenkin ei pahinkaan, suoranaisinkaan valhe ihmisten edessä ole seurauksiensa puolesta mitään verraten siihen valheeseen itsemme edessä, johon perustamme koko elämämme.

Juuri tästä valheesta on meidän luopuminen, kyetäksemme vastaamaan kysymykseen: *mitä on tekeminen?*

Mitenkä voinkaan vastata tähän kysymykseen, kun kaikki, mitä teen, koko elämäni perustuu valheeseen, jota koetan väittää totuudeksi sekä toisten että itseni edessä? Olla valehtelematta tässä merkinnössä on samaa kuin olla pelkäämättä totuutta, olla keksimättä ja hyväksymättä muitten keksimiä verukkeita peittääkseen itseltään järjen ja omantunnon johtopäätöksiä, olla pelkäämättä erota kaikista muista ja jäädä yksin järkensä ja omantuntonsa kanssa, olla pelkäämättä sitä asemaa, johon totuus vie, lujasti uskoen, että se asema, johonka totuus ja omatunto vievät, olipa se miten kummallinen tahansa, ei voi olla huonompi sitä, joka perustuu valheeseen. Olla valehtelematta meidän etuoikeutettujen, henkisen työn ihmisten asemassa on samaa kuin olla pelkäämättä joutua tilinteossa tappiolle. Saattaa olla, että olen jo niin paljon velkaa, etten suoriudukaan. Mutta olipa velka miten suuri tahansa, aina on parempi tehdä tili, kuin olla sitä tekemättä; olipa sitä ehtinyt väärällä tiellä kuinka pitkälle hyvänsä, aina on parempi pysähtyä, kuin jatkaa matkaansa.

Kaikki asiat tulevat aina suoremmin ja pikemmin ratkaistuksi totuuden, kuin valheen kautta. Valhe toisten edessä ainoastaan hämmentää asiaa ja viivyttää ratkaisua, mutta valhe itsensä edessä, joka asetetaan totuuden sijaan, tuhoaa koko ihmisen elämän.

Jos ihminen, astuttuaan väärälle tielle, pitää sitä oikeana, niin joka hänen askeleensa tällä tiellä vie hänet yhä kauemmaksi päämäärästä. Jos ihminen, joka kauan on kulkenut väärää tietä, itse huomaa, tai muilta kuulee tämän tien olevan väärän, mutta säikähtäen sitä ajatusta, että hän on niin kauas syrjään joutunut, koettaa itselleen vakuuttaa tätäkin tietä pääsevänsä perille, niin hän ei milloinkaan perille pääse. Jos ihminen säikähtää totuutta ja, nähtyään sen, ei sitä tunnusta, vaan tunnustaa valheen totuudeksi, niin ei hän koskaan saa tietää, mitä hänen on tekeminen.

Me, ei ainoastaan rikkaat, vaan etuoikeutetut, n.k. sivistyneet, olemme niin kauas joutuneet väärällä tiellä, että me tarvitsemme joko suurta päättäväisyyttä tai hyvin suuria kärsimyksiä väärällä tiellä, tullaksemme tajuihimme ja tunnustaaksemme sen valheen, jolla elämme.

Minä huomasin elämämme valheen niitten kärsimysten kautta, joihin minut vei väärä tie, ja

tunnustettuani tämän tien vääräksi oli minulla rohkeutta mennä ensin vaan ajatuksissani sinne, minne minua vei järki ja omatunto, tekemättä itselleni selvää siitä, mihin jouduin. Ja minä tulin palkituksi tästä rohkeudestani. Kaikki monimutkaiset, hajanaiset, sekavat, järjettömät elämän ilmiöt, joita ympärilläni näin, selvenivät yhtäkkiä, ja minun ennen niin kummallinen ja vaikea asemani näitten ilmiöitten keskellä tuli yhtäkkiä luonnolliseksi ja helpoksi. Tuossa uudessa asemassani selveni aivan täydellisesti minun toimintani, — ei ollenkaan se, jota ennen olin ajatellut, vaan uusi, jossa oli paljon enemmän levollisuutta, rakkautta ja iloa. Se, mikä ennen minua pelotti, alkoi nyt minua viehättää.

Ja sen vuoksi luulen, että se, joka vilpittömästi kysyy: *mitä on tekeminen?* ja, tähän kysymykseen vastatessaan, ei valehtele itsensä edessä, vaan menee sinne, minne vie häntä järki, se on jo ratkaissut kysymyksen. Jos ei hän vaan valehtele itsensä edessä, niin hän huomaa, mitä, missä ja miten on tekeminen. Ainoa, mikä voi haitata häntä tien löytämisessä, on väärä ja liian korkea käsitys omasta itsestään ja asemastaan. Niin oli laita minun, jonka vuoksi toinen, edellisestä johtuva vastaus kysymykseen: *mitä on tekeminen?* — oli minulle se, että minun oli tehtävä katumus sanan täydessä merkityksessä, s.o. kokonaan muutettava käsitys asemastani ja toiminnastani: herettävä luulemasta toimintaani hyödylliseksi ja tunnustettava se vahingolliseksi ja joutavaksi, sivistyksen asemesta nähtävä itsessäni sivistymättömyyttä, hyvyyden ja siveellisyyden asemesta pahuutta ja siveettömyyttä, vlevyyden asemesta alhaisuutta.

Sanoin, että, paitsi valheesta luopumista, minun piti vielä tehdä katumus, sillä, vaikka toinen seikka johtuukin toisesta, väärä käsitys suuresta merkityksestäni oli siihen määrin minuun pinttynyt, etten nähnyt suurinta osaa valheestani niin kauan kuin en ollut vilpittömästi katunut, luopunut itselleni muodostamastani väärästä käsityksestä. Vasta sitten kun tein katumuksen, s.o. herkesin pitämästä itseäni erikoisena ihmisenä ja aloin pitää itseäni samallaisena ihmisenä kuin kaikki muutkin, vasta silloin tieni minulle selveni.

Ennen en voinut vastata kysymykseen: *mitä on tekeminen?* — senvuoksi, että itse kysymyksen muodostin väärin. Niin kauan kuin en ollut katunut, kysyin näin: mikä toiminta on valittava minun, ihmisen, jolla on minun sivistykseni ja luonnonlahjani?

Miten on tällä sivistyksellä ja näillä luonnonlahjoilla korvattava se, mitä olen ottanut ja otan kansalta? Tämä kysymys ei ollut oikea, koska se sisälsi sen väärän käsityksen, että minä muka en ole samallinen ihminen kuin muut, vaan jokin erikoinen, kutsuttu palvelemaan ihmisiä niillä luonnonlahjoilla ja sillä sivistyksellä, jotka olivat 40 vuotisen harjoituksen tuloksena. Minä tein itselleni kysymyksen, mutta itse asiassa vastasin siihen jo edeltäpäin siten, että edeltäpäin määrittelin sen minulle miellyttävän toiminnan laadun, jolla olin kutsuttu ihmisiä palvelemaan. Oikeastaan kysyin: mitenkä on minun, semmoisen erinomaisen kirjailijan, jolla on niin paljon tietoja ja lahjoja, käytettävä niitä ihmisten hyödyksi? Mutta kysymyksen olisi pitänyt kuulua näin: *mitä on minun, joka onnettomien olojen kautta olen tullut viettäneeksi parhaat oppivuoteni työhön totuttautumisen asemesta opettelemalla ranskan kieltä, pianon soittoa, kielioppia, maantiedettä, lakitiedettä, runoja, novelleja, romaaneja, filosofisia teorioja ja sotaharjoituksissa, — mitä on minun, joka elämäni parhaat vuodet olen kuluttanut joutilaissa ja sielua turmelevissa toimissa, — mitä on minun, noista onnettomista entisyyden ehdoista huolimatta, tekeminen palkitakseni niitä ihmisiä, jotka koko tänä aikana ovat minua ruokkineet ja vaatettaneet ja yhä edelleen sitä tekevät?* Jos kysymys olisi ollut siinä muodossa, kuin se nyt minun edessäni on sen jälkeen kuin tein katumuksen, niin vastaus olisi ollut helppo: koetettava ennen kaikkea rehellisesti itseäni elättää, s.o. opittava olemaan elämättä toisten hartioilla, ja sitä oppiessa, joka tilaisuudessa tuotettava hyötyä ihmisille sekä käsillä, jaloilla, aivoilla että sydämmellä, ja kaikella sillä, millä ihmiset vaativat.

Ja senpä vuoksi on meidän piirimme ihmisen tehtävä katumus, karsittava itsestään meihin pinttynyt ylpeys sivistyksestämme, hienoudestamme, lahjoistamme ja tunnustettava, ettei hän ole kansan hyväntekijä, etevä mies, joka hyväntahtoisesti ottaa lahjoittaaksensa kansalle hyödyllisiä keksinnöitään, vaan perin syyllinen, turmeltunut, mihinkään kelpaamaton ihminen, joka tahtoo tehdä parannuksen ja heretä kansaa loukkaamasta ja vahingoittamasta.

Kuulen hyvin usein nuorten miesten, jotka hyväksyvät kielteisen puolen minun mielipiteistäni, kysyvän: *mitäs minun sitten on tekeminen?* Mitä on tekeminen minun, joka olen lopettanut kurssin yliopistossa tai jossain muussa oppilaitoksessa, ollakseni hyödyllinen?

Nämä nuoret miehet kysyvät, mutta sielussaan on heillä jo päätettynä että heidän saamassaan sivistyksessä on heillä suuri etevämyys, ja että kansaa palvella he tahtovat juuri tuolla etevämyydellään. Ja senvuoksi he eivät missään tapauksessa ota arvostellakseen sitä, mitä nimittävät sivistyksen, kysyäkseen itseltään: *onko se, mitä he nimittävät sivistykseksi, hyvää vai pahaa?* Jos he sen tekisivät, niin he ehdottomasti tulisivat pakoitetuiksi hylkäämään sivistyksensä ja alkamaan oppia alusta. Mutta sepä yksin onkin tarpeen.

He eivät mitenkään voi ratkaista kysymystä: *mitä on tekeminen,* sillä se kysymys ei esiinny heille

semmoisena kuin sen pitäisi.

Kysymyksen pitäisi kuulua näin: mitenkä on minun, avuttoman, hyödyttömän ihmisen, joka onnettomien olosuhteitten kautta olen hukannut parhaat oppivuoteni henkeä ja ruumista turmelemaan tieteellisen talmudin oppimiseen, korjattava tämä erehdys ja opittava ihmisiä palvelemaan? Mutta kysymys kuuluu heillä näin: mitenkä on minun, ihmisen, joka on hankkinut itselleen niin paljon oivallisia tietoja, näillä oivallisilla tiedoillani ihmisiä hyödytettävä? Senpä vuoksi ei ihminen milloinkaan voi vastata kysymykseen: mitä on tekeminen, niin kauan kuin ei hän herkeä valehtelemasta itsensä edessä ja tee katumusta. Eikä katumus ole peloittavaa, enempää kuin totuuskaan, vaan on yhtä iloista ja hedelmällistä. Pitää vaan tunnustaa totuus kokonaan ja katua täydellisesti, ymmärtääkseen, ettei oikeuksia, etevämmyyttä, erikoisuutta ole elämässä kellään, eikä voi olla, vaan velvollisuuksia on loppumattomasti ja rajattomasti, ja että ihmisen ensimmäinen epäilemätön velvollisuus on osanotto taisteluun luonnon kanssa oman ja toisten elämän puolesta.

Tämäpä ihmisen velvollisuuden tunnustaminen onkin pääasia kolmannessa vastauksessa kysymykseen: *mitä on tekeminen?*

Minä koetin olla itseni edessä valehtelematta, minä koetin karsia itsestäni viimeisetkin jäännökset sivistystäni ja lahjojani koskevasta väärästä käsityksestäni ja katua, mutta kysymystä ratkaistessani asettui tielleni uusi vaikeus: tehtäviä oli niin paljon kaikenlaisia, että oli tarpeen neuvo, mitä nimenomaan oli tehtävä. Ja vastauksen tähän kysymykseen sain, kun vilpittömästi kaduin sitä pahaa, jossa elin. Mitä on tekeminen? — kysyvät kaikki ja kysyin minäkin niin kauan kuin, luullen suuria kutsumuksestani, olin näkemättä sitä, että minun ensimmäinen ja tinkimätön velvollisuuteni oli itse itseäni ruokkia, vaatettaa, rakentaa huoneitani ja niitä lämmittää, sekä tässä asiassa palvella muita, sillä siitä saakka kuin maailma on ollut olemassa, on tämä ollut jokaisen ihmisen ensimmäinen ja tinkimätön velvollisuus.

Tässä työssä yksin ihminen täysin tyydyttää luontonsa ruumiillisia ja henkisiä vaatimuksia: itsensä ja omaistensa ruokkiminen, vaatettaminen ja varjeleminen on ruumiillisten tarpeiden tyydyttämistä, sen tekeminen toisille ihmisille on henkisen tarpeen tyydyttämistä.

Kaikki muu ihmisen toiminta on vasta silloin laillista, kun tämä ihmisen ensimmäinen tarve on tyydytetty.

Otaksuipa ihminen kutsumuksensa olevan minkä tahansa: toisten ihmisten hallitsemisen, kansalaistensa puolustamisen, jumalanpalvelusten pitämisen, toisten opettamisen, keinojen keksimisen elämän sulostuttamiseksi, maailman lakien löytämisen, ikuisten totuuksien esittämisen taiteellisissa kuvissa, — niin järjelliselle ihmiselle on hänen velvollisuutensa ottaa osaa taisteluun luonnon kanssa oman ja toisten ihmisten elämän ylläpitämiseksi aina oleva kaikkein ensimmäisenä ja epäilemättömimpänä. Se on sitä oleva jo senvuoksi, että ihmisille on kaikkein tarpeellisinta heidän elämänsä ja niinmuodoin, suojellakseen ja opettaakseen ihmisiä ja tehdäkseen heidän elämänsä miellyttävämmäksi, täytyy suojella itse elämää, mutta minun poisjäämiseni taistelusta, toisten työn hyväkseen käyttäminen on toisten elämän hävittämistä.

Niin ollen on järjetöntä ja mahdotonta palvella ihmisten elämää sitä hävittämällä.

Luopumista taistelusta luonnon kanssa seuraa aina välttämätön rangaistus — joko ruumiillisen tai järjellisen elämän turmio. Jos ihminen, eläen yksin, vapauttaa itsensä velvollisuudesta taistella luonnon kanssa, niin hän saa heti sen rangaistuksen, että hänen ruumiinsa kuihtuu. Jos taas ihminen vapauttaa itsensä tästä velvollisuudesta pakoittamalla toisia sitä täyttämään ja turmellen heidän elämänsä, niin hän heti saa sen rangaistuksen, että hänen järjellinen elämänsä, s.o. elämä, jolla on järjellinen tarkoitus, häviää.

Minun entinen elämäni oli minut siihen määrin turmellut, meidän maailmassamme on tuo ensimmäinen ja epäilemätön Jumalan tai luonnon laki niin salattu, että minusta näytti kummalliselta, peloittavalta, jopa häpeälliseltäkin tuon lain täyttäminen, ikäänkuin voisi olla kummallista, peloittavaa ja häpeällistä ikuisen epäilemättömän lain täyttäminen, mutta ei siitä luopuminen. Ensin minä kuvailin, että tämän asian toimeenpanemiseen tarvittiin jotakin erityistä toimenpidettä, samanmielisten yhdistymistä, perheen suostumusta, maalle muuttoa. Sitten ikäänkuin hävetti herättää ihmisten huomiota ryhtymällä semmoiseen meikäläisissä oloissa tavattomaan työhön, kuin ruumiillinen työ, enkä tiennyit miten alkaa.

Mutta kun vaan ymmärsin, ettei mitään erityistä toimintaa ollut keksittävä, vaan että oli ainoastaan palaaminen väärästä asemasta, jossa ennen olin ollut, luonnolliseen, että oli ainoastaan oikaistava se valhe, jossa olin elänyt, niin kaikki nuo vaikeudet katosivat.

Mitään erityisiä toimenpiteitä tai toisten suostumusta ei koskaan tarvita, sillä aina, olinpa missä asemassa hyvänsä, on ihmisiä, jotka ruokkivat, vaatettavat ja suojelevat paitsi itseänsä myöskin minua,

ja kaikkialla kaikissa olosuhteissa voin tehdä sitä itse itselleni ja heille, jos minulla riittää siihen aikaa.

Tuntee taas väärää häpeän tunnetta harjoittaessani tavatonta ja ihmisille ikäänkuin outoa työtä en myöskään voi, sillä, ellen tuota työtä tee, täytyy minun tuntee todellista häpeän tunnetta. Ja päästyäni tähän tietoisuuteen ja sen käytännölliseen johtopäätökseen tulin täysin palkituksi siitä, etten pelännyt järjen johtopäätöksiä, vaan menin sinne, minne ne minua veivät.

Tultuani tähän käytännölliseen johtopäätökseen minua hämmästytti, mitenkä helppoa ja yksinkertaista oli nyt ratkaista kaikki ne kysymykset, jotka ennen olivat näyttäneet minusta niin vaikeilta ja monimutkaisilta.

Kysymykseen: mitä on tekeminen? — tuli mitä selvin vastaus: ennen kaikkea sitä, mitä itse tarvitsen ja mitä itse voin tehdä — laittaa teeni, lämmittää uunini, tuoda juomaveteni, puhdistaa vaatteeni.

Kysymykseen: eikö se tule näyttämään kummalliselta ihmisten silmissä? — tuli vastaus, että se kummalliselta näyttäminen kestää vaan viikon ajan, mutta sitten tulee näyttämään kummalliselta palaaminen entisiin olosuhteisiin.

Kysymykseen: onko tarpeen järjestää tuo ruumiillinen työ perustamalla yhdyskunta maalle? — tuli vastaus, että kaikki se on tarpeetonta, että työ, jos sen tarkoituksena ei ole pyrkiminen joutilaisuuteen ja toisten työn hyväksien käyttämiseen, niinkuin on rahaa kokoavien ihmisten työ, vaan tarpeitten tyydyttäminen, — itsestään vetää ihmistä kaupungista maalle, sinne, missä tuo työ on kaikkein hedelmällisin ja iloisin.

Minkäänlaista yhdyskuntaa ei tarvitse muodostaa senvuoksi, että työtä tekevä ihminen itsestään liittyy olemassa olevaan työtä tekevien ihmisten yhdyskuntaan.

Kysymykseen: eikö tuo ruumiillinen työ vaadi koko minun aikaani ja eikö se riistä minulta mahdollisuutta siihen henkiseen toimintaan, jota rakastan, johon olen tottunut ja jota, epäilyksen hetkinä, en pidä hyödyttömänä? — tuli mitä odottamattomin vastaus. Henkisen toiminnan tarmo kasvoi tasaisesti, vapautuen kaikesta turhasta, sitä myöten kuin ponnistin ruumiillisia voimiani.

Käytettyäni ruumiilliseen työhön 8 tuntia, — sen ajan päivästä, joka ennen minulta kului taistelussa ikävää vastaan, — jäi minulle vielä toiset 8 tuntia, joista tarvitsin olosuhteitteni mukaan ainoastaan 5 henkistä työtä varten. Siis jos minä, varsin tuottelias kirjailija, joka melkein 40 vuoteen en ollut mitään muuta tehnyt kuin kirjoittanut, ja saanut kirjoitetuksi 300 painoarkkia, — jos minä olisin kaikki nämä 40 vuotta tehnyt ruumiillista työtä työväen kanssa, niin käyttämällä, lukuunottamatta talvi-iltoja ja joutopäiviä, lukemiseen ja opiskelemiseen 5 tuntia päivässä ja kirjoittamiseen ainoastaan juhlapäiviä, ja saaden valmiiksi kaksi sivua päivässä, olisin saanut kirjoitetuksi nuo 300 arkkia 14 vuodessa.

Tässä oli siis kysymys mitä yksinkertaisimmasta aritmeettisesta laskusta, jonka voi suorittaa seitsenvuotias poika, mutta jota en minä tähän asti ollut kyennyt suorittamaan. Vuorokaudessa on 24 tuntia, me nukumme 8 tuntia, siis jää 16. Jos kuka hyvänsä käyttää henkiseen työhön 5 tuntia päivässä, niin hän tekee hirmuisen paljon. Mihinkäs sitten käytetään jällellä olevat 11 tuntia?

Tulin huomaamaan, että ruumiillinen työ ei ainoastaan ole estämättä henkistä toimintaa, vaan edistää ja kehittää sitä.

Kysymykseen: eikö tuo ruumiillinen työ riistä minulta monta vikatonta hauskuutta, joita ihminen tarvitsee, niinkuin taidenautintoa, tietojen hankkimista, seurustelua ihmisten kanssa, ja yleensä elämän onnea? — tuli vastaukseksi: päinvastoin, mitä enemmän jännitetty oli työ, mitä enemmän se lähestyi karkeinta maatyötä, sitä enemmän sain nautintoa, tietoja, ja sitä läheisempään yhteyteen tulin ihmisten kanssa, sitä enemmän saavutin elämän onnea.

Kysymykseen (jota niin usein olen kuullut ihmisiltä, jotka eivät ole aivan vilpittömiä): mitä tuloksia voi olla semmoisesta mitättömästä pisarasta meressä, kuin on minun osanottoni ruumiilliseen työhön kuluttamani työn meressä? — tuli niinkään mitä kummallisista ja odottamattomista vastaus.

Minun tarvitsi ainoastaan tehdä ruumiillinen työ totutuksi tavaksi elämässäni, niin heti suurin osa vahingollisista, kalliista tottuksistani ja vaatimuksistani, joita minulla oli ruumiillisen joutilaisuuteni aikana, itsestään ilman vähintäkään ponnistusta minun puoleltani minulta unohtuivat. Puhumattakaan tavasta muuttaa päivä yöksi ja päinvastoin, vuoteesta, puvusta, määrätystä puhtaudesta, jotka ovat suorastaan mahdottomia ja epämurkavia ruumiillista työtä tehdessä, itse ravintokin, ravinnon laatu kokonaan muuttui.

Imelän, rasvaisen, höystetyn, erikoisen asemesta, jota ennen teki mieli, kaipasi nyt eniten kaikkein yksinkertaisinta ravintoa: kaalilientä, puuroa, hapanleipää.

Niin että, puhumattakaan yksinkertaisten, vähään tyytyvien työmiesten esimerkin tekemästä vaikutuksesta, itse tarpeetkin huomaamattomasti muuttuivat työteliään elämän kautta, niin että minun ruumiillisen työn pisaranani, sitä myöten kuin totuin ja opin työhön, tuli huomattavammaksi. Sitä myöten kuin työni tuli hedelmällisemmäksi, aloin yhä vähemmän vaatia toisten työtä, ja elämäni alkoi luonnollisesti, ilman ponnistuksia ja puutteenalaisuutta lähestyä semmoista yksinkertaista elämää, jommoista en voinut uneksiakaan silloin kun en täyttänyt työnlakia. Huomasin, että ne vaatimukseni, joitten tyydyttäminen kysyi enin varoja — nimittäin kunnianhimon ja ikävän haihduttamisen — johtuivat suoranaisesti joutilaasta elämästä.

Ruumiillista työtä tehdessä ei ollut sijaa kunnianhimmolle, eikä ikävän haihduttamisen tarvetta, koska aika kului hauskaasti. Ja työstä väsyttynä oli tavallinen lepo teetä juoden, kirjan ääressä, keskustellen omaisten kanssa, verrattoman paljon hauskeempaa kuin teatteri, kortinpeli, konsertit, suuri seura, — kaikki nuo asiat, jotka maksavat niin paljon.

Kysymykseen, eikö tuo outo työ vahingoita terveyttä, joka on välttämätön ihmisiä palveltaessa, vastaan, vastoin kuuluisien lääkärien väitteitä, että muka kovasta ruumiillisesta työstä, varsinkin minun iälläni, voi olla vahingollisia seurauksia (ja että parempi on voimistelu, hierominen y.m., jotka korvaavat luonnolliset elämän ehdot), — että mitä enemmän jännitetty oli työ, sitä voimakkaammaksi, reippaammaksi, iloisemmaksi ja hyväntahtoisemmaksi tunsin itseni. Niin että näytti epäilemättömältä, että aivan samoin kuin kaikki nuo ihmisjärjen keksinnöt: sanomalehdet, teatterit, konsertit, vierailut, tanssiaisat, kortinpeli, aikakauskirjat, romaanit eivät ole mitään muuta kuin keinoja ylläpitää ihmisen henkistä elämää ulkopuolella sen luonnollisia toisten hyväksi tehtävän työn ehtoja, kaikki terveyshoidolliset ja lääkeopilliset ihmisjärjen keksinnöt ruuan, juoman, asunnon, ilmanvaihdon, lämmityksen, vaatetuksen, lääkkeitten, vesien, hieromisen, voimistelun, sähkö- ynnä muitten parannustapojen alalla ovat vaan keinoja ylläpitää ihmisen ruumiillista elämää ulkopuolella sen luonnollisia työn ehtoja, ovat vaan yrityksiä umpeen suljetussa asunnossa kemiallisten laitosten, veden haihtumisen avulla saada aikaan kasveille niin hyvää ilmaa kuin mahdollista. Mutta tarvitsee vaan avata akkuna, tarvitsee vaan menetellä niin, kuin on luontaista ei ainoastaan ihmiselle, vaan eläimellekin — että se tarmon varasto, joka on kokoontunut ravinnon nauttimisen kautta, pääsisi purkautumaan ruumiillisen työn kautta.

Lääkätieteen ja terveyshoidon syvämieliset päätelmät ovat meidän piirimme ihmisille samaa kuin se, mitä mekaanikko keksisi estääkseen lämmitettyä höyrykonetta, joka ei ole käynnissä ja jonka venttiilit ovat tukossa, räjähtämästä.

Ja kun selvästi ymmärsin tämän kaiken, rupesi minua naurattamaan. Monien epäilysten, etsimisien ja pitkällisen ajattelemisen kautta olin tullut siihen totuuteen, että jos ihmisellä on silmät, ne ovat sitä varten, että hän niillä katsoisi, korvat sitä varten, että hän niillä kuulisi, jalat kävelemistä varten ja kädet ja selkä työntekoa varten, ja että, jos ihminen ei käytä näitä jäseniään siihen, mihin ne ovat määrättyt, se on hänelle vahingoksi.

Tulin siihen johtopäätökseen, että meidän, etuoikeutettujen ihmisten, on käynyt niin kuin erään tuttavani oriitten.

Muuan pehtori, joka ei ollut mikään hevosten tuntija, sai isännältään käskyn viedä parhaat oriit hevosmarkkinoille. Hän valitsi parhaat laumasta, pani pilttuuseen ja syötti niitä kauroilla ja juotti. Mutta peläten uskoa kalliita hevosia kenenkään huostaan, hän ei niillä antanut ajaa, ei niitä juoksettanut, eikä edes vienyt ulos tallista. Kaikkien hevosten jalat menivät pilalle ja hevoset tulivat aivan kelvottomiksi.

Samoin on käynyt meidänkin, sillä eroituksella vaan, että hevosia täytyi pitää kiinni sidottuna, kun ei niitä voi millään pettää, mutta meitä pidetään tuossa luonnottomassa ja turmiolisessa tilassa viettelyksien avulla, joihin olemme kietoutuneet kuin kahleisiin. Me olemme laittaneet itsellemme sekä siveelliselle että ruumiilliselle luonnollemme vastaisen elämän ja ponnistamme kaikki järkemme voimat saadaksemme ihmiset vakuutetuksi siitä, että se se juuri onkin todellisinta elämää. Kaikki, mitä nimitämme kulttuuriksi: tieteenme, taiteemme, elämän hauskuuttamiskeksinnöt ovat yrityksiä pettää ihmisen siveellisiä ja luonnollisia vaatimuksia; kaikki, mitä nimitämme terveydenhoidoksi ja lääketaidoksi, ovat yrityksiä pettää ihmisluonnon luonnollisia, ruumiillisia vaatimuksia. Mutta näillä petoksilla on rajansa, ja me olemme menossa niitten yli.

Jos ihmisen todellinen elämä on semmoinen, niin on parempi olla kokonaan elämättä, sanoo vallalla oleva uudenaikaisin Schopenhauerin ja Hartmannin filosofia. Jos elämä on semmoinen, niin on parempi olla elämättä, sanoo etuoikeutetussa luokassa yhä suureneva itsemurhaajain joukko. Jos elämä on semmoinen, niin on tulevaistenkin sukupolvien paras olla elämättä, sanoo tieteen hemmoitteleva lääketiede ja sen keksimät keinot naisen hedelmällisyyden hävittämiseksi.

Raamatussa on ilmaistuna ihmisen laki: otsasi hiessä pitää sinun leipääsi syömän ja kivulla pitää

sinun lapsesi synnyttämän.

Talonpoika Bondarev, joka kirjoitti siitä kirjoituksen, on osoittanut minulle tämän lauselman viisauden. (Kahdella venäläisellä ajattelevalla ihmisellä on ollut minuun suuri siveellinen vaikutus ja he ovat rikastuttaneet minun ajatustani ja selvittäneet minulle maailmankatsomustani. Nämä ihmiset eivät olleet runoilijoita, oppineita eikä saarnaajia, vaan ne olivat kaksi nykyään elävää talonpoikaa: Sjutajev ja Bondarev. [Nykyään ovat he molemmat jo kuolleet. Suom.]).

Mutta — nous avons changé tout ca — sanoo eräs Molière'n henkilö, puhuessaan puuta heinäa lääketieteestä ja väittäessään maksan olevan vasemmalla puolella. Me olemme sen kaiken muuttaneet: ihmiset eivät tarvitse tehdä työtä elättääkseen itseään, sen kaiken ovat tekevät koneet, ja naiset eivät tarvitse synnyttää. Tiede kyllä neuvoa keinoja, sillä ihmisiä on muutenkin liian paljon.

Krapivenskin kihlakunnassa kuleksii muuan repaleihin puettu mies. Hän oli ollut sodan aikana viljan ostajana eräällä muonavirkamiehellä. Tultuaan läheisiin tekemisiin virkamiehen kanssa mies kuuluu menettäneen järkensä ja saaneen päähänsä sen ajatuksen, että hänkin, niinkuin herrat, voi olla työtä tekemättä ja saada hänelle tulevan palkan Hänen Majesteetiltaan Keisarilta. Tämä mies sanoo olevansa hänen ylhäisyytensä sotaruhtinas Blohin, kaikkien säätyjen sotamuonan hankkija. Hän sanoo läpikäyneensä kaikki arvoasteet ja että hänen on Keisarilta saatava avonainen valtakirja rahain nostamiseen, vaatteet, virkapuvut, hevoset, ajopelit, tee, ruoka, palvelijat y.m.

Kysymykseen: eikö hän haluaisi työtä? — hän aina ylpeästi vastaa: "kiitän paljon, mutta sen kaiken toimittavat kyllä talonpojat".

Kun hänelle sanotaan, että talonpojat myöskin saattavat kieltäytyä työstä, vastaa hän: "talonpojille se ei ole vaikeata. Nykyään on keksitty koneita talonpojille helpotukseksi. Heillä ei ole mitään vaikeuksia". Kun häneltä kysytään, mitä varten hän elää, vastaa hän: "ajan kuluksi".

Minä aina katson tähän ihmiseen, niinkuin peiliin. Minä näen hänessä itseni ja koko säätyini.

Käydä läpi arvoasteet elääkseen ajan kuluksi ja saadakseen avonaisen valtakirjan rahain nostamiseen, samalla kun talonpojat, joilla koneitten keksittyä ei ole mitään vaikeuksia, hoitavat kaikki asiat, — se on täydellinen määritelmä meidän piirimme ihmisten mielettömästä uskosta.

Kun me kysymme: mitä meidän on tekeminen? — niin emmehän me oikeastaan mitään kysy, vaan ainoastaan väitämme, vaikka emme niin avomielisesti kuin hänen ylhäisyytensä sotaruhtinas Blohin, ettemme tahdo mitään tehdä.

Se, joka tulee järkiinsä, ei voi sitä kysyä, sillä yhdeltä puolen kaikki, mitä hän käyttää hyväkseen, on tehty ja tehdään ihmiskäsillä, ja toiselta puolen, niin pian kuin terve ihminen on herännyt ja syönyt, syntyy hänessä heti tarve työntekoon sekä jaloilla, käsillä että aivoilla. Löytääkseen työtä ja sitä tehdäkseen, ei hän tarvitse muuta kuin olla pidättäytymättä. Ainoastaan se, joka pitää työtä häpeällisenä, niinkuin se rouvasihminen, joka pyytää vierastaan olemaan vaivaamatta itseään oven avaamisella ja odottamaan, kunnes palvelija tulee avaamaan, ainoastaan se voi kysyä, mitä on tekeminen. Kysymys ei ole työn löytämisestä — työtä on enemmän kuin kylläksi, vaan kysymys on siitä, että on totuttava pois siitä rikollisesta elämäntapasta, että ihminen syö ja makaa omaksi huvikseen, ja omaksuttava se yksinkertainen ja oikea katsantotapa, jossa kasvaa ja elää työmies, että ihminen ennen; kaikkea on kone, joka viritetään ruualla, että sen vuoksi on häpeällistä ja väärin syödä tekemättä työtä, että syöminen ilman työntekoa on mitä vaarallisin, tulipaloon verrattava tila. Kun vaan on tuo tietoisuus, niin työtäkään ei ole puuttava, ja työ on oleva aina iloista ja hengen ja ruumiin vaatimuksia; tyydyttävää. Ajattelin asiaa näin: jokaisen ihmisen päivä jakaantuu itse aterian kautta neljään osaan, eli rupeamaan, niinkuin talonpojat sanovat: 1) aika ennen aamiaista, 2) aamiaisesta päivälliseen, 3) päivällisestä väliateriaan ja 4) väliateriasta illalliseen. Ihmisen toiminta jakaantuu neljään lajiin: 1) jänterevoiman toiminta — työ käsillä, jaloilla, hartioilla, raskas työ, josta hikoo; 2) sormien ja kämmenen toiminta, jossa tulee kysymykseen käsityöammatin näppäryys; 3) järjen ja mielikuvituksen toiminta; 4) toiminta yhteyden ylläpitämisessä toisten ihmisten kanssa. Ja sen hyvän, mikä ihmisellä on käytettävänä, voipi niinkään jakaa neljään lajiin. Joka ihminen käyttää hyväkseen ensiksikin raskaan työn tuotteita: viljaa, karjaa, rakennuksia, kaivoja, j.n.e., toiseksi käsityön tuotteita: vaatteita, jalkineita, huonekaluja j.n.e., kolmanneksi henkisen toiminnan tuotteita: tieteitä, taiteita, ja neljänneksi yhteyttä ihmisten kesken: seurustelua j.n.e. Ja minusta näytti olevan parasta järjestää päivän toimet niin, että harjoitaisi kaikkia neljää ihmisen toimintakykyä ja tuottaisi kaikkia neljää lajia tuotteita, niin että rupeamat olisivat määrättyt: ensimmäinen raskaaseen työhön, toinen henkiseen, kolmas käsityöhön ja neljäs seurusteluun ihmisten kanssa. Hyvä on jos siten voi järjestää työnsä, mutta jos ei voi, niin on ainakin tärkeätä, että on tietoisuus työn velvollisuudesta, velvollisuudesta käyttäen työhön joka rupeamaa.

Minä huomasin, että silloin vasta lakkaa se väärä työnjako, joka on olemassa meidän

yhteiskunnassamme, ja pääsee vallalle se oikea työnjako, joka ei häiritse ihmisen onnea.

Minä, esimerkiksi, olin koko elämäni ajan harjoittanut henkistä työtä. Minä olin jakanut työn siten, että pidin kirjoittamista, s.o. henkistä työtä, erikoistoimenani ja muut toimet jätin toisten tehtäviksi. Mutta tämä järjestys, joka näytti henkiselletyölle kaikkein edullisimmalta, olikin juuri sille työlle epäedullinen. Koko elämäni ajan minä kirjoitin, ja nukkumisen ja virkistyshetket järjestin tämän erikoistyöni mukaan, enkä mitään muuta työtä tehnyt.

Siitä seurasi ensiksikin se, että havaintojeni ja tietojeni piiri supistui, että minulla usein ei ollut tutkimisen esinettä ja että usein, aikoessani kuvata ihmisten elämää, huomasin tietämättömyyteni, ollen pakotettu ottamaan oppia, kyselemään toisilta semmoista, mikä jokaiselle ihmiselle, joka ei harjoittanut erikoistyötä, oli tunnettua. Toiseksi, vaikka minä kirjoitin, ei minulla ollut mitään sisällistä tarvetta kirjoittaa, eikä kukaan tahtonut minun kirjoituksiani, s.o. minun ajatuksiani, vaan tarvittiin ainoastaan minun nimeäni aikakauskirjojen menestymistä varten. Minä koetin puristaa itsestäni, minkä voin. Toisinaan en mitään saanut puristetuksi, toisinaan taas jotain hyvin kehnoa, joka ei minua tyydyttänyt, ja tunsin ikävää. Usein meni päiviä ja viikkoja niin, että minä söin, join, makasin, mitään tekemättä, tai tein semmoista, mikä ei ollut kellekään tarpeen, s.o. tein mitä selvintä ja pahinta rikosta, jommoista niin harvoin, tuskin milloinkaan tekee työmiesluokan ihminen. Mutta nyt, kun olin tullut huomaamaan ruumiillisen työn, sekä karkean että käsityön, välttämättömyyden, oli aivan toisin: aikani kului, joskin vaatimattomassa, mutta varmasti hyödyllisessä, hauskassa ja opettavassa työskentelyssä. Ja senvuoksi en jättänyt tätä epäilemättömän hyödyllistä ja iloista työtä ryhtyäkseni erikoistyöhöni muulloin, kuin tuntiessani sisällistä tarvetta ja nähdessäni, että minun kirjailijatyötäni suoranaisesti kaivattiin. Ja tämäpä yksin olikin erikoistyöni hyvyden ja siis myös hyödyllisyyden ja hauskuuden ehtona.

Niinmuodoin niitten ruumiillisten töitten tekeminen, jotka olivat välttämättömiä minulle, niinkuin jokaiselle ihmiselle, ei ainoastaan ollut häiritsemättä minun erikoistoimintaani, vaan oli tämän toiminnan hyvyden, hyödyllisyyden ja hauskuuden ehtona.

Lintu on niin rakennettu, että sen täytyy välttämättömästi lentää, kävellä, nokkia, ja kun se tätä kaikkea tekee, on se tyydytetty, onnellinen, sanalla sanoen se on silloin lintu. Aivan samoin on ihminen ainoastaan silloin tyydytetty, ainoastaan silloin ihminen, kun hän kävelee, liikuttelee, nostelee, työskentelee sormillaan, silmillään, korvillaan, kielellään, aivoillaan.

Ihminen, joka on ymmärtänyt kutsumuksensa työhön, on luonnollisesti pyrkivä siihen työn muutokseen, joka on hänelle luontainen hänen ulkonaisten ja sisällisten tarpeittensa tyydyttämisessä, ja muuttaa tämän järjestyksen ainoastaan siinä tapauksessa, että tuntee itsessään vastustamattoman kutsumuksen johonkin erityiseen työhön ja tätä työtä häneltä vaativat toiset ihmiset.

Työn ominaisuus on semmoinen, että kaikkien ihmisen tarpeitten tyydyttäminen vaatii juuri sitä työn eri lajien vuorottelua, joka tekee työn hauskaksi, eikä raskaaksi. Ainoastaan väärä usko siihen, että työ on kirous, saattoi viedä ihmiset siihen vapautumiseen eräänlaisesta työstä, s.o. toisen työn anastamiseen, jota he nimittävät työnjaoksi.

Me olemme vaan niin tottuneet väärään käsityksemme työn ominaisuudesta, ja meistä näyttää, että suutarille, koneenkäyttäjälle, kirjanpitäjälle tai soittajalle on edullisempaa vapautua ihmiselle luontaisesta työstä.

Siellä missä ei ole väkivaltaa toisen työn suhteen eikä väärää uskoa joutilaisuuden iloon, ei yksikään ihminen, harjoittaakseen erikoistyötä, vapauta itseään ruumiillisesta työstä, joka on välttämätön hänen tarpeittensa tyydyttämiseksi, sillä erikoistyö ei ole etu, vaan uhraus, jonka ihminen tekee kutsumukselleen ja veljiensä hyväksi.

Maalla asuva suutari, irtautuessaan totutusta, iloisesta työstä pellolla ja ryhtyessään omaan erikoistyöhönsä, paikatakseen tai tehdäkseen kengät naapureille, luopuu iloisesta ja hyödyllisestä työstä pellolla ainoastaan senvuoksi, että hän pitää ammatistaan, tietää, ettei kukaan muu sitä niin hyvin taida, ja että ihmiset tulevat olemaan hänelle kiitollisia. Mutta hänelle ei voi tulla halua koko iäkseen luopua hauskaasta työn vaihtelusta. Sama on laita kylänvanhimman, koneenkäyttäjän, kirjailijan, oppineen. Sehän vaan näyttää niin meistä, joilla on turmeltunut käsitys asioista, että, jos tilanomistaja panee konttoristinsa talonpojan työhön, tai ministeri karkoitetaan siirtolaan, heille se tulee rangaistukseksi, vahingoksi. Itse asiassa tehdään heille hyvätyö, s.o. vaihdetaan heidän raskas erikoistyönsä iloiseen vaihtelevaan työhön.

Luonnollisessa yhteiskunnassa on asianlaita aivan toinen. Tiedän erään kunnan, jossa ihmiset itse elättivät itseänsä. Yksi tämän kunnan jäsenistä oli toisia sivistyneempi ja häntä vaadittiin toisille ääneen lukemaan. Hänen piti päivällä valmistautua lukeakseen illalla. Hän teki sitä ilolla, tuntien olevansa toisille hyödyllinen ja tekevänsä hyvää työtä. Mutta hän väsyi pelkän henkisen työn harjoittamiseen ja hänen terveytensä heikontui. Kunnan jäsenien tuli häntä sääli ja he pyysivät häntä jälleen työhön

pellolle.

Ihmisille, jotka pitävät työtä elämän ytimenä ja ilona, on elämän perustana aina oleva taistelu luonnon kanssa: maanviljelystyö, käsityö, henkinen työ ja yhteyden aikaansaaminen ihmisten kesken.

Luopuminen yhdestä tai useammasta eri työn lajista ja erikoistyö tulee kysymykseen ainoastaan silloin, kun erikoistyön tekijä, rakastaen tätä työtä ja tietäen tekevänsä sitä paremmin kuin muut, uhraa oman etunsa tyydyttääkseen toisten välittömästi hänelle esittämiä vaatimuksia. Ainoastaan tällainen käsitys työstä ja siitä johtuva luonnollinen työnjako poistaa sen kirouksen, jonka alaisena työ on meidän mielikuvituksessamme, ja silloin jokainen työ tulee aina olemaan ilona, sillä silloin ihminen joko tulee tekemään epäilemättömän hyödyllistä ja hauskaa työtä, joka ei rasita, tai tulee tietämään tekevänsä uhrauksen suorittaessaan raskaampaa, yksipuolista työtä, tehden sitä toisten hyväksi.

Mutta työnjako on edullisempaa, sanotaan. Kelle se on edullisempaa?

Edullisempaa on pian saada tehdyksi niin paljon kenkiä ja karttuunia kuin mahdollista. Mutta kuka on tekevä noita kenkiä ja karttuunia?

Ihmiset, jotka sukupolvittain tekevät vaan nuppineuloja. Mitenkäs se voi olla ihmisille edullisempaa?

Jos kysymys on siitä, että on saatava tehdyksi niin paljon karttuunia ja nuppineuloja kuin mahdollista, niin saattaa olla niin, mutta kysymyshän on ihmisistä, heidän onnestaan. Ja ihmisten onni on elämässä. Elämä taas on työssä. Mitenkäs voi sitten tuskallisen, riuduttavan työn välttämättömyys olla ihmisille edullisempaa?

Jos kysymys on ainoastaan muutamien ihmisten edusta lukuun ottamatta kaikkien ihmisten onnea, niin kaikkein edullisinta on, että nuo muutamit syövät toisia ihmisiä. Sanotaan sen olevan maukastakin. Edullisinta kaikille ihmisille on juuri se sama, mitä minäkin haluan, — suurin mahdollinen onni ja kaikkien minulla olevien ruumiillisten, henkisten, omantunnon ja järjen tarpeitten tyydyttäminen. Ja itseni suhteen olen huomannut, että onneani ja näitten tarpeitteni tyydyttämistä varten minun pitää vaan parantua siitä mielettömyydestä, jossa olen elänyt niinkuin ruhtinas Blohin, joka kuvaili, ettei herrat muka tarvitse tehdä työtä ja että kaikki se on toisten suoritettava, — ja, mitään erikoista keksimättä, tehdä vaan sitä, mikä on ihmiselle luontaista, tyydyttää tarpeitani. Ja sen huomattuani tulini huomaamaan vielä senkin, että tämä työ tarpeitten tyydyttämiseksi itsestään jakaantuu eri työn lajeihin, joista jokaisella on oma viehätyksensä ja jokainen on lepona toisesta.

Minä olen jakanut tämän työn niihin vaatimuksiin katsoen, jotka minulla on elämässä, neljään lajiin, päivässä olevan neljän rupeaman mukaan, ja koetan tyydyttää näitä vaatimuksia.

Ja minä olen saanut seuraavat vastaukset kysymykseen: mitä meidän on tekeminen?

Ensiksi olla valehtelematta itsensä edessä; olipa minun tieni kuinka kaukana hyvänsä siitä totuuden tiestä, jonka minulle näyttää järki, — olla totuutta pelkäämättä.

Toiseksi lakata luulemasta olevansa oikeassa, etevämpi ja erikoisempi toisia ihmisiä ja tunnustaa itsensä syylliseksi.

Kolmanneksi: täyttää ikuista, epäilemätöntä ihmisen lakia — koko olennollaan työtä tehden taistella luonnon kanssa oman ja toisten ihmisten elämän ylläpitämiseksi.

XXXIX.

Minä olen nyt sanonut sen, mikä koskee minua, mutta en voi pidättää itseäni sanomasta vielä sitä, mikä koskee kaikkia: tarkastamasta niitä johtopäätöksiä, joihin olen tullut, yleisten näkökohtien valossa.

Minun tekee mieli sanoa, minkä vuoksi minusta näyttää, että hyvin monien meidän piirimme ihmisten täytyy tulla samaan johtopäätökseen kuin minäkin, ja mitä siitä seuraa, jos edes jotkut ihmiset siihen tulevat.

Minä luulen monien tulevan samaan kuin minä, sillä jos vaan meidän piirimme, meidän luokkamme ihmiset totisesti katsahtavat itseensä, niin nuoret ihmiset, jotka etsivät persoonallista onnea, kauhistuvat yhä kasvavaa, selvään turmioon heitä johtavaa elämänsä kurjuutta, omantunnon ihmiset kauhistuvat elämänsä julmuutta ja laittomuutta ja arat ihmiset kauhistuvat elämänsä vaaranalaisuutta.

Elämämme onnettomuus: vaikka me, rikkaat ihmiset, parantelemmekin ja koetamme tieteen ja taiteen avulla tukea väärää elämäämme, tulee tämä elämä vuosi vuodelta heikommaksi, sairaaloisemmaksi ja tuskallisemmaksi, vuosi vuodelta kasvaa itsemurhien ja lasten synnyttämisestä kieltäytymisien lukumäärä, vuosi vuodelta heikkonevat uudet sukupolvet tässä säädystä, vuosi vuodelta me tunnemme elämämme ikävyyden enenevän.

Silminnähtävää on, ettei tällä elämän mukavuuksien ja hauskuuksien, lääkitsemisten, tekohampaitten, tekotukkien, keinotekoisien hengitysten ja masaasien tiellä voi olla pelastusta. Tämä totuus on tullut semmoiseksi *ismiksi*, että sanomalehdissä on reklaameja vatsapulvereista rikkaita varten nimellä: Blessings for the poor (autuus on köyhiä varten), jossa sanotaan, että ainoastaan köyhillä on säännöllinen ruuansulatus, vaan rikkaat tarvitsevat apukeinoja.

Korjata tätä ei voi minkäänlaisilla huvituksilla, mukavuuksilla eikä pulvereilla, — parannuksen voi saada aikaan vaan elämän muutos.

Elämämme ristiriita omantuntonne kanssa: koetimme me kuinka paljon hyvänsä itsemme edessä puolustaa uskottomuuttamme ihmiskuntaa kohtaan, niin kaikki meidän puolustuksemme hajoavat kuin tuhka tuuleen silminnähtävän tosiasian edessä: ympärillämme kuolee ihmisiä ylivoimaisesta työstä ja puutteesta; me turmelemme ihmisten ravinnon, vaatteet, työn ainoastaan saadaksemme huvitusta ja vaihtelua. Ja senvuoksi piirimme ihmisen omatunto, jos sitä hänessä on hituistakaan jäljellä, ei voi nukkua, vaan se myrkyttää kaikkia niitä elämän mukavuuksia ja hauskuuksia, joita meille toimittavat työssä kärsivät ja sortuvat veljet.

Mutta paitsi sitä, että jokainen omantunnon ihminen itse sen tuntee, koko paras osa tieteestä ja taiteesta, se, joka vielä tietää kutsumuksensa, alinomaa meitä muistuttaa meidän julmuudestamme ja laittomasta asemastamme. Vanhat lujat puolustukset ovat kaikki kumotut, uudet, tilapäiset tieteen ja taiteen edistyksen puolustukset eivät kestä yksinkertaisen, terveen järjen arvostelua.

Ihmisten omaatuntoa eivät voi rauhoittaa uudet keksinnöt, vaan ainoastaan elämän muutos, jonka tapahduttua ei tule olemaan tarpeen eikä syytä puolustautua.

Elämämme vaaranalaisuus: koetimme me kuinka paljon hyvänsä salata itseltämme sitä ilmeistä vaaraa, joka koituu meille kärsivällisyyden loppumisesta niiltä ihmisiltä, joita me kuristamme, koitimme me miten paljon hyvänsä ehkäistä tätä vaaraa kaikellisilla petoksilla, väkivaltaisuuksilla ja hyvityksillä, tämä vaara kasvaa päivä päivältä, hetki hetkeltä ja on nyt jo niin uhkaava, että me häidin tuskin pysyttelemme veneessämme pauhaavan meren laineella, joka on meidät nielemäisillään vihaiseen kitaansa. Työväen luokan vallankumous kaikkine kauhuineen ja murhineen on uhannut meitä jo 30 vuotta ja me saamme kaikellisilla viekkauksillamme ainoastaan jonkun aikaa viivytyksi sen puhkeamista. Semmoinen on tila Euroopassa, semmoinen on tila meillä ja vielä huonompikin, sillä meillä ei ole varaventiilejä. Kansaa sortavilla luokilla, lukuun ottamatta keisaria, ei nyt ole kansan silmissä mitään puolustusta. Ne pysyttelevät asemassaan ainoastaan väkivallalla, viekkauksella ja opportunistilla, s.o. oveluudella, mutta viha kansan huonommissa edustajissa ja ylenkatse paremmissa kasvaa hetki hetkeltä.

Meidän kansassamme on kolmena tai neljänä viime vuotena tullut yleisesti käytäntöön uusi, paljon merkitsevä sana. Tällä sanalla nimitetään ja haukutaan meitä nykyään kaduilla, ja tämä sana on — "tyhjäntoimittajat".

Sorretun kansan viha ja ylenkatse kasvaa, ja rikkaitten luokkien ruumiilliset ja henkiset voimat heikkonevat. Petos, jonka varassa kaikki pysyy, alkaa tulla ikäkuluksi, eivätkä rikkaat luokat enää voi millään lohduttaa itseään tässä kuoleman vaarassa.

Palata entiseen ei voi, voittoa takaisin menetettyä luottamusta ei voi, eikä niille, jotka eivät tahdo elämänsä muuttaa, jää muuta jäljelle kuin toivoa, ettei tuho heidän elämänsä aikana vielä tule. Tulokoon sitten jälestäpäin mitä tulee.

Niin tekeekin rikkaitten luokkain sokea lauma, mutta vaara yhä kasvaa, ja hirvuisen tilinpäivä lähenee.

Kolme on seikkaa, jotka osoittavat rikkaille luokille heidän elämänsä muutoksen välttämättömyyttä: oman persoonallisen ja omaisten onnen tarve, jota ei voi tyydyttää rikkaitten ihmisten kulkemalla tiellä, tarve tyydyttää omantunnon ääntä, joka silminnähtävästi on mahdotonta nykyisellä tiellä, sekä uhkaava ja yhä kasvava elämän vaaranalaisuus, jota ei voi millään ulkonaisella keinolla poistaa. Kaikki nämä kolme seikkaa vaativat rikkaita luokkia muuttamaan elämänsä, sillä tavalla muuttamaan, että se tyydyttäisi sekä onnentarvetta että omaatuntoa ja poistaisi vaaran.

Ja semmoinen muutos voi olla vaan yksi: heretä pettämystä, katua ja tunnustaa, että työ on elämän ilo eikä kirous.

Mutta mitäs siitä seuraa, jos minä 10, 8, 5, tuntia teen ruumiillista työtä, jonka mielellään suorittavat tuhannet talonpojat sen rahan edestä, jota minulla on? — sanotaan tähän.

Siitä on ensiksikin se yksinkertainen ja varma seuraus, että sinä tulet iloisemmaksi, terveemmäksi, reippaammaksi, hyväntahtoisemmaksi ja saat kokea tosi elämää, jota olet paennut, tai jota sinulta on salattu.

Toiseksi seuraa se, että, jos sinulla on omatunto, et tule kärsimään, niinkuin nyt kärsit, nähdessäsi ihmisten työntekoa, vaan sinulla tulee aina olemaan iloinen tietoisuus siitä, että sinä päivä päivältä yhä enemmän tyydytät omantuntosi vaatimuksia ja vapaudut siitä hirveästä tilasta, jossa pahuutta on niin paljon kokoontunut, että on mahdotonta tehdä hyvää ihmisille. Sinä olet tunteva iloa, kun saat elää vapaasti ja voit tehdä hyvää. Sinä puhkaset akkunan ja näet sen siveellisen maailman piirin, joka on ollut sinulta peitettynä. Ikuisen kostonpelon sijaan olet tunteva pelastavasi toisiakin tästä kostosta ja, mikä on pääasia, vapauttavasi sorrettuja julmasta vihan ja koston tunteesta.

"Mutta naurettavaahan on", sanotaan tavallisesti, "meidän, meidän piirimme ihmisten, syvämielisinä filosofisina, tieteellisinä, taiteellisina, kirkollisina, yhteiskunnallisina kysymyksinämme, meidän: ministerien, senaattorien, akadeemikkojen, professorien, taiteilijain, meidän, joitten ajasta on neljännestantunnillakin jo suuri arvo, tuhлата aikaamme kenkiemme puhdistamiseen, perunain istuttamiseen, tai kanojen ja lehmän syöttämiseen y.m.s. töihin, joita meille ja meidän edestämme ilolla tekee meidän piharenkimme, kyökkipiikamme ja tuhannet ihmiset." Mutta miksikäs me sitten itse puemme vaatteet yllemme, pesemme itsemme, miksikä me itse kävelemme, tarjoamme tuolia naisille, vieraille, avaaamme ja suljemme ovia, autamme vaunuihin nousemaan, teemme senkin seitsemän asiaa, joita ennen tekivät meidän edestämme orjat?

Sentähden, että katsomme niin pitävän tehdä, että ihmisarvo sitä vaatii, että se on ihmisen velvollisuus.

Sama on laita ruumiillisen työnkin.

Ihmisen arvon mukaista, hänen pyhä velvollisuutensa on käyttää hänelle annettuja käsiä siihen mihin ne ovat aiotut, eikä siihen, että ne veltostuisivat, että niitä ainoastaan pestäisiin ja puhdistettaisiin ja että niitä käytettäisiin vaan ruuan ja juoman suuhun panemiseen ja paperossin pitelemiseen.

Semmoinen merkitys on ruumiillisen työn harjoittamisella jokaiselle ihmiselle joka yhteiskunnassa, mutta meidän yhteiskunnassamme, missä luopuminen tästä luonnon laista on tullut kokonaisen ihmisiipiirin onnettomuudeksi, on ruumiillisen työn harjoittamisella vielä toinenkin merkitys — semmoisen saarnan ja toiminnan merkitys, joka poistaa ihmiskuntaa uhkaavaa hirmuista kurjuutta. Sanoa, että sivistyneelle ihmiselle on ruumiillisen työn harjoittaminen vähäpätöistä, on samaa kuin temppeleitä rakennettaessa sanoa: mitä tärkeätä siinä on, että kivi asetetaan tasaisesti paikoilleen?

Jokaisen suuren työn tunnusmerkkinä on se, että sitä tehdään huomaamattomuudessa, vaatimattomuudessa, yksinkertaisuudessa: ei kyntäminen, ei rakentaminen, ei karjan paimentaminen, eikä edes ajattelemineenkaan käy päinsä erityisessä valaistuksessa, univormuun puettuna ja kanuunain jyskeessä. Valaistus, kanuunain jyske, musiikki, univormut, loisto, joihin olemme tottuneet yhdistämään toimen tärkeyden käsitettä, ovat päinvastoin aina todistuksena toimen tärkeyden puutteesta.

Suuret työt, tosi työt ovat aina yksinkertaisia ja vaatimattomia.

Ja semmoinen on se suuri tehtävä, joka on meidän edessämme: niitten hirmuisten ristiriitojen ratkaiseminen, joissa elämme.

Ja työt, jotka ratkaisevat nämä ristiriidat, ovat noita vaatimattomia, huomaamattomia, naurettavilta näyttäviä töitä: itsensä palveleminen, ruumiillinen työ omaksi hyväkseen ja toisten hyväksi. Ne ovat meidän, rikkaitten ihmisten, tehtävinä, jos me käsitämme asemamme onnettomuuden, sydämmettömyyden ja vaaranalaisuuden.

Mitä siitä seuraa, jos minä ja joku kymmenkunta ihmistä olemme halveksimatta ruumiillista työtä ja pidämme sitä välttämättömänä onnellemme, omantuntomme rauhalle ja turvallisuudellemme? Seuraa se, että tulee olemaan yksi tai useampia kymmenkuntia ihmisiä, jotka, joutumatta kenenkään kanssa taisteluun, ilman hallinnollista tai vallankumouksellista väkivaltaa ratkaisevat itselleen ratkaisemattomalta näyttävän, koko maailman vastattavana olevan kysymyksen, ja ratkaisevat sen niin, että heidän sen johdosta tulee olemaan parempi elää, että heidän omatuntonsa tulee rauhallisemmaksi ja että vainot lakkaavat heitä peloittamasta, seuraa se, että toisetkin ihmiset näkevät, että heidän kaikkialta etsimänsä onni on heidän luonansa, että ratkaisemattomilta näyttävät ristiriidat omantunnon ja maailman järjestyksen välillä ratkaistaan mitä helpoimmalla ja ilahuttavimmalla tavalla, ja että ympärillä olevia ihmisiä pitää lähestyä ja rakastaa, eikä pelätä.

Ratkaisemattomalta näyttävä kysymys on vanha kysymys toisten työn hyväkseen käyttämisestä, joka meidän aikanamme ilmenee omaisuudessa.

Ennen ihmiset käyttivät toisten työtä hyväkseen suorastaan väkivallan, orjuuden kautta, nykyään se tapahtuu omaisuuden avulla.

Omaisuus on meidän aikanamme juurena kaikkeen pahaan: niitten ihmisten kärsimyksiin, joilla sitä on tai joilta se puuttuu, niitten ihmisten omantunnon vaivoihin, jotka sitä väärin käyttävät, ja siihen vaaraan, joka uhkaa syntyä yhteentörmäyksestä omaisuutta omaavien ja sitä vailla olevien välillä. Omaisuus on pahan juuri ja kuitenkin se on se, jonka hankkimista tarkoittaa koko nykyisen yhteiskuntamme toiminta, se, mikä ohjaa koko maailmamme toimintaa.

Valtiot, hallitukset vehkeilevät ja sotivat omaisuuden vuoksi — Reinin rannoilla, Afrikassa, Kiinassa, Balkanin niemimaalla olevan maan vuoksi. Pankkiirit, kauppiaat, tehtailijat, maanviljelijät tekevät työtä, viekastelevat, kiusaavat itseänsä ja muita omaisuuden vuoksi; virkamiehet, käsityöläiset hikoilevat, pettävät, sortavat, kärsivät omaisuuden vuoksi; oikeudet, poliisi suojelevat omaisuutta; pakkotyö, vankilat — kaikki niin kutsuttujen rangaistusten kauhut ovat olemassa omaisuuden vuoksi.

Omaisuus on kaiken pahan juuri, mutta omaisuuden jakamista ja turvaamista ajattelee koko maailma.

Mitäs on sitten omaisuus?

Ihmiset ovat tottuneet ajattelemaan, että omaisuus on jotain ihmiselle todella kuuluvaa. Senvuoksi he ovat nimittäneetkin sen omaisuudeksi. Me sanomme talostamme ja kädestämme samalla tavalla: minun oma käteni ja minun oma taloni.

Mutta sehän on ilmeistä erehdystä ja taikauskoa.

Me tiedämme, tai ainakin on meidän helppo huomata, että omaisuus on ainoastaan keino käyttää hyväkseen toisten työtä. Mutta toisten työ ei mitenkään voi olla minun omaani. Sillä ei ole edes mitään yhteistä omaisuuden käsitteen kanssa, joka käsite on hyvin täsmällinen ja määrätty. Omakseen on ihminen aina nimittänyt ja tulee nimittämään itseänsä, sitä, mikä on hänen tahtonsa alaista ja hänen tietoisuuteensa yhtyneenä, — omaa ruumistaan. Niin pian kuin ihminen nimittää omaisuudeksi sitä, mikä ei ole hänen ruumistaan, mutta jonka hän toivoisi alistuvan hänen tahtonsa alle niinkuin hänen ruumiinsakin, niin hän erehtyy ja tuottaa itselleen pettymyksiä, kärsimyksiä, ja tulee pakoittaneeksi muitakin kärsimään.

Ihminen nimittää omaisuudekseen vaimoansa, lapsiansa, orjiansa, tavaroitansa, mutta todellisuus näyttää hänelle aina hänen erehdyksensä, ja hänen täytyy luopua tuosta taikauskosta tai kärsiä ja pakoittaa muita kärsimään.

Nyt me, nimellisesti luopuen ihmisten omistamisesta, rahojen avulla, sen kautta, että hallitus niitä perii, vaadimme omistusoikeutta rahoihin, s.o. toisten työhön.

Mutta niinkuin omistusoikeus vaimoon, poikaan, orjaan, hevoseen on keksittyä, todellisuudessa olematonta oikeutta, joka vaan tuottaa siihen uskojalle kärsimyksiä, sillä vaimo, poika eivät tule koskaan alistumaan minun tahtoni alle niinkuin ruumiini, ja minun todelliseksi omaisuudekseni jää kuitenkin yksin minun ruumiini, samoin ei rahallinenkaan omaisuus koskaan tule omaisuudeksi, vaan ainoastaan itsensä pettämiseksi ja kärsimysten lähteeksi, ja omaisuudeksi jää ainoastaan ruumiini, se, joka aina alistuu minun tahtoni ja tietoisuuteni alle.

Ainoastaan me, jotka olemme niin tottuneet nimittämään omaisuudeksemme muutakin kuin omaa ruumistamme, saatamme luulla semmoisen hurjan taikauskon voivan olla meille hyödyllisen ja tuottamatta vahingollisia seurauksia, mutta kun vaan syventyy asian ytimeen, niin huomaa, mitenkä tuolla taikauskolla, niinkuin jokaisella muullakin, on hirmuiset seurauksensa.

Ottakaamme vaikka kaikkein yksinkertaisin esimerkki.

Minä pidän itseäni omaisuutenani ja toista ihmistä omaisuutenani.

Minun täytyy osata laittaa päivällistä. Jos minulla ei olisi taikauskoa toisen ihmisen omistamisesta, niin minä, opettaisin tuon taidon, niinkuin jokaisen muunkin tarpeellisen taidon, todelliselle omaisuudelleni, s.o. ruumiilleni, mutta nyt minä sen sijaan opetan kuviteltua omaisuuttani, ja tuloksena on, että kokkini ei minua tottele, ei tahdo tehdä minulle mieliksi, jopa karkaakin minun luotani tai kuolee, ja minä jään herätettyine, mutta tyydyttämättömille tarpeineni, kykenemättömänä oppimaan ja tietäen, että olen noihin puuhiin kokin vuoksi tuhlanut yhtä paljon aikaa, kuin olisin tarvinnut itse oppiakseni. Sama on laita rakennusten, vaatteitten, huonekalujen, maan, rahan omistamisen. Jokainen kuviteltu omistaminen herättää minussa suhteettomia tarpeita, jotka eivät aina ole tyydytettävissä, ja

riistää minulta mahdollisuuden hankkia todelliselle ja varmalle omaisuudelleni, ruumiilleni, niitä tietoja, taitoja, tottumuksia, sitä kehitystä, joita olisin voinut hankkia.

Tulos on aina se, että minä turhaan kulutan voimani, välistä koko elämäni semmoiseen, mikä ei ole ollut eikä ole voinut olla minun omaisuutenani.

Minä laitan kuvitellun oman kirjaston, oman taulukokoelman, oman kortteerin, omat vaatteet, hankin omat rahat, ostaakseni niillä, mitä tarvitsen, ja loppu on se, että puuhatessani tämän kuvittelun omaisuuden kanssa, niinkuin se olisi todellinen, kadotan kokonaan tietoisuuden siitä, mikä on minun todellinen omaisuuteni, jota todella voin käyttää työhön, joka voi olla minulle hyödyksi ja joka aina on vallassani, ja siitä, mikä ei ole eikä voi olla minun omaisuutenani, nimitinpä sitä miten hyvänsä, ja joka ei voi olla toimintani esineenä.

Sanoilla on aina selvä merkitys siihen asti, kunnes me tahallamme annamme niille väärän merkityksen.

Mitä merkitsee sana omaisuus? Omaisuus on se, mikä on annettu, mikä kuuluu minulle yksinomaan, se, mitä voin käyttää mieleni mukaan, se, mitä ei kukaan minulta voi ottaa pois, mikä jää minun omakseni elämäni loppuun asti, ja se, jota minun täytyy käyttää, enentää, parantaa.

Semmoisena omaisuutena on jokaiselle ihmiselle ainoastaan hän itse.

Mutta itse asiassa tässä merkityksessä ajatellaankin tavallisesti kuviteltua omaisuutta, jonka vuoksi onkin olemassa kaikki paha maailmassa: sodat, tuomiot, teloitukset, vankilat, sekä ylellisyyt, turmelus, murha ja ihmisten perikato.

Mitäs sitten seuraa siitä, että kymmenkunta ihmistä kyntää, hakkaa puita, tekee kenkiä ei pakosta, vaan tietäen että ihmisen pitää tehdä työtä ja että, mitä enemmän hän tekee työtä, sitä parempi se hänelle on? Seuraa se, että kymmenkunta ihmistä tai vaikkapa vaan yksi ihminen niin hyvin tietoisuudessaan kuin itse työssä näyttää toisille, että se hirvittävä paha, josta he kärsivät, ei ole kohtalon laki, Jumalan tahto tai historiallinen välttämättömyys, vaan taikauskko, joka ei ollenkaan ole voimakas eikä pelottava, vaan heikko ja mitätön, ja johon täytyy heretä uskomasta, niinkuin epäjumaliin, vapautuaksensa siitä ja rikkoakseen sen kuin hataran hämähäkin verkon.

Ihmiset, jotka rupeavat työskentelemään täyttääkseen elämänsä iloista lakia, s.o. työn lakia, vapautuvat kurjuutta kohdussaan kantavasta omaisuuden taikauskosta, ja tuon valeomaisuuden suojelemista varten olemassa olevat maailman laitokset osoittautuvat heille tarpeettomiksi, jopa vastuksellisiksi; kaikille selvenee, että nämä laitokset eivät ole tarpeellisia, vaan vahingollisia, keksityitä ja vääriä elämän ehtoja.

Ihmiselle, joka ei pidä työtä kirouksena, vaan siunauksena, on ulkopuolella hänen ruumistaan oleva omaisuus, s.o. oikeus eli mahdollisuus käyttää hyväkseen toisten työtä, ei ainoastaan hyödytön, vaan vastuksellinen.

Jos minä olen tottunut laittamaan päivällistä ja mielelläni sitä teen, niin se, että toinen ihminen rupeaa sitä minulle tekemään, riistää minulta minun totutun toimeni tyydyttämättä minua kuitenkaan niin, kuin itse itseäni tyydyttäisin. Sitä paitsi kuvitellun omaisuuden hankkiminen tulee semmoiselle ihmiselle tarpeettomaksi: ihminen, joka pitää työtä itse elämänsä, täyttää sillä elämänsä ja sen vuoksi yhä vähemmän tarvitsee toisten työtä, s.o. omaisuutta, joutilaan aikansa kuluttamista, hauskuuksia ja elämänsä kauneutta varten.

Jos ihmisen elämä on täytetty työllä, niin hän ei tarvitse monia huoneita ja huonekaluja, monenlaisia kauniita pukuja, hän tarvitsee vähemmän kallista ravintoa, ei tarvitse huvituksia.

Ja pääasia on, että ihminen, joka pitää työtä elämänsä tehtävänä ja ilona, ei ole etsivä semmoista helpoitusta työssään, jonka voi hänelle antaa toisten työ.

Ihminen, joka pitää elämää työnä, on pitävä päämääränään, sitä myöten kuin hän saavuttaa taitoa, kätevyyttä ja kestävyyttä, yhä suurempaa ja suurempaa työtä, joka yhä enemmän täyttää hänen elämänsä.

Semmoiselle ihmiselle, joka pitää elämänsä tarkoituksena työtä, eikä sen tuloksia, omaisuuden, s.o. toisten työn hyväkseen käyttämistä, ei voi olla kysymystäkään työaseista.

Vaikka semmoinen ihminen aina valitseekin työaseiksi tarkoituksenmukaisimmat, saa hän saman tyydytyksen työstä silloinkin, kun hän käyttää vähemmän tarkoituksenmukaisia työkaluja.

Jos hänellä on höyryllä käypä aura, niin hän kyntää sillä, mutta jos ei hänellä semmoista ole, niin hän kyntää tavallisella auralla. Jos ei sitäkään ole, niin hän kuokkii kuokalla ja kaikissa olosuhteissa samalla

tavalla saavuttaa tarkoituksensa, — elää elämänsä ihmisille hyödyllisessä työssä, ja senvuoksi saa täyden tyydytyksen.

Ja semmoisen ihmisen tila on sekä ulkonaisessa että sisällisessä suhteessa onnellisempi kuin sen, joka viettää elämänsä omaisuuden kokoamisessa.

Ulkonaisessa suhteessa ei semmoinen ihminen koskaan tule olemaan puutteessa, sillä ihmiset, nähdessään hänen halunsa työhön, joka on niinkuin myllyä käyttävä veden voima, tulevat aina koettamaan tehdä hänen työnsä niin tuottavaksi kuin mahdollista, ja senvuoksi turvaamaan hänen aineellista toimeentuloansa, jota he eivät tee omaisuutta tavoitteleville ihmisille. Ja aineellisen toimeentulon turvaaminen onkin kaikki, mitä ihminen tarvitsee.

Sisällisessä suhteessa tulee semmoinen ihminen aina olemaan onnellisempi sitä, joka tavoittelee omaisuutta, sillä jälkimmäinen ei koskaan ole saavuttava sitä, mihin hän pyrkii, jota vastoin edellinen aina, voimiensa mukaan, heikkona, vanhana, kuolevana saa täyden tyydytyksen ja ihmisten rakkauden ja myötätuntoisuuden.

Tämmöiset ovat siis seuraukset siitä, että jotkut hupsut rupeavat kyntämään, valmistamaan kenkiä y.m.s. sen sijaan, että polttelisivat paperosseja, pelaisivat vistiä ja ajelisivat pitkin kaupunkia kuletellen ikäväänsä mukanaan niitten 10 tunnin aikana, jotka henkisen työn tekijällä on joka päivä vapaana.

Seuraa se, että nuo hupsut itse työssä näyttävät, että se kuviteltu omaisuus, jonka vuoksi ihmiset kärsivät, piinautuvat ja piinaavat toisia, ei ole tarpeen onnea varten, on vaan vastuksena ja pelkkää taikauskoa, — että todellista omaisuutta on ainoastaan oma pää, omat kädet, omat jalat, ja että, voidakseen todelliseksi hyödykseen ja ilokseen käyttää tätä omaisuutta, täytyy hyljätä väärä käsitys ulkopuolella ruumista olevasta omaisuudesta, johon me kulutamme elämämme parhaat voimat. Seuraa se, että nämä ihmiset näyttävät, että vasta silloin, kun ihminen herkeää uskomasta kuviteltuun omaisuuteen, vasta silloin hän kehittää todellisen omaisuutensa: kykynsä, ruumiinsa niin, että ne antavat hänelle satakertaisen hedelmän ja onnen, josta meillä ei ole käsitystäkään, ja tulee olemaan semmoinen hyödyllinen, voimakas, hyväluontoinen ihminen, joka, viskasipa hänet minne tahansa, aina putoo jaloilleen, aina on kaikille veljenä, kaikille käsitettävä, tarpeellinen ja kallis. Ja ihmiset, nähdessään tuon yhden, tai nuo kymmenen hupsua, tulevat ymmärtämään, mitä heidän kaikkien on tekeminen aukaistakseen sen hirmuisen solmun, johon heidät on solminut omaisuuden taikausko, vapautuakseen siitä onnettomasta tilasta, joka heidät saa yhteen ääneen valittamaan.

Mutta mitä voi yksi ihminen semmoisessa joukossa, joka on toista mieltä?

Ei mikään väite selvemmin kuin tämä osoita niitten erehdystä, jotka sitä käyttävät.

Kas tässä esimerkki. Työmiehet hinaavat lotjaa vasten virtaa. Voiko tosiaankin olla olemassa semmoista tyhmää hinaajaa, joka kieltäytyisi tarttumasta köyteen senvuoksi, ettei hän yksin kykene lotjaa hinaamaan.

Se, joka tunnustaa, että hänellä, paitsi eläimellisen elämisen, syömisen ja nukkumisen oikeuksia, on jokin inhimillinen velvollisuus, tietää varsin hyvin, mikä tämä inhimillinen velvollisuus on, aivan niinkuin sen tietää hinaaja. Hinaaja tietää hyvin, että hänen on vaan tartuttava köyteen ja kuljettava määrättyä, valmiiksi tallattua polkua. Hän rupeaa etsimään mitä ja miten hänen on tehtävä ainoastaan silloin, kun hän heittää köyden käsistään. Sama on laita kaikkien ihmisten, jotka tekevät yhteistä työtä, sama on laita koko ihmiskunnan: jokaisen on tartuttava köyteen ja kulettava isännän määräämään suuntaan vasten virtaa. Ja sitä varten onkin annettu sama järki kaikille ihmisille, että tämä suunta aina olisi sama.

Ja tämä suunta on niin silminnähtävä ja varma sekä koko meitä ympäröivien ihmisten elämässä että kunkin ihmisen omassa tunnossa, ja niinkään koko ihmisten ilmituomassa viisaudessa, että ainoastaan se, joka ei tahdo tehdä työtä, saattaa sanoa, ettei hän sitä näe.

Mitäs tästä sitten seuraa?

Se, että yksi tai kaksi ihmistä rupeaa hinaamaan. Sen nähdessään yhtyy niihin kolmas, ja niin alkavat parhaat ihmiset toinen toisensa perästä hinata siksi kunnes lotja lähtee liikkeelle, vetäen mukaansa nekin, jotka eivät vielä ymmärrä, *mitä* on tekeillä ja *mitä varten*.

Itsetietoisesti Jumalan lakia täyttääkseen työskenteleviin yhtyy ensin ihmisiä, jotka puolittain itsetietoisesti tunnustavat totuuden. Sitten niihin yhtyy suuri joukko ihmisiä, jotka ainoastaan uskomalla eturivin miehiä tunnustavat totuuden, ja lopuksi sen tunnustaa ihmisten enemmistö, ja silloin ihmiset lakkaavat itseänsä turmelemasta ja löytävät onnen. Se tulee tapahtumaan silloin (ja hyvin pian), kun meidän piirimme ihmiset, ja heidän jälessään koko suuri työväen enemmistö, tulee siihen käsitykseen, ettei ole hävettävää ulkoisuuteen tyhjentäminen ja puhdistaminen, vaan on hävettävää

niitten täyttäminen toisten ihmisten, veljien, tyhjennettäväksi, ettei ole hävettävää korkeavartisissa saappaissa mennä vieraisiin, vaan on hävettävää kalossit jalassa kulkea ihmisten sivu, joilla ei ole mitään jalkineita, ettei ole hävettävää olla osaamatta ranskankieltä tai tietämättä viimeistä uutista, vaan on hävettävää syödä leipää, tietämättä, miten sitä valmistetaan, ettei ole hävettävää olla ilman tärkkipaitaa ja puhtaita vaatteita, vaan on hävettävää käydä puhtaissa vaatteissa, siten ilmaisten joutilaisuuttansa, ettei ole hävettävää se, että kädet ovat likaisina, vaan se, etteivät kädet ole työstä karkeina.

Näin tulee olemaan silloin, kun sitä on vaativa yleinen mielipide. Ja yleinen mielipide on sitä vaativa silloin, kun ihmisten käsityksestä häviävät ne harhaluulot, jotka ovat peittäneet heiltä totuuden. Minun muistini aikana on suuria muutoksia tapahtunut tässä suhteessa. Ja nämä muutokset ovat tapahtuneet ainoastaan senvuoksi, että yleinen mielipide on muuttunut. Minun muistini aikana on tapahtunut se muutos, että, kun ennen pidettiin hävettävänä lähteä ajamaan muuten kuin nelivaljakolla ja kahden lakeijan seuraamana, olla pitämättä lakeijaa tai kamarineitsyttä pukemista, pesemistä y.m. varten, nyt yhtäkkiä on ruvettu pitämään hävettävänä puettaa toisilla vaatteet päällensä, panettaa kengät jalkaansa ja ajaa lakeijojen seuraamana. Kaikki nämä muutokset on saanut aikaan yleinen mielipide.

Eivätkö ole selviä ne muutokset, jotka nyt ovat tapahtumassa yleisessä mielipiteessä? Kun 25 vuotta sitten hävisi ennakkoluulo, joka puolusti maaorjuutta, niin muuttui yleinen mielipidekin siitä, mikä on kiitettävää, mikä moitittavaa, ja muuttui koko elämä. Niin pian kuin häviää ennakkoluulo, joka puolustaa rahan valtaa ihmisten yli, muuttuu yleinen mielipidekin siitä, mikä on kiitettävää, mikä moitittavaa, ja muuttuu elämä.

Ja tuon ennakkoluulon häviäminen ja yleisen mielipiteen muuttuminen tässä suhteessa on jo nopeasti toteutumassa. Tuo ennakkoluulo on jo läpi kuultava ja hädin tuskin peittää totuutta. Tarvitsee vaan tarkkaan katsoa, nähdäkseen selvästi sen yleisen mielipiteen muutoksen, joka ei ainoastaan ole tapahtuva, vaan joka jo on tapahtunut, vaikkei se vielä ole tunnustettu eikä sanalla nimitetty. Vähänkin sivistyneen ihmisen tarvitsee vaan tarkemmin ajatella sitä, mikä johtuu hänen tunnustamastaan maailmankäsityksestä, tullakseen vakuutetuksi, että se hyvän ja pahan, kiitettävän ja moitittavan arvostelu, joka häntä inertian lain voimalla elämässä johtaa, on suorastaan ristiriidassa koko hänen maailmankäsityksensä kanssa.

Meidän aikamme ihmisen tarvitsee vaan hetkeksi unohtaa inertian lain mukaan kulkeva elämänsä ja katsahtaa siihen syrjästä päin, alistaen sen koko hänen maailmankäsityksestään johtuvan arvostelun alaiseksi, kauhistuakseen sitä määritelmää koko hänen elämästään, joka johtuu hänen maailmankäsityksestään.

Ottakaamme esimerkiksi nuorukaisen (nuorissa on elämän tarmo voimakkaampi ja itsetietoisuus hämäämpi) rikkaasta luokasta, minkä suuntaisesta hyvänsä. Jokainen hyvä nuorukainen pitää häpeällisenä olla auttamatta vanhusta, lasta, naista, pitää häpeällisenä yhteisessä työssä saattaa vaaran alaiseksi toisen ihmisen elämää ja terveyttä, itse vaaraa välttää. Jokainen pitää häpeällisenä ja raakana sitä, mitä tekevät kirgiisit myrskyn raivotessa: he nimittäin lähettävät vaimot ja vanhat eukot ulos pitelemään teltan liepeitä, ja itse istuvat teltassa kurnupiimän ääressä. Jokainen pitää häpeällisenä pakoittaa heikkoa ihmistä tekemään työtä edestään, pitää vielä häpeällisempänä jos voimakas ihminen, vaaran uhatessa palavalla laivalla, ensimmäisenä tunkeutuu pelastusveneeseen työntäen syrjään heikkoja ja jättäen ne vaaran alaisiksi, y.m.s. He pitävät kaikkea tuota häpeällisenä, eivätkä mistään hinnasta sitä tekisi muutamissa poikkeustapauksissa, mutta jokapäiväisessä elämässä on aivan samallaisia tekoja ja paljoa pahempiakin, joita he ennakkoluulon vuoksi eivät huomaa, ja joita he herkeämättä tekevät.

Heidän tarvitsee vaan tarkemmin asiaa ajatella, nähdäkseen ja kauhistuakseen.

Nuorukainen muuttaa paitaa joka päivä. Kuka saa mennä joelle siitä pesemään? Vaimo, hyvin usein vanha vaimo, joka sopisi nuorukaiselle isoäidiksi tai äidiksi, välistä sairaskin. Miten nuorukainen itse nimittää sitä, joka oikun vuoksi saada muuttaa ennestäänkin puhtaan paitansa lähettää paitaa pesemään tuon vaimon, joka sopisi hänelle äidiksi?

Nuorukainen hankkii itselleen hevosia keikaroidakseen, ja niitä opettaessaan saa olla kuoleman vaaralle alttiina ihminen, joka sopisi hänelle isäksi tai isoisäksi. Itse nuorukainen nousee hevosen selkään vasta silloin, kun ei mitään vaaraa enään ole olemassa. Miten nimittää nuorukainen sitä, joka, ollen itse turvassa, saattaa toisen vaaralliseen asemaan ja käyttää hyväkseen tuota vaaranalaisuutta omaksi huvikseen?

Ja kuitenkin rikkaitten luokkien koko elämä on yksinomaan tämmöisiä tekoja. Vanhusten, lasten ja naisten ylivoimainen työ ja hengenvaaralliset toimet, joita ei suoriteta sitä varten, että me voisimme tehdä työtä, vaan meidän oikukumme tyydyttämiseksi, täyttävät koko meidän elämämme. Kalastaja hukkuu pyytäessään meille kalaa, pesijättäret vilustuvat ja kuolevat, sepät sokiavat, tehtaalaiset sairastuvat ja silpoutuvat koneissa, metsänkaatajat musertuvat kaatuvien puitten alle, työmiehet

putoavat katoilta, ompelijattaret kuihtuvat. Kaikki todelliset työt suoritetaan kuoleman vaaran alaisuudessa ja elämän hukalla. Salata tätä ja olla sitä näkemättä ei voi. Ainoa pelastus tästä tilasta — jos meidän aikamme ihminen tahtoo välttää nimitystä konna ja pelkuri, joka sälyttää toisten niskoille elämän työn ja vaaran — on se, että hän ottaa ihmisiltä ainoastaan sen, mikä on elämässä välttämätöntä, ja itse kantaa tosityön taakan elämän vaaroille ja kuolemalle alttiina.

Aika tulee pian, ja se on jo tulossa, kun on oleva hävettävää ja inhottavaa ei ainoastaan semmoisen päivällisen syöminen, jossa on viisi ruokalajia ja jota tarjoavat lakeijat, vaan semmoisenkin päivällisen, joka ei ole isäntävaen itsensä valmistama, on oleva hävettävää ajaa ei ainoastaan komeilla ajohevosilla, vaan ajaa ajurilla, kun on olemassa jalat, pukeutua arkipäivinä semmoiseen pukuun, jossa ei voi tehdä työtä, soittaa piaanoa, joka maksaa 1200 ruplaa, tai vaikkapa vaan 50 ruplaa, samalla kun toiset, vieraat minua elättävät, ruokkia koiria maidolla ja vehnäleivällä, kun on olemassa ihmisiä, joilla ei ole maitoa eikä leipää, polttaa lamppeja ja kynttilöitä, joitten valossa istutaan kädet ristissä, lämmittää uuneja, joissa ei keitetä ruokaa, kun on ihmisiä, joilla ei ole valoa eikä lämpöä. Semmoista elämän katsantokantaa me välttämättömästi ja nopeasti lähestymme. Me seisomme jo tämän uuden elämän rajalla, ja tämän uuden katsantokannan vakaannuttaminen on yleisen mielipiteen asia. Yleinen mielipide, joka vahvistaa tätä elämäntähtäystä, on nopeasti muodostumassa.

Naiset muodostavat yleistä mielipidettä ja naiset ovat erittäin voimakkaita nykyaikana.

XL.

Niinkuin raamatussa sanotaan, on miehelle annettu työn laki, naiselle lasten synnyttämisen laki. Vaikka tietemme mukaan, nous avons changé tout ca (olemme muuttaneet kaiken tuon), niin on kuitenkin laki jäänyt muuttumattomaksi, niinkuin maksakin on jäänyt paikoilleen, ja siitä poikkeaminen rangaistaan välttämättömällä kuolemalla.

Erotus on vaan siinä, että mies rangaistaan yleisestä laista poikkeamisen tähden kuolemalla niin läheisessä tulevaisuudessa, että sitä voi nimittää nykyisyydeksi, vaan nainen rangaistaan laista poikkeamisesta kaukaisemmassa tulevaisuudessa. Kaikkien miesten yleinen laista poikkeaminen hävittää ihmiset heti. Kaikkien naisten laista poikkeaminen hävittää ihmiset seuraavassa sukupolvessa. Mutta muutamien miesten ja naisten laista poikkeaminen ei hävitä ihmiskuntaa, vaan riittää ainoastaan luopuneilta ihmisen järjellisen luonnon.

Miesten laista luopuminen on alkanut kauan sitten niissä luokissa, jotka kykenivät sortamaan toisia, ja on yhä leviten jatkunut meidän aikaamme asti. Meidän aikaamme se on kehittynyt mielettömyyden korkeimpaan huippuun saakka, jonka ilmaisee ruhtinas Blohin ja johon yhtyy Renan ja koko sivistynyt maailma: koneet tulevat tekemään työn, ja ihmiset tulevat olemaan nauttivia hermokimppuja. Laista poikkeamista ei naisten puolelta ole juuri sanottavasti ollut. Sitä on ilmennyt ainoastaan prostitutsioonissa ja sikiön tappamisrikoksissa. Rikkaitten piiriin kuuluvat naiset ovat täyttäneet lakiansa, jota vastoin siihen kuuluvat miehet eivät ole täyttäneet lakiansa, ja senvuoksi ovat naiset tulleet voimakkaammiksi ja yhä edelleen hallitsevat ihmisiä, jotka ovat poikenneet laista ja sen kautta kadottaneet järjen.

Sanotaan tavallisesti, että nainen — Pariisilainen nainen, etupäässä lapseton — käyttämällä kaikkia kulttuurin keinoja on tullut niin hurmaavaksi, että hän sillä on lumonnut ja ottanut valtaansa miehen. Tämä ei ole ainoastaan erehdys, vaan asianlaita on aivan päinvastainen. Miestä ei ole saanut valtaansa lapseton nainen, vaan se äiti, joka on täyttänyt lakiansa, silloin kun mies ei lakiansa ole täyttänyt.

Se nainen taas, joka keinoitekoisesti pysyy lapsettomana ja hurmaa miestä paljailla olkapäillään ja kutreillaan, ei ole miestä valtitseva vaan miehen turmelema, turmeltuneen miehen tasalle vaipunut nainen, joka, niinkuin mieskin, on poikennut laista ja kadottanut kaiken järjellisen ajatuksen elämästä.

Tästä erehdyksestä johtuu sekin kummallinen tyhmyys, jota nimitetään naisten oikeuksiksi.

Näitten naisten oikeuksien vaatimuskaava on seuraava: sinä, mies, olet poikennut todellisen työn laistasi, mutta tahdot, että me kantaisimme todellisen työmme taakkaa. Ei, jos niin on, niin me osaamme samoin kuin sinäkin tehdä sitä valetyötä, jota sinä teet pankeissa, ministereissä, yliopistoissa, akatemoissa, atelieereissa, ja me tahdomme, niinkuin sinäkin, työnjaon verukkeella käyttää hyväksemme toisten työtä ja elää halujamme tyydyttäen.

Näin he puhuvat ja itse teossa osoittavat, etteivät suinkaan jää miehistä jällelle, vaan kykenevät vielä

paremminkin kuin miehet tekemään tuota valetyötä.

Niin sanottu naiskysymys on herännyt ja voinut herätä ainoastaan semmoisten miesten keskuudessa, jotka ovat poikenneet todellisen työn laista.

Tarvitsee vaan palata siihen, niin tätä kysymystä ei ole olemassa.

Nainen, jolla on oma erikoinen, selvä ja välttämätön työ, ei voi koskaan vaatia sen lisäksi rikkaitten luokkien miesten valetyötä. Ei yksikään todellisen työmiehen vaimo tule koskaan vaatimaan oikeutta osanottoon hänen työhönsä auran kuressa ja hiilikaivannoissa.

Meidän piirimme nainen on ollut miestä voimakkaampi ja on sitä vielä nytkin, mutta ei lumousvoimansa kautta, eikä taitonsa kautta tehdä samaa farisealaista valetyötä kuin mieskin, vaan sen kautta, ettei hän ole poikennut laista, että hän on kantanut sen todellisen, kuoleman vaaran alaisen ja viimeisten voimain ponnistamista kysyvän työn taakkaa, joista rikkaitten luokkain mies on itsensä vapauttanut.

Mutta minun muistini aikana on alkanut naisen poikkeaminen laista, s.o. hänen lankeemuksensa, ja se jatkuu paraikaa yhä edelleen.

Nainen on, unhotettuaan lain, saanut päähänsä, että hänen voimansa on hänen lumouskyvyssään, tai taidossaan tehdä henkistä valetyötä.

Mutta niin toista kuin toistakin häiritsevät lapset. Ja niinpä tieteen avulla (tiede on aina valmis kaikkeen pahaan) on rikkaitten luokkain keskuudessa alkanut ilmaantua kymmeniä keinoja hedelmällisyyden ehkäisemiseksi, ja kaikellaiset lapsen syntymistä estävät laitokset kuuluvat nykyään naisen tavalliseen toalettiin. Ja nuo rikkaitten luokkain äidit, joilla on ollut valta, päästävät nyt sen käsistään, joutuakseen katunaisten asemaan ja heidän veroisiksensa.

Paha on jo pitkälle levinnyt, ja päivä päivältä se leviää yhä pitemmälle. Kohta se saa valtaansa rikkaitten luokkain kaikki naiset, ja silloin he tulevat miesten tasalle ja, niinkuin hekin, kadottavat elämänsä järjellisen tarkotuksen. Silloin on tuo sääty auttamattomasti hukassa. Mutta vielä on aikaa.

Kuitenkin on vielä olemassa enemmän lakiansa täyttäviä naisia, kuin miehiä, jonka vuoksi heidän joukossaan on vielä järkeviä olentoja, ja muutamien meidän piirimme naisten käsissä on vielä sen pelastuksen mahdollisuus.

Voi, jos nuo naiset käsittäisivät merkityksensä, voimansa ja käyttäisivät sen miestensä, veljiensä, lastensa pelastamiseen — koko ihmiskunnan pelastamiseen.

Te rikkaitten luokkain vaimot ja äidit! Meidän maailmamme ihmisten pelastus tuosta pahasta, josta he kärsivät, on kokonaan teidän käsissänne! Ei ne naiset, jotka ajattelevat vartaloansa, turnyyrejänsä, tukkansa kähertämistä ja kauneuttansa miehiä lumotakseen, ja, vasten tahtoansa ja varomattomuuden kautta tultuaan siunattuun tilaan, epätoivolla synnyttävät lapsia, jättäen ne sitten imettäjiin huostaan, eikä nekään naiset, jotka käyvät kaikellisissa kursseissa ja puhuvat psykomootorisista keskuksista ja differentsiatsioonista, niinkään koettaen vapautua lasten synnyttämisestä, ettei se olisi esteenä heidän hullaantumiselleen, jota he nimittävät kehitykseksi, — vaan ne naiset ja äidit, jotka, ollen tilaisuudessa vapautua lasten synnyttämisestä, kuitenkin vapaaehtoisesti ja itsetietoisesti alistuvat tämän ikuisen, muuttumattoman lain alle, tietäen, että tästä alistumisesta johtuva vaiva ja työ on heidän elämänsä tarkoitus. Nämä meidän rikkaitten luokkaimme naiset ovat niitä, joitten käsissä, enemmän kuin kenenkään muitten, on maailmamme ihmisten pelastus heitä vaivaavasta onnettomuudesta. Te, naiset ja äidit, jotka itsetietoisesti alistutte Jumalan lain alle, te yksin koko meidän onnettomassa, kuvattomassa, inhimillisyytensä kadottaneessa piirissämme tiedätte todellisen, Jumalan lain mukaisen elämän tarkotuksen. Te yksin voitte esimerkillänne näyttää ihmisille sen Jumalan tahdon alle alistumisessa olevan elämän onnen, jonka he hylkäävät. Te yksin tunnette sen koko teidän olentonne valtaavan ilon ja riemun ja sen autuuden, joka tulee Jumalan lakia noudattavan ihmisen osaksi. Te tunnette sen onnen, jonka tuottaa rakkaus aviomieheen, onnen, joka ei lopu, ei katkea, niinkuin kaikki muu, vaan on alkuna uudelle onnelle rakkaudessa lapseen. Te yksin, ollessanne todelliset ja Jumalan tahdolle kuuliaiset, tiedätte sen tosi työn, jota ei suoriteta narrimaisiin univormuihin puettuina ja juhlallisesti valaistuissa saleissa, niinkuin teidän piirinne miesten työksi nimittämää, vaan jonka Jumala on ihmisille määrännyt, ja te tunnette siitä tulevan tosipalkinnon, tunnette sen autuuden, jonka se antaa.

Te tiedätte sen, kun te rakkauden ilojen jälkeen liikutuksella, pelolla ja toivolla odotatte sitä tuskallista raskauden tilaa, joka tekee teidät sairaaksi 9 kuukauden ajaksi, saattaa teidät kuoleman kynnykselle ja sietämättömiin kärsimyksiin ja tuskiin; te tiedätte tosiyön ehdot, kun te ilolla odotatte mitä julmimpien tuskien lähestymistä ja kiihtymistä, joitten jälkeen seuraa teille yksin tunnettu autuus.

Te tiedätte sen silloin, kun te heti näistä tuskista päästyänne, levähtämättä, yhtä päätä antaudutte toisiin vaivoihin ja kärsimyksiin — imettämisen, kun te, velvollisuutenne vuoksi kieltäytyen ihmisen voimakkaimman tarpeen — unen tarpeen tyydyttämisestä, kuukausimääriä yhtäkään yötä rauhassa nukkumatta ja usein monta yötä peräkkäin valvoen hoidatte sairasta lasta, jota saatte kanneksia ja tuuditella niin että käsivarret ovat katketa.

Ja kun te tätä kaikkea teette, keneltäkään kiitosta tai palkintoa siitä saamatta ja odottamatta, kenenkään näkemättä, kun te tätä teette ei urotyönä, vaan niinkuin evankeelion vertauksessa mainittu pellolta palaava työmies, katsoen tehneenne ainoastaan sen, mikä oli tehtävä, silloin te tiedätte, *mikä* on väärää näytetyötä ihmisten edessä ja *mikä* todellista työtä Jumalan tahdon täyttämiseksi, jonka vaatimukset te tunnette omassa sydämissänne.

Te tiedätte, että, jos te olette todellisia äitejä, ei kukaan näe eikä kehu teidän työtänne, että kaikki pitävät sitä vaan teidän velvollisuutenanne, etteivät edes nekään, joitten hyväksi te näette vaivaa, teitä kiitä, vaan usein piinaavat, jopa soimaavatkin teitä, — ja kuitenkin seuraavan lapsen tullessa te teette samoin: taaskin kärsitte, taaskin kannatte näkymätöntä, hirmuista taakkaa, odottamatta keltään palkintoa, ja tunnette yhä samaa tyydytystä. Juuri teidän käsissänne, jos te olette semmoisia, pitää vallan ihmisten yli oleman, ja teidän käsissänne on pelastus. Päivä päivältä teidän lukumääränne vähenee: yhdet ovat kiintyneet miesten hurmaamiseen ja muuttuvat katunaisten kaltaisiksi, toiset kilpailevat miesten kanssa heidän väärissä narrin töissään, kolmannet, jotka eivät vielä ole kutsumustansa pettäneet, sydämissään siitä jo kuitenkin luopuvat: suorittavat kyllä kaikki äidin urotyöt, mutta tekevät sen tahtomattaan, vastahakoisesti, kadehtien vapaita naisia, jotka eivät synnytä, ja riistävät siten itseltään ainoan niistä tulevan palkinnon — sisällisen tietoisuuden Jumalan tahdon täyttämisestä, tyydytyksen asemesta kärsien siitä, mikä itse asiassa on heidän onnensa.

Me, meidän piirimme miehet, olemme siihen määrin väärän elämämme sokaisemia ja kaikki järjestään unhottaneet elämän tarkoituksen, ettei meidän välillämme enää ole mitään eroa. Olemme sälyttäneet koko elämän taakan ja vaaran toisten niskoille, mutta emme osaa nimittää itseämme niille ihmisille sopivalla nimellä, jotka antavat toisten sortua puolestaan elantoa hankkiessa: nimellä konnat, pelkurit.

Mutta naisten suhteen on vielä olemassa erotus. On naisia, jotka ovat inhimillisiä olentoja, jotka edustavat ihmisen korkeinta ilmestysmuotoa, ja on naisia, jotka ovat porttoja. Tämän erotuksen tulevat tekemään seuraavat sukupolvet, emmekä mekään voi olla sitä tekemättä.

Jokainen nainen, pukeutuipa hän miten hyvänsä, nimittipä itseään miksi hyvänsä, olipa miten hieno hyvänsä, jos hän, pidättäytymättä sukupuoliyhteydestä, pidättäytyy lasten synnytyksestä, — on portto.

Ja olipa nainen miten langennut tahansa, — jos hän itsetietoisesti antautuu lasten synnyttämiseen, niin hän tekee parasta, korkeinta elämän työtä, täyttäen Jumalan tahtoa, eikä ketään ole häntä korkeampaa.

Jos te olette semmoisia, niin te ette sano kahden, ettekä kahdenkymmenen lapsen perästä, että riittää jo synnyttäminen, niinkuin ei sano 50 vuotias työmies, että riittää jo työnteko, silloin kun hän vielä syöpi ja nukkuu, ja hänen jäntereensä vaativat työtä. Jos te olette semmoisia, niin te ette luovuta lasten imettämisen ja hoidon huolia vieraalle äidille, niinkuin ei työmieskään anna toisen päättää alkamaansa ja melkein lopetettua työtä, senvuoksi, että te siihen työhön panette koko elämänne, ja elämänne on sitä täydempi ja onnellisempi, mitä enemmän tätä työtä on.

Ja kun te olette semmoisia — ja semmoisia on vielä onneksi olemassa, — niin te saatte saman Jumalan tahdon täyttämisen lain, jota noudatatte omassa elämässänne, ohjaamaan myöskin miestenne, lastenne ja omaistenne elämää.

Jos te olette semmoisia ja omasta kokemuksestanne tiedätte, että ainoastaan uhrautuvainen, näkymätön, palkaton, kuoleman vaaran alainen ja viimeisten voimain ponnistusta vaativa työ toisten elämän hyväksi on se ihmisen kutsumus, joka antaa hänelle tyydytystä ja voimaa, niin te tulette samaa vaatimaan toisiltakin, samaan työhön kehottamaan miestännekin, saman työn mukaan mittaamaan ja arvostelemaan ihmisten ansioita ja samaan työhön kasvattamaan lapsianne.

Ainoastaan se äiti, joka pitää lapsen syntymistä ikävänä sattumana, ja rakkauden ilojaan ja sivistyksen ja yhteiskunnallisuuden tuottamia elämän mukavuuksia — elämän tarkoituksena, tulee kasvattamaan lapsiaan niin, että he niin paljon kuin mahdollista nauttisivat huvituksista, tulee heitä herkkullisesti ruokkimaan, koreasti pukemaan, keinotekoisesti huvittamaan, ei tule opettamaan heille sitä, mikä tekisi heidät kykeneviksi uhrautuvaiseen, kuoleman vaaran alaiseen ja viimeisiin voimiin asti jännitettyyn työhön, vaan sitä, mikä vapauttaa heidät tuosta työstä, — kaikkea sitä, mikä antaa diploomeja ja mahdollisuuden olla työtä tekemättä. Ainoastaan semmoinen nainen, jolta on unohtunut hänen elämänsä tarkoitus, on hyväksyvä sitä miehen petollista valetyötä, joka vapauttaa tämän ihmisen

velvollisuudesta ja antaa hänelle mahdollisuuden yhdessä vaimonsa kanssa käyttää hyväkseen toisten työtä. Ainoastaan semmoinen nainen on valitseva samallaisen miehen tyttärelleen, arvosteleva ihmisiä ei sen mukaan, mitä he itsessään ovat, vaan sen mukaan, mitä heillä on: aseman, rahojen, kyvyn mukaan käyttää hyväkseen toisten työtä.

Todellinen äiti sitä vastoin, joka itse työssä tietää Jumalan tahdon, on sen täyttämiseen valmistava lapsensakin. Semmoiselle äidille on oleva tuskallista nähdä ylensyötettyä, hemmoteltua, koreaksi puettua lasta, sillä hän tietää kaiken tuon vaikeuttavan lapselle Jumalan tahdon täyttämistä.

Semmoinen äiti ei tule opettamaan pojalleen ja tyttärelleen sitä, mikä voi vietellä heitä vapauttamaan itseänsä työstä, vaan sitä, mikä auttaa heitä kestämaan elämän työtä. Hänen ei tarvitse kysyä, mitä lapsille on opetettava, mihin heitä valmistettava. Hän tietää mikä on ihmisen kutsumus, ja senvuoksi myös mitä on lapsille opetettava ja mihin heitä valmistettava. Semmoinen nainen ei ole suinkaan kehoittava miestänsä petolliseen valetyöhön, jonka tarkoituksena on vaan toisten työn hyväkseen käyttäminen, vaan on inhoava ja kauhistuva semmoista toimintaa, joka on lapsille kaksinkertaisena viettelyksenä. Semmoinen nainen ei ole valitseva tyttärelleen miestänsä sen mukaan, miten valkoiset hänen kätensä ovat ja miten hieno hänen käytöksensä, vaan hän on, varmasti tietäen, mitä on työ ja mitä petos, aina ja kaikkialla, omasta miehestään alkaen, kunnioittava, arvossa pitävä ja vaativa todellista, uhrautuvaa työtä ja halveksiva sitä väärää näytetyötä, jonka tarkoituksena on vapautuminen todellisesta työstä.

Älkööt sanoko ne naiset, jotka luopuen naisen kutsumuksesta tahtovat sen oikeuksia, että semmoinen elämäkatsantokanta on äidille mahdoton, että äiti on liian hellällä rakkaudella lapsiinsa sidottu voidakseen kieltää heiltä herkuja, huvituksia, koreita pukuja, ollakseen huolehtimatta heidän puolestaan, jos he eivät ole turvattuja, jos miehellä ei ole omaisuutta tai turvattua asemaa, ollakseen huolehtimatta naimisiin menevien tyttärien puolesta ja poikien puolesta, jotka eivät ole saaneet sivistystä.

Kaikki se on valhetta, mitä selvintä valhetta!

Todellinen äiti ei ole koskaan sitä sanova. Tekö muka ette voi olla antamatta makeisia, leluja, olla viemättä sirkukseen?

Mutta ettehän te anna lapsillenne sudenmarjoja, ettehän päästä heitä yksin vesille, ettehän vie varieteehen? Minkä vuoksi te tästä voitte pidättäytyä, vaan ette toisesta.

Senvuoksi, että te ette puhu totta.

Te sanotte niin suuresti rakastavanne lapsianne, että pelkäätte heidän henkensä puolesta, pelkäätte nälkää, vilua ja senvuoksi panette arvoa turvallisuudelle, jonka teille antaa vääräksi tunnustamanne miehen asema.

Te pelkäätte siihen määrin tulevia satunnaisuuksia, lapsianne uhkaavia onnettomuuksia, jotka ovat hyvin kaukaisia ja epäilyttäviä, että kehoitate miestänne semmoiseen, mitä ette pidä oikeana. Mutta mitä te nyt teette, nykyisissä elämänne olosuhteissa turvataksenne lapsianne satunnaisilta onnettomuuksilta?

Paljonko aikaa päivästä te vietätte lastenne kanssa? Hyvä jos 1/10 päivästä!

Muun ajan ne ovat vieraitten, palkattujen, usein kadulta otettujen ihmisten käsissä tai joissakin laitoksissa, alttiina ruumiillisen ja henkisen saastutuksen vaaroille.

Lapsenne syövät, heitä ravitaan. Kuka laittaa päivällisen ja mistä se laitetaan? Useimmiten ette sitä edes tiedä. Kuka antaa heille siveelliset käsitteet? Sitäkään ette tiedä. Älkää siis puhuko siitä, että te kärsitte pahaa lastenne onnen tähden, — se ei ole totta. Te teette pahaa senvuoksi, että sitä rakastatte.

Todellinen äiti, joka lasten synnyttämistä ja kasvattamista pitää elämänsä kutsumuksena ja Jumalan tahdon täyttämisenä, — ei sitä sano.

Hän ei sitä sano senvuoksi, että hän tietää, ettei hänen asiansa ole tehdä lapsistaan sitä, mitä hänelle tai vallalla olevalle suunnalle johtuu mieleen, hän tietää, että lapset, s.o. seuraavat sukupolvet, on suurinta ja pyhintä, mitä ihmisten on suotu nähdä todellisuudessa, ja tämän pyhyiden palveleminen koko olennollaan on hänen elämänsä.

Hän itse, ollen alinomaa elämän ja kuoleman välillä ja vaaliessaan vasta alkavaa hentoa elämää, tietää, että elämä ja kuolema ei ole hänen asiansa, että hänen asiansa on elämän palveleminen, ja senvuoksi ei hän ole etsivä etäisiä teitä tätä tehdäkseen, vaan on ainoastaan oleva valmis läheisiin.

Semmoinen äiti, itse synnytettyään, itse imettääkin, itse ennen kaikkea muuta valmistaa lapsillensa

ruokaa, ompelee, pesee, opettaa heitä, nukkuu ja puhelee heidän kanssansa, sillä sitä hän pitää elämänsä tehtävänä. Hän tietää, että kaiken elämän turva on työssä ja työkyvyssä, eikä senvuoksi etsi lapsilleen ulkonaista turvaa miehensä rahoissa, lastensa diploomeissa, vaan kehittää heissä sitä samaa kykyä uhrautuvaiseen Jumalan tahdon täyttämiseen, jonka hän itsessään tuntee, kykyä kuoleman vaaran alaiseen työhön. Semmoinen äiti ei tiedustele toisilta, mitä hänen on tekeminen, hän tietää kaikki, eikä mitään pelkää, ja hän on aina levollinen, sillä hän tietää täyttäneensä kaiken, mitä oli kutsuttu tekemään.

Jos saattaakin olla epäilyksiä miehellä ja lapsettomalla naisella Jumalan tahdon täyttämiseen vievän tien suhteen, niin naiselle, joka on äiti, on tämä tie varmasti ja selvästi viitotettu ja, jos hän nöyrästi, yksinkertaisella mielellä on sen kulkenut, niin hän on päässyt sille täydellisyyden korkeimmalle huipulle, jonka ihmisolento voi saavuttaa, ja on kaikille ihmisille sinä Jumalan tahdon täyttämisen esikuvana, jota he aina tavoittelevat.

Ainoastaan äiti voi kuollessaan sanoa Sille, joka hänet lähetti tähän maailmaan, Sille, jota hän on palvellut lasten synnyttämällä ja kasvattamisella, ainoastaan hän voi levollisesti sanoa: "Nyt päästä Sinun palvelijasi rauhaan". Mutta tämäpä onkin se korkein täydellisyys, se korkein onni, johon ihmiset pyrkivät.

Semmoiset, kutsumuksensa täyttäneet naiset ne hallitsevat hallitsevia miehiä ja ovat johtavina tähtinä ihmisille. Semmoiset naiset ne määräävät yleisen mielipiteen ja valmistavat uusia ihmiskupolvia. Ja senvuoksi on näitten naisten käsissä ylin valta, valta pelastaa ihmisiä meidän aikamme uhkaavista onnettomuuksista.

Niin, te äidit, teidän käsissänne, enemmän kuin kenenkään muun, on maailman pelastus!

Helmikuun 14 p. 1886.

End of Project Gutenberg's Mitä meidän siis on tekeminen?, by Leo Tolstoy

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MITÄ MEIDÄN SIIS ON TEKEMINEN? ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in

your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project

Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following

which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.